

Riksdagens protokoll

1994/95:57

Onsdagen den 8 februari

Kl. 9.05 – 22.41

Protokoll
1994/95:57

1 § Meddelande om val av ordförande och vice ordförande i vissa utskott

Talmannen meddelade att den 7 februari hade *Jan Björkman* (s) utsetts till ordförande i utbildningsutskottet, *Sinikka Bohlin* (s) till vice ordförande i jordbruksutskottet samt tredje vice talman *Christer Eirefelt* (fp) till vice ordförande i näringsutskottet.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1994/95:134 till lagutskottet
1994/95:145 till jordbruksutskottet

Skrivelser
1994/95:138 och 141 till socialutskottet

3 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner

Föredrogs och hänvisades de under allmänna motionstiden avlämnade motionerna enligt följande:

Motionerna hänvisades till de utskott som utskottsbeteckningen i motionsnumret anger utom i de fall där motioner hade fördelats mellan flera utskott.

I sistnämnda fall remitterades motionerna i enlighet med de noteringar som gjorts i den till protokollet för tisdagen den 7 februari bilagda motionsförteckningen.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
1994/95:Jo16 till jordbruksutskottet
1994/95:T18–T24 till trafikutskottet
1994/95:K12–K16 till konstitutionsutskottet
1994/95:Sf12 till socialförsäkringsutskottet
1994/95:A17–A22 till arbetsmarknadsutskottet

Allmänpolitisk debatt

5 § Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Partiledardebatt

Anf. 1 TALMANNEN

Följande regler gäller för partiledardebatten:

Debattdeltagarna har tilldelats 25 minuter var. Ingvar Carlsson har fått 40 minuter.

Deltagarna får ordet för huvudanförande med början för oppositionen efter partiernas storlek. Ett huvudanförande skall vara minst 6 minuter, någon maximitid föreskrivs inte.

Alla debattdeltagare har rätt till replik på ett huvudanförande, alltså oavsett om huvudanförandet hållits eller om vederbörande är nästa talare på talarlistan. Replik skall begäras omedelbart efter ett huvudanförande och innan någon replikomgång påbörjats. Om replik begärs får replikanterna ordet efter partiernas storlek.

En replik får vara högst 4 minuter. En debattdeltagare kan få högst två repliker i ett replikskifte. Duellmetoden tillämpas. Den som inte förbrukat sin tid då sista replikskiftet slutförs kan få använda högst 4 minuter av sin återstående tid för ett slutanförande.

Huvudanförandena hålls från talarstolen. Deltagare kan välja att ta repliker från bänken eller talarstolen. Den som tar repliker från talarstolen bör hålla sig i närheten av denna så att replikskiftet blir så rappt som möjligt. Stolar för debattdeltagarna finns framför och bakom talarstolen. En talare kan begära ordet även från annan plats än riksdagsbänken.

Tiderna mäts med kronometer. En debattdeltagare får löpande information om hur mycket tid han eller hon förbrukat.

Anf. 2 CARL BILDT (m)

Fru talman! Det politiska livet har sina prövningar. Nu skall vi partiledare försöka se om vi klarar av att dansa efter dessa nya TV-och talmansanpassade noter.

Sedan mitten av 1993 befinner sig den svenska ekonomin i klar och tydlig uppgång. Under fjolåret såg vi hur den öppna arbetslösheten kontinuerligt minskade. Vi såg hur industriproduktionen passerade strax före sommaren den historiska toppnivån. Budgetunderskottet

sjönk kontinuerligt. Det skedde snabbare än vad de flesta prognosinstitut hade förutspått.

Vi har alltså fått en situation där en ekonomi, som i början av 1990-talet var i fritt fall, framåt mitten av 1990-talet var i en klar och tydlig uppgång.

Men samtidigt var det uppenbart att vissa av de långsiktiga problemen ännu inte var lösta. Trots mycket betydande sparande i de offentliga utgifterna under de senaste åren, var det nödvändigt att spara mer för att bryta utgifts- och statsskuldutvecklingen. Trots uppgången i näringslivet var det nödvändigt med än starkare insatser för att långsiktigt förbättra för företagen och skapa förutsättningar för nya och trygga jobb.

Det var detta vi moderater talade om i valrörelsen, dvs. de absolut nödvändiga besparingarna, de absolut nödvändiga förbättringarna för företagen för att skapa nya jobb. Men Socialdemokraterna ville egentligen göra tvärtom. Det som har inträffat sedan dess är att de till större delen har gjort tvärtom.

Den socialdemokratiska regeringen valde i höstas vänstervägen i sitt politiska arbete. Man inledde mandatperioden med massiva skattehöjningar på allt och alla. Det var dogmatiska återställare som genomfördes i pakt och förbund med de f.d. kommunisterna i det nuvarande Vänsterpartiet. När man så småningom i budgetpropositionen insåg att även sparande var en nödvändighet, var det för litet och för sent i förhållande till de krav som ställs om vi skall få svensk ekonomi upp på fast och säker mark.

I dag ligger räntorna cirka tre procentenheter högre än vad de gjorde för ett år sedan. Räntemarginalerna gentemot omvärlden är en bra bit högre än vad de var då. För dagen märks inte detta så mycket eftersom vi har den tydliga uppgången i ekonomin. I uppgången verkar allt mer eller mindre ljus. Men för morgondagen kan detta, om vi inte aktar oss, bära förbud om storm. Då kan mörkret och problemen vara över oss snabbare än vad vi anar. Vi har påmint om detta under de senaste veckorna i en finansiellt ganska orolig värld.

Den ekonomiska politik som då förs utan varje tillstymmelse till marginaler innebär risktagning som är vida utöver vad man bör utsätta en nation för. Det är enligt min mening just vad Socialdemokraterna gör.

I dagens Financial Times kan man läsa hur IMF på sitt styrelsesammanträde i början av februari kom att sätta upp en lista på de nationer som är i allvarlig fara och som bör utsättas för speciell övervakning. Den listan är inte offentlig. Men i de spekulationer som finns på Financial Times första sida återfinns Sverige bland de nationer som nu befinner sig i den internationella finansiella riskzonen och kommer att utsättas för speciell översyn och övervakning. Det är ett förbud som gör att vi inte kan ha en ekonomisk politik med så knappa marginaler som nu.

Sverige behövde en längre period av stark expansion i näringslivet, för att skapa nya riktiga jobb, för bättre vinster och högre investeringar, för inkomster till stat och kommun. Men detta får vi inte med höjda

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

skatter på arbete, sparande och företagande. Vi får gå tillbaka till första världskrigets krisår för att hitta motsvarigheten till den skattechock som har ordinerats för den svenska ekonomin. Att detta bromsar borde vara uppenbart för alla.

Vi får inte heller denna starka expansion när regeringen går emot varje typ av Europarekommendation, genom att mer eller mindre på facklig order återreglera arbetsmarknaden med de konsekvenser det blir, inte minst för de mindre företagen. Det är faktiskt dramatiska försämringar av förutsättningarna för det företagande som skall ge oss de nya jobben som har skett sedan vänsterpolitiken tog över i höstas. Vi har fått se konkreta uttryck för detta i rådgivarnas revolt: De företrädare för näringslivet som statsministern själv utsåg underkände och närmast fördömde i ett brev för någon vecka sedan den förda politiken.

Därmed finns risken för att vi på andra sidan uppgången 1995 och 1996 i stället kommer att se stagnation och inflation – stagnationen på grund av att skatterna bromsar upp, inflationen också på grund av skatterna och en kronförsvagning som har blivit alldeles för stor. Då går det illa. Då har den rödgröna röran i dag gett oss arbetslöshet, nedgång och skuldcrisis i morgon.

Jag varnade, som bekant, i valrörelsen för den rödgröna röran. Då sade Ingvar Carlsson att det skulle aldrig komma att ske. Han skulle bilda en samlingsregering över blockgränsen. Men ack! Hur falskt var icke detta? Sedan dess visade det sig snabbt att folkpartisterna betraktades på sin höjd som "nyttiga idioter" – för att använda Svante Nycanders formulering i DN. Det visade sig att konfrontation med Centerpartiet upphöjdes till närmast ett egenvärde i den förda politiken. Kristdemokrater sågs som föga mer än nickedockor. Moderat ansvarstagande för tuffa besparingar bemöttes med föraktfulla kommentarer.

Ingvar Carlsson föredrar att sitta med satelliten Schyman – för dagen i rollen som försmådd friare – och den relativt sällskapssjuka herr Schlaug.

Den politik som Socialdemokraterna själva föreslår är, enligt min mening, ofta illa nog. När den sedan skall vridas ännu mer åt vänster i denna rödgröna röra blir illa oftast ännu värre.

Nu förkunnas plötsligt nya utgifter i uppgörelsen med Miljöpartiet. Tidigare uppgörelser med Vänsterpartiet har också kostat pengar. Det sparas och det slösas samtidigt. Det är svårt att finna några sakliga skäl för den uppgörelse vi såg häromnatten. Vad jag vet tror ingen att Sundströms politik har några förutsättningar att skapa de nya jobb han talar om. Vad jag vet tror ingen att Birger Schlaug inger förtroende i företagsamheten. För denna uppgörelse finns enbart politiska skäl av sämsta sort. Den ene misslyckandesminister behövde den tillfälliga räddningen, den andra hittills utestängde behövde en stund av dans i värmen och glansen. Men med seriös politik för att skapa de nya, riktiga jobb som Sverige så desperat behöver har denna rödgröna röra slätt ingenting alls att göra.

Vi moderater har i vår stora motion Vägen vidare visat på nödvändigheten av att fortsätta att förstärka den reformpolitik som inleddes under de borgerliga regeringsåren. Vi föreslår sänkta skatter för främst

nya jobb i företagen, avregleringar för ca 46 miljarder kronor och sänkta utgifter för bl.a. lägre räntor för ca 62 miljarder kronor.

Vi går bestämt emot regeringens förslag till nedskärningar av avgörande framtidssatsningar inom högre utbildning och forskning. Att spara på detta, Carl Tham, är att äventyra viktiga framtidsområden. Vi kommer att fullfölja denna vår politik under denna vårriksdag.

Men låt mig innan jag slutar säga en enda sak, så att det är sagt i denna kammare: Tro inte att vi ständigt ställer upp för alla smärtsamma beslut som måste fattas, om dessa pengar skall slösas bort i dumheter som avskaffade karensdagar eller som smörjmedel i ständiga uppgörelser i denna rödgröna röra!

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Jag kan inte förstå varför Carl Bildt är så sur över t.ex. nya debattregler. Det är väl bra om vi kan lätta upp debattformerna i kammaren för att få fler att uppträda litet friare och för att få fler att lyssna mer intresserat.

Jag kan inte heller förstå varför han är så sur över att det förs vänsterpolitik. Carl Bildt är väl en god demokrat och rättar sig efter valresultatet i september. Det innebär ju faktiskt en vänstermajoritet. Då är det väl både naturligt och rimligt att den vänstermajoriteten också utformar den ekonomiska politiken, inklusive höjer skatter där det är befogat, detta för att använda pengarna på ett klokt sätt för att skapa mer rättvisa och fler jobb, något som knappast kan upphetsa någon som har i minnet vad valresultatet gav.

Jag har tagit mig litet tid till att läsa Moderaternas motion, eftersom vi får sådan kritik från det hållet. Det sägs att vi åstadkommit massiva skattehöjningar. Och det Moderaterna vill göra är massiva skattesänkningar. Men man vill inte göra det på allt och för alla utan för vissa. Exempelvis skall kapitalägare och höginkomsttagare få massiva skattesänkningar i den storleksordning som Carl Bildt själv sade.

Hur kan Carl Bildt tro att det skulle innebära att det privata sparandet minskar? Det är ju just de personer som har höga inkomster som sparar. Hur skulle det kunna innebära att vi får en ökad konsumtion? Det är ju just dessa människor som inte konsumerar eftersom de redan har alldeles tillräckligt. De har betalt av sina lån, de har bytt bil och bytt båt och de har skaffat sommarställe. Nu sitter de still med 600 miljarder kronor på banken, pengar som vi skulle behöva, Carl Bildt, till både jobb och välfärd. Det ni vill göra är alltså helt fel, och jag förstår inte hur ni får det att gå ihop.

Jag har också märkt att ni räknar dåligt. Det här med de 7 miljarderna som Carl Bildt kritiserade – det har Vänsterpartiet också gjort, men av andra skäl – har ni använt er av i er budgetberäkning, detta trots att pengarna inte finns. Dessutom har ni mage att räkna med minskade räntekostnader därför att ni betalt av en skuld med de 7 miljarder kronor som inte finns. Det är väl inte att vara ärlig och ansvarstagande! Om ni har ambitionen att föra en klok ekonomisk politik måste ni väl räkna rätt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Jag har också konstaterat att ni tänker dra in fyra och en halv miljarder kronor från kommunerna. Det skall göras av konkurrensskäl, säger ni. Det rör sig om moms som kommunerna tidigare fått ersättning för, och det skall de inte få längre. Vad kommer det att innebära för välfärden, för barnomsorgen, för äldreomsorgen och för skolorna, Carl Bildt? Det är ju områden som ni värnar om. Jag undrar hur ni har tänkt att få en sådan ekvation att gå ihop.

Moderaterna har också försökt att få in 2 miljarder kronor genom att dra in skatter. Ni vill, precis som regeringen, minska anslaget till skattemyndigheten men öka det för kronofogdarna. Hur skall det gå till? Hur skall de 2 miljarderna komma in? Ni räknar ju med dem. Jag ställer frågan: Skall man använda sig av polishundar, eller hur skall det gå till?

Jag har ytterligare en fråga att ställa. Moderaterna vill ju också höja en del skatter, nämligen 2 miljoner kronor i miljöskatter. Det kunde vara roligt att höra om era skattehöjningar, Carl Bildt.

Anf. 4 CARL BILDT (m) replik

Fru talman! Jag förstår att Gudrun Schyman är upptagen med att diskutera debattreglerna – ett kärt ämne i dag – men det vore bra om hon lyssnar nu när jag replikerar.

Det är helt rätt att vi moderater sänker skatter. Och vi sänker skatter för dem som Gudrun Schyman kallar kapitalägare. Men det är ju så, att kapitalägarna är företagarna. Utan något företagande skapas det aldrig några jobb.

Jag vet att Gudrun Schyman säger att hon aldrig varit kommunist, men hennes parti är fullt med folk som varit kommunister, och som försökt att avskaffa allt som heter kapital och företagande. De har aldrig åstadkommit välfärd, välstånd eller rikedom. De har inte ens åstadkommit demokrati. Det är bara i ett land där man ger företagandet och företagarna goda möjligheter som man kan skapa riktiga jobb, få till stånd bra sysselsättning och en god välfärd. Att bara drämma företagarna i huvudet med nya skatter och nya regleringar är möjligen socialism, men det är ingen klok politik. Det skapar inte heller några nya jobb.

Vad gäller Gudrun Schymans räkneexempel är jag beredd att skicka en räknemästare till Gudrun Schymans kansli. Om de 7 miljarderna inte finns i regeringens budget, är det regeringens fel, inte vårt. Man utgår nämligen från samma beräkningsunderlag.

Anf. 5 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Det där var fegt, Carl Bildt! Om nu regeringen använder sig av luftsiffror, behöver väl inte Moderaterna vara lika dåliga. Ni skall väl utgöra en konstruktiv opposition, som åtminstone kan räkna för att på goda grunder kunna kritisera regeringen. Ni kan väl inte gömma er bakom regeringens luftsiffror.

Vad gäller företagare anser vi i Vänsterpartiet också att det faktiskt behövs både företagare och företagande i Sverige. Men vi anser att det är en stor skillnad för de stora exportföretag som i dag går med stora

vinster och för de småföretag som har det knapert och de egenföretagare som har svårt att överleva. Därför riktar vi våra konstruktiva förslag till företagssektorn till först och främst små företag, dvs. till företag som har färre än 50 anställda. Dessa företag får enligt våra förslag subventioner till investeringar – en kompensation för räntegapet, ett räntegap som alla säger sig vilja bli av med, men som ingen gör något åt. Och egenföretagarna skall, enligt våra förslag, få tjäna sina första 40 000 kr utan att betala egenavgifter.

Vi tycker att detta är mycket konstruktivt, och vi tror att det kommer att gynna små företagare och egenföretagarverksamhet, något som jag tycker att Carl Bildt borde instämma i. De stora företagen, Carl Bildt, klarar sig mycket bra.

Anf. 6 CARL BILDT (m) replik

Fru talman! Gudrun Schymans parti har aldrig haft några konstruktiva förslag vad gäller företagsamheten. Hela Gudrun Schymans partis historia består av destruktiva förslag vad gäller företagsamheten.

Det som Gudrun Schyman bidragit till att driva igenom i denna kamræ under de senaste månaderna kan Gudrun Schyman vara glad över, men de personer som intresserar sig för Sverige ekonomiska välfärd bör vara ledsna. Det handlar nämligen om höjda skatter för vartenda företag. Det finns inte en företagare i landet som inte har fått höjda skatter genom denna vänsterpolitik under de senaste månaderna. Det finns inte ett företag i detta land som inte fått ökade regleringar genom denna vänsterpolitik, och det finns inte en företagare i detta land som inte anser att förutsättningarna för företagande och för nya jobb försämrats. Det är vänsterpolitik. Det är förvisso inspirerat av Gudrun Schymans tankar, men det borde bekymra – nu är givetvis inte arbetsmarknadsministern här, han är väl utlokaliserad som vanligt – dem som vill ha nya, riktiga jobb i vårt land.

Anf. 7 OLOF JOHANSSON (c)

Fru talman! Ärade kammarledamöter! Det finns i dag mycket av oinfriade förväntningars missnöje i vårt land. Vi märker det redan, och det är en allvarlig fråga. Det har naturligtvis att göra med det som tidigare har sagts, inte minst i valdebatten.

Trots att Sverige har en vänstermajoritet och en socialdemokratisk regering har inte arbetslösheten upphört. Trots att Sverige har en socialdemokratisk regering kvarstår obalanserna i de offentliga finanserna.

Räntan är fortsatt hög. Ner går den bara när den går ned i USA och Tyskland. Kommunerna har inte erhållit några nya miljarder. Skatterna har höjts kraftigt, men inte ens socialdemokraterna kunde utplåna budgetunderskottet genom enbart skattehöjningar.

Förvåningen måste då vara ganska stor. Detta stämmer ju inte med retoriken från den tid när folk bussades till Stockholm för att protestera mot den förra regeringen. Detta stämmer inte heller med vad de flesta socialdemokrater lovade under valrörelsen, dvs. att kommunerna skulle få mer pengar och att arbetslösheten bara var en fråga om fyrklöverregeringens illvilja och arbetsmarknadsministerns ovlja.

Inför valet begärde socialdemokraterna ett öppet mandat av väljarna. Det har minsann kommit till användning. Barnbidragen sänks. Vårdnadsbidraget rivs upp. Miljön avlövas. Regional utveckling blir avveckling. Studenternas resekort skall tas bort, etc. Mönstret känns igen. Men det har talats mycket tyst om detta tidigare. Barnfamiljer med smala ekonomiska marginaler är inte mest högljudda i debatten. Regional utveckling bekymrar mestadels folk i skogslänen, långt från Stockholm och Rosenbad. Arbetslösa ungdomar under 20 år är ingen särskilt välorganiserad lobbygrupp. Och vem bryr sig om studenterna? Det gör i alla fall inte regeringen. Med miljön är det ännu enklare; varken djur eller natur protesterar på DN Debatt. Kommande generation gör det inte heller; de får betala miljöskulden.

Flitig användning av det öppna mandatet har redan gjort de socialdemokratiska stödtrupperna nervösa, ibland irriterade. "Som man bäddar får man ligga." Löftespolitiken från förra valperioden har testats mot verkligheten. Retoriken före valet stämmer inte överens med verkligheten. Regeringen slår då in på konfrontationens och på återställandets väg. Riv upp det andra har gjort! Av "samarbetets regering" har blivit en regering som i huvudsak ägnat sig åt att försämrare villkoren för företagande – som vi hörde i det tidigare replikskiftet – och åt att riva upp rättvis- och valfrihetsreformer som vårdnadsbidrag och allmän arbetslöshetsförsäkring.

Fru talman! Centerpartiet har lagt fram ett budgetalternativ som är stramare än regeringens. Det är samtidigt rättvisare. Människor med smala ekonomiska marginaler, inte minst pensionärer med låg inkomst och barnfamiljer med låga inkomster, måste få ett återflöde av pengar när ingrepp görs i ersättningssystemen. Därför skyddar vi pensionärer med låg inkomst, men inte andra. Därför skyddar vi barnfamiljer med låga inkomster, medan skatten tar tillbaka hälften av barnbidraget för familjer med höga inkomster, inom vårt förslag om barnkonto.

Centerns förslag är inriktat på att skapa nya jobb i småföretagen, i den gröna sektorn och över hela Sverige. Valfärden måste inriktas på mer av grundtrygghet. Flyttlasspolitik och orättvisa besparingar avvisas. Löften från folkomröstningen om EU-medlemskap står vi fast vid. Miljön sparar vi inte på. En skatteväxling med lägre skatt på arbete och högre skatt på koldioxidutsläpp, uran etc. måste inledas.

Fyrklöverregeringen fick ta över när alla ekonomiska kurvor pekade fel. En djup internationell lågkonjunktur hade parats med en fundamentalt felaktig ekonomisk politik under 1980-talet från den tidens socialdemokratiska regeringar. Sverige hade prissatts ut ur världsmarknaden. Nedgången tog fart 1989–1990. Då ökade t.ex. antalet varsel från 20 000 år 1989 till 145 000 år 1991, som var det sista året med socialdemokratiskt regeringsansvar. Varsel om uppsägning var vid den tiden liktydigt med avsked.

Fyrklöverregeringens politik vände utvecklingen. Strukturåtgärder vidtogs – inte alltid populära. 1994 hade antalet varsel under perioden januari-oktober pressats tillbaka till 32 000. Nu producerar dessutom industrin återigen – och det här är viktiga siffror – lika mycket som 1989–1990, men med 230 000 färre anställda. Lagg därtill att närvaron

på jobbet har ökat med motsvarande flera tiotusentals jobb – en förändring som borde ha drivits fram under 1980-talets högkonjunktur.

Börje Hörnlund införde ungdomspraktik inom fyrklöverregeringens politik. Den socialdemokratiska regeringens alternativ heter nu ungdomsintroduktion – en åtgärd som nått himlastormande 1 500 ungdomar hittills. Vart de 57 000 ungdomar tar vägen som fram till den 1 juli skall fasas ut ur ungdomspraktiken vet ingen. Den fråga som uppstår är naturligtvis: Varför byter ni ut ett system som fungerar mot ett nytt, som ni inte vet om det fungerar?

Fyrklöverregeringen tilldelade länsstyrelserna 800 extra miljoner för nya jobb. Det var inte helt okontroversiellt, inte heller i den regeringen. Det har skapat nya jobb till en kostnad av 60 000–70 000 kr per person – 60 000–70 000 kr per jobb. Mot detta ställer regeringen NYS, nyanställningsstödet, som i värsta fall ger bara 5 000–10 000 jobb, enligt AMS. Om bedömningarna stämmer kommer varje jobb med NYS att kosta mellan 500 000 kr och 1 miljon kronor – om man räknar bort de bidrag som går till jobb som ändå skulle komma, eftersom omsättningen ju är betydande på den svenska arbetsmarknaden; det handlar om 50 000 jobb om året. Man må säga att det blir en ordentlig skillnad i kostnad per arbetstillfälle.

NYS genomförs nu till största delen ograverat. När arbetsmarknadsministern höll på att drunkna i kritiken kastade Miljöpartiet ut en frälsarkrans. Det måste ha skett av barmhärtighet – och det är ju en fin egenskap. 0,1 % av företagen utesluts, och 6 miljarder skall lockas fram från bl.a. fattiga kommuner och landsting av ett 25-procentigt bidrag för allergisanering. Skatteväxlingen försvann i ett töcken.

Fru talman! Den 9 februari förra året stod Ingvar Carlsson här i kammaren och ondgjorde sig över att fyrklöverregeringen gett alla barnfamiljer del av statens barnomsorgsstöd. Vårdnadsbidraget beskrevs då som det mest fasansfulla för Sveriges ekonomi. Rättvisa och valfrihet har ju aldrig varit något för socialdemokraterna, annat än i ord. På ettårsbasis kostade vårdnadsbidraget mindre än hälften av den summa som socialdemokratin nu med Miljöpartiets hjälp delar ut!

NYS har dömts ut av företagen, av AMS-chefen och av alla politiska partier utanför regeringskansliet – tills Miljöpartiet ville in i värmen och sola sig. Det blir en för skattebetalarna dyr behandling i socialdemokraternas solarium – 5 000 miljoner kronor, som kunde ha använts till något mycket bättre, t.ex. en påbörjad skatteväxling, med rejält och uthålligt sänkta arbetsgivaravgifter för de mindre företagen.

Centern står inte med mössan i hand, utan vi ställer krav. Det var väl därför som samtalen mellan oss och Arbetsmarknadsdepartementet slutade i intet. Om regeringen vill föra en politik som främjar småföretagens möjligheter att anställa fler, som utvecklar näringslivet i hela landet, som förbättrar miljön och som skapar tiotusentals nya jobb är vi beredda att föra samtal. Våra förslag ligger på riksdagens bord. De handlar om kraftigt sänkta arbetsgivaravgifter för småföretagen, om en förenklad arbetsrättslig lagstiftning, om förbättrad riskkapitalförsörjning för företagen och om långsiktigt hållbara spelregler, inte det kortsiktiga hattande som är regeringens främsta kännetecken i arbetsmark-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

nads- och näringspolitiken. Om socialdemokraterna vill föra en politik i de arbetslösas intresse är Centerns förslag en bra början.

Fru talman! När direktiven till Bankstödsnämnden antogs hösten 1992 fastlades att statens och därmed skattebetalarnas stöd till den finansiella sektorn skulle återföras i så stor utsträckning som möjligt. Centern viker inte från det löftet. Vi accepterar inte det som skedde under 1980-talet, dvs. att spekulanter får en gräddfil till arbetsfria inkomster. När svenska folket får betala finanskrisen dubbelt upp, dels genom statsstöd, dels genom våldsamma räntegap, måste också de som har ställt till det och de vars existens hängt på bankgarantin vara med och betala tillbaka.

Finansministerns och regeringens tvekan på detta område är oförklarlig, särskilt mot bakgrund av vad som upprepas och vad som står skrivet i budgetpropositionen, bil. 8, s. 126: "Målen för bankstödsverksamheten är att — — stödet så långt möjligt skall återvinnas." Men finansministern kanske inte hann läsa sin egen budgetbilaga fram till sidan 126.

Regeringens bristande vilja att återkräva bankmiljarderna skall också ses i sammanhanget att socialdemokrater genom åren gladeligen ställt upp med statliga kreditgarantier till miljöskaдлиka projekt. Det är samma politiska krafter som står bakom byggandet av Öresundsbron mot opinionens vilja och byggandet av motorvägsledningarna över Stockholms grönområden. När det gäller att sätta svenska folket i skuld för att lägga mer betong över Sverige finns ingen tvekan. Det handlar om garantier, precis på samma sätt.

Jag skulle vilja fråga både Carl Bildt och Ingvar Carlsson hur de med den nu bedömda utvecklingen för realräntan — den ligger på ca 7 % — tror att ekonomin i Öresundsbron skall hålla utan att statens garanti faller ut eller att trafikflödet måste öka långt utöver alla nivåer som är acceptabla för miljön. Sveriges räntenivå är starkt beroende av omvärldens — det vet alla. Hur kan vi då tillåta kalkylräntor för Öresundsbroprojektet som inte har någonting med verkligheten att göra? De ligger på 4 % i stället för 7. Vad väljer ni — statsgarantier eller miljöskaдлиor.

Kärnkraften har som bekant varit subventionerad på samma sätt — med statsgarantier under hela sin låneperiod. Och när det gäller kärnkraftsavvecklingen går nu kärnkraftshökarna i facket till attack på nytt. Energiministern mumlar litet försiktigt att "det blir svårt" till 2010. Då måste statsministern ge besked om att starten skall ske under innevarande mandatperiod — annars riskeras 2010 som slutår.

Det var inte Centern som vann folkomröstningen 1980 — det var Socialdemokraternas och Folkpartiets linje 2. Men alla, inklusive kärnkraftsetablissemangen, respekterade den uttolkning som riksdagen gjorde 1980: 25 års livslängd, slut år 2010. Då, 1980, då riksdagen behandlade den första propositionen, fanns inga invändningar mot den beskrivningen av folkomröstningen. Det är därför dags att Ingvar Carlsson ger besked om vad som gäller.

Anf. 8 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Surt sa räven om rönnbären – det är väl något av det som Olof Johansson illustrerar när han talar om uppgörelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Vi har faktiskt fått igenom väldigt mycket i vår uppgörelse. Vi har fått igenom 2 miljarder i satsningar på allergisanering. Allergisanering finns det ett stort behov av, Olof Johansson. Det kommer att generera arbetstillfällen ute i våra kommuner, som behöver sanera skolor. I dag är en tredjedel av barnen allergiska, och en väldigt stor andel av dem är allergiska just på grund av dålig inomhusmiljö.

Det är ett av våra viktiga vallöften som vi har infriat genom att vi har lyckats få de här pengarna avsatta till allergisanering. Det kommer att ge våra barn en bättre start i livet.

Det är möjligt att Centern hade velat göra någonting annat ihop med regeringen. Uppenbarligen var ni där och förhandlade, men ni fick tydligen inte igenom det ni ville. Vi fick igenom det vi ville, och det är vi nöjda med.

Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Jag kritiserade bara det vi har fått höra via medierna. Det är inget surt i det. Jag konstaterar bara att det är skillnad mellan en kortsiktig uppgörelse och en långsiktig uppgörelse. Om man vill skapa nya jobb måste man ge klara signaler till det svenska näringslivet, till de mindre och medelstora företagen, för det är där jobben kan skapas. Den chansen tog inte Miljöpartiet, och jag beklagar det. Det var vårt alternativ, och det är ingen hemlighet. Vi framförde förslag om skatteväxling och föreslog motsvarande belopp – i storleksordningen 5–7 miljarder kronor. Det återfinns också i våra förslag här i riksdagen.

Jag trodde att Miljöpartiet var intresserat av en skatteväxling, som hade legat kvar också framöver. I stället går man in med de här miljarderna utan att veta hur många nya jobb som kommer att skapas. Alla bedömare, även experterna, säger att det inte blir särskilt många nya jobb – det måste ju Marianne Samuelsson och Miljöpartiet vara medvetet om. Det innebär att man ger bidrag till jobb som ändå skulle ha skapats i en konjunktur som är på väg uppåt, där man har normal omsättning på arbetsmarknaden. De jobben skall ni betala för! Men nya jobb i mindre och medelstora företag skapas naturligtvis inte om man inte har stabila, långsiktiga spelregler. Det är där problemet ligger, inte i att vi behöver angripa allergiproblemen. Riksdagen fattade för övrigt förra hösten ett beslut om att börja att tackla inomhusklimatet. Där finns det pengar för 1995, och det är bara att fortsätta med det arbetet.

Till sist konstaterar jag bara att kommunerna skall ställa upp med 6 miljarder om ni skall få ut de 2 miljarderna i bidrag.

Anf. 10 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Ja, visst skall kommunerna ställa upp! Visst behöver fler ställa upp med pengar, men 25 % i bidrag har i tidigare projekt genererat många arbetstillfällen. Just byggindustrin är en bransch som behöver få arbetstillfällen. Och 2 miljarder är ganska mycket mer

Prot. 1994/95:57

8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

pengar än de 200 miljoner som fanns i höstbudgeten. Det kommer att ge kommunerna betydligt bättre möjligheter att nu satsa på den allergisanering som våra barn väntar på. Och barns miljö är otroligt viktig.

Skatteväxlingen är viktig också för oss i Miljöpartiet. Det här är en form av skatteväxling. Den kommer att ge jobb. Det finns naturligtvis ett intresse bland företagen att minska kostnaderna för det stora övertidsuttag som vi har i dag och i stället nyanställa. Jag tror att det här kan ge bra möjligheter att komma i gång.

Kan vi få ned övertiden sparar vi dessutom i samhället på sikt. Övertid ger förslitningsskador och annat som samhället får ta kostnaderna för på sikt. Det finns alltså stora fördelar med det här projektet.

Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c) replik

Fru talman! Den viktiga skillnaden mellan våra synsätt är uppenbarligen kortsiktigheten respektive långsiktigheten. Om man skall ha fram nya jobb på en någorlunda permanent nivå måste man ge tydliga signaler till de många mindre och medelstora företagen. Då är skatteväxling ett bra sätt, och den chansen tog ni inte. Vi ställde det kravet – ni gjorde det uppenbarligen inte. Däri ligger skillnaden.

Skillnaden ligger inte i synen på allergisanering. Riksdagen har som sagt redan fattat beslut om pengar som kan användas för det, och det är självklart att vi ställer upp på ytterligare resurser för det ändamålet.

Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Vi politiker gör alla studiebesök när vi är ute och reser på kampanjer i landet. Men jag har en stark känsla av att det skiljer mellan partierna när vi väljer ut vilka studiebesök vi skall göra. Vi folkpartister försöker besöka både stora och små företag, både kommunala och icke-kommunala inrättningar och mycket annat. Jag har en känsla av att t.ex. socialdemokraterna har rätt mycket av ideologiska skyglappar när de planerar sina dagsprogram för sådana resor.

Jag har nämligen många gånger suttit på sådana studiebesök och tänkt: Här kan ingen socialdemokrat och knappast heller någon vänsterpartist någonsin ha varit – hade de upplevt det här hade de aldrig kunnat säga det de säger i debatterna. Det gäller t.ex. när jag är ute och besöker små verksamheter som har startats som alternativ till den kommunala verksamheten.

Vi folkpartister är mycket intresserade av välfärdssamhällets utveckling. De nytänkare som försöker förbättra kvaliteten i offentlig verksamhet är oerhört värdefulla. Det kan röra sig om en skola som prövar en ny pedagogik, ett daghem som har en annorlunda verksamhetsidé, ett vårdhem med en annan vårdideologi m.m.

När jag ser allt engagemang, allt ansvarstagande och all kreativitet så frågar jag mig hur socialdemokrater och vänsterpartister kan avsky det här så intensivt. Hur kan man tycka att Sverige har råd att avstå från det här? Vid besök ute i olika verksamheter ser man just sådant som vi behöver mer av i den tid som vi lever i. Vi behöver fler, inte färre, nya idéer för hur välfärden skall bli bättre – trots att vi har ont om pengar.

För att ta ett annat exempel behöver vi mer, inte mindre, av föräldraengagemang.

Från hela landet strömmar det nu in rapporter om hur villkoren för alternativen i kommunerna har hårdnat efter valet. Jag hörde på radio att socialdemokrater i Umeå var arga på skolminister Ylva Johansson för att hon inte tillräckligt snabbt har sett till att kommunerna får strypa de fria skolorna.

Det här är ingen udda sidofråga, vilket socialdemokraterna ibland vill låtsas. Det här är i själva verket en nyckelfråga i hela välfärdspolitiken. Hur uppmuntrar vi förnyelse för att få ut mesta möjliga resultat av skattepengarna? Den jättebroms som nu har slagits till efter valet hotar inte bara valfriheten utan också ansträngningarna att göra den offentliga sektorn effektivare. Även en del socialdemokrater med insikt i kommunal ekonomi är bekymrade över den signal som nu går ut om att allt skall bli som förut.

Det här berör direkt eller indirekt tiotusentals av de människor som tittar på den här debatten i TV. De behöver kvalitet i vård, omsorg och utbildning. Den kvaliteten är hotad.

De tankar jag får när jag är ute på dessa studiebesök slår mig ibland också när jag besöker småföretag: Har någon socialdemokrat eller någon vänsterpartist någonsin varit här? Det är viktigt att besöka småföretagare för att förstå psykologin och drivkrafterna bakom enskilt företagande. Småföretagarna är ofta människor som har satt sin familjeekonomi i pant och under många år har jobbat nästan dag och natt för att förverkliga en idé. Det lilla företaget, kanske med familjenamnet på skylten på dörren, är deras livsverk, deras livs scen som det har kallats. De vill kunna behålla kontrollen. De vill känna att deras efterkommande får ut något av allt slit de har utfört. Det är viktigt att känna till allt det här och att tänka på det när småföretagarpolitiken utformas.

Det måste finnas riskkapital. Regelverket skall vara långsiktigt och inte för tillkrånglat. Företagarna är mer intresserade av att jobba med sin affärsidé än av att sitta med sin revisor för att hitta kryphål i krångliga regler. Räntan får inte vara för hög när pengar till expansion måste lånas upp. Det måste bli något kvar av allt arbete efter skatt. Allt detta har förändrats i fel riktning efter valet.

Jag hoppas att många socialdemokrater läste Aftonbladet i söndags och att de inte hoppade över Göran Skyttes artikel "Småföretagare måste älskas, s!" Göran Skytte är själv nybliven småföretagare och hade tänkt expandera. Han hade hoppats på att den realistiska delen inom socialdemokratin tillsammans med Folkpartiet skulle forma en bra småföretagarpolitik. Då hade han vågat satsa. Nu blev det inte så. Vänsterfalangen segrade inom Socialdemokraterna, och Göran Skytte har ställt in sin nyanställning. Han påpekar att om många företagare tänker som han, tappar vi tiotusentals jobb. Då kommer vi att sitta fast i arbetslösheten. Storföretagen kan aldrig få fram nya jobb i samma takt som gamla slås ut. 14 % av arbetskraften står fortfarande utanför arbetsmarknaden. Det är i stort sett lika många som för ett år sedan. Regeringens egna siffror visade att Sverige har fastnat i massarbetslöshet.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Ett uttryck som sammanfattar mycket av det som jag har talat om hittills är "det aktiva medborgarskapet". Det utgår från vår liberala människosyn – att människor kan växa. Vi tror att människor växer när det finns utrymme för egna initiativ, när människor förutsätts ta ett eget ansvar. Sverige har tappat i spänst och vitalitet genom att människor som velat ta initiativ för att förbättra sin egen eller andras framtid alltför ofta mött attityden: Strunta i det där. Det där klarar det offentliga bäst.

Många människor oroar sig för utvecklingen i samhället på ett djupare plan än det som vi brukar diskutera i politiska debatter. De har en känsla av att våldet breder ut sig, att fusket ökar och att de uppfattar en hårdnande mentalitet.

Det finns naturligtvis inga patentlösningar på problem av det slaget. För mig rymmer dock begreppet "det aktiva medborgarskapet" en vision av ett samhälle där utvecklingen vänds och går åt andra hållet. Det är en vision som innehåller mycket solidaritet, men som mer än uttrycken "det starka samhället" eller "det goda folkhemmet" sätter den enskilda människans ansvar i fokus.

Vi tror att det finns utrymme för ett aktivt medborgarskap i många sammanhang och att det kan skapa ett kitt av gemensamma värderingar, etik och moral, som måste finnas i ett gott samhälle. Ett annat kitt som behövs är ett trovärdigt trygghetssystem. Det samhälle jag har beskrivit här är mycket öppet för förändringar. Där kommer människor att utsättas för påfrestningar. Då är det mycket viktigt att det finns ett väl fungerande generellt välfärdssystem. Därför är vi bekymrade över de ingrepp i den generella välfärden som nu sker. Vi är inte bekymrade över att det sker ingrepp – det är nödvändigt – och inte ens över den totala ekonomiska omfattningen. Den är säkert också nödvändig. Vi är bekymrade över principerna för ingreppen eller rättare sagt den brist på principer som regeringen har när man går till verket.

Ni socialdemokrater har kritiserat oss för dålig fördelningspolitik. Men det som nu sker är usel fördelningspolitik. Det finns ingen fördelningsstudie som visar att barnfamiljerna har klarat sig bättre än andra under de senaste åren och därför skall drabbas värst av försämringar. Det finns ingen fördelningsstudie som visar att bibehållna bostadssubventioner är bättre än barnbidrag och sjukersättning. Det finns ingen fördelningsstudie som visar att en karensdag drabbar hårdare än försämringar för de som är sjuka i upp till ett år. Det finns ingen fördelningsstudie som visar att de som blivit arbetslösa utan att ha varit med i en facklig A-kassa klarar sig bättre på KAS än på 80 % av lönen.

Vi fruktar att tilltron till hela systemet kommer att svikta genom den här salamitaktiken med ständigt nya försämringar, särskilt som försämringarna är så svåra att förstå. Varför skall den som är sjuk klara sig på en lägre ersättning än den som är arbetslös? Varför skall barnfamiljerna drabbas så hårt när man inte gör någonting åt det faktum att pensionsåldern mot all rim och reson bara sjunker och sjunker? Den skulle naturligtvis höjas i takt med att vi lever längre och längre och blir friskare och friskare.

Jag har mött Ingvar Carlsson en gång tidigare i ett debattliknande sammanhang. Det var i ett radioprogram sommaren 1993 – om Ingvar Carlsson möjligen minns det. Det jag minns från den korta telefondiskussionen var att Ingvar Carlsson angrep mig för att det fanns risk för att vi skulle gå med på att sänka ersättningen i föräldraförsäkringen från 90 % till 80 % för att tillmötesgå Ny demokrati. Jag lovade att vi inte skulle göra det. De som lyssnade på radioprogrammet måste ha blivit ganska förvånade när socialdemokraterna själva några månader senare föreslog en sänkning till 80 %. De måste dock ha blivit ännu mer förvånade i januari när socialdemokraterna föreslog en sänkning till 75 %, vilket är under Ny demokratis nivå.

Frågan uppstår naturligtvis hos många: Kommer ni nästa gång att föreslå 70 %, som ni häromåret föreslog för de långtidsjuka? Det är den här salamtaktiken med ständiga och svårförklariga försämringar som vi fruktar kommer att leda till att tilltron till hela systemet eroderar.

Man kan fråga sig varför Socialdemokraterna har hamnat här. En del som tittar på debatten kanske tycker att det är konstigt. Det brukar ju vara så att Socialdemokraterna kritiserar oss för dålig fördelningspolitik och inte tvärtom. Jag tror förklaringen ligger i Socialdemokraternas knytning till LO.

Det är påtryckningar från den mäktiga byggbranschen genom Byggarbetsförbundet som gjort att ni ökar bostadssubventionerna som redan ligger på nivån 30 miljarder kronor med ytterligare 3 miljarder. Det är påtryckningar från LO som gjort att ni prioriterar borttagande av karensdagen och avskaffande av de icke-fackliga a-kassorna.

Till sist: De senaste dagarna har frågan ställts om partiledarskiftet i Folkpartiet innebär en politisk kursomläggning. Svaret på den frågan är nej. Vårt politiska program och vår politiska kurs ligger fast. Vår politik är alltså inte förändrad.

Men någonting annat har förändrats. Det är förutsättningarna för samverkan över blockgränserna. De förändrades på eftermiddagen den 21 september 1994 då Ingvar Carlsson till Göran Skyttes och andras besvikelse valde att inte samverka åt mitten utan åt vänster.

Genom det beskedet blev vår öppenhet för samverkan över blockgränsen orealistisk och inaktuell. Vi hade tagit betydande politiska risker och fått kritik för svek och vinglighet genom vår öppenhet för en okonventionell lösning av regeringsfrågan. Vi tror fortfarande att det hade varit bäst för Sverige i det läge som rådde dagen efter valet.

Men det som då skedde kan inte göras ogjort. Det var ett vägval av Ingvar Carlsson, bort från mittfåran, bort från Folkpartiet och bort från en långsiktig och trovärdig marknadsekonomisk inriktning av politiken i riktning mot Vänsterpartiet, och sedan i förrgår också mot Miljöpartiet, i riktning mot vänsterfalangen i det egna partiet och LO och i riktning mot en politik med tydliga socialistiska drag.

Summan av återställarna – försämringarna för småföretagen, uppvandret av skattereformen och jättebromsen för alternativ och valfrihet i kommunal verksamhet – är en politik som vi inte på något sätt kan eller vill ta ansvar för. Nu formas politiken i skärningspunkten mellan Socialdemokratin, LO, Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Om ni i Socialdemokraternas ledning tror att det där uppstår en bra politik är klyftan i svensk politik större än vad jag trodde. Jag kan redan nu säga att jag tror att Sverige skulle behöva en helt annan politik.

Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Det är alldeles uppenbart att Lars Leijonborg skulle vilja ha en annan politik. Nu var det så att väljarna ville ha en vänsterpolitik. Ni verkar ha väldigt svårt på den borgerliga sidan att komma över detta faktum. Men tiden går ju framåt. Under den här mandatperioden måste ni väl ändå ha tid att vänja er, hoppas jag.

Jag vill ta tillfället i akt att gratulera Maria Leissner till partiledarskapet. Även om hon inte kan delta i debatten finns hon ju i alla fall här i kammaren. Gratulationer från Vänsterpartiet!

Lars Leijonborg ställde själv frågan: Innebär partiledarbytet någon förändring av Folkpartiets politik? Den frågan vill jag också ställa till Lars Leijonborg.

Bengt Westerberg diskuterade ju tidigare innan den nya budgeten lades fram att det var nödvändigt att göra vissa omprioriteringar i den ekonomiska politiken. Han talade för ytterligare besparingar inom det militära försvaret till förmån för satsningar inom välfärdssektorn, t.ex. skolan, sjukvården och barnomsorgen.

Det tyckte jag var väldigt klokt av honom. Vi har i Vänsterpartiets alternativa budget också lagt fram sådana förslag. De innebär större besparingar på det militära försvaret för att också få pengar över till att bevara, utveckla och förstärka den generella sociala välfärden. Jag undrar nu varför Folkpartiet har gått ifrån den här linjen.

Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Valet gav vänstermajoritet, hör man ofta. Men så var det ju inte. Valet gav mittenmajoritet. Om Ingvar Carlsson hade bildat regering med Bengt Westerberg, med Olof Johansson eller med båda två hade den regeringen haft majoritet i riksdagen. Det hade blivit en majoritetsregering som Sverige så väl hade behövt.

Valet gav en socialistisk majoritet därför att Ingvar Carlsson valde den vägen. Men han hade haft full möjlighet i den position han då befann sig att gå en annan väg. Det är väldigt viktigt att komma ihåg. Tolkningen av valresultatet låg i den socialdemokratiska partiledningens händer.

När det gäller försvaret håller vi även på den punkten självfallet fast vid det vi stod för före valet. Över huvud taget har det varit en ledstjärna i vårt motionsarbete nu som tidigare att vi skall vara mycket noga med att följa upp det vi sade före valet.

Vi har i en motion påpekat att vi inte sökte ett öppet mandat i valet, utan vi sökte ett preciserat mandat. Vi var noga med att i rapporter, tal och program lägga fast vad vi ville göra. Nu fick vi inte mandat från riktigt så många som vi hade önskat. Men de 400 000 som trots allt röstade på oss skall naturligtvis kunna veta att vi håller fast vid den politiken.

Såvitt jag förstår kommer Gudrun Schyman att redan i morgon kväll få tillfälle att tala med de andra partiledarna om den framtida försvarspolitiken. Vår inriktning är alldeles klar. Det går att genom en annan inriktning av försvarspolitiken spara betydande belopp.

Därmot är försvarsverksamheten ganska långsiktig. Det handlar om materielbeställningar och sådant som löper under flera år. Därför är möjligheterna att få effekt mycket snabbt begränsade om man skall vara realistisk. Men den långsiktiga inriktningen är helt klar. Naturligtvis går det att spara på försvaret.

Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Fru talman! Var Socialdemokraterna hör hemma kan de nog bäst förklara själva. Mig veterligen är det ett arbetarrörelseparti som också enligt sitt partiprogram är socialistiskt. Det kan man väl inte göra hur som helst med, hoppas jag, Ingvar Carlsson.

Så till försvaret. Om man tänker sig besparingar måste väl också avsätta pengar för det eller se till att redovisa besparingarna i budgeten? Det som har förbryllat mig när jag har läst ert budgetförslag, Lars Leijonborg, är att det inte finns några sådana besparingar. Det är i alla fall en mandatperiod fram till 1998 som vi talar om. Jag är mycket bekymrad över om ni har frångått den här inriktningen.

Anf. 16 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Fru talman! Vad är Socialdemokraterna? Det är ett ämne som jag tycker på ett förtjänstfullt sätt har kommit mer och mer i fokus i den politiska debatten. Förr i tiden talade man mest om borgerlig splittring. Men nu blir det alltmer diskussion om Rosornas krig. Var står egentligen Socialdemokraterna?

Jag kan citera Göran Skyttes artikel i Aftonbladet igen där han berättar om sin lilla firma från i höstas och hur han såg på läget: "Det politiska läget såg bra ut. Socialdemokraterna skulle vinna valet. Den realistiske och hårdføre Göran Persson skulle bli finansminister. Carlsson & Persson negligerade vänstern. Talade vänligt med folkpartiet. Och under just sådana omständigheter kunde vi tänka oss att anställa 1,25 person.

S vann planenligt. Men stängde omedelbart dörren för Westerberg. Inledde i stället förbindelser med Gudrun Schyman. I det ögonblicket gjorde jag och min kamrat en ny bedömning. Det kommer att bli skatter. Och arbetsgivaravgifter. Och vi bestämde oss för att avvakta."

Så är det ju. Vem vet vad Socialdemokraterna är? Göran Skytte visste det inte. Det är många andra som inte heller vet det.

Regeringen har ju föreslagit en betydande besparing på försvaret till 1998. Vi ställer upp den. Vi tror att man kan komma betydligt längre efter 1998. Det är också precis vad vi sade före valet.

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v)

Fru talman! Jag vill ta tillfället i akt att redogöra för Vänsterpartiets politik. Vår ekonomiska politik grundar sig på ungefär samma bedömningar som regeringens. Vi tycker att de tre ben som politiken står på är

bra. Att vi skall få ner arbetslösheten, att vi skall få ner budgetunderskottet och att vi skall fördela rättvist är tre infallsvinklar som vi tycker är bra.

Vi använder också samma ekonomiska ram som regeringen gör, dvs. vi skall minska underskottet med 20 miljarder kronor. Men vi har en litet annan fördelning. Vi tycker nämligen att det fattas väsentliga delar i regeringens politik. Vi tycker att regeringen har för låg ambition när det gäller arbetslösheten. Vi tycker att det saknas miljöinriktade insatser. Vi tycker att det är illa ställt med jämlikhetssträvandena, Mona Sahlin. Därför har vi lagt fram förslag när det gäller dessa tre frågor.

Vi tycker också att det finns två förslag som vi absolut inte kan acceptera. Det ena gäller nedskärningarna av biståndet. Det är beklämmande att en socialdemokratisk regering vill konjunkturanpassa stödet till de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.

Vi tycker också att det är ett uppseendeväckande dåligt förslag att säga till våra ungdomar som är 18–20 år och som är myndiga att de inte kan få någon a-kassa. Det är fullständigt idiotiskt.

Men vi är alltså överens om de stora ramarna. Vi har förslag på mera aktiva insatser för att få ner arbetslösheten. Vi har förslag på hur vi skall fördela besparingarna mera rättvist. Vi har utformat vår skattepolitik så att vi fortsätter att ta in skatter, Carl Bildt. Vi anser att det fortfarande finns ett utrymme för det. Det utrymmet finns i de inkomstskikt som har höga inkomster, 300 000, 400 000 och 500 000 kronor om året. Det är inkomstgrupper som i dagens läge kan avvara ännu mer pengar. Det finns företag som går mycket bra. I Sverige har vi en extremt låg företagsbeskattning. Vi tycker att vi kan EU-anpassa den litet grand, dvs. höja den till 30 %.

Men vi sänker faktiskt också skatter, som jag sade till Carl Bildt tidigare. Vi sänker skatter på låga inkomster genom att höja grundbidraget. Vi sänker skatter för små företag och för egenföretagare genom räntesubventioner på investeringar och genom att befria de först intjänade 40 000 kronorna för egenföretagare från egenavgifter. Vi tror att detta är mycket klokt för att stimulera kreativitet, eget ansvarstagande och egna initiativ. Det riktar sig till de företagare och de företag som vi vet kommer att använda dessa pengar och som faktiskt behöver dem.

Våra insatser på arbetsmarknadsområdet innebär att vi satsar mer pengar. Vi har en högre ambition. Vi tycker att det är rimligt att ha ambitionen att få ner arbetslösheten minst till 5 % under den här mandatperioden. Därför satsar vi mer pengar på det. Men vi vill rikta dem på ett effektivt sätt. Det är därför vi har sagt nej till regeringens förslag om det som vi brukar kalla för ras.

I ett läge när vi skall spara och gnetar tycker vi att det är oansvarigt att så här vidlyftigt kasta ut sju miljarder, eller om det nu är fem miljarder. Men då skall i alla fall två miljarder till 75 % betalas av kommunerna. Kommunerna skall alltså pytsa in sex miljarder när det gäller förslaget om allergisanering. Man kan fråga sig var man skall ta de pengarna ute i kommunerna. Vi tycker att det är oansvarigt av regeringen att vara så vidlyftig med dessa pengar när vi samtidigt skall

gneta inom familjepolitikens område och få ihop tre miljarder i besparingar.

Låt oss ställa dessa saker mot varandra. Tre miljarder skall vi gnetta ihop på flerbarnstilläggen, barnbidragen, bostadsbidragen, bidragsförskotten och kanske föräldraförsäkringen. Vi har sagt ja till det. Men då är det märkligt att uppleva att det kommer ett förslag om att sju miljarder skall gå rakt ut. Man vet faktiskt att detta är mycket ineffektivt. Det ger möjligen träffsäkerhet när det gäller 30–40 %. Vi tycker inte att det är ett bra förslag. Därför har vi sagt nej till det.

Vi har andra förslag som handlar om arbetsmarknaden. En viktig fråga när vi talar om att öka sysselsättningen tycker vi är att begränsa övertidsuttaget. Vi har ett oerhört stort övertidsuttag i Sverige. Vi vet att det motsvarar ungefär 40 000–60 000 jobb om vi skulle räkna rakt av. Vi vill begränsa det och halvera taket. Vi vill göra övertidsuttagen dyrare.

Vi vill satsa mer på utbildning. Vi vill satsa på arbetshandikappade. Vi vill ge investeringsstöd till de mindre företagen. Vi vill ha gröna investeringar i energi, trafik och miljö. Vi vill ge kommunerna stöd. Vi är tyvärr ensamma i kammaren om att vilja ge stöd till kommunerna så att de inte behöver säga upp mer folk. Det handlar ju ofta om kvinnor som arbetar i barnomsorgen, i äldreomsorgen och i sjukvården. Vi behöver ha en pott i statsbudgeten för detta för att slippa ökad arbetslöshet och för att bevara kvaliteten. Vi har kallat det för kommunakut. Vi är tyvärr ensamma om det.

Vi har också andra förslag som kanske inte täcker så stora belopp, men som är nödvändiga i dessa besparingstider. Då tänker jag på det som många människor ute i samhället faktiskt diskuterar, nämligen detta med bankerna. Vad är det som gör att regeringen absolut inte vill medverka till att bankerna skall betala tillbaka några pengar? Det är obegripligt för mig.

Jag tycker att det vore rimligt att vi satte oss ner och funderade över hur vi på det mest konstruktiva sättet kan se till att bankerna successivt kan betala av de lån och utfästelser om pengar som de har fått. Vi har ett förslag som innebär att man tar ut 1 % i avgift på bankgarantin. Det skulle inbringa 1–2, möjligen 3, miljarder kronor per år. Det skulle vara en mycket konstruktiv avbetalningsplan. Vi tycker att det är rimligt. Jag begriper inte att regeringen inte tycker det.

Vi har andra förslag som rör de fantasilöner som finns ute i samhället, i det privata näringslivet men också inom statlig förvaltning. Det handlar om fantasilöner, fluffiga fallskärmsavtal och ett privilegesystem som sticker i ögonen – med all rätt, anser vi. Att vi kommer till rätta med detta innebär inte att vi löser skulderna, men det är moraliskt viktigt att vi har ett samhällsklimat där alla känner att vi alla är med och betalar.

Staten skulle kunna föregå med gott exempel som arbetsgivare genom att t.ex. sätta ett lönetak. Vi har föreslagit 65 000 kronor i månaden. Det är vad fru talmannen och statsministern har. Det finns väl ingen som kan vara värd mer än de antar jag. Vi kunde ha det som riktpunkt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Vi har också sagt att det måste bli stopp på en massa arvoden som figurerar när människor som har en mycket anständig lön åker ut och pratar om saker som de ändå jobbar med. Det finns mycket att röja upp i här. Skälet till att göra det är att ingen skall kunna misstänka att det finns ett privilegiesystem som växer sig stort samtidigt som många människor både måste dra åt svängremmar och gräva i sina fickor efter pengar. Detta är en viktig samhällsmoralisk fråga. Vi har också omsatt den i motioner.

Slutligen vill jag ta upp en annan fråga. Det bekymrar mig att den inte är bättre uttryckt någonstans i budgeten. Den handlar om jämställdhet. Nu har Mona Sahlin gått ut, men hon får läsa protokollet. Vi är ganska överens i det här landet om att vi behöver öka jämställdheten och att det finns brister där. Jag vet att jämställdhetsministern själv har sagt att det skall göras analyser även ur könssynpunkt när man lägger fram förslag. Men de här analyserna lyser med sin frånvaro just när det gäller den ekonomiska politiken. Vi löser inte jämställdheten bara genom ökad kvinnorepresentation eller genom att fler generaldirektörer eller landshövdingar blir kvinnor, utan vi måste också få inflytande över den ekonomiska politiken. Det innebär att varje ekonomisk fråga måste analyseras också ur jämställdhetssynpunkt.

Budgetförslagen innebär att nedskärningarna inom offentlig sektor, t.ex. inom socialförsäkringssystemen, naturligtvis drabbar oss kvinnor mer, eftersom vi använder dessa mer och är mer beroende av att välfärden fungerar. Vi har i stor utsträckning ett försörjaransvar som många män inte har. Alltså slår nedskärningarna olika. Detta måste man vara medveten om när man lägger fram förslag. Ekonomin är inte könsneutral. Det här har vi tagit upp i en motion.

Jag vill också lyfta fram en annan fråga som vi har aktualiserat, nämligen kvinnors hälsa. Fortfarande är det inom detta område mannen som är norm. Det innebär att värden som blodtryck och annat som mäts på kvinnor framstår som aparta och onormala i förhållande till mannen, som är normen.

Jag vill citera ur en text från medicinutbildningen som belyser synen på kvinnan inom medicinen. Jag skall läsa högt ur en mycket aktuell lärobok i gynekologi och obstetrik, som faktiskt fortfarande används inom medicinen. Det heter där:

De gynekologiska besvären förekommer "hos kvinnor med en expansiv personlighetskaraktär. — — — Typexemplet är den överambitiösa, disharmoniska kvinnan. Hon är ofta en kampnatur: seg, energisk, framgångsrik karriärkvinna. Karaktäristiskt är en inte alltid särskilt väl dold tagg mot män i allmänhet och mot maken i synnerhet och en önskan att vilja konkurrera och överglänsa. Det kvinnliga är dem ofta motbjudande."

Det här får alltså våra medicinstuderande fortfarande lära sig. Det finns en institution, Kvinnohälsan vid Karolinska institutet, som har uppmärksammat detta och många andra liknande exempel. Den institutionen vill vi stödja. Vi tycker att det här behövs krafttag.
(Applåder)

Fru talman! Nyligen träffade jag en kvinna som arbetar inom vården, på en kirurgavdelning vid ett av våra sjukhus. Avdelningen är en s.k. resultatenhet, vilket innebär att det ekonomiska resultatet måste motsvara arbetsgivarens krav, medan kvalitet och andra mänskliga aspekter inte är lika viktiga.

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Hon berättade att hon under ganska lång tid varit arbetslös. Hon var mycket glad för att hon nu hade fått jobb igen som undersköterska, men hon var samtidigt mycket pressad av den arbetssituation som rådde på sjukhuset. Hon sade att det finns dagar då hon tar upp de sista patienterna strax före lunch. Det finns också dagar när hon själv inte hinner gå och äta lunch, eftersom det är en hel del att göra innan hon tvingas lägga de första patienterna igen. Det finns också dagar när hon gör flera timmar övertid som hon inte vågar sätta upp, eftersom hon var rädd för att resultatenhetens budget då skulle spricka och att i så fall kanske hon själv skulle mista jobbet.

Visserligen, sade hon, har hon 80 % av lönen när hon är arbetslös, men för henne var ändå jobbet, att vara betydelsefull och att ha ett arbete att gå till, något så viktigt att hon struntade i att hon fick jobba mer än hon skulle, bara hon fick behålla sitt arbete.

För landstinget var detta naturligtvis lönsamt, men samhällsekoniskt måste man fundera över om det här verkligen är lönsamt. Framför allt måste man fundera över om det är lönsamt att människor som behövs inom vård, omsorg och skola går arbetslösa med 80 % av sin lön, människor som är utbildade för och kunniga på sitt arbetsområde. Kan det vara samhällsekoniskt lönsamt?

De som blir kvar i vården är oftast sjuksköterskor, som slits mellan den medicinska insatsen och tiden för omvårdnad och som också skall göra det jobb som tidigare undersköterskorna gjorde. Hos mig biter sig bilden av den bortrationaliserade undersköterskan fast – hon som egentligen behövs i vården men som på grund av att inte vården, men däremot samhället, anses ha råd att betala för henne inte behöver göra något. Jag tycker att det är helt orimligt att vi i Sverige i dag skall ha en sådan situation. Det är orimligt att kommuner och landsting inte skall kunna anställa vårdutbildade människor samtidigt som vi vet att vården är något som vi svenskar sätter mycket högt när vi anger våra prioriteringar av vad som är viktigt.

Vi i Miljöpartiet tycker att en del av de pengar som i dag går till att betala för arbetslösheten skall användas för att personalen skall få göra det jobb som den vill göra och är bra på och som dessutom behöver bli gjort.

Vi kvinnor, de unga och låginkomsttagarna känner inte längre igen socialdemokratin. Den sociala snedfördelningen av besparingarna i regeringens budget är både påtaglig och skrämmande. Vi är ense med regeringen om att det måste sparas, men besparingarna måste ske på ett rättvist sätt. Det går att åstadkomma detta. Det förväntas att socialdemokraterna skall göra det, och vi är villiga att ta upp en diskussion med regeringen om mera rättvisa besparingar.

Regeringen föreslår sänkningar av barnbidragen och av ersättningsarna i föräldraförsäkring och sjukförsäkring. Samtliga dessa nedskärningar trycker ut låginkomsttagarna från marknaden. Kvinnorna, barnen, de sjuka, de arbetslösa och låginkomsttagarna, varav de flesta är kvinnor, till stor del kvinnor med hög utbildning och deltidsarbete, förlorar i köpkraft. De som använder sina inkomster för att konsumera får mindre att röra sig med. Vi har fått rapporter om att kostnaderna för bostadsbidrag har ökat med 2 miljarder. Med socialdemokraternas sparmodell kommer kostnaderna att öka ytterligare både för bostadsbidrag och för socialbidrag.

Vi i Miljöpartiet frågar oss varför socialdemokraterna väljer att fortsätta på den här vägen, den väg som den borgerliga regeringen slog in på under sin mandatperiod och som väljarna uppenbarligen inte gillade, varför det parti som av tradition värnat om de svagare nu väljer att ta ut en stor del av besparingarna just på den gruppen. Det jäser av förklarliga skäl i s-leden. Det jäser också bland vanligt folk utanför den s.k. rörelsen. Människor som redan i dag lever på marginalen kommer att få det mycket besvärligt med regeringens budgetförslag.

Jag fick ett öppet mandat, sade Göran Persson. Räcker det som förklaring? Varför, Ingvar Carlsson, har socialdemokratin valt modellen att spara på de fattigaste i vårt samhälle? Miljöpartiet anser att det går att spara på ett mer rättvist sätt. Besparingarna får inte innebära att vi flyttar kostnaderna från stat till kommun – då har vi inte vunnit något samhällsekonomiskt.

Miljöpartiet de gröna sympatiserar med tanken att de lägst avlönade – kvinnor, barn, sjuka och handikappade – skall få samma rätt till välfärd som de starka, friska och heltidsarbetande männen. Miljöpartiet de gröna anser att människor med låga inkomster skall undantas från besparingar. De skall skyddas mot nedskärningarna så att de kan upprätthålla eller kanske t.o.m. öka sin konsumtion. Det skulle påverka arbetslösheten och minska budgetunderskottet.

Fru talman! Miljöpartiet de gröna vill ha en modell för alla socialförsäkringar, inklusive arbetslöshetsersättningen, som bygger på ett brutet tak. För inkomsterna under 144 000 kr per år får individen 80 % i ersättning. För den inkomstdel som ligger över 144 000 kr och upp till taket på 7,5 basbelopp blir ersättningen 40 %. Det betyder konkret att alla som tjänar under 13 900 kr per månad tjänar på vårt förslag, jämfört med regeringens. Det handlar om ca två tredjedelar av inkomsttagarna.

Vårt förslag ger mer åt dem som har det sämst, och det sparar pengar åt staten. Besparingen är 6,6 miljarder kronor.

Miljöpartiet de gröna har också sagt nej till sänkt barnbidrag. Vi vill i stället höja barnbidraget med 250 kr per månad, och sedan vill vi beskatta det. I praktiken betyder det att föräldrar med låg eller ingen inkomst får högre barnbidrag, föräldrar med hög inkomst får lägre.

Vi tror att det är ett förslag som har stöd bland vanligt folk. Det är lättare att acceptera att de som har litet får behålla mer än att alla skall förlora lika mycket. Vårt förslag innebär också en besparing på ca 2 miljarder.

Socialdemokraternas omsvängning när det gäller välfärdspolitiken är olycklig så länge det drabbar dem som har det sämst. Å andra sidan kan ju detta öppna för en diskussion och dialog med andra partier. Miljöpartiet de gröna är berett att diskutera förändringar i socialförsäkringssystemet som gör att de allra fattigaste får mer kvar, medan de som har det bäst får behålla mindre. Vi ser därför fram emot arbetet i den ny tillsatta arbetsgruppen som skall se över just familjepolitiken.

Fru talman! Vi kvinnor har mycket stort behov av en fungerande offentlig sektor, inte bara för att den i stor utsträckning utgör vår arbetsplats. Den är också en förutsättning för att vi skall kunna ha ett arbete.

I dag saknas det barnomsorgsplatser i 115 av kommunerna. Dessa kommuner kan då inte leva upp till barnomsorgslagen. Det innebär i sin tur att kvinnor inte har möjlighet att arbeta. Grunden för vår jämställdhet, kvinnans ekonomiska oberoende, hotas.

Detta är också en anledning till att vi måste komma till rätta med den höga arbetslösheten. Miljöpartiet de gröna har olika lösningar. En av de viktigaste åtgärderna är sänkt arbetstid. Om vi sänker arbetstiden med fem timmar per vecka redan i höst och delar på jobben, kan vi under mandatperioden skapa ca 100 000 nya jobb. Därför bör Arbets-tidskommitténs arbete skyndas på.

Miljöpartiet vill att arbetstiden skall sänkas, och vi är inte ensamma. Såväl Socialdemokraternas som mittenpartiernas kvinnoförbund har sex timmars arbetsdag på sina program, liksom Vänsterpartiet. Det är ganska självklart, eftersom en sänkt arbetstid gynnar kvinnor och därmed jämställdheten. I dag arbetar många kvinnor på deltid. Om också mannen jobbade mindre, kan han ta större del av hemarbetet.

Sänkningen av arbetstiden ger fler jobb och ger en ökad livskvalitet. Balansen i samhället ökar, och individen mår bättre. Ökad fritid ger plats för mer gemenskap, barn och familj. Det ökar också möjligheterna för eget arbete, reparationer, odlingar, hantverk och annat som många drömmer om att få hinna med. Bara det kommer många att uppleva som en välfärdsvinst.

Kortare arbetstid ger färre arbetsskador. Stress och förslitningsskador minskar. Projekt med sänkt arbetstid i bl.a. Kiruna visar att sjukfrånvaron minskar med sex timmars arbetsdag för alla.

Fru talman! Miljöpartiet har gjort en uppgörelse med regeringen. Vi har fått igenom 2 miljarder till allergisanering av skolor, daghem och bostäder, ett vallöfte som vi infriat.

Vi tycker att vi har fått en bra uppgörelse. Vi har fått igenom en del av vår politik. Vi har naturligtvis inte fått igenom all vår politik, eftersom det inte är vi som sitter i regeringen och eftersom det är Socialdemokraterna som är vågmästare i sin regeringsställning. Men vi är självklart villiga att fortsätta dialogen för att uppnå bra politiska beslut.

Med det här beslutet har Miljöpartiet kommit in i bastun, sade Olof Johansson – eller var det solariet? Åtminstone var det något varmt, kanske en energikälla som vi kan använda framöver. I alla fall känner vi att vi får mer energi ju mer vi är med och påverkar, eftersom det är vår roll i politiken.

Några har påstått att det är första gången vi påverkat politiskt. Det är dock inte sant. Den största påverkan vi som parti har gjort är naturligtvis när partiet bildades, när vi bildade Miljöpartiet och tryckte på i miljöfrågorna. Utan Miljöpartiet i svensk politik hade miljöfrågorna legat långt bakom. Vi har fått upp miljöfrågorna på dagordningen. Det är att på allvar påverka samhällsutvecklingen.

Anf. 19 CARL BILDT (m) replik

Fru talman! Marianne Samuelsson kom alldeles på slutet in på uppgörelsen som man träffat. Det var efter det att hon talat ganska utförligt om den ansträngda ekonomiska situationen i kommuner och landsting – barnomsorg, sjukvård och allt – på det sätt som Miljöpartiet brukar göra. Låt mig bara ställa en enda fråga.

Ni har nu anslagit 2 miljarder till kommuner och landsting för allergisanering. Det kan vara bra, men politik är att välja. Det här kräver att kommuner och landsting tar 6 miljarder kronor från någonting annat. Då är min konkreta fråga: Från vad?

Skulle man räkna som Miljöpartiet brukar göra, motsvarar dessa 6 miljarder mellan 15 000 och 20 000 anställda.

Anf. 20 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Fru talman! Det är intressant det Carl Bildt säger om att vi skall ta 6 miljarder från kommunerna för att få till de här allergisaneringarna. Menar Carl Bildt verkligen att våra barn skall sitta i mögelskadade skolor och där försöka lära sig det som är deras uppgift, nämligen att utvecklas, tillgodogöra sig den undervisning som samhället betalar och hjälper till med? Jag trodde naturligtvis att detta var någonting som också moderata politiker tycker är viktigt, nämligen att våra barn har en bra arbetsmiljö.

För inte så länge sedan gjordes det ett reportage från Marks kommun. Där måste man ringa efter ambulansen – jag tror att det var två eller tre gånger – för att hämta barn som fick akuta allergiska anfall på skoltid, därför att skolan var så mögelskadad.

Jag tror att Marks kommun kommer att tycka att det är bra att få ett statligt bidrag för att rätta till sin skola, och jag vet att många andra kommuner just planerar för allergisanering och kommer att se bidraget som något positivt. De har redan lagt in pengar i budgeten därför att de tvingas se till att barnen har en bra arbetsmiljö.

Det är orimligt att våra barn skall sitta och få ökade allergiska besvär. Den huvudvärk som ofta är en följd av detta leder naturligtvis till att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen på det sätt som de skulle kunna göra om de hade bra arbetsmiljö.

Jag tror att ingen av oss i riksdagen skulle acceptera att sitta i den här lokalen, om den vore mögelskadad, om ventilationen vore så dålig att så fort vi sitter här får vi huvudvärk, mår illa, får astmabesvär osv. Det är en självklarhet att detta skall åtgärdas nu.

Fru talman! Det var ett relativt långdraget sätt att inte svara på frågan.

Allergisanering bedrivs ju. Det finns program för det i både stat och kommuner. Det har vi prioriterat, och det finns åtskilligt av det.

Det ni säger med uppgörelsen är att ni skall ta pengar från annat till att göra mer allergisanering. Det kan jag förstå som en politisk prioritering. Politik *är* att prioritera. Men att prioritera någonting är att prioritera bort någonting annat.

Nu skall ni ta 6 miljarder kronor ur kommunala budgetar och landstingsbudgetar som man där har ansett skall användas till någonting annat, t.ex. barnomsorg, skola, sjukvård – inte vet jag – och använda till allergisanering.

Min enkla fråga är: Var anser Miljöpartiet och herr Sundström, som jag hälsar välkommen till denna kammare – det brukar tillhöra artigheten att vara här från början – att man skall ta dessa pengar?

Fru talman! I vår budget hade vi faktiskt anslagit 3 miljarder för allergisanering. Vi har budgeterat det.

Vi tänker inte tvinga kommunerna att sanera skolor som de inte vill sanera. Vi har kommunalt självstyre. I de kommuner där vi sitter med i fullmäktige har vi har drivit frågan att de skolor som är dåliga ur allergisynpunkt skall åtgärdas. Vi vet av erfarenhet att det är många kommuner som ligger i startgroparna för denna typ av jobb.

När de får två miljarder för dessa jobb underlättar det för dem att komma i gång. De får det gjort snabbare. Vi får i gång byggbranschen – en icke oväsentlig del i vårt samhällsliv.

Fru talman! Trots debatten här i dag vågar jag påstå att det är en ganska bekväm sist för Socialdemokraterna. Det ena oppositionspartiet efter det andra – för att inte säga allihop – skriver i sina motioner att de är beredda att spara.

När Ingvar Carlsson, Mona Sahlin och Göran Persson väl lämnade sitt oppositionspolitiska koncept och gick över till att, som i detta budgetsammanhang, använda sig av "den enda vägen" som besparingsvägen, kan man i varje fall räkna med att Moderata samlingspartiet finns där som en mycket pålitlig besparingskompanjon.

Det måste förstås vara svårt för väljarna att förstå eller veta om det är socialdemokratisk politik eller högerpolitik att sänka bidragsnivån, bestämma att ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen skall ned till 75 %, försämlra för pensionärer och ta än mer pengar från kommunerna. Det kan inte vara lätt för väljaren att veta om detta är socialdemokratisk politik eller högerpolitik.

"Väljarna ville ha en vänsterpolitik", säger Gudrun Schyman gång efter annan. Det kan man säga, men vad är då vänsterpolitik, Gudrun Schyman? Är det vänsterpolitik som ni är med om att stötta och stödja och göra uppgörelser runt, dvs. att sänka, försämlra och dra ned? Jag

tror i varje fall inte att folk i allmänhet tidigare har kallat det för vänsterpolitik.

Jag säger inte detta, fru talman, för att ironisera. Jag säger det enbart för att visa vilka rekyler eller bumerangeffekter socialdemokrater ute i landet nu måste uppleva. De idéer som Socialdemokraterna förkastade under förra mandatperioden återanvänder man nu med råge i regeringsställning. Man kan faktiskt tala om ett slags politikens kretslopp. Borgerliga idéer återanvänds av Socialdemokraterna.

Vi vet allihop att varken den förra regeringen eller den nuvarande regeringen sparar av någon illvilja. Man gör det för att verkligheten kräver det – för att Sverige inte skött sin ekonomi under 20–25 år.

Jag tror att det skulle vara politiskt hälsosamt och debattsanerande om regeringspropositionen och de ekonomisk-politiska motioner som nu lagts fram kunde få visa människor att Socialdemokraternas oppositionspolitik och etiketterande i mångt och mycket bara var ett sprakande spel för galleriet, ett taktiserande för att inbilla folk att inga besparingar var nödvändiga.

Vi påstår inte att det är fel att socialdemokrater och moderater nu faller i varandras armar i ett slags sparandets symbios. Vi bara noterar att nedskärningar är nedskärningar vare sig de är skrivna i rött eller blått.

Jag tror nog att man ute i samhället, på gator och torg, framför TV-apparater, runt frukostbord och på verkstadsgolv kan acceptera åtstramningar och uthärda dem, bara man ser att åtstramningarna är någorlunda rättvisa. Det är inte Socialdemokraternas nedskärningar.

Fru talman! Sverige befinner sig för närvarande i en uppåtgående konjunktur. Exportindustrin sjuder av kraft. Men det gigantiska problemet kvarstår. Många människor upplever sig inte vara efterfrågade. De får inte känna att de behövs. De utsätts inte för förväntningar. Vi måste alla därmed tillsammans se till att många fler får meningsfulla arbetsuppgifter och får uppleva delaktighet i samhället. Vi måste få fart på kompetensutveckling, locka flera till att skaffa sig ytterligare kunskap osv.

Det vore klokt, tror jag, om regeringen kunde ta sig ur sin egen blockering på arbetsmarknadspolitikens område. Naturligtvis känns det tungt för socialdemokrater, som så gärna vill monopolisera sysselsättningspolitiken åt sitt parti och som lovade att halvera arbetslösheten och få ned den till 5 % 1995, att nu tillstå att man inte alls klarar detta. Men vinn då en seger över er själva i regeringen! Tillstå att ni inte har någon patentmedicin att ordinera. Likaväl som ni givit upp idéerna om att arbetslöshetsersättningen inte skulle behöva sänkas och likaväl som ni socialdemokrater nu kan ta initiativ till att sänka ersättningsnivåer i socialförsäkringarna, likaväl borde ni kunna ta er ur föråldrade föreställningar om arbetsmarknadspolitik.

Vi kristdemokrater tycker – hör och häpna – att det vore rimligt med ett slags politikens förbrödring för att se hur vi kan få fram nya riktiga jobb. Men det fordrar att vi tar kol på en rad gamla vanföreställningar. Företag måste få göra vinster för att kunna investera och skapa nya jobb. Arbetslagstiftningen måste stå på nyanställandets sida.

Tjänstesektorn måste släppas loss och få skapa arbete. Det riskvilliga kapitalet får inte diskrimineras, och uppfinningar och innovationer måste tas till vara.

Fru talman! Under valrörelsen talade Ingvar Carlsson om sin egen barndom och om hur knapert och slitsamt barnfamiljer hade det då. Det var berättelser som många kände igen sig i och som många, tror jag, tog till sig. Det var berättelser från en tid som ingen vill ha tillbaka.

När vi nu läser den socialdemokratiska regeringens budget kan vi inte bli annat än förvånade. Jag har själv grubblat och undrat, och jag måste få fråga Ingvar Carlsson: Hur kan det komma sig att ni lägger så tunga bördor på barnfamiljerna? Det stämmer inte alls med berättelserna från valrörelsen då ni lovade att skona de ekonomiskt svaga grupperna.

Nu kommer er politik att driva flerbarnsfamiljer till socialen, som det brukar heta. Detta måste väl ändå upplevas smärtsamt för en socialdemokratisk regering.

Fru talman! Det är vår bestämda uppfattning att flerbarnstilläggen måste tillbaka till den nivå som rådde innan ni socialdemokrater tog regeringsmakten.

För oss kristdemokrater kommer det aldrig att vara något annat än självklart att föräldrar skall kunna välja den omsorgsform som de anser vara bäst för det egna eller de egna barnen. Är det inte, fru talman, mycket märkligt att det skall behöva sägas i vårt land, i en demokrati som vår? Föräldrarna, som är experter på sina barn, skall betros av Sveriges riksdag och regering att få välja just den omsorgsform som de tror, är övertygade om och har resonerat sig fram till är den bästa omsorgsformen för det finaste de har – barnen. Nu har ni, med hjälp av barnomsorgslagen, försatt föräldrar och kommuner i en mycket brydsam och ekonomiskt påfrestande situation. Barnomsorgslagen kostar kommunerna 5 miljarder, säger man på Kommunförbundet. Den kostnaden nämner ni socialdemokrater aldrig med ett kommatecken.

Glöm heller inte att ni socialdemokrater försökte jaga livet ur oss kristdemokrater för att vi var med om en besparing på något över 3 miljarder på kommunerna, när ni nu själva skall ta av kommunerna bortemot 20 miljarder utan att darra på manschetterna. Jag säger det igen: För oss kristdemokrater är det en ideologisk självklarhet att värdera familjens och föräldrarnas förmåga att välja och besluta.

För oss är det också viktigt att nu, när ekonomin fordrar besparingar, på något sätt behovspröva barnbidraget. Vi har alltid försvarat det generella barnbidraget. Men skall barnfamiljer nu uppleva något slags rättvisa, så är det nödvändigt, tror vi, att besparingarna på barnbidraget inte går ut över de barnfamiljer som i dag lever på marginalen.

När det gäller behandlingen av de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna känner vi heller inte igen socialdemokraterna. Man undrar vad som har tagit åt er. Vi är många som kommer ihåg socialdemokraternas tal om att bära varandras bördor. Ni hade faktiskt en hel kampanj om detta, i tidning efter tidning, där ni citerade orden "bära varandras bördor". Men hur kan ni då, Ingvar Carlsson, behandla de äldre på det sätt som nu föreslås i budgeten? Överge era idéer som innebär att pensionä-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

rer med små inkomster drabbas. Gör det, Ingvar Carlsson! Överge de idéerna och låt de ekonomiskt sämst ställda pensionärerna skonas från era hårda neddragningar.

Fru talman! Svenska staten har en gigantisk skuld. Budgetunderskotten är förskräckande. De här debattdagarna i riksdagen kommer inte minst att handla om hur vi skall få stopp på skuldtutvecklingen. Det är en nödvändighet, anser vi kristdemokrater, att vi alla är med och tar ett ansvar. Men för oss kristdemokrater är det också angeläget att få stopp på utvecklingen av miljöskulden. Det verkar nästan som om ni i regeringen har lämnat över miljöfrågorna till Finansdepartementet och fogligt finner er i att miljöskulden nonchaleras. Vi kristdemokrater tycker, som det har sagts från annat håll tidigare, att skatteväxlingen för miljön skall påbörjas nu. Inför en avfallsskatt och ta de pengarna till att sänka arbetsgivaravgifter. Satsa också en del av de pengarna på ytterligare insatser för att rädda Östersjön och en del på att kalka försurade landskap och på eftersatt miljöforskning.

Fru talman! Välfärd handlar om pengar, om att socialförsäkrings-systemen fungerar, om att vi människor har det materiellt acceptabelt. Men välfärd handlar verkligen också om att få andas ren luft, dricka rent vatten och äta mat som gör skäl för beteckningen livsmedel. Vi vet ju alltför väl att lycka och trivsel inte står i någon absolut relation till bankkonton eller lönekuvert. Men frågan är allt om den insikten tillräckligt speglas i våra debatter och vår opinionsbildning.

Fru talman! Är det inte så att vi politiker borde, mer än vad som ofta hittills varit fallet, bilda opinion för de goda idealen? För oss kristdemokrater är det en självklarhet, som ni vet, att ivra för att skolan skall ge eleverna motivation att söka det som är rätt och sant, att de etiska värderingar som står för det demokratiska människovärdet och för respekt och omtanke om medmänniskan skall genomsyra undervisningen. Är det inte vår uppgift, som politiker, att visa på framtidsvisioner? Framtidsvisioner handlar om en hel världs situation. För oss kristdemokrater kan aldrig u-länderna, de globala rättvisefrågorna skjutas åt sidan. Och vi begriper inte hur ni socialdemokrater kan dra ner på omtanken om jordens allra fattigaste. För oss är fred och frihet, engagemang för medmänniskor och initiativ för att värna miljöer en ideologisk självklarhet.

Fru talman! Vår svenska demokratiska debatt behöver vitaliseras. Ointresset för politik och politiker får inte rota sig ännu djupare. Varje människa måste få känna respekt för sin integritet. Därför är kraven på jämställdhet de självklaraste krav i världen för alla som står upp för demokratins människovärde. Därför måste vi alla få uppleva att det går att påverka den egna situationen och ta ansvar för medmänniskors. Jag tror inte på en framtid fylld med politiskt förmynderi.

Jag nämnde jämställdhet. Jag kan gärna säga att vi kristdemokrater inte har varit så bra som vi ville och borde vara. Men jag lovar att vi skall engagera oss mycket mer framöver i de frågorna.

Fru talman! Vi får inte glömma att bakom allt tal om miljarder och paragrafer, bakom finansplanens många diagram, finns den lilla människan, och till den lilla människan bör vi allt räkna oss allihop. Det är

därför vi kristdemokrater så mycket talar om de små nära miljöerna, om familjemiljöns oersättliga roll och om individens okränkbara värde. Den politiska debatten måste också rymma insikten om att det inte hjälper en människa om hon vinner hela världen men förlorar sig själv.

Fru talman! När tidningarna slår upp rubriker om att kroniska cancerpatienter inte kan få behålla en sängplats och få önskad vård, när det påstås att långvårdssjuka får stoppa i sig lugnande tabletter för att personalen inte hinner bry sig om dem, när talesmän för läkarkåren börjar orda om att man nog måste börja prioritera inom vården och satsa på de samhällsekonomiskt lönsamma – då passar det inte att någon av oss ordar om välfärd. Då får det inte handla om att den ene skall slå den andre i huvudet med motionsluntor och självberöm. Då tycker jag att vi allihop, oberoende av partitillhörighet eller blocktillhörighet, rätt och slätt skall tillstå att prioriteringarna är fel, att talet om välfärdssamhälle inte bara haltar utan håller på att övergå i cynism för en del.

Fru talman! Är det kanske så att en ekonomisk-politisk debatt mer borde rymma inslag av det ovärderliga? När ensamheten, som är ett av vårt lands största sociala problem, plågar, så är det den rikedom som gemenskap ger som eftertraktras. Innehållet i propositioner eller ekonomisk-politiska motioner kan då te sig långt borta. När barnmisshandeln ökar och när tidningssidor fylls av våld och otrygghet, då är det något slags motkraft som fordras. Då är det de värden som står för trygghet och respekt för medmänniskan vi söker. Det etiskt neutrala samhället kan aldrig bli något välfärdssamhälle.

Fru talman! Jag tror inte att kommunen kan vara mamma och staten pappa. Jag är övertygad om att vi måste bli mer medborgare, lära oss och varandra att det är vi människor som tillsammans skapar välfärden. Jag tycker att vi skall fråga oss: Var gick det snett? När kom rättighetskraven att helt överskugga våra skyldigheter? När började vi inbilla oss att samhället klarar sig utan idealitet?

Om politiska partier, om fackföreningsrörelser, om alla dessa outhärliga folkrörelser, om kyrkor och samfund, om lärarkolleger och elevgrupper, om familjer och släktrationer inriktade sig på att skapa värme, trygghet, bry sig om – skulle då våldsdebatten mojna, skulle intresset för vanvettiga videofilmer avta? Ja, jag tror det. Skulle ensamhet och tristess släppa greppet om medmänniskor? Det tror jag också.

Fru talman! Den ekonomisk-politiska debatten kan inte fylla medborgarnas vardag med livskvalitet. Men jag vet att besluten här i kamraren kan skapa goda förutsättningar. Det är för att skapa de förutsättningarna vi kristdemokrater vill engagera oss, väl medvetna om att det fordras något mer än enbart exercis om kronor och ören.

Anf. 24 Statsminister INGVAR CARLSSON (s)

Fru talman! Efter att ha lyssnat på oppositionen vill jag börja med två reflexioner.

Den ena reflexionen är att de fyra borgerliga partierna agerar som om de aldrig hade varit i närheten av Rosenbad, som om de hade befunnit sig på ljusårs avstånd från ansvarstagande för det här landet, med

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

våldsamma attacker på socialdemokratin – som har regerat i fyra månader – och med en framställan som om de själva inte hade något som helst inflytande över svensk politik.

Vad är sanningen, Alf Svensson t.ex.? Jo, ni överlämnade en statsskuld till den socialdemokratiska regeringen att ta ansvar för och som kostar bara i räntor när vi skall göra budgetarbetet ungefär 130 miljarder kronor. Ni överlämnade en krona som har sjunkit med 25–30 %. Ni ställer oss i situationen att ta det här landet ur krisen, och det skall vi göra. Men det är hyckleri, Alf Svensson, att samtidigt stå här och utlova nya statsutgifter, samtidigt som ni kritiserar oss för att vi måste komma till rätta med det elände – för att inte säga den konkurs – som ni höll på att ställa till för Sverige.

Ärade kammarledamöter samt tittare och lyssnare, ställ Alf Svenssons inlägg med löften om ökade utgifter på det sociala området mot Carl Bildts inlägg med våldsam kritik mot socialdemokratin för att vi inte sparar tillräckligt mycket! Är det någon av er som kan tro att de för fyra månader sedan satt i samma regering? Vad vi kan göra är att se till att det dröjer väldigt länge innan de får regeringsansvaret. Nu förstår jag varför det gick så åt skogen för Sverige som det gjorde.

(Applåder)

Den andra reflexionen gäller bittre Bildt i dag. Han har fortfarande inte kommit över valresultatet. Men det är ändå väljarna som bestämmer. Han klagar över debattreglerna och över närvaron i regeringsbänken. Men jag tror nog, Carl Bildt, att det andelsmässigt är fler statsråd närvarande än det finns moderata ledamöter i kammaren.

Carl Bildt klagar över att vi får majoritet för våra förslag i riksdagen. Ja, det är klart. Med Carl Bildts erfarenheter från Ny demokrati och den ena krisen efter den andra förstår jag att han är litet avundsjuk. Han klagar över Näringslivsrådet, som vi har inrättat. Ja, men tänk om Carl Bildt hade kommit på tanken att försöka få en brygga till dem som han hade litet avstånd till – ett fackligt råd, ett råd för de offentliganställda, ett råd för de arbetslösa eller ett råd för kvinnor. Det hade kanske blivit en något mindre dålig politik på det sättet, Carl Bildt!

Jag kan ta rådgivarnas revolt, som Carl Bildt talade om. Men Carl Bildt fick ju möta väljarnas revolt, och det tror jag känns värre. Sent omsider har ändå en borgerlig eftervalsdebatt startat. Det var ändå ett av de sämsta valen någonsin för borgerligheten. Särskilt djuplodande är väl den debatten i stort sett inte, och inte heller så självkritisk. Moderaterna skyller ju valnederlaget på Folkpartiet och Centern. Centern skyller nederlaget på Folkpartiet och Moderaterna. Kds skyller valnederlaget på Socialdemokraterna, trots att vi inte var med i regeringen. Folkpartiet har haft nog med att byta partiledare. Men Bengt Westerberg har sagt att huvudorsaken till Folkpartiets tillbakagång är att man samarbetat med Moderaterna. De är alltså rätt skickliga på att hitta fel hos andra men inte hos sig själva!

Men nog är de tre borgerliga regeringsåren värda en något mer ingående analys. Vi fick faktiskt under de tre åren uppleva en tredubbling av arbetslösheten i Sverige. Vi fick en fördubbling av statsskulden, och vi fick ett nyliberalt systemskifte som gjorde att svenskarna inte kände

igen sitt land. Det var, Alf Svensson, under den borgerliga regeringsperioden! Det var ni som inledde neddragningen av flerbarnstilläggen, Alf Svensson! Det skorrade därför litet illa när Alf Svensson nyss stod här i talarstolen. Detta gjorde ni alltså, trots att ni lät statsskulden rusa i väg.

Förtroendet ökade ju inte i valrörelsen när statsminister Bildt och finansminister Wibble skyllde räntechocken på Socialdemokraterna, trots att det var ni som var i regeringsställning. Det här kunde inte dölja att regeringen var sönderkörd. Den borgerliga regeringen saknade ett eget ekonomiskt alternativ och stod handfallen inför de problem som den själv hade skapat. Den borgerliga regeringen abdikerade i realiteten månader före valdagen. Ansvar för detta måste framför allt läggas på det parti som innehade statsministerposten och på statsministern själv.

Olof Johansson konstaterade i helgen: Från våren 1994 saknades det ledarskap i regeringen. Förfallet gick så långt att Moderaterna inte ens vågade, eller kanske inte orkade, presentera det egna partiets ekonomiska alternativ.

Det "bidde en meny", för att använda Carl Bildts ord – en meny där journalisterna skulle gissa vad som var det moderata ekonomiska alternativet. Men samtidigt krävde Moderaterna att Socialdemokraterna skulle redovisa detaljerade sparförslag. Och det gjorde vi!

Det program som vi tog om en förstärkning av statens budget på 95 miljarder kronor i höstas redovisade vi före valet. Och mycket riktigt, Olof Johansson, vi sade att vi därutöver kan behöva ta till ytterligare åtgärder. Vi underströk det framför allt sedan vi hade fått den sista räntechocken under den borgerliga regeringsperioden.

I TV:s utfrågning exemplifierade jag att det kan bli nödvändigt att skära i barnbidragen, därför att vi först och främst slår vakt om verksamheten i barnomsorgen, i skolan och i sjukvården. Men var hade vi haft pengar till detta, Alf Svensson, om den borgerliga politiken hade fått fortsätta med betydande skattesänkningar?

Jag tog häromdagen del av en tidningsartikel om Moderaterna som jag fann intressant. Uppriktigt sagt har jag när jag haft med Moderaterna att göra tyckt att det är ett ganska omodernt parti, att man har väldigt gammaldags idéer och tänkande om ledarskap och att man agerar ganska auktoritärt.

Detta kom till uttryck genom en ledande moderat kvinna, ledamot av denna kammare. Hon säger att det är ett oerhört hierarkiskt parti, där få vågar avvika från den gängse uppfattningen och där få utanför den innersta kretsen tillåts synas. Hon säger också: Gruppen kring Carl Bildt vill hålla på med samma saker som han, och då blir det ingenting om jämställdhet, sociala frågor, kultur och invandrarpolitik. De vet bäst själva, och folk i partiet är lydiga. Sedan säger hon: Ibland får man nästan blodstörning. De är okunniga om kvinnor.

Jag förmodar att det är följande passus i den moderata rapporten som hon då tänker på: Vi är säkra på att det är möjligt att öka det kvinnliga deltagandet i den moderata politiken utan att göra avkall på kvalitetskraven.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Det är inte år 1895 utan år 1995 som detta skrivs i en moderat rapport. Gudrun Schyman, det är alltså inte bara i medicinska läroböcker som man kan läsa häpnadsväckande saker utan också i det största oppositionspartiets senaste politiska dokument. Jag förstår att moderata kvinnor kan få blodstörtning för mindre.

Jag skulle vilja fråga Carl Bildt: Är det bra att moderata kvinnor riskerar blodstörtning när de läser era rapporter? Det vore intressant att få reda på det.

Ja, det här är alltså vad som kan sägas efter 36 månader av borgerlig politik.

Jag lyssnade på Carl Bildt här och han framställde det så att det nu kommer en artikel i Financial Times och att Sverige där *kanske* är med på en lista över länder som har svag ekonomi. Han visste det inte. Han visste bara att det skulle komma en lista. Men han tog ut den i förskott och sade: Där finns nog Sverige med. Ja, vem har i så fall ansvaret, Carl Bildt? Är det den regering som har suttit i fyra månader och nu lägger sin första budget eller är det den regering som har haft ansvaret i 36 månader?

Sedan skall kanske Carl Bildt vara litet försiktig. Den minnesgode erinrar sig säkert den förra debatten som vi hade här i kammaren. Bildts stora slagnummer då var en färsk OECD-rapport som han ansåg vara beviset för att den socialdemokratiska politiken inte hade lyckats. Han raljerade över att finansministern försökte att klara sig på en presskonferens genom att säga att han inte hade läst rapporten, och han drog slutsatsen att inte heller jag hade läst OECD:s rapport. Det hade bara den supereffektive Carl Bildt gjort.

Men ack så fel det kan gå. Såväl Göran Persson som jag kände en viss skepsis när vi fick se OECD:s siffror. Därför beslöt vi oss för att verkligen läsa rapporten och att kontrollräkna. När vi hade läst den visade det sig att OECD hade räknat fel, och grovt fel. Det påstods att statsskulden var över 120 miljarder kronor högre än vad den var i verkligheten. Skuldkvoten, statsskuldens andel av BNP, beräknade OECD till 83,5 % 1993. Rätt siffra skulle ha varit 75 %.

Antingen hade Carl Bildt inte läst eller inte förstått. Det allvarliga var att Carl Bildt genom att okritiskt använda OECD:s siffror skadade landet. Vi fick ju en tid senare dessutom en nedgradering av Sverige.

Jag tycker att oppositionsledaren faktiskt har ett visst ansvar att välja sina ord inom och utom landet så att han inte i onödan och i partinit skadar landet, för det handlar om att skada nationen. Det handlar om att försvåra och fördyra för svenska företag och det handlar om att göra det onödigt tungt och besvärligt för enskilda människor.

Nu har vi alltså haft fyra månader med en socialdemokratisk politik. Under den tiden har Sverige klarat den svåra processen att bli medlem i den europeiska unionen.

Under hösten fattades beslut om förstärkning av statsbudgeten med 95 miljarder kronor. Nu har vi lagt fram förslag om ytterligare 22 miljarder i utgiftsnedskärningar. Vi bedömer att det blir en halvering av underskotten i statsbudgeten till 1996. Bytesbalansen beräknas ge ett

överskott under 1995 och 1996 med sammanlagt 80 miljarder kronor. Industriinvesteringarna ökar med 30 % år 1995 och med 20 % år 1996.

Industriförbundets småindustripanel spår att byggnads- och anläggningsverksamheterna kommer att öka med 90 % och maskininvesteringarna med 30 % 1995. Detta, Lars Leijonborg, är skarpa, klara och bra besked – vassa enligt Lars Leijonborgs egen partiledares vokabulär. Det visar under en socialdemokratisk regering på en oerhörd framtidsstro, vilja att satsa och investera.

Till nästa gång skulle jag ändå vilja föreslå Lars Leijonborg, innan han använder Skytte som talskrivare med all den kompetens han har, att titta på de breda grupperna av småföretagare och dem som är inom näringslivet och industrin. Jag begär inte att han skall titta på Volvos investeringar, för då blir detta ännu ljusare, sett utifrån industrisynpunkt.

Jag vill gärna, herr talman, säga något om kampen mot arbetslösheten, eftersom den för socialdemokratin är en så oerhört viktig fråga. Jag tycker att den av oppositionen har behandlats väldigt vårdslöst, för att inte säga att den mer har försökt att agitera mot socialdemokratin än att ta allvarligt på sakfrågan.

Vi lägger fram 50 konkreta förslag efter fyra månader i regeringsställning för att nu göra vad inget annat land som har släppt i väg arbetslösheten till dessa nivåer har klarat, nämligen att ta sig ur massarbetslösheten. Det innebär först och främst fler företag och företagare.

De nya arbetstillfällena måste i mycket stor utsträckning komma i näringslivet. Vi vill medverka till en snabb förnyelse och utveckling av företagen.

Genom att ompröva statens engagemang i Atle och Bure kan resurser frigöras för att stödja företag i ett tidigt utvecklingsskede.

Genom AP-fondens möjligheter att förvärva aktier i små och medelstora företag liksom det riskkapitalavdrag som regeringen överväger skapas ytterligare riskkapital.

Vi vill avsätta ytterligare resurser till det särskilda företagarlånet till kvinnliga företagare.

Vi vill skapa nya jobb i näringslivet. Det handlar om att hävda arbetslinjen.

Under de borgerliga åren satsades 100 miljarder kronor för passiv arbetslöshetsersättning. Vi vill steg för steg föra över detta i aktiva åtgärder. Det innebär att det nya anställningsstödet beräknas omfatta 70 000 personer. På kort tid kan vi skapa runt 30 000 nya fasta jobb. Det betalar sig självt om vi får en 40-procentig effekt på detta stöd.

I ett läge med massarbetslöshet och där man saknar alternativ kan jag inte förstå att det bara är ett parti, nämligen Miljöpartiet, som har varit berett att verkligen fullt ut diskutera och följa upp denna idé.

Genom denna uppgörelse satsar vi dessutom på en bättre inomhusmiljö. Vårt tredje barn, Carl Bildt, drabbas av allergi och överkänslighet. Vårt förslag innebär ju att vi effektivt och snabbt kan bekämpa något som håller på att bli en mycket allvarlig folksjukdom.

Carl Bildt är inte den som mot denna bakgrund skall tala om statens och kommunernas finanser. Ni vill ju dra in utan att använda peng-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

arna till något sådant här. För att sänka skatten för höginkomsttagarna vill ni dra in från kommuner och landsting, så det angrepp som Carl Bildt gjorde tidigare hade osedvanligt dålig grund.

Vi vill satsa på ett kunskapslyft för arbete genom att åstadkomma en återkommande utbildning för den svenska arbetskraften.

Vi vill särskilt satsa på naturvetare och tekniker för att stödja en viktig del av vårt samhälle.

Vi vill ha en väg tillbaka med ömsesidiga åtaganden, så att man som arbetslös verkligen skall känna att vi gör allt för att man skall kunna återgå till arbete. Där vill vi pröva de s.k. arbetsföretagarna.

När det gäller ungdomarna tror vi att det är extra farligt med den kontanta arbetslöshetsersättningen. Vi vill satsa alla resurser på att de unga människorna verkligen skall få jobb eller utbildning. Vi lägger resurserna där. Den ungdomsintroduktion som beslutades i samband med höstpropositionen beräknas bara den ge effekt för 50 000 ungdomar.

Sammantaget leder denna politik till minst 300 000 nya jobb. Det innebär att den öppna arbetslösheten kommer att sjunka med en fjärdedel.

Men detta är bara ett delmål. Vi måste lyckas med att ta oss ur massarbetslösheten, något som inget annat land har lyckats med. Arbetslösheten måste pressas ned tiondel för tiondel. Välfärdsnätet måste lagas maska för maska. Statsskulden skall först stabiliseras som andel av BNP till 1997 och därefter sänkas krona för krona.

Jag vill, fru talman, avsluta med några ord om rättvisa. Förlåt, herr talman, jag trodde att det fortfarande var Birgitta Dahl, hon brukar inte ge sig så snabbt. Jag beklagar, förste vice talman.

Det finns två hörnstenar i den socialdemokratiska politiken. Kampen mot arbetslösheten är en hörnsten. Den andra hörnstenen är rättvis fördelning. Här vill jag till de borgerliga partier som satt i regeringsställning och som nu försöker angripa socialdemokratin från vänster säga att den stora skillnaden, Alf Svensson, Olof Johansson och Lars Leijonborg, först är att vår politik ger resultat. Vi tar ned det underskott som ni släppte i väg. Det andra är att de som har bäst ställt får vara med och betala mera.

Vi genomförde en extra värnskatt. Vi har en kapitalskatt på 30 %. Vi behåller förmögenhetsskatten, och det innebär i praktiken att de 10 % som har de högsta inkomsterna i Sverige får betala 28 % av budgetsaneringen. De 10 % som har det sämst behöver bara hjälpa till med ungefär 5 %. Där ligger skillnaden mot den borgerliga politiken, som innebar att ni bara flög i väg utan styrsel och drog på oss ökade statsskulder och ökad ränta medan vi ser till att människor får hjälpa till att klara av detta efter bärkraft.

Det är den stora viktiga skillnaden i svensk politik. Vi gör något åt Sveriges problem. Alla måste hjälpas åt. En hel del av dessa problem är mycket smärtsamma, men om vi hade fortsatt den borgerliga vägen, den s.k. enda vägen, då hade det bara varit en tidsfråga innan utländska långivare hade bestämt över politiken i Sverige. Vi vill kunna bestämma i eget hus. Vi fattar de svåra besluten. Vi åstadkommer en rättvis

fördelning av bördorna. Därmed vågar vi säga att Sverige nu går mot bättre tider.
(Applåder)

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Anf. 25 CARL BILDT (m) replik

Herr talman! Låt mig börja med att ge statsminister Ingvar Carlsson ett både personligt och politiskt råd. Att alldeles försöka att vifta bort vad framstående, utländska, internationella och finansiella bedömare anser om tillståndet och utvecklingsriktningen i Sveriges ekonomi är lätt att göra i Sveriges riksdag, men det är svårt att göra i verkligheten. Gör man det för mycket, straffar det sig ganska ordentligt.

Faktum är att vi nu har en uppgång i näringslivet. Men vi har också en oro när det gäller möjligheterna att klara statsfinanserna på sikt. Den oron har sin grund i att vi har sparat för litet och måste spara mera. Visserligen konstaterades det i den tidigare debatten mellan Lars Leijonborg och Gudrun Schyman att socialdemokratin är ett socialistiskt parti. Men det innebär inte att man måste förfalla till rent stalinistisk historieskrivning av den art som Ingvar Carlsson var ganska nära.

Sanningen är ju den att i början av 90-talet dök svensk ekonomi rakt ner. Kjell-Olof Feldt har skrivit digra böcker om haveriet för den tredje vägens ekonomiska politik. Det var då som vi kom in i det som han kallade för arbetslöshetens stålbad. Det var förvisso tuffa år. Nu är vi på väg rejält uppåt sedan ett till ett och ett halvt år tillbaka.

Under de tre år som de parlamentariska förhållandena var omvända i denna kammare minns ju alla som inte drabbats av stalinistisk historieskrivning att de politiska debatterna handlade om att bl.a. jag sade att vi måste spara, för annars klarar vi inte skuld och underskott, medan Ingvar Carlsson sade: Slösa mera, spara mindre! Han förordade ökade underskott och därmed ökad skuldsättning, samtidigt som han sade att detta var vägen framåt.

Välkommen till sparbastionen, Ingvar Carlsson! Även socialdemokratin har nu insett att utgifter måste ner, och måste ner rejält. Annars klarar vi aldrig detta.

Under de fyra månader som Ingvar Carlsson har regerat har han huvudsakligen ägnat sig åt att höja skatter och åt dogmatiska återställare. Det som har skett innebär att man har fört en politik mot företagande och mot nya jobb, samtidigt som tomheten, tunnheten och innehållslösheten i den socialdemokratiska arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken har visats.

Det sades att arbetslösheten skulle ner till 5 % praktiskt taget omgående. Nu har vi fått regeringens egna kalkyler som visar att vi 1998 med jättefina antaganden ligger nästan nere under 10 %. Enligt Långtidsutredningen, som publicerades tidigare i dag, kan det bli aktuellt med 5 % först 2010. Det blir väl med detta som med kärnkrafts- och kärnkrafts- utvecklingen, dvs. det blir väl inte så mycket med det heller. Men det är samma tidshorisont som nu gäller för de socialdemokratiska löften vad gäller såväl sysselsättningspolitiken som kärnkrafts- och kärnkrafts- utvecklingen.

Göran Skytte, som Lars Leijonborg har återgett, skildrar väl småföretagarnas förtvivlan över den situation som har uppstått. Nu får de

Partiledardebatt

dessutom beskedet av Ingvar Carlsson att AP-fonderna skall börja att köpa aktier i småföretag. Glöm inte löntagarfondsdebatten! Det är ju detta som det återigen handlar om. Tror ni att detta är vägen att göra småföretagarna glada och lyckliga, misstar ni er ännu en gång.

Sedan har vi revolten från de rådgivare som Ingvar Carlsson själv har utsett. De säger så här: Enligt vår mening kommer regeringens politik med stor sannolikhet inte att ge den tillväxt som löser problemen, utan man hamnar ständigt i en situation där problemen blir bestående, där vi lever med arbetslösheten, där räntorna blir fortsatt höga. Det har Ingvar Carlsson inte kunnat rätta till på fyra månader, men den kurs som han har haft under dessa fyra månader är en kurs som dess värre leder Sverige åt fel håll.

Anf. 26 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! Carl Bildt avslutade med att tala om räntan. Ja, om vi jämför räntan veckan före valet när han var statsminister och räntan i dag, ligger den ca 0,5 % lägre under min statsministertid. Jag är inte nöjd med det. Vi kommer att fortsätta att pressa ner räntorna. Jag är mycket optimistisk att det med vår politik kommer att gå åt rätt håll. Jag kan garantera denna kammare att Carl Bildts rekord, som är ett världsrekord, på 500 % kommer jag aldrig att uppnå. Min ambition är att pressa ner räntorna. Det är viktigt för landet, och det är viktigt för företagsamheten, inte minst för de små företagen.

Jag försökte få Carl Bildt att något kommentera den moderata eftervalsdebatten. Jag vet inte hur många gånger Carl Bildt här har talat om rosornas krig. Nu pågår det åtminstone en tillstymmelse till debatt där man från kvinnosynpunkt ställer sig mycket förvånad över sättet på vilket moderaterna agerar. Man ger inte utrymme för en diskussion om jämställdhetsfrågor, om sociala frågor, om biståndspolitik, dvs. om de mjuka frågorna. Någonting har väl Carl Bildt ändå att säga om detta!

Och det är inte bara på kvinnosidan som man är i gång, utan det gäller även ungdomssidan, Carl Bildt. MUF-ordföranden Fredrik Reinfeldt sade nyligen att det ges så litet utrymme för individualism inom moderaterna. Först blir Carl Bildt av sina egna anklagad för att vara kollektivist, och i nästa sekund beskyller han mig för att vara stalinistisk i min historieskrivning. Borde inte Carl Bildt klara ut sin egen kollektivism i stället för att bekymra sig över min stalinism, för den har inte någon stor trovärdighet?

Jag har under efterkrigstiden varit ute och kämpat mer mot kommunism än vad Carl Bildt kan drömma om, när det verkligen gällde att slåss mot kommunismen i Europa, då kommunisterna var en maktfaktor.

MUF-ordföranden säger vidare att det behövs mer av djävulens advokat bland moderaterna. Jag förstår vad han menar, men det är ändå inte det som jag saknar mest hos dem, utan det är de arbetslösas advokat, de hemlösa advokat, jämställdhetens advokat och rättvisans advokat. Mammon är redan väl företrädd.

Men, Carl Bildt, är detta inte värt att ägna någon tanke åt? Ni anklagas för att vara mycket toppstyrd, mycket centraliserade och

mycket smala i ert politiska handlande. Men jag har ingenting emot att diskutera ekonomi, om bara Carl Bildt vill koncentrera sig till detta.

Jag läste i min hemstads moderata tidning, Borås tidning, där man nyligen skrev att borgerligheten agerade som om partierna efter regeringsårens ansvar hamnat i försenad pubertet med behov att riktigt leva ut den nyvunna friheten. Det är ganska hårda ord. Riktigt så hård är inte jag, men jag tycker att ni inte alls tog det ansvar för Sverige och för de svenska medborgarna som ni borde ha gjort under er regeringsperiod. Detta har fått väldiga konsekvenser.

Jag är i högsta grad intresserad av vad omvärlden säger om vår ekonomi, men, Carl Bildt, det skall vara grundat på fakta. Och det har en betydelse även vad oppositionsledaren säger. Om Carl Bildt, som han nyligen har gjort, skriver en artikel i Wall Street Journal och påstår att vi under oppositionsåren gick emot varje åtgärd för att minska i de offentliga utgifterna är detta falskt vittnesbörd. Jag skulle vilja att Carl Bildt i denna talarstol tar tillbaka det påståendet i internationell press.

Anf. 27 CARL BILDT (m) replik

Herr talman! Om vi tittar på socialdemokraternas oppositionsår var det väl så att de även då föreslog höjda skatter. Om det är detta som Ingvar Carlsson syftar på så har han rätt. Men minns alla de debatter som vi hade här om besparingar! Minns hur ni i opportunistens dans med Ny demokrati fällde förslaget om delpension! Minns hur ni dansade för att försöka förhindra sänkningen av ersättningen till a-kassan! Minns hur Ingvar Carlsson stod här utanför inför 30 000 demonstranter och närmast glödde av hat mot förslaget att vi skulle sänka ersättningsnivån! Sparpolitik var inkarnationen av ondska för socialdemokratin under dessa tre år. Men vi sparade trots socialdemokraternas motstånd, och det var tufft. Och för detta fick vi bära de politiska bördor som Alf Svensson talade om.

Nu inser även socialdemokratin att det behöver sparas. Och det säger jag, Ingvar Carlsson: Jag flyr inte från min gamla politik på det sätt som Ingvar Carlsson försöker att fly från sin. Ingvar Carlsson måste glömma mycket av det som han sade i opposition, bl.a. det halva löftet om att höja ersättningsnivån i a-kassan. När kommer detta att förverkligas? Självfallet aldrig någonsin. Men det vågade aldrig Ingvar Carlsson säga före valet.

Nu måste det sparas, och sparas mera. Det är bra. Ingvar Carlssons problem är att han tvingats in på en vänsterkurs. Man har höjt skatten för företagen och återreglerat arbetsmarknaden så att det inte finns en företagare i detta land som inte anser att förutsättningarna försämrats. Därmed kommer vi inte att få fram nya jobb i den omfattning som vi skulle ha behövt. Därmed blir den ekonomiska uppgiften framöver så oändligt mycket tuffare än vad den annars skulle ha varit.

Ingvar Carlsson vill att jag skall driva moderat eftervalsdebatt från denna talarstol. Jag gör det mycket gärna om jag får litet talartid även till det, men det finns även andra forum – jag återkommer till det. Men för mig är ekonomin och jobben och det som nu skall hända det viktiga. Jag är så bekymrad över den vänsterkurva som politiken har tagit,

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

över den röd-gröna röra om vi hamnat i, att jag föredrar att se det som det avgörande framtidsproblemet för Sverige.

Ni måste spara mera under kommande år om ni skall kunna klara räntor. De är nu 3 procentenheter högre än vad de var för ett år sedan. Räntemarginalerna gentemot omvärlden är högre än vad de var då. Olof Johansson sade nyss att med dessa realräntor klarar sig inte Öresundsbron. Det är det mindre av problemen. Långt innan Öresundsbrokalkylerna får problem med dessa realräntor kommer hela den svenska samhällsekonomin att få mycket betydande problem. Det går aldrig med skattehöjningar och återregleringar. Det är bara besparingar, genomtänkta sådana, som kan ge resultat.

Anf. 28 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! För mig, Carl Bildt, är det en mycket allvarlig debatt. Det handlar om Sverige och hur Sverige uppfattas utomlands. I en av världens mest ansedda tidningar har Carl Bildt skrivit en artikel, inte utkastad plöstitigt i en debatt, utan skrivit en artikel där han säger att socialdemokratin röstade emot "every single measure to cut back public expenditure". Varenda åtgärd alltså under vår oppositionstid, skriver Bildt.

Kommer Carl Bildt ihåg krisöverläggningarna? Fanns det inte med några nedskärningar i krisöverenskommelsen? Jag har en lång lista på förslag och beslut som vi har röstat för. Men Carl Bildt sprider ut utomlands att det nu sitter ett regeringsparti som under sin oppositionstid vägrade att över huvud taget diskutera och vara med på några nedskärningar. Det här är inte bara moraliskt förkastligt, utan jag anser att det är sådant som skadar Sverige utomlands. Carl Bildt borde inte medverka i det som en amerikansk journalist i Makt och Media har beskrivit som en massmedial rundgång, där moderater planterar utomlands vissa påståenden för att kunna använda dem sedan i den inhemska debatten. Då sätter man det egna partiet och partipolemiken före ansvaret för landet. Det har vi inte råd med enligt min uppfattning.

Det är riktigt att vi har föreslagit höjda skatter. Vi har tyckt att det varit rimligt när vi kräver av dem som har det dåligt ställt – folkpensionärer, barnfamiljer, studerande – att de skall vara med och bära sin del av bördan. Då är det inte mer än rimligt att de som har kapital och högre inkomster också får bära en del av bördan. Det kan man bara åstadkomma – inte genom nedskärningar för de drabbar dem väldigt litet – genom skatteinstrumentet. Därför har vi föreslagit skattehöjningar. Vi fick t.o.m. av en person i det näringslivsråd som Carl Bildt har åberopat i dag förståelse för detta. Han säger att gör man sådana nedskärningar är det rimligt och förståeligt att man också måste ha en extra skatt för de högre inkomstagarna. Men Carl Bildt förstår inte det. Uppenbarligen gör en del inom näringslivet det. Därför ingår detta som en del dels i saneringen av Sveriges ekonomi, dels i försöken att få den rättvisa fördelning av bördorna som gör att man skall kunna få förståelse för detta. Därför ger den socialdemokratiska politiken, i motsats till regeringen Bildts politik, resultat. Vi kommer att minska underskottet i budgeten, vi kommer att få kontroll över statsskulden, vi kommer att få

ner räntorna, investeringarna ökar, bytesbalansen förstärks väldigt snabbt. Det här är resultat. Det kräver uppoffringar, men det innebär att man nu kan säga att vi är på rätt väg. Det tror jag är oerhört viktigt för dem som lyssnar på denna debatt. Den socialdemokratiska politiken ger resultat åt rätt håll. Det är en rättvisepolitik. Vi alla hjälps åt, och vi åstadkommer sysselsättning, ökad produktion, ökade investeringar.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 29 OLOF JOHANSSON (c) replik

Herr talman! Låt mig göra några tillägg till replikskiften som har varit här tidigare. Ingvar Carlsson säger att vi släppte i väg statsskulden. Jag tycker för ordningens skull att någon borde nämna den största ivägsläppningen av statsskulden, som hade sin grund i finanskrisen. Den startade egentligen 1987 och dessförinnan med den våldsamma ökningen av marknadsvärdena på fastigheter som sedan följdes upp av en helt huvudlös belåning av dessa ökade imaginära fastighetsvärden. Där låg en stor förklaring till att statsskulden ökade så snabbt och ledde till devalveringen, som gjorde att skulden utomlands blev ännu större.

Det andra som måste nämnas och som berörts tidigare här är att socialdemokraterna hela tiden agerade för att öka efterfrågan och att spara mindre. Ni sparade också men ni sparade mindre. Det är litet som att kasta sten i glashus att lägga skulden på den tidigare minoritetsregeringen.

Ingvar Carlsson säger en annan sak som också är ett starkt sätt att försöka måla sin egen förträfflighet och motståndarens eländiga politik. Han talar om ett nyliberalt systemskifte. Jag går inte med på att jag deltagit i någon nyliberal regering.

Jag skall ge fyra exempel. Är det att föra en nyliberal politik att förstärka den regionala utvecklingen? Det är ju motsatsen, det är att korrigera marknadskrafterna. Det är det som ni inte tar tillbaka nu. Då är ni nyliberaler, men vi var det definitivt inte.

En annan sak: Ingvar Carlsson talar om den mest resurskrävande arbetsmarknadspolitik. Ja, situationen var sådan, men väldigt mycket av det hade sin grund i att vi ville se till att hålla människor i arbete så långt detta var möjligt med de resurser som stod till förfogande. Det krävde stora resurser. Det var inte bara 100 miljarder i bidrag som det nu sägs, utan i väldigt hög grad arbetsmarknadspolitik för nya jobb. Det är minsann ingen nyliberalism. Hitta det någonstans i nyliberal regi!

Är det nyliberalism att rädda det finansiella systemet? Det är tvärtom. En nyliberal regering skulle ha släppt alltsammans och låtit det gå över styr. Det är nyliberalism.

Låt mig ta en miljöfråga: Är kretslopp nyliberalism? Slit och släng är nyliberalism.

Det finns alltså massor med exempel som är lätta att visa på där vi har bedrivit en politik som har haft helt andra ideologiska förtecken under en mycket svår tid.

En sak som Ingvar Carlsson också var inne på och som arbetsmarknadsministern brukar säga om nyanställningsstödet: Det kommer snabbt att betala sig självt. Ibland undrar jag: Är det en statsfinansiell kalkyl eller en samhällsekonomisk kalkyl? Varför gäller det inte i så

fall i fråga om det bidrag som vi inte vill ta emot till det svenska jordbruket från EU? Varför har ni olika synsätt i det här fallet. Där tror ni att dynamiken ger pengarna tillbaka till statskassan. I det andra fallet tror ni det definitivt inte. Därför är Sverige det enda land i EU som inte tar till vara de bidrag som vi är berättigade till i EU-systemet som EU-medlem. Det finns inget annat land som gör så. Kommissionen är helt förvånad över att sådant här över huvud taget förekommer.

Jag får fråga Ingvar Carlsson: Vad är för skillnad på dynamiken i de här fallen? I det ena fallet kommer pengarna från den interna svenska samhällsekonomin, i det andra kommer hälften av bidraget utifrån. Detta tycker jag att det är viktigt att få besked om utöver de fyra frågor som jag ställde inledningsvis.

Anf. 30 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! Min tid ger mig möjlighet att bemöta två av Olof Johanssons punkter.

Tyvärr, Olof Johansson, var det nyliberaler i den regering ni satt i. Den använde nyliberalernas grundläggande strategi: Sänk skatterna för de bäst ställda i samhället och låt marknaden ta hand om resten så löser det sig och går bra. Det gick inte i USA, inte i Storbritannien och inte i Sverige heller. Olof Johansson kommer inte ut ur det ansvaret. Det kostade Sverige oerhörda summor. Det ledde till ett annorlunda Sverige, inte minst i kommuner och landsting där man drev olika privatiseringsåtgärder som förstärkte ytterligare de nyliberala inslagen.

Det är riktigt att vi hade en finanskris, Olof Johansson. Det var ganska svårt till en början, som Olof Johansson säkert kommer ihåg, att övertyga delar av regeringen om detta när vi hade krisförhandlingarna. Vi sade att vi måste göra någonting snabbt för att förhindra att vårt bankväsende går över styr.

Till slut fick vi gehör för detta. Vi hade något av en samlingsregering på den punkten, för den var av så stort och betydande intresse. Men det innebär inte att ni kan svära er fria från att den svenska statsskulden under tre borgerliga år i stort sett fördubblades. Ni tappade kontrollen över detta. Jag tycker därför att det är hyckleri att ni, när vi nu skall gå in och ta över detta, ta ansvar och rätta till förhållandet, försöker angripa oss för de utgiftsnedskärningar som är en del i det saneringsprogrammet. Det är där moralen inte håller, Olof Johansson.

Anf. 31 OLOF JOHANSSON (c) replik

Herr talman! Det är tveklöst på det sättet att hela finanskrisen hade sina rötter i 80-talets ekonomiska politik. Detta går inte att resonera bort.

Jag har använt helgerna till att läsa de analyser som har gjorts i flera avhandlingar av vad som hände. Det var en felaktig ekonomisk politik och ett felaktigt handlande i banksektorn som ledde fram till den finansiella krisen, och starten var mitten av 80-talet.

Här kräver vi återställare, återställare av pengar, dvs. bankerna skall vara med och betala tillbaka det stöd som de fick. Om man inte kräver detta, Ingvar Carlsson och den socialdemokratiska regeringen, kommer

folk i allmänhet att undra: Var finns rättvisan som ni talar om? Man kan dela ut tiotals miljarder kronor, men kräver inte tillbaka.

Om Ingvar Carlsson ville redovisa diskussionen som den fördes under krisnätterna 1992, skulle han komma ihåg att jag med starka understrykanden krävde att vi skulle ställa krav samtidigt som vi gav en bankgaranti. Vi måste ställa krav på att pengarna skall tillbaka. Det ledde till en ajournering av det mötet. Jag skall inte gå in ytterligare på några detaljer i det här sammanhanget, men det inflöt i varje fall en formulering i Bankstödsnämndens direktiv och den återfinns, som jag sade i mitt huvudanförande, på s. 126 i bil. 8 till årets budgetproposition. Den borde rimligen innebära att löftena står fast. Pengarna skall tillbaka. Det är så rättvisa skapas.

Beträffande rättvisa i övrigt minns Ingvar Carlsson också att vi drev fram åtskilliga fördelningspolitiskt riktiga åtgärder när det gällde pengar till kommunerna, att grundavdraget urholkades, att reallöneskyddet avskaffades eller suspenderades och andra åtgärder som gjorde att höginkomsttagarna fick bära sin del av bördorna.

Jag fick inte svar på mina tidigare ställda frågor. Ingvar Carlsson får möjligheten att återkomma till dem. De gällde bl.a. den tveksamhet som nu har uppstått på grund av att en del har börjat mumla om att det inte går att avveckla kärnkraften så som det var sagt 1980: 25 år är ekonomisk och teknisk livslängd för kärnreaktorerna. Avveckling senast 2010. Eftersom Anders Björck är talman nu vågar jag väl säga att det fanns en tid när vi hade ett oåterkalleligt beslut om avveckling 1995/96. Jag hoppas att ingen har glömt detta.

När det gäller kalkylräntorna för Öresundsbron vill jag gärna också ha Ingvar Carlssons kommentar. På Carl Bildt verkar det närmast som om vi inte behöver oroa oss för någon Öresundsbro, för dessförinnan går den svenska ekonomin under.

I fråga om ungdomspraktiken är jag orolig för de förändringar som ni gör. 57 000 ungdomar skall alltså slussas in i ett nytt system före den 1 juli. Hittills har det bara kommit in 1 500. Det blir inte enkelt. I varje fall har systemet inte hittills visat att det håller måttet för att klara denna uppgift. Varför återställare, när det finns system som har fungerat – även om vi hade varit gladast om de inte hade behövts.

Anf. 32 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! De sju minuter jag har kvar av min talartid måste jag ägna åt de övriga debattörerna. Men jag vill ändå att Olof Johansson, om han har mer gott om tid, redogör inför kammaren för vad Centern gjorde under sina tre år i regeringsställning för att förbereda avvecklingen av kärnkraften.

Anf. 33 LARS LEIJONBORG (fp) replik

Herr talman! Jag tycker att man har anledning att vara litet bekymrad över en politisk debatt som handlar om huruvida Sveriges problem började i oktober 1994 eller i oktober 1991. De TV-tittare och radiolyssnare som följer den här debatten i det här skedet är förmodligen så politiskt intresserade att de minns att det hände saker före 1991, som

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

flera talare har varit inne på. De måste fråga sig: Om allt var frid och fröjd, varför lades det fram ett stoppaket med strejkförbud? Varför hade vi rosornas krig? Varför hade vi regeringskriser och allt sådant?

Sanningen är naturligtvis att en politisk debatt måste föras i mer långsiktiga termer. På samma sätt som det skulle vara fel att kritisera tillståndet i Sverige nu och påstå att det beror på något som har hänt under fyra månader, är det fel av Ingvar Carlsson att tillskriva sig äran av att investeringarna ökar. Sveriges ekonomi är för närvarande i stark uppgång. Det är inte tu tal om det.

Problemet med mandatperioden 1988–1991 var just att socialdemokraterna vägrade se vad som skedde under det som syntes ske, att vi byggde upp väldiga strukturella problem, att vi hade en kraftfull högkonjunktur, men ändå inte hade någon vidare tillväxt i Sverige. Då grundlades många av de akuta problem vi nu har.

Jag kan informera kammaren om att Folkpartiets riksdagsgrupp bildades 1895 och har nu funnits i 100 år. Under den tiden har vi suttit i regeringsställning i 27 år och i opposition i 73 år. Jag är alltså fullt beredd att ta ansvar till 27 procent för tillståndet i riket. Med detta vill jag säga att det är klart att man måste se mycket mer långsiktigt på situationen i landet.

När Ingvar Carlsson berömmar sig av att räntan nu är 0,5 % lägre än dagen före valet 1994 är det naturligtvis oerhört alarmerande. Valet är över, EU-omröstningen är över, Perssonplanen är framlagd, budgetpropositionen är framlagd, och allt detta har ändå inte skapat mer effekt på räntemarknaden än att räntan har sjunkit ½ %.

Sanningen är att de flesta av de punkterna har åstadkommit de allra senaste dagarna. Om det över huvud taget finns någon inrikespolitisk förklaring är det att vi nu har en opposition här i landet som gör att regeringen får igenom sina besparingar. Det enda ni har problem att få igenom är era budgetförsvagningar. Men även det tycks ni tyvärr ha klarat.

I det sammanhanget måste jag ställa en fråga. Det är litet illavarslande att Ingvar Carlsson en passant säger att RAS-reformen, eller NYS-reformen som Centern säger, finansierar sig själv om den utnyttjas till en viss grad. Är tanken att finansiera RAS borta? Först sades det att man skulle finansiera genom att sälja Nordbanken. Sedan har det talats om att den ligger i den s.k. tuben. Men nu låter det på Ingvar Carlsson som om den inte skall finansieras över huvud taget.

Det jag tycker är poängen med den hittillsvarande debatten är att det har klargjorts att det finns långsiktiga skillnader mellan en liberalt inriktad politik och en socialistiskt inriktad politik, t.ex. när det gäller småföretagen.

Jag måste till sist fråga Ingvar Carlsson, eftersom han nämnde att svenska folket inte kände igen sig i systemskiftet: Vad syftar det på? Är det att man när man vill ha dagisplats får välja dagis eller att man när man skall ha hemtjänst får tillfälle att välja? Vad var det i systemskiftet som människor tyckte så illa om?

Herr talman! Jag tror att svenska folket var utomordentligt oroat av ett systemskifte som skulle innebära att vi inte längre skulle ha en sammanhållen skola för alla barn, att man på det sättet skulle undergräva en av hörnstenarna i den svenska demokratin. Jag tror att man såg med stor oro på att pengar rann ut från landstingen över till privatpraktiserande läkare och att resurserna därmed inte fanns där de bäst behövdes – bara för att ta två konkreta exempel.

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Lars Leijonborg säger att vi vägrade inse problemen 1988–1991. Det var vi som föreslog åtgärder mot problemen. Problemen var i hög grad överhettning i svensk ekonomi, inflation. Lars Leijonborg nämnde själv stoppaketet. Jag tror faktiskt inte att vi under någon period har vidtagit så stora, svåra och strukturförändrande beslut som vi faktiskt gjorde under åren 1990–1991. Jag är beredd att exemplifiera dem om Lars Leijonborg vill.

Jag tycker att det är nedsättande för alla dem som arbetar inom gemensam sektor, och som gör ett bra jobb för nya verksamheter, när Lars Leijonborg i sin inledning framställer det som att privatisering är en nödvändighet för förnyelse. Det är faktiskt så att väl så mycket av förnyelse äger rum inom den gemensamma sektorn.

För småföretagarna är det viktigast – det påståendet bygger jag på många samtal med många småföretagare runt om i landet – att få ner räntan, att få fram riskkapital och att det är efterfrågan på deras produkter. Jämfört med det är skattenivån av ganska begränsad betydelse. Vi har en bra dialog med småföretagarna nu, och vi kommer att lägga fram en rad förslag som jag tror kommer att vara mycket viktiga för svensk småföretagsamhet.

Till sist vill jag ta upp frågan om Folkpartiet och samverkan. Bengt Westerberg sade i valrörelsen att förutsättningen för en koalition var att Folkpartiet fick minst 9 % av rösterna. Folkpartiet fick 7 %. Skall inte en partiledare som kommer med ett sådant besked, på en så avgörande punkt, ta någon form av ansvar? Skall det inte finnas någon stabilitet och fasthet i den typen av beslut, Lars Leijonborg?

Herr talman! Privatisering är inte den enda vägen när det gäller att förnya offentlig verksamhet. Men erfarenheten säger att alternativa driftformer ofta är utomordentligt bra verktyg för att man skall få till stånd förändring och förnyelse.

Att resurser skulle rinna ut ur landstingen för att människor har fått tillfälle att själva välja vårdgivare är naturligtvis en myt. Resurser rinna ut ur landstingen i den meningen att landstingen är skyldiga att överföra landstingsskatt till dem som verkligen producerar vården. Men att systemet totalt sett skulle innebära något resursslöseri är en myt. Sanningen är den motsatta. Alternativen har lett till en högre effektivitet. Alternativen har faktiskt också varit bra för de verksamheter som finns kvar i den offentliga sektorn. Man har fått exempel på hur verksamheten kan förnyas.

Ingvar Carlsson sade i en tidigare replik att det verkade som om vi från borgerligt håll aldrig hade varit i närheten av Rosenbad. Den anklagelsen kan i varje fall inte gälla mig, eftersom en stor del av mina inlägg gick ut på att vi mycket gärna hade velat vara kvar i Rosenbad. Vi har varit beredda att ta ansvar för den politik som Sverige verkligen behöver.

Det oroar oss att det är så uppenbart att Sveriges grundläggande problem förblir olösta trots att vi nu befinner oss i en högkonjunktur, i en stark ekonomisk uppgång. 14 % står fortfarande utanför arbetsmarknaden. Detta kräver en helt annan inriktning av politiken än den som skapas i skärningspunkten mellan Socialdemokraterna, LO och Vänsterpartiet.

Anf. 36 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Herr talman! Jag är överens med Ingvar Carlsson om att det behövs stabilitet, fasthet och långsiktighet i politiken, inte minst i den ekonomiska politiken. Därför har vi sagt att vi är beredda att diskutera lösningar när det gäller detta med regeringen. Det handlar om lösningar som ger stabilitet och långsiktighet. Vi vill gärna klara av så många beslut som möjligt före sommaren, även om inte alla skall träda i kraft före sommaren.

Vi får se hur det går med detta. Men jag kan säga att det blir svårare och svårare att delta i besparingar när regeringen samtidigt viftar i väg miljarder utan att ha täckning för det. Det blir svårare för oss att uppfylla löftet om att spara 3 miljarder inom familjepolitiken när 3 miljarder av de 5 som kommer att användas till RAS, anställningsstödet, kommer att gå till arbeten som i alla fall skulle ha blivit utförda.

Om man får en täckning på 40 % när det gäller den här åtgärden, som arbetsmarknadsministern säger, innebär det i praktiken att 3 av dessa 5 miljarder inte används till någonting annat än till jobb som skulle ha blivit gjorda i alla fall. Då är det svårt att samtidigt spara 3 miljarder på barnbidragen, flerbarnstilläggen och bostadsbidragen till barnfamiljerna. Detta måste regeringen förstå, som en bakgrund till kommande diskussioner.

Vi kritiserar den här åtgärden, men vi gör det från en helt annan utgångspunkt än vad de borgerliga gör. Deras modell för att bekämpa arbetslösheten är total avreglering av arbetsmarknaden och skattesänkningar för höginkomsttagare. Det tror inte vi på, och det tror förhoppningsvis inte heller regeringen på. Därför anser vi att det ändå finns en gemensam grund att föra dessa diskussioner på.

Detta ville jag säga om den här frågan. Den är ändå utagerad. Nu vidtar nya frågor. Jag skulle vilja ta upp en annan. Den gäller bankerna. Jag har inte fått något svar från regeringen. Jag anser att den vrede som finns hos stora delar av den svenska befolkningen över hur den frågan har hanterats är mycket berättigad. Bankerna går bra i dag. De gör vinster.

Jag läste en artikel i Dagens Nyheter i dag där Handelsbankens VD Arne Mårtensson menar att räntemarginalerna nog kan minskas. Men han säger samtidigt att han fullt och fast litar på finansminister Göran

Perssons och statssekreterare Leif Pagrotskys löften om att det inte blir en bankskatt. Jag hoppas att han inte kan lita på detta. Om han har rätt i att han kan lita på det skulle jag gärna vilja veta varför regeringen resonerar på det viset. Varför vill inte regeringen att bankerna skall betala tillbaka? Det är den ena frågan. Den andra handlar om Nordbanken. Det har ju funnits förslag om att via åtgärder som gäller Nordbanken finansiera det här anställningsstödet. Jag vill säga att Vänsterpartiet tycker att Nordbanken skall vara kvar i statlig ägo. Vi tycker dessutom att regeringen borde använda Nordbanken till att föra en offensiv räntesänkingspolitik och på det sättet få i gång konkurrensen inom bankväsendet. Det står stilla i dag. Många beklagar det. Det beror på att det är en sådan maktkoncentration. Man konkurrerar inte fast man borde det.

Jag vet att Ingvar Carlsson också vill ha sänkta räntor. Varför kan då inte ägarinflytandet användas till att få i gång en konstruktiv räntesänkingspolitik?

Anf. 37 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! När det gäller bankfrågan tror jag att minsta eftertanke gör att man inser att det inte riktigt är så lätt som Gudrun Schyman framställer det. Det är inte särskilt länge sedan hela bankväsendet hotade att gå över styr. Vi fick gå in med stora insatser och garantier för att förhindra att hela systemet kapsejsade. Då är det inte möjligt att efter en mycket kort tid tro att bankerna vadar i pengar och att vi skulle kunna lösa en stor del av de statsfinansiella problemen genom att ta ut avgifter eller skatter.

Sanningen är dessutom den att vi har gått in med de stora pengarna, nästan hela beloppet, när det gäller Gotabanken och Nordbanken, där vi har ett ägarskap. Vi skall naturligtvis se till att vi gottgör staten, ägaren, så långt det över huvud taget är möjligt. Men det skall ske vid rätt tidpunkt, då vi vid en försäljning t.ex. får ut det mesta möjliga.

Det andra som vi gör är att vi håller på att förbereda en avgift på banksystemet för att värna om framtidens bankkunder. Det kommer att byggas upp en fond på ungefär 10 miljarder kronor, Gudrun Schyman. Det är inga små belopp. Men det gäller att göra detta successivt, så att det inte skapas problem ur stabilitetssynpunkt. Det slår tillbaka mot låntagare och långivare.

Det tredje som skall göras är att vi skall se till att konkurrensen i framtiden fungerar, att det blir ett sådant ägarsystem att det blir en konkurrens och en nedpressning av ränteskillnaderna.

Detta är tre åtgärder i regeringens politik, och det är en rimlig och riktig politik.

Det förvånar mig att Vänsterpartiet går emot vår satsning mot arbetslösheten. Jag ser dessutom inte att Vänsterpartiet har något bra alternativ. Detta är en satsning för att människor som annars är arbetslösa skall få arbete och att de snabbt skall komma in på arbetsmarknaden. Det är nämligen bråttom, Gudrun Schyman. Det är väldigt bråttom. Vi har inte tid att tveka.

Det handlar inte om att vifta bort miljarder. Det handlar om att stimulera företag att nyanställa människor som annars skulle vara arbets-

lösa. Det är en klok ekonomisk politik också för samhället. Får vi bara 40 % verkningsgrad av detta kommer pengarna snabbt tillbaka. Gudrun Schyman jämför detta med löpande konsumtionsutgifter. Det är mjukt uttryckt ett ganska allvarligt tankefel.

Anf. 38 GUDRUN SCHYMAN (v) replik

Herr talman! Pengarna måste tas från någonstans, Ingvar Carlsson. Jag har ännu inte hört varifrån ni tänker ta pengarna till åtgärdspaketet som kallas för RAS. Någonstans ifrån måste de tas. Som det har sagts tidigare i debatten är det fråga om att om pengarna tas någonstans ifrån måste utrymmet i sin tur sänkas någon annanstans. Det är inte alls huvudlöst att göra denna jämförelse. Jag tror dessutom att många människor utanför denna lokal gör denna jämförelse.

På samma sätt är jag övertygad om att många människor utanför denna lokal ställer sig den berättigade frågan varför bankerna inte kan vara med och betala nu när de har kommit på grön kvist. Det gäller, Ingvar Carlsson, inte bara Nordbanken och Gotabanken. De andra bankerna har i och med räntegapet tillgodoräknat sig vinster. De har också fått garantier. Det finns de som menar att det är fråga om lika mycket pengar som har utlösts av bankgarantierna. Vi menar att det inte bara är fråga om dessa banker, utan det är fråga om samtliga banker.

Det är självklart, sunt förnuft: Har man fått hjälp för att hålla sig över ytan, skall man betala så sakteliga när det börjar gå bättre.

Så vidare till frågan om konkurrensen i bankerna. Den är bra. Vi behöver konkurrens i bankerna. Men varför kan inte staten som ägare vara med och skapa den konkurrensen? Varför kan det bara bli konkurrens om Nordbanken säljs ut till någon privat ägare? Det är privata ägare i de andra bankerna. Det blir ingen konkurrens. Varför inte ta litet initiativ och visa litet framåtanda också i denna mycket viktiga fråga?

Anf. 39 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik

Herr talman! Gudrun Schyman berörde inte med ett ord det faktum att denna bransch fram till helt nyligen var så svag att vi fick gå in med statliga garantier, stora insatser i Nordbanken och Gotabanken, för att klara situationen. Nu plötsligt skall de vara en mjölkko för att hjälpa oss att klara en mängd andra statsutgifter. Det är tyvärr inte det positiva läget. Det vore bra om det var så, men det är inte det.

Ett sätt att ge tillbaka till skattebetalarna de pengar de har legat ute med är genom en försäljning av Nordbanken. Försäljningen skall göras vid rätt tillfälle så att pengarna sedan kan användas för att tillfälligt hjälpa till att minska budgetunderskottet. Däremot har inga pengar utgått till de övriga bankerna. Det är viktigt att åstadkomma konkurrens så att räntegapet minskas. Det är det på lång sikt allra viktigaste för låntagarna.

Vi lägger på en avgift för framtidens låntagare, som skall garantera dem en trygghet. Det är en avgift som kommer att samlas ihop till en fond på 10 miljarder kronor.

Det är ett tankefel, Gudrun Schyman, att ställa långsiktiga besparingar i budgeten mot de engångssatsningar som vi gör i det uppåtgående konjunkturläget för att sänka arbetslösheten – för att få så många människor i arbete som möjligt.

Eftersom Vänsterpartiet har varit bra på att ställa upp på att fatta svåra beslut, förvånar det mig att man inte var med om att göra denna nya satsning – ett initiativ för att bekämpa arbetslösheten. I vilket fall som helst kommer det att beröra åtskilliga tiotusentals arbetslösa som därmed kommer att få ett jobb. Det är god socialdemokratisk politik, och det är därför vi driver frågan så hårt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 40 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik

Herr talman! Det har varit en ganska intensiv debatt. En del har varit konstruktiva, andra har varit mindre konstruktiva. Jag tycker att tufffäktningen mellan herrarna Carlsson och Bildt om vem som ansvarar för vad börjar bli något tjatig. Ibland önskar jag att vi som politiker tar ett större ansvar för helheten under en längre period. Vi är ändå som människor i ett samhälle delansvariga för det som sker.

Jag gladdede mig dock när Ingvar Carlsson sade att rättvis fördelning är viktig för socialdemokratin. Jag uppfattar detta som att det ger möjlighet till att diskutera de fördelningspolitiska förslag som i dag inte är särskilt rättvisa i bemärkelsen att de svaga grupperna kommer att tvingas söka socialhjälp. Det finns bättre fördelningsmodeller.

Jag är förvånad över att Ingvar Carlsson säger att ungdomarna inte skall få KAS. Är man under 20 år får man inte KAS. Däremot har man varit berättigad till a-kassa om man har arbetat och betalat in till den, precis som alla andra som arbetar. Jag tycker att det är orimligt av en socialdemokratisk regering att missgynna den lilla grupp ungdomar, som kanske är studietrötta och inte vill studera, och som lyckas med den svåra uppgiften att få ett jobb, och lyckas behålla det under så lång tid att de kan betala in till a-kassan och alltså är berättigade till arbetsmarknadsstöd. Jag tror att det är fel slag mot fel grupp.

På samma sätt är jag kritisk till förslaget att dra in CSN-kortet. Det utgör visserligen en kostnad som det kunde finnas skäl att spara in på. Men samtidigt skall man veta vilken uppgift ur inlärningssynpunkt CSN-kortet har. Våra ungdomar lär sig att åka tåg och lär sig att använda ett färdmedel som ur miljösynpunkt är positivt. Jag tror att det är bra för inlärningen att behålla kortet. Jag tillhör dessutom dem som tycker att det är bra att barnen kan komma hem till mamma och pappa ibland – även om de har blivit litet äldre.

Jag skulle vilja ha en förklaring angående dessa ungdomssatsningar, som jag anser är snedvridande ur rättvisesynpunkt.

Jag har en fråga om skatteväxlingen. Det har länge varit tal om en skatteväxlingskommitté som skulle ta upp framtidsfrågorna. Framför allt miljöforskare har talat om vikten av skatteväxling ur miljösynpunkt men också ur arbetsmarknadssynpunkt. Det blir fler jobb. Fortfarande har vi inte sett att någon sådan kommitté har tillsatts. Det är hög tid. Jag har en känsla av att den var på gång redan under den borgerliga

regeringen. Men det hände inte något då heller, trots Olof Johanssons tal om vikten av skatteväxling.

Sedan har jag en fråga om kärnkraften. Det sägs att det är dags för en ny kärnkraftsomröstning. Jag blir mycket upprörd och orolig över detta. Det kan väl ändå inte vara meningen att bara för att de ekonomiska konsekvenserna av en avveckling av kärnkraften blir för höga skall man överväga att behålla kärnkraften? Det var ur säkerhetssynpunkt som vi bestämde att kärnkraften skulle avvecklas. Det var vidare ur miljösynpunkt – uranbrytning, avfallsförvaring och andra frågor är fortfarande inte lösta – som folket beslutade att avveckla kärnkraften. Jag hoppas att det kravet står kvar. Jag skulle gärna vilja se ett datum för när avvecklingen skall påbörjas.

Anf. 41 ALF SVENSSON (kds) replik

Herr talman! Jag kan inte låta bli att anknyta litet grand till vad både Olof Johansson och Lars Leijonborg var inne på. Jag tycker att det är en generande debatt när vi försöker framställa Sveriges svåra ekonomiska situation som om den började i oktober 1991 och att Socialdemokraterna nästan kan svära sig fria från situationen i dag. Alla som vill vara ärliga vet att Sverige inte har skött sin ekonomi under de senaste 20–25 åren. Det är bara att fråga vilken ekonom som helst.

Vi kan nämna året 1950. Från 1950 och framåt har vi inte fått något nettotillskott på industrijobb.

Om vi hade följt genomsnittet i OECD:s ekonomiska utveckling från 1970 – det är 25 år tillbaka i tiden – hade Sveriges hushåll i genomsnitt haft 140 000 mer om året att disponera över och att leva utifrån.

Det är litet tråkigt att Ingvar Carlsson inte har någon debattid kvar så han kan gå upp i talarstolen och förklara vad han menar med påståendet att vi utlovar nya statsutgifter. Jag kan ha respekt för att Ingvar Carlsson inte hinner läsa alla partiernas ekonomisk-politiska motioner när han arbetar i FN och far runt i världen. Men han kan inte få stå här och säga något som inte är sant och riktigt.

Ingvar Carlsson sade vidare att kds skyller sin tillbakagång i valet på socialdemokraterna. Och jag tycker att det hade varit oförskämt att inte tillstå att socialdemokraterna, när de med sina enorma resurser drar i gång sin väldiga apparat, hade lyckats i något avseende. Avseendet var ju att pressa kds tillbaka, att stampa oss ur riksdagen. I det avseendet lyckades ni till en del med hjälp av era resurser; det måste jag vara ärlig och säga.

Men det förvånar mig oerhört att Ingvar Carlsson inte kunde ta avstånd från en del av de snaskerier som förekom från socialdemokratiskt håll i valrörelsen, utan i stället bad mig att ta avstånd från vad Expressen sysslar med – precis som om jag hade med den tidningen att göra.

Både Ingvar Carlsson och Mona Sahlin måste förstå att man blir litet förvånad när det rapporteras att applåderna på Socialdemokraternas valvaka var mer intensiva när kds låg under 4 % än när Socialdemokraterna återvann regeringsmakten.

Ingvar Carlsson sade vidare: Det var inte vi, utan ni, som inledde neddragningen i flerbarnstilläggen. Och det är ju rätt! Det har jag aldrig nekat till. Det var nog så smärtsamt. Men ni socialdemokrater fortsätter ju med det. Ni kombinerar dessutom det med att sänka barnbidragen också för de ekonomiskt sämst ställda barnfamiljerna. Ni har tagit bort vårdnadsbidraget och sänker föräldraförsäkringen. Det är detta sammantaget som gör att man blir så förvånad över det som kallas fördelningspolitik.

Ingvar Carlsson blir irriterad och aggressiv när vi påminner honom om vad han själv sade under tre år i oppositionsställning. Men det får han finna sig i att vi erinrar honom om. Knappast någon har här i dag kritiserat Ingvar Carlsson för besparingar, utan vi erinrar honom om att han under sin oppositionstid inte ville veta av besparingar. Han röstade nej till ca 60 miljarder kronor i besparingar. Trots att Socialdemokraterna är ett så stort och mäktigt parti och vill ha monopol på det mesta, måste vi ju ha rätt att bli förvånade över att ni gjort helt om, dvs. vridit er från 180°.

Det är inte besparingarna som vi är förvånade över utan över den skepnad som ni har för fördelningspolitiken när det gäller barnbidragen, flerbarnstilläggen, vårdnadsbidraget – som togs bort – och det sätt som ni behandlat pensionärerna på. Ingvar Carlsson säger att rättvisa är en hörnsten. Men observera att därefter säger Carl Bildt: Välkomna till sparbastionen.

Anf. 42 CARL BILDT (m)

Herr talman! Temat för denna debatt har varit sparandet. Vi moderater är bäst på att spara; det visas bl.a. av att jag är den som har mest taletid kvar. Det vill jag utnyttja till att rekapitulera vad som sagts tidigare. Eftersom Ingvar Carlsson inte har någon repliktid skall jag inte komma med något som fordrar nya repliker.

Det som inträffat under de senaste fyra månaderna är att socialdemokratin valt väg åt vänster. Det blev inte den breda samverkan som man hade förespeglat under valrörelsen, utan det blev litet av det som jag med en tillspetsad formulering kallade rödgrön röra. Det blev en Schyman här och en Schlaug där och en Sundström som försökte överleva mitt i det hela. Det blev inte den trovärdiga politik som krävs för att skapa förutsättningar för de nya jobb som Sverige så innerligt väl behöver, och som vi måste ha.

Detta är beklagligt. Jag tror nämligen att det kommer att sätta sin prägel på en betydande del av mandatperioden. Om regeringen gör sig föreställningen att det går att slingra sig fram och tillbaka alltför mycket – visst utrymme finns alltid – tror jag att regeringen begår ett strategiskt misstag som kommer att kosta ganska mycket under ganska lång tid framöver.

Det som regeringen i sak har åstadkommit är massiva skattechöjningar. Det har man gjort inte bara för företagare, vilket är illa nog, utan också för samtliga löntagare. Fattig eller rik, ingen har kunnat undkomma den socialdemokratiska skattechocken. Titta närmare på lönebeskedet för januari månad! Då ser ni vad det inneburit. Det står

inte en ekonom att uppbringa – utanför LO måhända – som inte anser att detta är fel för Sverige. Därtill kan vi lägga de dogmatiska återställarna och återregleringarna av bl.a. arbetsmarknaden. Det finns inte en ekonom som går att uppbringa i Sverige eller i utlandet som inte anser att detta försvårar möjligheten till nya jobb, framför allt i de småföretag som Sverige är så beroende av.

Detta innebär dess värre att vi, trots att vi befinner oss i en kraftig ekonomisk uppgång 1995 och 1996 – Ingvar Carlsson har citerat mycken statistik, som i allt väsentligt säkert är rätt – lever farligt med tanke på framtiden. Vi har en ekonomisk politik som är helt och totalt utan någon som helst marginal för finansiella störningar utifrån. Och vi har en sysselsättningsutveckling som riskerar att bli för svag, nu när vi har det historiska tillfället.

Detta illustreras kanske allra tydligast i den diskussion som vi haft under de senaste veckorna om huruvida socialdemokratin verkligen har någon politik för jobb och sysselsättning. Före valet var ju detta så osannolikt uppblåst. Det fanns planer och program. Arbetslösheten skulle ned till 5 %. Och det skulle ske praktiskt taget omgående, i alla fall år 1995 – möjligen 1996. Därefter blev det bara tomt och tyst från Arbetsmarknadsdepartementet. Ingen tror på en sådan politik. Nu försöker regeringen rädda den med herr Schlaug. En sådan seger till och herr Sundström är förlorad!

Anf. 43 OLOF JOHANSSON (c)

Herr talman! Jag fick inget svar av Ingvar Carlsson om kärnkraftsavvecklingen. Mitt svar till Ingvar Carlsson i samma fråga är att vi fullföljde energiöverenskommelsen mellan Centern, Folkpartiet och Socialdemokraterna från januari 1991. Det verkar som om Ingvar Carlsson beklagar det. Det är något förvånande.

Anf. 44 GUDRUN SCHYMAN (v)

Herr talman! Det är två saker jag vill säga. Till Ingvar Carlsson vill jag säga att t.o.m. tidningen Dagens industri uppmärksammade på sin ledarsida i går att Vänsterpartiet denna gång hade ett mer ansvarsfullt och mindre kostsamt förslag. Jag hoppas att ni socialdemokrater också läser den tidningen.

Till Carl Bildt vill jag säga att illustrationen av hur moderaterna sparar var bra, nämligen så att ni själva får mest kvar. Eller hur? Carl Bildt hade tre minuter kvar; vi andra hade litet mindre. Det är just er spartaktik.

Avslutningsvis vill jag säga att denna debattform visat sig vara bra. Men jag önskar att vi kunde föra debatter i denna kammare om mer framtidsinriktade frågor. Jag blir oerhört trött på att höra allt tjat om vem som gjorde vad sett bakåt i tiden. Jag tänker på de historiska beskrivningarna, de historiska nätterna. Jag tror att vi var ända tillbaka till 1800-talet i Lars Leijonborgs tal. Vi måste väl någon gång kunna formulera politiska tankar och visioner om framtiden från denna talarstol. Vi måste kunna tala om att det kommer en tid efter det att besparingarna är gjorda. Vi skall ju klara av dem. Eller hur, Ingvar Carlsson?

Vi skall klara arbetslösheten. Vi skall kunna hålla ett solidariskt samhälle vid liv, som värderar varje människa lika. Det är ju vår ambition. Men vi måste också tala om hur framtiden skall se ut, vilka visioner vi ser framför oss, vilka värderingar som skall prägla samhället i framtiden. Den debatten lyser ofta med sin frånvaro i den här kammaren. Jag försökte ta upp den i budgetdebatten, för att just visa på att ekonomi inte handlar om bara decimaler, utan också om våra liv och vår självständighet. Jag hoppas att vi får återkomma.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Partiledardebatt

Anf. 45 MARIANNE SAMUELSSON (mp)

Herr talman! Det är bra att Carl Bildt sparar på taletiden. Jag önskar att han gjorde det litet oftare och i flera sammanhang. Men det kan vi diskutera en annan gång.

När man läser Från Riksdag & Departement blir man litet beklämd, därför att där verkar det som om det vore Carl Bildt och moderaterna som skulle hjälpa regeringen att få igenom de flesta sparförslagen, framför allt på den sociala sidan.

Vi i Miljöpartiet har gått före på en mängd områden, och vi tänker vara föregångare i fortsättningen också. Jag har tittat på de miljöförslag som vi lade fram i riksdagen 1988 och framåt. En hel del av dem har gått igenom, trots att de avslogs då. Det har hänt en del på miljöområdet, tack vare att vi har funnits med och tryckt på i debatten.

Ingvar Carlsson har inte någon taletid kvar, men jag vill säga till honom att jag hoppas att han har skissat på förslaget till Skatteväxlingskommittén, så att vi kommer till skott och får börja jobba med skatteväxlingsförslaget. Vi måste få i gång den viktiga åtgärden att växla skatten på arbete mot skatt på energi och råvaror. Då får vi också i gång de nya, viktiga framtidsjobben. Då blir det lönsamt med energieffektiviseringar och investeringar i energisnåla system. Då blir det lönsamt att ha folk i arbete, speciellt inom vård och omsorg – som i dag kostar för mycket och innebär att man inte har råd med personal, trots att det finns ett behov. Jag önskar att vi skall titta utanför den här kammaren, på hur människor har det, och värna om deras miljö och om vård och omsorg.

Anf. 46 ALF SVENSSON (kds)

Herr talman! Jag tänker inte polemisera, utan jag vill bara understryka ett par punkter i mitt huvudanförande. Jag vill verkligen inte polemisera, utan jag sade att vi alla nu borde se till att vi kan komma bort från det som vi möter i tidningarna jämt och ständigt, dvs. att människor inte får den vård de har rätt till och den omsorg de behöver. Vi vet väl alla att den typen av reportage och skrivelser alltid har funnits och kanske alltid kommer att finnas, men det finns ändå tendenser här och var – vi behöver inte kasta skulden på någon – som gör att detta måste tas fram mer i aktualitetens ljus. Det är naturligtvis ingen rim och reson i att cancersjuka eller barn som behöver operationer skall skjutas åt sidan eller få vänta.

Jag vill återigen understryka att jag inte lägger skulden på någon, utan jag menar att vi måste klara av detta tillsammans. Väldigt mycket

av det vi har talat om här i dag handlar om friska, aktiva människor, om dem som kan tala för sig, om grupper som har röststyrka. Men det finns andra, svaga grupper, som inte får hamna vid sidan om.

Herr talman! Vi vet att Sverige är mer än statsbudgeten. Sverige är ofantligt mycket mer än det som beslutas i den här kammaren när det gäller ekonomi. Något som rör sig för närvarande ute bland svenska folket är ett resonemang om hur vi skall få ett varmare och tryggare samhälle. Finns det någonting vi kan göra, någonting vi kan uppamma av motkrafter mot våldsutvecklingen? Människor är inte nöjda med att höra experter på området säga att våldet har blivit något mer brutalt men har inte ökat särskilt mycket. Det råder en hel del osäkerhet ute i det svenska folkhemmet, om jag får använda det uttrycket.

Jag tror – ni får naturligtvis ha en annan mening – och många svenskar tror att vi måste auktorisera föräldraansvar och familjemiljö. Det är i de små, trygga sammanhangen som människan får sin identitet, blir en person och kan gå ut och möta en komplicerad värld. Jag tror dessutom att skolan måste ta ett ansvar, större än vad skolan kanske har uppmuntrats att göra, nämligen genom att impregnera eleverna med inställningen att varje människa oberoende av ras, ålder, kön och intellekt har ett okränkbart värde.

Anf. 47 BO LUNDGREN (m)

Herr talman! Låt mig inledningsvis lägga till rätta ett inlägg av Ingvar Carlsson. Det lät på hans yttrande nästan som om bankstödet, insättarstödet, var någonting som yrkades av socialdemokraterna. I själva verket var det så att vi under våren 1992 förberedde den generella garantin, men vi ville inte sätta den i sjön förrän det fanns motiv att göra det, för att inte ytterligare försvåra utvecklingen.

Jag tycker också att det fungerade väldigt bra under den tid som vi hade det vi kan kalla en samlingsregering i de här frågorna. Men det vore väl sjutton annars! Rimligen skall man ju hjälpa till med att rätta till det som man har ställt till. Det var den ekonomiska politiken under 80-talet som var grunden för spekulationsekonomin. Om jag inte missminner mig, var det Ingvar Carlssons regering som tillsatte den styrelse i Nordbanken som under vår tid fick betala skadestånd och erkänna att man inte skötte Nordbanken på ett riktigt sätt. Det var alltså bra att man hjälpte till med att rätta till det man själv ställt till.

Gudrun Schyman talade om bankskatt. Får jag bara konstatera att en bankskatt inte innebär att räntemarginalerna minskar – tvärtom! En bankskatt innebär, oavsett hur den ser ut, att räntemarginalerna ökar och att låntagare och insättare får det än sämre. Till detta kommer att det råder osäkerhet om skattereglerna på ett sätt som missgynnar investeringar också i andra sektorer.

Det är egentligen förvånansvärt, när man lyssnar på partiledardebatten, att höra den självbelåtenhet med vilken statsministern talar om vad som har skett sedan socialdemokraterna trädde till för några månader

sedan. Han gör det i en miljö som präglas av en kontinuerlig ränte- och valutakris. Han gör det i ett läge när arbetslösheten 1998 skulle vara i storleksordningen 10 %, även om regeringens sannolikt alltför optimistiska prognoser slår in. Detta är ingen anledning till självbelåtenhet. Tvärtom är det en anledning till självkritik.

Om det nu är så att regeringen för en riktig politik, vad är det då som gör att investerare i Sverige och utomlands fortfarande har ett så stort misstroende? Jo, det beror på att man har en bristande insikt om några saker.

För den innevarande mandatperioden har den ekonomiska politiken två viktiga uppgifter, som är varandras förutsättningar. Den ena uppgiften är att sanera de offentliga finanserna, och den andra är att skapa förutsättningar för de hundratusentals nya jobb i den privata sektorn som kan eliminera risken för långtidsarbetslöshet och ge dagens arbetslösa jobb. De uppgifterna är varandras förutsättningar, därför att om de offentliga finanserna inte saneras blir räntan inte så låg att vi får tillräckligt mycket investeringar i nya jobb.

Om vi inte jobbar med en politik som ger förutsättningar också i övrigt för de nya jobben, klarar vi inte saneringen av de offentliga finanserna. Det blir besvärligare och jobbigare och skulle kräva längre tid och mer besparingar.

Det gäller alltså att ha en riktig och rejäl omfattning på budgetförstärkningarna, och där har vi tyvärr anledning att se att regeringen ligger i underkant.

Men lika viktigt som att omfattningen är tillräcklig och ger marginaler, är att man har en riktig inriktning. Det problem vi har i Sverige är inte att skatterna är för låga. Det är att utgifterna på den offentliga sidan är för stora. De är ungefär 70 % av vår samlade ekonomi, och skatterna är drygt 50 %. Redan där ser man ju att problemet är de stora utgifterna, inte att skatterna är alltför låga.

Men det är också så, att om man skulle välja skattehöjningsvägen – vilket regeringen har gjort genom att höja skatten på arbete kraftigt – blir det färre jobb.

Det är ju därför som ni emellanåt höjer skatten på alkohol och tobak – det är alltså för att hålla konsumtionen nere. Det kan bli en del smuggling och hembränning som följd av detta. Men höjd skatt på arbete ger färre riktiga jobb, möjligen en del svartjobb, vilket ingen tjänar på. Höjd skatt har den effekten.

Höjd skatt på kapitalbildning och investeringar ger färre investeringar och mindre kapital att satsa på företagen, och det är sådana skattehöjningar som gör att man inte har tillräckligt med förtroende för regeringens ekonomiska politik. Mot den bakgrunden är det viktigt att nu skapa en insikt – förhoppningsvis också hos regeringen, även om det förefaller svårt – om just vikten av att de här två målen samverkar. Det skulle vara intressant att höra vad Lars Hedfors, som ju företräder regeringen i det här avseendet, har att säga om detta. Trots att ekonomin verkligen är ett viktigt debattämne har riksdagens talmanskonferens bestämt att vi inte skall ha någon särskild debatt om den ekonomiska politiken, vilket är mycket märkligt i sig. Det kunde då vara intressant

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

att höra Lars Hedfors resonera litet bredare kring mina invändningar när det gäller kombinationen av sanering av offentliga finanser och förutsättningar för att skapa nya jobb.

I det senare fallet har socialdemokraterna en politik som innebär att vi konserverar massarbetslöshet, som många ekonomer och debattörer har sagt. Vi moderater för däremot en politik som genom undanröjda skattehöjningar på arbete och eget kapital skapar förutsättning för att eliminera långtidsarbetslösheten.

Anf. 48 ROLF KENNERYD (c)

Herr talman! Det svenska näringslivet befinner sig nu i ett expansivt skede. Det beror dels på en pågående konjunkturuppgång, framför allt i exportsektorn, dels på den tidigare borgerliga regeringens åtgärder för att stärka den svenska konkurrenskraften. Sådana åtgärder har bl.a. vidtagits inom skatte- och avgiftsområdet, exempelvis sänkta arbetsgivaravgifter.

Efter höstens regeringsskifte har den socialdemokratiska regeringen genom sin återställararsenal med Vänsterpartiets hjälp genomdrivit väsentliga försämringar framför allt för de små företagen. Det gäller t.ex. höjda arbetsgivaravgifter och slopad kvittningsrätt. Dessa försämringar för småföretagen och övriga företag kommer att försena och dämpa den pågående konjunkturuppgången, och det finns risk för att den inom vissa sektorer helt kommer av sig. När uppgången så småningom förbyts i en konjunkturedgång kommer skadeverkningarna av den försämrade konkurrenskraften att bli än mer kännbara.

Självklart kommer effekten för sysselsättningen av regeringens försämringar att bli negativ. Arbetslösheten kommer att förbli högre än den annars skulle ha varit under pågående högkonjunktur. Det ter sig närmast patetiskt att regeringens stora och praktiskt taget enda arbetsmarknadspolitiska åtgärd är bredsådd av sänkta arbetsgivaravgifter för företag som anställer arbetslösa, sedan man dessförinnan genom en generell höjning av arbetsgivaravgifterna försämrat möjligheterna för alla att nyanställa. Vari ligger logiken i detta beteendemönster, Lars Hedfors, och för övrigt numera också Roy Ottosson?

Från Centerpartiets sida är vi angelägna att inte skapa alltför stor ryckighet i de skattemässiga förutsättningarna i det korta tidsperspektivet. Vi är därför försiktiga med "reåterställare", dvs. återställare av regeringens återställare på skatteområdet. Men med hänsyn till företagsbeskattningens betydelse för sysselsättning och välfärd har vi ansett det nödvändigt att återställa bl.a. kvittningsrätten och reglerna för återföring av skatteutjämningsreserv, den s.k. SURV:en.

Vi föreslår vidare en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 7 miljarder kronor, som riktas huvudsakligen mot småföretagen genom att sänkningen föreslås gälla vad vi kan kalla en bottenplatta, bestående av en lönesumma motsvarande en genomsnittslön för tio anställda per koncern eller företag. Härigenom kommer sänkningen i och för sig alla till del, men den får den absoluta tyngdpunkten i småföretagssektorn. Det är viktigt från regionalpolitisk synpunkt, framför allt därför att det är där som småföretagen är ryggraden i näringslivet.

Herr talman! Centerns enträgna pionjärbete för en skattesväxling, dvs. ökade avgifter på miljöstörande verksamheter och sänkta skatter på arbete, börjar nu ge resultat. Även partier som tidigare tagit avstånd från – ja, ibland t.o.m. förhånat – våra idéer och förslag pläderar nu för mer skatteväxling. Ändå går det trögt med genomförandet. En orsak är självfallet att ett snabbt genomförande kan rubba konkurrensläget i förhållande till andra nationer. Det är därför viktigt att vi kan medverka till en något så när parallell utveckling i våra konkurrentländer, främst inom EU.

Vi anser det därför vara bekymmersamt att Europeiska unionen i varje fall inte nu synes kunna ta sig samman och komma fram till en gemensam uppfattning i frågan om skatteväxling. Det får emellertid inte hindra oss från att ensidigt ta steg i denna riktning. Vi föreslår därför införande av koldioxidavgifter och uranskatt till ett sammanlagt belopp av 5 miljarder kronor för att tillsammans med av regeringen aviserade 2 miljarder till förbättringar i företagsbeskattningen ge möjlighet till den tidigare redovisade sänkningen av arbetsgivaravgiften.

Vi kommer också, framför allt genom vår EU-parlamentariker Karl-Erik Olsson, att kraftfullt verka för att EU-länderna bryter sin förlamning i skatteväxlingsfrågan och börjar ta steg i rätt riktning. I en första omgång får ansträngningarna inriktas på att förmå så många länder som möjligt att i likhet med oss ta ytterligare sådana steg för att i nästa fas kunna nå full enighet.

En del EU-länders obeslutsamhet och motstånd mot skatteväxling får absolut inte tas till intäkt för passivitet från vår sida. Vi måste våga ta egna steg i önskad riktning och dessutom förmå likasinnade länder att också våga ta sådana steg. Kan vi i det arbetet räkna med stöd från de partier som numera säger sig eftersträva en sådan utveckling och vars representanter har taletid i kammarens talarstol?

Anf. 49 BO LUNDGREN (m) replik

Herr talman! När det gäller kritiken av regeringens politik och när det gäller inriktningen av den alternativa politik som kan ge de nya jobben föreligger det inte stora skillnader mellan mig och Rolf Kenneryd. Jag kan dock konstatera att det behövs klarlägganden i några avseenden.

När det gäller den extra skatten för de mindre företag som driver sin verksamhet i aktiebolagsform föreslår Centern inte att man skall ta bort dubbelbeskattningen omedelbart. Jag vill bara klara ut att det ju inte kan vara så att Centern i likhet med Socialdemokraterna menar att det bör finnas en dubbelbeskattning.

Den andra saken är allvarigare och rör just kapitalförsörjningen för mindre företag och problemen med kompletteringen till det egna kapitalet, nämligen det lånade kapitalet. Om jag skall tolka Centern på den punkten menar man att vi bör överväga någon form av bankskatt. En bankskatt innebär de facto att man inför en extra kostnad som vältras över på kunderna och leder till ökade kostnader för den som lånar eller minskad förräntning för den som sätter in pengar på bank.

Jag skulle vilja be Rolf Kenneryd att utveckla varför en bankskatt skall införas, om nu Centern menar att det skall ske. Jag har hört Olof Johansson säga att det bankstöd som har gått ut skall betalas tillbaka. Det gäller i så fall bara några få banker. Bankstöd har t.ex. inte gått till Östgöta Enskilda Bank. Huvudägaren Fredrik Lundberg har satt in 600–700 miljoner – jag tror att det är detta belopp det rör sig om – utan att diskutera insatser från staten. Sparbanken Gripen i Ängelholm har aldrig legat staten till last eller förorsakat några problem.

Det skulle vara intressant att höra vad det finns för motivering till att införa en skatt som försämrar kreditförsörjningsmöjligheterna.

Anf. 50 ROLF KENNERYD (c) replik

Herr talman! När det gäller dubbelbeskattningen vill jag säga att vi har samma principiella uppfattning som tidigare. Att vi nu inte föreslår en "reästerställare" även på detta område har jag redan principiellt berört. Jag skall därför inte lägga mera tid på det.

Beträffande förslaget om bankskatt har jag personligen stor förståelse för den breda opinion som kräver detta. Jag har emellertid tillräckligt med insikt i hur en sådan skulle verka om den skulle realiseras. Jag skall därför be att få avstå från att kommentera det förslag som mitt parti har lagt fram i detta avseende.

Anf. 51 BO LUNDGREN (m) replik

Herr talman! Jag konstaterar – vilket jag tycker är viktigt för diskussionen både i dag och i framtiden – att vi i grunden har samma uppfattning när det gäller beskattning av kapitalbildning och eget kapital. Det är ganska bra att veta det. Det finns andra som har en diametralt motsatt principiell uppfattning. Jag har naturligtvis också respekt för om Rolf Kenneryd inte vill diskutera det här.

Låt mig då bara mycket kortfattat säga att jag har en mycket stor förståelse – man kan säga att jag har suttit mitt i smeten – för den opinion som kräver att det som inträffade i banksektorn måste hanteras på något sätt. Självklart skall återbetalning ske. Det har vi båda talat om.

Det viktiga är att vi får en sådan debatt att åtgärderna blir realistiska och rimliga. Det gäller att se till att få tillbaka så mycket som möjligt av Nordbanken, Securum och Retriva när de företagen, som utflöde av främst statens dåliga handlag med bankverksamhet, avvecklas. Jag hyser för egen del gott hopp om att större delen av det utbetalda stödet kommer att kunna tas tillbaka.

Debatten i övrigt har kommit litet snett. Det har blivit en känsla av att alla banker har fått stöd. Den bankgaranti som infördes är ingen garanti som i första hand har gällt bankerna som sådana. Men stabiliteten i betalningssystemet har lett till att vi har kunnat få upplåning från de svenska bankerna i utlandet och i Sverige till så låga kostnader genom bankgarantin att vi inte fick ännu större räntemarginaler och ännu större kostnader för företag och hushåll i Sverige. Därmed har alla i realiteten haft nytta av den här statsgarantin, som vi fattade beslut om i bred enighet här i riksdagen.

Om man lägger en särskild skatt på vissa vidgas räntemarginalerna i stället för att krympas. Det skapar dessutom en osäkerhet om huruvida Sverige åter skall gå tillbaka till 80-talspolitiken med särskilda vinstskatter med alla de problem det skulle leda till för investeringar. Men jag har all respekt för Rolf Kenneryd.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Anf. 52 ROLF KENNERYD (c) replik

Herr talman! Jag vill trots allt göra två korta tillägg till den diskussion som pågår om att återföra pengar från banksektorn till staten som ersättning för den hjälp som bankerna har fått.

Det förtjänar att noteras att nuvarande Nordbanken och dess fastighetsbolag har erhållit 64 av de 65 miljarder som har utbetalats av skattemedel. Jag när förhoppningen att vid den kommande försäljningen av Nordbanken och så småningom också av fastighetsbolaget skall merparten av dessa pengar kunna återtas.

Det måste ändå på sakliga grunder konstateras att även den breda allmänheten har haft nytta av det bankstöd som har utgått. Låt oss göra tankeexperimentet att ett sådant stöd icke hade utgått vid det tillfälle det utgick. Vilka skulle effekterna ha blivit för den breda allmänhetens möjligheter att bibehålla värdet på besparingar och att ta del av de lån som banksektorn utger?

Anf. 53 ISA HALVARSSON (fp)

Herr talman! Genom att i så hög grad välja att försöka sanera budgeten med höjda skatter på arbete och på risktagande så försvårar regeringen möjligheterna till nya jobb och minskad arbetslöshet. Genom att man väljer återställarpolitik försämras förutsättningarna för den nödvändiga expansionen i näringslivet.

Skattesystemets utformning spelar en stor roll när det gäller människors beteende. T.ex. när man för ca 25 år sedan övergav sambeskattnings av makar och införde individuell inkomstbeskattnings, resulterade det i kraftigt ökade ekonomiska incitament för kvinnor att skaffa egna inkomster. Det blev också startpunkten för en kraftig ökning av förvärvsfrekvensen för kvinnor. I dag är kvinnornas förvärvsfrekvens i det närmaste lika hög som männens. Nu gäller det att också få kvinnor att bli företagare.

Många trivs bra med att vara anställda och har ingen längtan efter något annat. Men andra vill hellre arbeta i egna företag, och de måste få pröva sina vingar.

Arbetslösheten är oacceptabelt hög. Men att, som många högerkrafter vill, återgå till 50-talets sambeskattnings och hemmafrusystem eller att skapa ett B-lag på arbetsmarknaden, löser inte arbetslöshetsproblemet på ett acceptabelt sätt. Det gör man inte heller med socialdemokraternas misstro mot företagare och 80-talets ensidiga satsningar på traditionella storföretag.

Det är nödvändigt att kvinnor kommer att svara för en allt större del av det framtida nyföretagandet.

Faktum är att om kvinnor började driva företag i samma utsträckning som män gör, så skulle Sverige få 270 000 nya företag. Om alla

dessas företagare sedan anställde bara en – säger en – person var, så skulle arbetslösheten försvinna.

Inga företag startas eller drivs av sig själva. Det räcker inte att tala väl om företag. Det krävs också respekt och uppskattning av företagare samt förståelse för att företagarna är människor av kött och blod som satsar i något så osäkert som ett eget företag. Det handlar om samhällets attityd. Här måste socialdemokraterna tänka om – som så många poängterat. Lars Leijonborg hänvisade t.ex. nyss till vad Göran Skytte skrev i Aftonbladet.

För att knäcka massarbetslösheten behövs en massiv satsning på småföretagandet inom den privata sektorn. Det är bara så vi kan skapa nya jobb. Det är bara så vi kan få in alla de pengar som behövs för att upprätthålla den service och omsorg som vi vill finansiera gemensamt. Därför måste vi också i betydligt större utsträckning underlätta för alla de kvinnor som vill och kan starta företag och expandera inom tjänstesektorn – inte som några underdåniga husor utan som stolta och fria professionella företagare.

Kvinnor och män har traditionellt olika referensramar, olika behov och idéer, på grund av de olika roller vi har haft tidigare. Nu är dessa roller passé, men fortfarande är regelverket format av män – för män. Kvinnor utgör inte någon homogen grupp. Det är dags för ett könsneutralt sätt att se på företagande och skatter.

I förmögenhetsbeskattningen finns en verklig kvarleva av den föråldrade syn på kvinnor som förr genomsyrade samhället, nämligen sambeskattningen av förmögenhet. Denna föråldrade, orättvisa och ojämställda sambeskattningsform måste avskaffas.

Skatteförvaltningen skulle slippa lägga ned onödig tid på att ta reda på vem som bor med vem, vem som har eller har haft barn med vem eller vem som råkar bo ihop med någon som denne tidigare varit gift med.

Familjerna ser inte ut som förr. En man och en kvinna med var sitt barn från ett tidigare förhållande särbeskattas ända tills de får ett gemensamt barn då helt plötsligt alla fem sambeskattnas utan hänsyn till barnens övriga föräldrars förmögenhetssituation.

Det finns inga fördelningspolitiska skäl att ha kvar denna sambeskattningsform som bygger på tanken att kvinnan är ett bihang till mannen. Dessutom är sambeskattningen en ren kostnad för samhället. Den måste bort!

Kvinnor är oftast försiktigare än män. De vill börja företagandet i liten skala och inte skuldsätta sig så mycket. Den borgerliga regeringen införde en begränsad kvittningsrätt mellan inkomst av tjänst och underskott i rörelse för att underlätta nyföretagande. Den kvittningsrätten har Socialdemokraterna tagit bort. Vi menar att den rätten skall återinföras. Den är viktig för att presumtiva företagare skall våga kasta loss i litet lagom takt vid sidan av annan anställning, en möjlighet att få pröva sina vingar med litet av skyddsnet kvar.

Det är viktigt att utgå från kvinnors verklighet och vardag, att forma regelverket efter den verklighet som i dag råder för kvinnor och män som försöker dela ansvaret för såväl försörjning som familj. Därför

menar vi att småbarnsföräldrars hämtning och lämning av barnet på dagis eller hos dagmamma, dvs. den restid, restidsvinst eller behov av bil, skall bedömas som berättigande till reseavdrag.

Fru talman! Det är enligt min mening ett otidsenligt synsätt att inte ta hänsyn till att barn måste hämtas och lämnas på dagis, och det måste ändras.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Anf. 54 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag känner mig litet frågvis i dag. Det var en sak som jag blev litet förundrad över. Isa Halvarsson talade om att högern eller motsvarande grupper ville att det skulle finnas B-lag på arbetsmarknaden. Jag skulle gärna vilja att Isa Halvarsson utvecklade det.

Vi är väl överens om att alla jobb som finns i dag på arbetsmarknaden eller som kan komma på arbetsmarknaden är jobb som är hedervärda och som helst skall kunna utföras på ett sätt så att man kan leva på den lön man får för arbetet. Jag är litet frågande när det gäller resonemanget kring B-lag och undrar vad det egentligen är.

Anf. 55 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Det förvånar mig att Bo Lundgren inte har tagit del av den debatt som rasade i somras där många nationalekonomer och andra debattörer som jag betraktar som högerkrafter utvecklade att man hellre ville ha en B-lön än en a-kassa, eller hur man uttryckte det.

Man menade att man skulle få till ett system med arbeten som löna-de sig så dåligt att inte en enda av dessa debattörer skulle kunna tänka sig att leva med det.

Anf. 56 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Orsaken till min fråga är att debatten om hur vi skall få fram nya jobb är synnerligen viktig. Vi måste fundera kring nya sekto-rer. Det finns en hel del arbeten som i dag inte blir utförda därför att det kostar för mycket att anlita någon för att utföra arbetet.

Det kan exempelvis gälla reparationer av hus. Det kan vara fråga om hushållsarbete av olika slag där det med de skatteregler som vi har och den höga skatten på arbete är för dyrt att över huvud taget anställa någon. Den typen av arbete är såvitt jag förstår fullt legitim.

Det arbetet pågår för fullt i dag. Här i riksdagen är det många som ägnar sig åt att se till att vi har rena och prydliga lokaler. Det är ett hedervärt och bra arbete. Det är naturligtvis inget fel om den typen av arbete eller husreparationer också sker inom den privata sektorn.

Det är synnerligen viktigt att vi politiker är lyhörda och verkligen är beredda att inte diskriminera någon. Det värsta uttryck jag har hört i skattedebatten under de senaste åren är "pigavdrag". Man har diskutera-t avdrag för att kunna få fram fler jobb i en sektor som redan existerar. Den som använder den beteckningen diskriminerar alla de män och kvinnor som redan i dag arbetar med den typen arbetsuppgifter i den offentliga sektorn.

När det gäller löneskillnader och motsvarande borde Isa Halvarsson och jag vara överens om att om det är ett rimligt arbete är det bättre om

de arbetslösa får ett arbete. Sedan får man försöka hantera den ekonomiska standarden på annat sätt. Det är rimligt att delvis ha ett arbete, ett halvtidsarbete eller vad som helst, än att helt vara sysslös. Det är inte bra för individen, och det kostar väldigt mycket för alla andra.

Det vore rimligt att unyttja de möjligheterna och ta del av den debatt som syftar till någonting positivt.

Anf. 57 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Jag är glad att kunna konstatera att Bo Lundgren tar avstånd från att man skall skapa ett B-lag på arbetsmarknaden. Jag använder inte ordet pigdebatt. Också jag tycker att det var en väldigt fäinig och nedlåtande debatt.

Kvinnor skall kunna satsa och starta nya tjänsteföretag. En stor del av dessa kan finnas inom området städfirmor, tvätterier, möjligheter att stryka, osv. Det är den typ av tjänsteföretag som kan dyka upp. Det finns ingen anledning att se ner på sådan verksamhet. Jag menar också att man skall kunna ha möjlighet att betala för sådana tjänster utan att man för den skull skall ha skatteavdrag.

Det är där Bo Lundgren och jag i så fall skiljer oss. Jag tycker att det är viktigt att vi har låga skatter så att vi har möjlighet att köpa tjänster.

Anf. 58 LARS BÄCKSTRÖM (v)

Fru talman! Man kan använda skattepolitik för att uppnå många syften. Men alla försök är inte lika effektiva. Ingen kan dock förneka att höja skatter är ett verksamt medel mot underskott. Därför har Vänsterpartiet föreslagit och drivit igenom skattehöjningar.

Att däremot tro att massiva skattesänkningar är en säker väg till fler jobb är just en fråga om tro utan något stöd i praktiska erfarenheter. Att dessutom tro att man kan sänka skatterna utan att försämra statsfinanserna är inte bara tro, det är nyliberal fundamentalism. De politiker som lovar sådant är sådana som kan lova att växla en tia i tre femmor. Det är politikens blå dunster.

Socialdemokraterna har nu insett att det behövs väsentliga skattehöjningar för att minska underskotten. Regeringen har när det gäller omfattning av skattehöjningarna i praktiken nära anslutit sig till den politik som Vänsterpartiet redovisade i januari 1994. Det noterar jag som Vänsterpartist med stor tillfredsställelse. Inte för att vi i Vänsterpartiet gillar skattehöjningar, men för att vi inte vill se en fortsatt urholkning av den offentliga ekonomin. Av samma anledning har vi ställt upp på en rad besparingar. Det finns en samsyn mellan regeringen och Vänsterpartiet om i vilken takt statsfinanserna skall saneras.

Men det finns också skillnader. Vi menar att det behövs något mindre besparingar och något större skattehöjningar för att tillgodose rimliga krav på fördelningspolitik och miljöhänsyn. Därför har vi föreslagit ökade skatteinkomster på netto 9 miljarder. Av detta går 2 miljarder åt till att finansiera resterande delar av EU-avgiften, och 7 miljarder använder vi för att minska sparbetingen. Därmed kan vi bättre värna välfärd och fördelningskrav.

De nya skattehöjningarna drabbar inte alla och envar. Våra förslag belastar de som har höga inkomster och som bevisligen klarar att spara stora belopp. Vi föreslår att en mycket låg bolagsskatt höjs till 30 %. Men totalt sett ökar vi inte skatteuttagen på företagen. Vi tar konkreta steg i riktning mot en miljöinriktad skatteväxling.

Vi föreslår sänkt skatt för dem som har de lägsta inkomsterna. Det behövs som en kompensation för de sparåtgärder som genomförs.

Vi föreslår sänkt skatt för de företag som vågar möta framtiden med försök att korta arbetstiden. Vi föreslår en skatterabatt för investeringar i mindre företag, och vi riktar en direkt skatterabatt till alla egenföretagare, de verkliga småföretagen.

Vi har ett radikalt och realistiskt skatteförslag som ingår i en ansvarsfull helhet för att sanera statsfinanserna och bekämpa arbetslösheten, och göra det med omsorg om miljö och jämställdhet. En politik för att skapa och dela det goda.

Men jag påstår inte att vi har alla lösningar. Jag och Vänsterpartiet är beredda att möta andras förslag. Vi har enats flera gånger med Socialdemokraterna, och vi är beredda att göra det igen. Uppgårelsen mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet om att spendera 7 ofinansierade miljarder utan eller med högst tveksamma effekter på sysselsättningen hoppas jag var ett tillfälligt avsteg från Socialdemokraternas utfästelse om budgetdisciplin.

Men det finns kanske också andra krafter där vi kan söka samsyn. Tyvärr tror jag att det är svårt. Moderaterna har ställt sig i en särskild specialklass. De lovar att sanera statsfinanserna med 7 miljarder samtidigt som de vill sänka skatten med drygt 30 miljarder på helåret och uppmot 50 miljarder under budgetåret. Det är ett prov på konsten att lyfta sig själv i håret.

Folkpartiet går i samma riktning och sänker skatten med 15 miljarder och höjer den med 5. Det blir en nettosänkning med 10. Trots det lovar man en budgetförstärkning på 17 miljarder.

Miljöpartiet är nästan lika kreativt och föreslår skattehöjningar på 30 miljarder och sänkningar med 37 miljarder. Det blir således en skattesänkning med 7 miljarder. Trots det skall man förbättra saldot med 12 miljarder.

Kds är litet mer modesta. De vill bara sänka skatten med 12 miljarder och höja med 9,5. Det är alltså ett minskat uttag med 3 miljarder, men man skall förbättra saldot med 2.

Fru talman! Centern skiljer sig litet grand från den gamla fyrklövern. De föreslår en skattesänkning med 8 miljarder och höjningar med 11,5. Det gör att man stärker statsfinanserna med 3,5 miljarder. Man nettosparar 10 så att saldot blir 13 hävdar man.

Min fråga till dessa partier är: Hur klarar ni att minska inkomsterna och ändå minska underskotten?

Lösningen är ju att ni vill spara så mycket mer än regeringen och Vänsterpartiet. Med redan regeringens sparåtgärder slår ju väldigt hårt. Även våra sparåtgärder slår hårt. De slår så hårt att finansministern har vunnit Dagens Nyheters tävling där man utser årets piraya i en läsaromröstning. Men om ni fick förverkliga er politik med skattesänkningar

för dem som tjänar bra och än hårdare besparingar skulle ni med lätthet vinna den här pirayatävlingen.

Mitt råd till er är att ni slutar gå i stim när det gäller attacker på välfärden. Sätt er ner och diskutera en rimlig fördelningspolitik! Ta steg vänsterut! Låt oss höja skatten för dem som sparar och tjänar mest och minska skattesubventionerna för det privata pensionssparandet! De stora exportbolagen kan bidra med en värnskatt, och låt banksystemet betala sin del. Då kan vi tillsammans skapa bättre utrymme för bättre statsfinanser, mindre drastiska sparbeting och även en och annan riktad skattesänkning.

Sedan tror jag nog att vi i Vänstern, Centern, Miljöpartiet och kds kan ordna en rejäl skatteväxling.

Anf. 59 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag skulle egentligen vända mig till Lars Hedfors och säga: Hur kan ni regera ihop med denne man och hans parti? Lyssna bara på Lars Bäckström!

Han har inte den ringaste förståelse för vad som krävs för att få fram nya jobb över huvud taget. Men ni har ju gjort ert val. Det är därför som räntorna är höga och den svenska kronan är svag.

Anf. 60 ANDRE VICE TALMANNEN

Repliken avser Lars Bäckström.

Anf. 61 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag är fullt medveten om det, och repliken gäller ju just Lars Bäckströms politik. Jag gjorde bara en reflexion som gällde regeringens val av samarbetspartner. Det är samarbetspartnerns politik jag diskuterar.

Lars Bäckström säger att det finns de som anser att de kan växla en tia till tre femmor. Det är väl möjligen Lars Bäckström. Den gamla kommunistiska läran var väl att ta hand om de tre femmorna på en gång så att ingen fick ha dem över huvud taget.

Lars Bäckströms stora misstag är att han sätter likhetstecken mellan en krona i skattehöjningar och en krona i besparingar. Vi måste hantera budgetunderskottet i Sverige. Det beror på att vi har för höga utgifter och inte på att vi har för låga skatter. Vi har 70 % i utgiftskvot och 50 % i skattekvot. Nivån ligger ungefär där. Det är givet att det är utgifterna, inte skatterna, som är problemet i det här avseendet.

Det är ju sämre att välja en felaktig väg och höja skatter på ett sätt som gör att tillväxten hämmas än att sänka utgifter genom karensdagar eller motsvarande så att produktiviteten ökar och konkurrenskraften stärks. Det är just för att Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet har valt vägen med så stora skattehöjningar som förtroendet för svensk ekonomi inte har blivit större. Hur skall vi få fram nya jobb med 36 miljarder i skattehöjningar på arbete? Lars Bäckström är lika ansvarig för detta som den andre Lars, Hedfors.

Vi har fått extra höga skatter på kapitalbildning när vi i stället behöver få fram privat kapital för att få fram jobb i de företag som finns

och som skall växa och i de företag som ännu inte finns men som måste växa fram.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Anf. 62 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag förstår hur en uthållig tillväxt skall skapas. Det skall ske genom att vi får en större efterfrågan i ekonomin. De besparingar ni gör tvingar människor att minska sin efterfrågan. Ni slår hårt mot transfereringar och de människor som i många fall lever på transfereringar.

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Den kvot som Bo Lundgren talar om verkar ju dramatisk, men det är ett falskt och förledande resonemang. Bo Lundgren vet att det faktum att utgiftskvoten är hög i Sverige beror på att vi har beskattade transfereringar. Det är en skillnad vi har. Detta är en falsk jämförelse. Det finns många expertrapporter som visar detta. Men tillväxt får vi om vi håller uppe en effektiv efterfrågan. Och inte bara genom det, utan också genom att satsa på forskning, utbildning och bättre infrastruktur.

Moderaterna skär ner på dessa områden. De avvisar regeringens förslag på 1 miljard till utbildningssatsningar. Sedan drar de ner ytterligare. Ni skär ner 3,5 miljarder i utbildningssatsningar. Samtidigt talar ni om att ni vill satsa på Europas bästa skola, men ni skär ner anslagen. Ni talar om att ni vill satsa på ett IT-samhälle, dvs. informationsteknologi, men ni satsar inga pengar på sådana åtgärder. Det enda ni gör är att ni skär ner och försämrar hushållens disponibla inkomster. Samtidigt förbättras de disponibla inkomsterna för vissa hushåll, nämligen för dem som spar mycket.

Underskottet i den offentliga ekonomin är ungefär 200 miljarder 1995. Hushållen har ett finansiellt sparande på 80 miljarder, och i företagsektorn finns 127 miljarder i det finansiella sparandet. Sverige är således icke i obalans som land. Det är statens ekonomi som är i obalans. Men ni försöker bokföra bort statens problem med trollerikonster.

Anf. 63 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Nu försöker Lars Bäckström skärpa till debatten. Vi föreslår ju utgiftsneddragningar som är klart större än de skattesänkningar vi föreslår. Det är ju det kritiken från talarstolen gällde.

Lars Bäckström och jag har olika uppfattningar om hur mycket man måste hantera i budgetförstärkningar för att sanera statens finanser. Låt oss välja en rund summa, t.ex. 50 miljarder, i ett visst läge. Då är frågan om 50 miljarder i skattehöjningar är det samma som 50 miljarder i utgiftsneddragningar. Nej, det är det naturligtvis inte eftersom en väsentlig del i det Lars Bäckström talade om var att vi skulle få nya jobb.

Väljer man att höja skatterna med 50 miljarder, vilket man har gjort, på nya jobb och på det kapital som är grunden för varje nytt företag och för varje expanderande företags möjlighet till expansion blir det precis som med alkoholskatten. Hög skatt leder till mindre vit konsumtion och mer hembränning och smuggling. Det är den politiken Lars Bäckström för. Den innebär färre nya jobb och färre företag som växer. Den leder möjligen till svartjobb och en del annat som inte är till nytta för samhället. Det är där problemet ligger.

Skillnaden mellan en riktig inriktning av budgetförstärkningar och en felaktig inriktning är att vid en felaktig inriktning ligger räntan kvar på en för hög nivå och värdet på den svenska kronan blir för lågt. Där ser vi effekterna av det hela.

Om vi får en stärkning av kronan, och därmed lägre inflation genom en riktig politik, samtidigt som räntenivåerna går ner motverkas den negativa effekt för hushållen och efterfrågan som följer av såväl skattehöjningar som utgiftsneddragningar när det gäller transfereringar till hushållen. Så långt är det rätt. Men det finns en kompensatorisk kraft om man gör det på ett riktigt och trovärdigt sätt. Det är den dynamiken som är nästa steg för Lars Bäckström. Annars har han ju lärt sig att det behövs företag. Tidigare i utvecklingen behövdes ju bara staten för det parti han representerar.

Anf. 64 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Det behövs både företag och stat för att det skall fungera i en modern ekonomi. Men de dåliga finanserna och den ständiga devalveringspolitiken är de avgörande orsakerna till det höga ränteläget. Det var ju under den borgerliga regeringen som kronan devalverades. Det är den absolut viktigaste orsaken till det höga ränteläget. Man vet att Sverige ständigt devalverar.

Det var ju regeringen Bildts misslyckande som satte fart på ekonomin. Men Moderata samlingspartiet har ju ingen som helst budgetdisciplin. Jag har läst den moderata finansmotionen mycket noga. Moderaterna skulle aldrig godkänna de bokföringsmetoderna i sin interna ekonomiska planering.

När man t.ex. säger sig ha ett 7 miljarder bättre budgetsaldo, har man för åstadkomma denna förbättring tagit upp de 7 miljarder i luftpengar som regeringen inte har redovisat någon finansiering för. Det är ett hokuspokus, att slå blå dunster i ögonen, eller kan i bästa fall beskrivas som en kreativ bokföring. Ni skulle aldrig tillåta en sådan bokföring i ert eget parti – då skulle ni ha mycket dåliga finanser.

Ni gör också en felräkning när ni vill sänka arbetsgivaravgifterna på ett sätt som innebär ett bortfall med 6,5 miljard. Det är alldeles fel. Lönesumman i Sverige uppgår till 685 miljarder. Skatteförlusten av en sänkning med 1,5 % uppgår till drygt 10 miljarder. Ni konterar in lufttinkomster genom vad ni kallar förbättrad skatteindrivning samtidigt som ni går med på stora besparingar på skatteförvaltningen. Ni har en rad sådana här luftposter. Ni vill dra in över 4 miljarder från kommunerna genom att tvinga dem att friställa personal och försämra sin service.

Det finns många sådana felaktigheter i er ekonomiska redovisning. Jag är mycket häpen. Jag har tyvärr inte läst den så noga förut. Jag trodde att ni var bättre på detta.

Anf. 65 ROLF KENNERYD (c) replik

Fru talman! Det var det försök till bevisföring som förekom i inledningen till Lars Bäckströms huvudanförande som fick mig att reagera. Där sade Lars Bäckström att det enda som är obestridligt när det

gäller skatteökningar är att de är ett verksamt medel för att förbättra statsfinanserna. Det är väl en sanning med mycket stark modifikation, Lars Bäckström.

Framför allt är det en fråga om på hur lång sikt man ser detta. På kort sikt håller jag med om att det får sådana effekter som Lars Bäckström gör gällande, men det kan sägas vara som att låta sitt vatten i byxorna – det värmer till att börja med men åstadkommer betydande kyla inom kort. Risken är uppenbar att det blir så också med de skattehöjningar som nu är genomförda, framför allt när det gäller småföretagens möjligheter att upprätthålla och expandera den verksamhet som de redan bedriver.

Jag har i mitt huvudanförande pekat på att vi temporärt godtar en del av de skattehöjningar som nu är beslutade och genomförda. Det har sin grund för det första i att vi tycker att det är oacceptabelt att förändra de skattemässiga förutsättningarna från tid till annan. För det andra bedömer vi att de individbeskattningar som nu har beslutats är möjliga att bära för individer under den pågående högkonjunkturen. Men vi lägger redan nu fram förslag om en återgång till tidigare gällande regler innan den kommande lågkonjunktur inträder.

Anf. 66 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag vill om Centerpartiet säga att det är det borgerliga parti vars syn ligger närmast Vänsterpartiets och Socialdemokraternas syn. Centerpartiet föreslår faktiskt skattehöjningar för kommande budgetår. Därmed skiljer man sig på ett positivt sätt från övriga borgerliga partier. Jag vet inte om Rolf Kenneryd uppfattar detta som kritik eller som beröm, men jag konstaterar faktum.

Rolf Kenneryd säger sedan att man senare skall göra något annat, och det kanske vi skall, men de hemställningar som har gjorts innebär att Centerpartiet vill höja skatteuttaget. Man har insett att det behövs både besparingar och skattehöjningar, och det tycker jag är bra. Förslagen skiljer sig i grader och volymer, men vi har samma principiella infallsvinkel.

Jag har en fråga även i anslutning till Centerns förslag. Ni föreslår en väsentlig inkomstförstärkning, om 2 miljarder, genom moms på spel och dobbel. Men är det verkligen möjligt att genomföra det när Sverige är medlem i EU, som Centern ville att vårt land skulle vara? Såvitt jag vet tillåter inte EU-reglerna mervärdesskatt på detta område. Rolf Kenneryd får väl reda ut detta för mig, men jag tror faktiskt att detta inte är tillåtet, och i så fall försvinner en väsentlig del av Centerns skatteförstärkningar.

Jag vill också berömma Centerpartiet för att det inser att det är bra att ta bort grundavdraget. Vi kanske kan bilda en allians mellan Centern, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet om detta. Men vad vi behöver, Rolf Kenneryd, är besparingar, och jag ställer upp tillsammans med Centern bakom sådana, och det är bra att Centern i varje fall för tillfället ställer upp för att öka skatteinkomsterna.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Anf. 67 ROY OTTOSSON (mp)

Fru talman! Först några ord till Rolf Kenneryd, som antydde att vi från Miljöpartiet skulle acceptera en höjning av arbetsgivaravgifterna. Så är det inte. Vi arbetar konsekvent för att sänka arbetsgivaravgifterna, och det var därför som vi inte lyckades göra upp med regeringen i december förra året. Den uppgörelse som vi nu har innebär faktiskt att arbetsgivaravgifterna sänks i det privata näringslivet, även om det inte sker på det sätt som vi ursprungligen föreslagit.

Jag vill också säga till Lars Bäckström att talet om ofinansierade miljarder är struntprat. Det finns 16 miljarder reserverade i budgeten för tillkommande utgiftsbehov, och däri ligger dessa miljarder. Detta kommer att preciseras i den kommande kompletteringspropositionen. Det är en rad frågor som skall preciseras där, och det är normalt. Att tala om detta som luftpengar är struntprat.

Jag noterar också att Lars Bäckström inte tror att man kan spara i statsbudgeten utan att man därmed raserar välfärden. Vi i Miljöpartiet anser att det är helt fel. Man kan ha en bra välfärd med mindre utgifter, om man sparar på ett klokt sätt. Vi har sparat mera på höginkomst- och medelinkomsttagare, och vi har över praktiskt taget hela linjen undantagit låginkomsttagarna. Vi klarar välfärden, och vi kan spara mer än vad regeringen har föreslagit för det kommande året.

Det har under hösten höjts en rad skatter, men vi anser att riksdagen har gått litet för långt. Vi menar att skatten i den nuvarande ekonomiska situationen bör sänkas. Vi har föreslagit en sänkning med 7,5 miljarder genom en minskning av momsen. Genom en momssänkning stimulerar vi till ökad konsumtion och därmed till ökad efterfrågan på den inhemska marknaden, och det är den del av näringslivet där vi behöver ha förbättringar, och det måste ske snabbt.

Men detta är ändå inte huvudnumret i de grönas skattepolitik. Huvudproblemet med skatterna anser vi är att de förorsakar arbetslöshet, energislöseri, förstörelse av naturresurser och miljöförstöring. Höga skatter på arbete stimulerar företag att ersätta arbetskraft med maskiner och att konsumera energi. Det missgynnar också vård, undervisning och omsorg. Låga eller obefintliga skatter på energi, ändliga råvaror och miljöstörande utsläpp motverkar en långsiktigt hållbar utveckling.

Det är alltså vad skatterna tas ut på som vi ser som huvudproblemet i dagens skattesystem. Vi föreslår en ändring av skatterna så att energi och miljöförstöring blir dyrare och arbete billigare. För det närmaste budgetåret vill vi växla bort totalt närmare 26 miljarder på arbetsgivaravgifterna och i stället höja de miljörelaterade skatterna i samma grad. På tio år vill vi halvera arbetsgivaravgifterna, dvs. gå ned mot 15-procentsnivån, och i motsvarande mån höja de miljörelaterade skatterna. Totalt handlar det om en skatteväxling om 100 miljarder kronor. Med en sådan skulle det på ett helt annat sätt än i dag löna sig att investera i människor och i miljövänliga lösningar. Vår bedömning är att man då får ett stabilt skattesystem, som ger en långsiktigt hållbar utveckling såväl miljömässigt som socialt.

Vi från de gröna är numera inte ensamma om att kräva en sådan skatteväxling med inriktning på miljön. Tvärtom råder det numera en

mycket bred samstämmighet om att en sådan behövs. Storleksordningen kan självklart diskuteras, men visst behövs det en skatteväxling. Så låter det ofta, särskilt i valrörelserna, men när det kommer till kritan går det mycket trögt. De två invändningar som oftast reses vill jag diskutera litet mer ingående, fru talman.

Den invändning som vi oftast hör är att höjda skatter på miljö, råvaror och energi skulle medföra att energi- och råvaruansvändningen skulle minska så snabbt att skatteintäkterna i hög grad skulle försvinna.

Nu är det knappast rimligt att förvänta sig en drastisk minskning av energianvändningen och t.ex. koldioxidutsläppen, eftersom de tekniska och strukturella problemen är alltför stora. Skatteväxlingen innebär ju samtidigt en skattelättnad vad gäller arbetsgivaravgiften.

Om vi lyckas i vår ambition att uppnå en betydligt effektivare energianvändning och en övergång till biobränslen och flödande energikällor, kan man räkna med en halverad energianvändning på kanske 30 år. Koldioxidutsläppen kan tänkas ha gått ner ännu mer.

Samtidigt kan vi förvänta oss att den lägre skattesatsen på arbetskraft ger ökad sysselsättning och därigenom delvis högre skatteintäkter. Det är också sannolikt att produktionsvärdet har ökat till följd av bättre produktionsmetoder, vilket i sig bör leda till ökade skatteintäkter.

Men framför allt leder minskade utsläpp och mindre miljöpåverkan till lägre kostnader för miljöarbete och hälsovård. Behovet av skatter bör då rimligen minska. Det stimulerar också till snabbare teknikutveckling och ger stora konkurrensfördelar på en alltmer internationell marknad. Det leder också till ökade skatteintäkter, om skattesatserna inte sänks.

En annan vanlig invändning är att den energiintensiva industrin skulle drabbas väldigt svårt. Men redan i dag finns det undantagsregler, och de skall finnas kvar så länge som vi inte kan avreglera den internationella marknaden. För det är ju på det sättet att man subventionerar en energiintensiv industri i en lång rad länder. Det är därför som vi tvingas göra det även i Sverige. Det här måste den svenska regeringen arbeta för att få bort. Jag tänker på subventioner till kolgruvor i Tyskland, olika subventioner till kärnkraft i Frankrike, osv.

Fru talman! Vi, de gröna är alltså mycket kritiska till den höjning av arbetsgivaravgiften som riksdagen beslutade i december 1994. Den motverkar en skatteväxling för miljön. Jag uppmanar nu alla de partier som under valrörelsen talat varmt för skatteväxling för miljön att också tala om hur och när de vill genomföra den. Vågar ni stå upp för vad ni har lovat? Upp till bevis!

Anf. 68 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Det är ett faktum att Miljöpartiet står ganska nära Folkpartiet och Moderaterna i synen på om skatterna skall sänkas eller höjas. Ni föreslår att skatterna skall sänkas, och då måste ni göra större besparingar för att klara statsfinanserna än vad Socialdemokratin och Vänsterpartiet måste göra.

Det är väl så, Roy Ottosson, att ni föreslår skattesänkningar, att Miljöpartiet är ett skattesänkingsparti? Det är Folkpartiet och Modera-

terna också. Ni tycker väl så då, men varför inte erkänna det? Ni försöker ge ett annat intryck, att det går att spara.

Det är klart att det går att spara. Vi föreslår stora besparingar från Vänsterpartiets sida, men vi föreslår också skattehöjningar.

Vad gäller skatteväxlingar kom Vänsterpartiet överens med den socialdemokratiska regeringen i höstas om att en utredning skall tillsättas denna vår. Vi sade också att vi skall ha ett väsentligt inflytande i denna utredning.

Jag räknar med att inom kort tid – tidigare än senare – kommer utredningen att vara verksam. Jag kommer själv att vara aktiv i den. Vi kommer att driva på. Vi har motionerat om att arbetet skall vara avslutat till nästa midsommar, och det tänker jag se till att det är. Inte denna midsommar men nästa skall utredningen vara klar.

Det är ett klart besked. Ta det som ett löfte, Roy Ottosson!

Anf. 69 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Det är alldeles riktigt att Miljöpartiet är ett skattesänkarparti. Vi vill sänka skatt på konsumtion och skatt på företag för att få fart på den inhemska ekonomin. Vi tycker att man gick litet för långt i höstas, när man höjde skatterna – med 50–60 miljarder, blev det väl innan det var slut.

Nu föreslår vi att skatterna sänks med 7,5 miljarder. Det klarar vi genom att spara på bl.a. utbyggnader av motorvägar. Vi sparar i transfereringssystemen genom att låta medelinkomsttagare och höginkomsttagare få lägre ersättning, medan låginkomsttagare kommer undan helt. Vi sparar på en litet annorlunda arbetsmarknadspolitik.

Vi ställde inte upp på arbetsföretagen t.ex., inte heller NT-bidragen. Vi vill i stället stimulera företagen mera direkt till att utveckla sig bättre. Det gör vi bl.a. genom att sänka skatterna för dem. Det är en viktig del i skatteväxlingen att företagen får lägre skatt på det sätt som vi föreslår.

Det här ger flera jobb och ger i det långa perspektivet lägre räntor, bättre skatteintäkter och en bättre fungerande ekonomi. Problemet är ju att man inte kan skapa jobb med att bara höja skatter och vidta åtgärder från det offentliga sida, utan vi måste få fart på företagandet. Det är ändå nyckeln till alltihop.

Anf. 70 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Vi är överens om att man inte kan skapa jobb genom att höja skatter. Det vore naturligtvis en fullständigt orimlig utgångspunkt. Man höjer inte skatter för att skapa jobb. Man höjer skatter för att minska underskotten.

Det går att på marginalen stimulera sysselsättningen med skatteåtgärder. Därför har vi föreslagit riktade slimmade skattesänkningar för egenföretagare, investeringsstöd till mindre företag och skattesänkningar för de företag som gör försök med kortare arbetsdag.

Men ni i Miljöpartiet skär av basen för den gemensamma välfärden med er skattesänkningspolitik. Det är er sak. Samhällskontraktet bygger på en generell välfärdspolitik. Ni slår in på den borgerliga vägen om en

grundtrygghet, men då mister samhällskontraktet sin styrka. Kittet försvinner, och det kan bli problem med en skattereform från medelklassen, de som förlorar sin inkomsttrygghet.

Det är därför vi i Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och i den här frågan även Folkpartiet slår vakt om den generella välfärdspolitiken, i strid mot Miljöpartiet och Moderaterna.

Sedan säger Roy Ottosson att han finansierar sina skattesänkingsförslag. Han säger att han har en annorlunda arbetsmarknadspolitik. Ja, det har han. Den arbetsmarknadspolitiken tycker bara arbetsmarknadsministern och Roy Ottosson om. Alla andra har kritiserat den, så den är förvisso annorlunda men inte i positiv mening.

Jag har sällan läst en proposition som har fått så förintande kritik av alla experter och sakkunniga på området. Men visst, den är annorlunda. Den är dyr, ineffektiv och dålig.

Efter att ha fått 2 miljarder till allergisanering vill ni vältra över en utgift på 6 miljarder på kommunerna, som redan har problem med sin ekonomi. Det håller inte, Roy Ottosson. Då hamnar man i diket bland maskrosor och andra blommor.

Anf. 71 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Lars Bäckströms retorik slår knut på sig själv här.

Underskottet blir lägre med vårt förslag. Det innebär att vi kan få en snabbare återhämtning i ekonomin. Jag tror att det är bättre än det Vänsterpartiet har gjort.

Vi skär inte av basen för välfärdspolitiken, inte den generella välfärdspolitiken heller. Vi vill inte ha inkomstprövade socialförsäkringar eller barnbidrag eller någonting åt det hållet. Men vi anser att det inte är rimligt att mycket stora summor betalas ut till dem som har det bra, när staten har så dåliga finanser.

Där är skillnaden mellan oss och Vänsterpartiet. Vänsterpartiet vill höja skatter. Vi skär i stället bort bidrag för dem som redan har det rätt bra. Vi tycker från vår sida att vi har en bättre politik, självklart.

Vad gäller arbetsmarknadspolitiken nämnde jag att skillnaden är att vi inte ställer upp på arbetsföretagen, 3,5 miljarder, och NT-stödet, studielönen, 1,4 miljarder, plus att vi drar ner på motorvägsbyggen. På det sättet klarar vi besparingarna bättre.

Sedan förstår jag inte riktigt vad Lars Bäckström har emot att vi äntligen kommer i gång med en landsomfattande allergisanering som är värd namnet. Kommuner och även många företag väntar på att få komma i gång. Behovet av åtgärder är utrett, insatser är förberedda, men det har stått och stampat de senaste åren på grund av att man har haft svårt med ekonomin.

Nu blir det ett 25-procentigt bidrag. Det kommer att sätta fart på arbetet, och det kommer vi alla att vinna på. Det blir bättre skolor, det blir bättre miljö och bättre hälsa. Det vinner också ekonomin på i slutändan. Det är faktiskt obegripligt att Vänsterpartiet argumenterar emot detta.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Anf. 72 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds)

Fru talman! Kristdemokratisk ekonomisk politik tar sin utgångspunkt i marknadsekonomin och eftersträvar stabilitet i samhällsekonomin. En väl fungerande marknadsekonomi bygger på ett samhälle med en grundläggande etisk samsyn och förutsätter stabila spelregler.

Den socialdemokratiska ekonomiska politiken kännetecknas däremot av bristen på en strategi för att komma till rätta med ekonomins grundläggande problem och lägga grunden för en långsiktigt god tillväxt och välfärd.

Ett problem i den svenska ekonomin är att tillväxten är alltför låg. Tillväxten har utan tvekan en mycket stor betydelse för möjligheten att skapa förutsättningar för nya jobb och en bibehållen välfärd.

I finansplanen från januari i år skriver regeringen att tillväxten kan väntas uppgå till 2,5–3 % per år de närmaste två åren. Men samtidigt konstaterar regeringen att den bakomliggande tillväxten är starkare. Förklaringen är enligt regeringen att en del av tillväxten på kort sikt måste tas i anspråk för att sanera statsfinanserna.

Denna skrivning måste rimligen innebära att Socialdemokraterna inser att det finns samband mellan kraftiga skattehöjningar och en lägre tillväxt. Skattehöjningar dämpar tillväxten och drar in pengar som skulle kunna användas för investeringar i näringslivet eller konsumtion för det enskilda hushållet.

Under hösten har regeringen drivit igenom skattehöjningar på sammanlagt mer än 50 miljarder, varav inte mindre än 30 miljarder avser höjda skatter på arbete. Enbart regeringens förslag att höja egenavgifterna till en redan finansierad sjukförsäkring med 2 procentenheter till totalt 3 procentenheter innebär en indragning av hushållens köpkraft med i storleksordningen 9,6 miljarder. Om höjningen av egenavgifterna genomförs fullt ut innebär det också att kommunernas skatteinkomster kommer att minska med ca 8,5 miljarder fram till 1998, eftersom egenavgifterna är avdragsgilla mot kommunalskatten.

Kristdemokraterna har i sin ekonomiska motion från januari i år avvisat 1 % av egenavgiftshöjningen. Det innebär att 4,8 miljarder stannar hos hushållen och att ca 3 miljarder kommer kommunerna till godo. Dessutom har kristdemokraterna i den ekonomiska motionen finansierat ett riktat bidrag för vård och omsorg till kommuner och landsting på 4,8 miljarder kronor.

Under avsnittet Skattepolitiken i finansplanen försöker regeringen gjuta olja på vågorna genom att konstatera att utrymmet för ytterligare skattehöjningar är begränsat. Regeringen skriver att ytterligare höjningar av skatterna riskerar att försämra ekonomins funktionssätt bl.a. genom att de ger försämrade förutsättningar för en icke inflationsdrivande löneutveckling.

Tyvärr är problemet mycket större än så. Hur skall t.ex. regeringen skapa förtroende och stabilitet hos landets arbetsgivare när det finns en stor risk för ytterligare socialdemokratiska skattehöjningar? Detta är inte att ge stabila spelregler för aktörerna på marknaden, något som har högsta prioritet från företagarnas sida.

Det är vidare intressant att konstatera att de genomförda skattehöjningarna inte skulle skada ekonomins funktionssätt, men att de eventuellt framtida skattehöjningarna skulle göra det.

Vad socialdemokraterna ägnar sig åt är att föra ut dubbla budskap: å ena sidan påverkas tillväxten av skattehöjningar, å andra sidan gör den det inte.

Vi kristdemokrater är medvetna om att det i arbetet med saneringen av de offentliga finanserna även kommer att krävas inkomstförstärkningar, vilket vi också redovisar i vår ekonomiska motion. Enligt vår uppfattning bör dock skattetrycket inte tillåtas överstiga 50 %, och på längre sikt är det nödvändigt att skatterna sänks under denna nivå. Det är också oerhört angeläget att skatterna tas ut på ett sätt som skadar samhällsekonomin och den ekonomiska utvecklingen så litet som möjligt.

Det vetenskapliga stödet får anses starkt för att den ekonomiska strategi som regeringen tillämpar försämrar ekonomins funktionssätt och på sikt kan permanenta sysselsättningskrisen och budgetproblemen. Den positiva ekonomiska utvecklingen kommer att försvagas och riskerar att brytas i förtid då förutsättningarna för investeringar, nya jobb och tillväxt försämras när de massiva skattehöjningarna på arbete slår igenom. På några års sikt kan skattehöjningar visa sig kontraproduktiva även i budgetsaneringssyfte. En procentenhets lägre tillväxt innebär att staten förlorar ca 15 000 miljoner kronor varje år.

Mot bakgrund av detta menar jag att det är oacceptabelt att beskattningen av arbete skärps så dramatiskt som den socialdemokratiska regeringen har drivit igenom.

Inte minst i den priskänsliga privata tjänstesektorn innebär de höjda skatterna på arbete att tusentals nya arbetstillfällen hotas. Här skulle det tvärtom vara nödvändigt med åtgärder som minskar skattekilarna för att den enorma potential på tjänster riktade mot hushållssektorn som finns men i dag utförs svart eller aldrig kommer ut på arbetsmarknaden skall kunna växlas in i riktiga jobb.

Det är intressant att notera att kritiken mot regeringens företagspolitik nu också kommer från ledamöterna i regeringens s.k. näringslivsråd. I de första kommentarerna från regeringen med anledning av ledamöternas brev till regeringen kunde man spåra en viss förståelse för företagarnas synpunkter. Frågan är dock om denna förståelse sträcker sig så långt att den också resulterar i en ändrad socialdemokratisk politik. Den ena socialdemokratiska handen verkar inte veta vad den andra gör. Att höja arbetsgivaravgiften med 1,5 procentenhet samtidigt som man delar ut pengar till dem som nyanställer och talar om ett gynnsamt företagarklimat är inte uttryck för någon politisk visdom. Socialdemokraterna har en lång väg att vandra om deras mål verkligen är ett gynnsamt företagarklimat.

Anf. 73 LARS HEDFORS (s)

Fru talman! När den socialdemokratiska regeringen tog över för 4–5 månader sedan befann sig vårt land i en ovanligt djup ekonomisk kris. Under tre år med en borgerlig regering hade budgetunderskottet

flerdubblats, och statsskulden hade vuxit explosionsartat. Räntebördan hade blivit enorm, och arbetslösheten hade vuxit till nivåer som vi inte hade upplevt sedan 30-talet.

Den nya socialdemokratiska regeringen måste handla snabbt och resolut för att skapa ordning i statens finanser. På kortare tid än två månader utarbetade man två stora propositioner som förstärkte statskassan med ca 70 miljarder kronor. Omedelbart därefter kom budgetpropositionen med ytterligare budgetförstärkningar i storleksordningen 20 miljarder kronor.

S-regeringen insåg också att förslagen måste upplevas som någorlunda rättvisa för gemene man om de skulle accepteras av det svenska folket. Rättvisa uppnår man enligt vårt förmenande först när kapitalägare och höginkomsttagare får bära en större del av krisens bördor än andra.

Här kommer skattepolitiken in i bilden. Skatterna är ett klassiskt fördelningsinstrument, och vi socialdemokrater använder det nu för att se till att just kapitalägare och höginkomsttagare får betala litet extra för att vi skall få ned budgetunderskottet.

Det insåg däremot inte den dåvarande borgerliga regeringen. Man genomförde kraftiga åtstramningar som drabbade s.k. vanligt folk samtidigt som man sänkte skatterna för höginkomsttagare och kapitalägare. Det var en uppenbar orättvisa – en omvänd Robin-Hood-politik, om man så vill. Det var också någonting som straffades hårt av väljarna i 1994 års val.

Detta tycks ha lärt åtminstone några av de borgerliga partierna en läxa. Nu är man plötsligt med på en hel del av våra förslag till skattehöjningar på kapital och höga inkomster. Samtliga borgerliga partier utom Moderaterna accepterar t.ex. vårt förslag om att förmögenhetsskatten skall vara kvar. Centerpartiet accepterar en tillfällig höjning av statsskatten och har inga förslag om avskaffande av den s.k. dubbelbeskattningen och sänkning av skatten på kapitalinkomster. Folkpartiet vill visserligen avskaffa dubbelbeskattningen, men de vill ersätta den med "mindre kostnadskrävande konstruktioner", vad det nu skall betyda.

Jag väljer att se detta som en viss tillnyktring inom borgerligheten och konstaterar att enigheten över blockgränserna om skattepolitiken faktiskt är större än man skulle kunna tro.

Samtidigt kan jag emellertid också konstatera att oenigheten inom borgerligheten är större än på mycket länge. Moderaterna tycks vara tillbaka i sin skattepolitiska ökenvandring. Jag tycker att Bo Lundgrens inlägg gentemot Centern och Folkpartiet är en utomordentlig illustration av detta.

Fru talman! Jag tror att det svenska folket är berett på ganska stora uppoffringar för att vi skall få ordning och reda i finanserna och ett förbättrat sysselsättningsläge. Jag är emellertid alldeles övertygad om att detta bara sker under en viktig förutsättning, nämligen att alla är med och bär uppoffringarna – att ingen smiter undan. Tyvärr måste man nog medge att så inte är fallet i dag. Många smiter faktiskt undan. Många använder sig av allehanda tricks för att slippa betala skatt.

Avancerad skatteplanering och skattefusk måste därför med alla till buds stående medel bekämpas. Jag skall för min del peka på tre nödvändiga åtgärder.

1. Självskattesystemet måste få en enhetlig och robust utformning. Det är därför bra att beskattningen av kapital och arbete nu har blivit likformig och att avdraget för underskott i näringsverksamhet avskaffas.

2. Skatteförvaltningen måste ha tillräckliga ekonomiska resurser för att kunna bedriva en effektiv kontrollverksamhet. Det gäller inte minst mervärdesskatten, där skattebrottsligheten breder ut sig. Det är därför bra att skattemyndigheterna får lägre besparingskrav än andra myndigheter. Det är också bra att vi trots kärva tider kan fullfölja tidigare riksdagsbeslut om extra resurser till skattekontrollen.

3. Lagar måste tillskapas som ger skattemyndigheterna möjligheter till ett snabbt och effektivt ingripande mot alla tendenser till skatteflykt. Den borgerliga regeringen genomdrev ett antal beslut som fick rakt motsatt effekt. Bl.a. avskaffade man den s.k. generalklausulen mot skatteflykt. Nu kommer den socialdemokratiska regeringen att tillsätta en utredning om en ny och effektivare generalklausul. Vidare kommer regeringen att låta utreda en bättre revisionsverksamhet och frågan om hur en kontrolluppgiftsskyldighet för reavinster och reaförluster skall kunna utformas.

Sammantaget handlar det nu om en kraftfull satsning på kampen mot avancerad skatteplanering och skattebrott. Det vore värdefullt om också de borgerliga partierna kunde ansluta sig till detta. Det vore intressant att höra vad man har att säga här i dag om kampen mot skattebrott och skatteflykt.

Anf. 74 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag tycker att Lars Hedfors låter nästan som en kopia av Ernst Wigforss, läsande högt ur decenniernas socialdemokratiska valhandböcker. Om jag inte missminner mig var det Ernst Wigforss som sade att fattigdom fördras bäst om den delas av alla – jag får reservera mig på den punkten, men jag tror att det var han. Det är den politik som Lars Hedfors ägnar sig åt. Han diskuterar hur de problem vi har nu skall fördelas, snarare än hur vi skall lösa problemen och i framtiden kunna fördela mera, framför allt till dem som har det svårt. Jag tänker framför allt på de människor som saknar jobb, efter 1970- och 1980-talens felaktiga ekonomiska politik.

När det gäller resonemangen kring skatteflykt och skattebrottslighet gläder det mig mycket att Socialdemokraterna inte har upphävt det program som vi satte i gång med extra medel för bl.a. moms kontroll. Det bekymrar mig dock att man drar in medel från kronofogdemyndigheterna för att driva in de miljarder som fortfarande är utestående. Vi har föreslagit riksdagen att ändra i det avseendet. Det är där pengarna behövs bäst i dagsläget, om jag skall tro Riksskatteverkets ledning. Vi har för övrigt också sett till att uppfylla löftena vad gäller tullverksamhet, knarkkontroll och annat.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Men det är jobben det rör sig om. Vad har Socialdemokraterna åstadkommit hittills? Jo, man har ägnat sig åt en budgetsanering utan insikt om att också de medel man använder är viktiga. Därmed har vi fått en fortsatt mycket hög ränta. Man har dessutom höjt skatten på det kapital som belastas av den höga räntan och dessutom av ännu högre skatt på avkastningen. Sedan höjer man skatten på arbete med motsvarande kostnaden för 150 000 heltidsjobb. Hur får man flera jobb med höjd skatt på det egna kapitalet, hög ränta och höjd skatt på arbete – berätta det, Lars Hedfors.

Anf. 75 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! För det första tycker jag att Bo Lundgren borde tala litet tyst om att höja skatten på arbete. Det var precis vad Bo Lundgren gjorde under sin tid som skatteminister. Han höjde verkligen skatten på arbete. Men för vilka? Jo, för dem som hade det allra sämst, låginkomsttagarna. En metallarbetare fick under Bo Lundgrens tid sin skatt höjd med i storleksordningen 6 000 kr per år. Ett sjukvårdsbiträde fick under Bo Lundgrens tid sin skatt höjd med i storleksordningen 5 600 kr per år. Att nu komma och tala om att vi höjer skatten på arbete och att det skulle minska möjligheterna till sysselsättning är något övermaga, för att uttrycka det milt.

Det ni gjorde, som ni möjligen kan skryta med i vissa kretsar, var att sänka skatten på kapital. Det satte ni i gång att göra med en väldig rivstart 1991. Men ledde det till fler jobb, Bo Lundgren? Nej, det gjorde det inte. Arbetslösheten bara brakade i väg. Vi fick tidernas högsta arbetslöshet under den tid Bo Lundgren var skatteminister, trots att han, som han säger, sänkte skatterna. Vi fick under denna tid 45 000 konkurser, trots de sänkta skatterna.

Det är naturligtvis svårt att undervisa Bo Lundgren om det viktigaste syftet med skatter och skattehöjningar, nämligen att bedriva fördelningspolitik. Det har inte ofta varit särskilt intressant för moderaterna att över huvud taget diskutera fördelningspolitik. Det är viktigt att vi höjer skatterna för höginkomsttagare och kapitalägare, om vi skall ha en chans att få en acceptans för de neddragningar vi gör, som är viktiga för att vi skall kunna sanera budgeten och få ner ränteläget.

Avslutningsvis tackar jag för jämförelsen med Ernst Wigforss. Jag är oerhört stolt över den.

Anf. 76 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Att bli jämförd med den som lade grunden för den politik som gjorde att Sverige inte fick några nya jobb netto i privat sektor från 1950 och framåt är kanske inte någonting jag skulle bli stolt över. Men det är en parentes.

Det är inte sant som Lars Hedfors påstår, att den förra regeringen höjde skatten på arbete. Ni räknar ju den sänkta skatten på arbete i form av sänkta löneskatter som någonting som gick till kapitalägarna. Men det är fel. Om det hade varit så, hade väl ni inte varit med på det i den andra krisuppgörelsen. Där krävde ni för övrigt att det skulle finansieras med höjd moms på livsmedel, sänkta grundavdrag och ökade

kostnader. Sammantaget sänktes skatten på arbete under de förlidna tre åren.

Men om det nu skulle ha varit så att Lars Hedfors hade rätt, blir det då bättre av att höja skatterna med ytterligare 36 000 miljoner? Det är fel, det som Lars Hedfors sade. Oavsett vilket är detta en massiv höjning av skatten på arbete.

Sedan talar Lars Hedfors som om arbetslösheten åstadkoms från den 4 oktober 1991, när vi tillträdde. Det är fullkomligt orimligt. Titta på alla kurvor! Det rör sig återigen om den socialdemokratiska mytbildningen ur valhandboken. Försök nu vara så realistiska som ni måste vara. Det var ju den politik som fördes under 1980-talet som gav finanskrisen och tillväxthämmande effekter. Det var där problemen skapades. Titta på hur arbetslösheten skenade i väg. Ni försökte förneka det i valrörelsen 1991.

Jag jobbar politiskt för att människor skall få det bättre. Jag har ägnat 18 år av mitt liv till politiskt arbete i riksdagen och i regeringen, av samma skäl som min farfar var stenarbetarnas ordförande under 1920- och 1930-talen, för att göra det bättre för dem man företräder. För hans del var det medlemmarna, för min del är det väljarna, inte bara dem som röstar på mig. Det viktigaste för mig nu är att de som är arbetslösa har en chans att få nya jobb. Hur ger höjd skatt på arbete och kapital och hög ränta nya jobb, Lars Hedfors?

Anf. 77 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Det är riktigt att Ernst Wigforss lade grunden till det skattesystem som vi har haft under lång tid. Men det var också han som lade grunden för det svenska välfärdssamhället. På grund av dålig ekonomi tvingas vi nu nagga det välfärdssamhället i kanten.

Vi säger att om vi tvunget skall gå in och nagga det svenska välfärdssystemet i kanten – skära i föräldraförsäkringen, sjukförsäkringen, u-hjälpen osv. – måste vi också vidta åtgärder som kan upplevas som rättvisa. Därför måste vi höja skatterna på kapital och höga inkomster.

Det är väl som Bo Lundgren säger, dvs. att detta kanske inte skapar några jobb. Men resultatet av det i form av en sanerad ekonomi – att vi får ned den väldiga statsskulden och att vi kanske kan halvera budgetunderskottet till 1996 – blir naturligtvis ett större förtroende för den svenska ekonomin.

Sedan till det här med att räntorna går ner. Vi kan väl inte förvänta oss att räntorna går ner på ett enda tag. Vi har nu haft regeringsmakten i fyra månader. Så småningom kommer räntorna att gå ner, och det kommer att ge nya jobb, Bo Lundgren!

Indirekt kommer alltså våra skattehöjningar att leda till nya jobb i Sverige. Dessutom är skattehöjningarna nödvändiga från fördelningspolitisk synpunkt.

Anf. 78 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Det är inte svårt att hålla med Lars Hedfors om att det är viktigt att vi fortsättningsvis också satsar på att motverka skatte-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

brottsligheten. Men även skatteindrivningen är viktig. Vi har med i vår motion mer av satsningar på skatteindrivning.

Jag måste säga att jag är litet orolig över Socialdemokraternas indragningar beträffande polis- och domstolsväsendet och deras möjligheter att hinna med de ekonomiska målen.

Socialdemokraterna motiverar ofta sina skattehöjningar med att underskott täcks in. Man funderar inte så mycket på tillväxten. Men anser Lars Hedfors att skattehöjningar dämpar tillväxten och drabbar investeringar och konsumtionsutrymme eller inte? Och hur ser Lars Hedfors på kopplingen till kommunernas konsumtionsutrymme när det gäller att täcka statens finanser genom att dra in egenavgifter som är avdragsgilla kommunalt gentemot skatten? Det innebär alltså 8,5 miljarder kronor i uteblivna skatteintäkter för kommunerna till 1998.

Hur ser Lars Hedfors på det? Är det alltså rimligt att på det sättet vältra över kostnader på kommunerna? Drabbar inte det verksamheter i kommunerna? Jag tänker då på vården och omsorgen, som ni säger er värna.

Anf. 79 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Michael Stjernström har kanske missat en väsentlig del när det gäller kommunerna. Kommunernas ekonomi skall vi nämligen diskutera i samband med den s.k. kompletteringspropositionen. Då skall vi se till att kommunerna helskinnade kommer ur det här.

Om vi inte klarar av budgetunderskott osv. får vi kanske tillgripa andra åtgärder. Men om våra åtgärder här lyckas kommer vi att se till att kommunerna helskinnade kommer undan.

Vi har sagt att verksamheten är det viktiga. Sjukvården, åldringsvården, barnomsorgen och skolan skall vi värna i det längsta. Det är därför som vi har tvingats vidta åtgärder när det gäller transfereringar o.d.

Michael Stjernström säger att kds är intresserat av att satsa på skattekontroll. Men varför var då kds under förra valperioden med om att dra undan möjligheter för skattemyndigheterna att utföra en effektiv skattekontroll och att t.ex. undanröja tredjemansrevisionen, som är oerhört viktig när det gäller möjligheterna att komma till rätta med skattefusk och skattebrottslighet? Varför var ni med om att ta bort de sakerna, Michael Stjernström? Därmed har ni ju undanryckt möjligheter för skattemyndigheterna att effektivt bekämpa skattefusk och skattebrottslighet.

Det här med extrapengar till skattemyndigheterna är något som den borgerliga regeringen inte ville göra, utan det var man tvungen till därför att det parti som inte längre sitter med i riksdagen ställde krav här tillsammans med oss socialdemokrater. Om inte hade det inte kommit några extrapengar till att bekämpa skattebrottsligheten. En omvändelse under galgen, skulle man kunna tala om.

Anf. 80 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik

Fru talman! Jag delar inte Lars Hedfors verklighetsbeskrivning, dvs. att skattekontrollen skulle ha försvårats under den borgerliga regeringstiden.

Men någonting positivt har jag ändå att säga när det gäller Lars Hedfors syn på kommunerna. Jag hoppas nämligen att Lars Hedfors får rätt, även om jag befärar att finansminister Göran Persson inte är lika frikostig när det gäller att kompensera kommunerna för det enorma bortfallet på 8,5 miljarder kronor. Jag hoppas alltså att Lars Hedfors får rätt. Om inte vältrar vi ju över kostnader på kommunerna, och det tycker jag inte är rimligt.

Anf. 81 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jo, visst har skattekontrollen försvårats! Efter det att man avskaffade t.ex. tredjemanskontrollen och bevissäkringslagen har det blivit *mycket* svårare för skattemyndigheterna att oanmälda gå in och kontrollera oseriösa personer och företag. De enda som tjänar på detta, Michael Stjernström, är just de oseriösa företagen. Vilka är det som förlorar på det? Jo, de seriösa företag som skall konkurrera med de oseriösa företag som inte betalar sin skatt. Det har ni medverkat till.

Vidare gjorde era attacker mot skattereformen att vi fick ett mycket krångligare skattesystem. Vi fick en kapitalbeskattning med åtta olika nivåer. Det säger sig väl självt att detta kommer att utnyttjas av dem som vill syssla med skatteplanering för att förvandla högbeskattade inkomster till lågbeskattade inkomster.

Jag tror att det var i Dagens Nyheter som man för några år sedan hade följande rubrik: 75 förändringar av skattereformen har redan undergrävt det nya skattesystemets fundament.

Det är klart att sådant försvårar för skattemyndigheterna och påverkar deras möjligheter att utöva en effektiv skattekontroll.

Anf. 82 ROLF KENNERYD (c) replik

Fru talman! Lars Hedfors inledningsanförande var föga substantiellt. Jag skall ändå villfara hans vädjan och kommentera detta med kampen mot skatteflykt och olagligt skatteundandragande.

Den nuvarande regeringen kan påräkna Centerns stöd för detta, lika väl som den tidigare regeringen självklart mött Centerpartiets stöd och aktiva medverkan i nämnda riktning.

Jag skulle vilja be Lars Hedfors att vara vänlig och kommentera min fråga till honom. För säkerhets skull ber jag, om Lars Hedfors inte lyssnade, att få upprepa frågan:

Vari består logiken i att först höja arbetsgivaravgiften generellt med 4–5 miljarder för att sedan använda 7 miljarder och samma instrument för en breddad av sänkta arbetsgivaravgifter vid nyanställning? Enligt samstämmiga expertomdömen når bara ungefär 10 % av utsädet avsedd grobarhet. Hur kan man alltså först slå undan förutsättningarna för sysselsättning genom att höja arbetsgivaravgifterna och sedan använda samma pengar och samma instrument för att med så liten träffsäkerhet åter försöka öka den undandragna sysselsättningen?

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Anf. 83 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Har det helt undgått Rolf Kenneryd att vi har en situation där näringslivet i extrem – ja, jag skulle nästan vilja säga abnorm – grad använder sig av övertid? De som redan är anställda utnyttjas alltså maximalt, samtidigt som ett stort antal människor är arbetslösa.

Menar Rolf Kenneryd att vi socialdemokrater skall åse detta med armarna i kors? Naturligtvis inte. Därför går vi in med ett riktat arbetsmarknadsstöd, som riktar sig just till de företag som bör anställa folk – dvs. mindre och medelstora företag. Vidare gäller att de anställer människor som verkligen är arbetslösa och som har varit arbetslösa under lång tid just för att minska övertiden och öka sysselsättningen. Vi får väl se vad resultatet blir. Så småningom får vi facit. Det vore kanske klädsamt om Rolf Kenneryd yttrade sig mindre kategoriskt om det här.

Logiken är ganska enkel: RAS är till för att just sätta in ett riktat stöd för att uppnå vissa specifika syften. Alla företag får höjd arbetsgivaravgift. Det är det som är skillnaden. Detta leder naturligtvis till ökade inkomster för staten och till ett bättre budgetsaldo. Dessutom får vi en möjlighet att finansiera EU-avgiften, vilken Rolf Kenneryd och hans parti inte är särskilt pigga på att finansiera. Man tror att den nästan finansieras av sig själv. Det skulle vara intressant att få förklarat hur man resonerar på det området.

Sedan en motfråga om skattekontrollen till Rolf Kenneryd, om ni nu är så intresserade: Varför motverkade ni under er tid i regeringsställning möjligheterna till skattekontroll genom att avskaffa skatteflyktsklausulen, tredjemansrevisionen och bevissäkringslagen?

Anf. 84 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag ber ledamöterna att försöka hålla tvåminutersgränsen för repliker.

Anf. 85 ROLF KENNERYD (c) replik

Fru talman! Först vill jag å det livligaste protestera mot Lars Hedfors beskrivning av vår insats under regeringsperioden. Vi skulle alltså ha motsatt oss en utökad skattekontroll och en utökad verksamhet för att undvika skatteflykt och skatteundandragande.

Jag förstår att Lars Hedfors har behov av att slingra sig när det gäller arbetsgivaravgifternas användande i olika situationer. Låt mig bara konstatera att Lars Hedfors försök att hitta något slags samband mellan det abnorma övertidsuttag som vi under en tid har haft och de åtgärder som nu föreslås på arbetsmarknadspolitikens område icke är trovärdigt. På vilket sätt, Lars Hedfors, kommer detta att leda till en minskning av just övertiden?

Anf. 86 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Då får jag väl försöka att förklara en gång till och använda mig av en annan metodik, så att säga.

Om det blir ekonomiskt intressant för företagen att nyanställa människor och dyrt att använda sig av övertid, vad väljer då företagen? Jo, de väljer att nyanställa. Det är den enkla och självklara filosofin bakom detta.

När det gäller skattekontrollen, Rolf Kenneryd, är det möjligt att ni inte motsatte er några åtgärder. Men ni omvände er under galgen när det gällde extra resurser till skattekontroll, därför att ni var tvungna. Ny demokrati röstade helt enkelt emot er. Ni tvingades att avsätta pengar till extra skattekontroll. Det ni gjorde var, som jag sade, att ni vred vapnen ur händerna på skattemyndigheterna samtidigt som ni gjorde skattesystemet krångligare och svårare att kontrollera. Det var ert bidrag.

Anf. 87 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Lars Hedfors har rätt när han säger att Folkpartiet gick emot den s.k. värnskatten. Det gjorde vi. Det största problemet med den är att den inte blir tillfällig, tror vi. Regeringen och Socialdemokraterna använder fördelningskäl som argument. Vi har svårt att se varför man då inte kommer att använda samma argument för att nästa gång få en höjning från totalt 55 % till 60 % och från 60 % till 65 %, för varje litet steg kan ju då uppfattas som acceptabelt. Men sammantaget kommer vi tillbaka till det ruttna skattesystem som vi tidigare hade. Då kommer man ifrån den viktiga tanke som fanns i skattereformen, att bara ca 15 % av alla inkomsttagare och ca 30 % av de heltidsarbetande skulle betala statlig inkomstskatt. Den slås ju i spillror.

Just för att det är besvärliga tider och man tar till hårda ingrepp i olika människors liv säger vi också att vi är beredda att behålla förmögenhetsskatten. Hur ser ni socialdemokrater, som säger er vara ett parti för jämställdhet, på den orättvisa sambeskattningen i förmögenhetsbeskattningen? Är ni beredda att ta bort den? Är ni beredda att också tillåta bilavdrag för resor i samband med att man lämnar och hämtar barn?

Anf. 88 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Det är riktigt som Isa Halvarsson säger, att sambeskattningen inom förmögenhetsskatten är ett något apart förhållande i det svenska skattesystemet. Men som vi ser det är det en absolut nödvändighet, om vi skall komma undan en ganska så omfattande skatteplanering på detta område.

Vi måste ändå se över förmögenhetsbeskattningen, Isa Halvarsson, eftersom den inte är särskilt effektiv. Det är ganska lätt att manipulera förmögenhetsskatten på olika sätt. Därför är det möjligt att vi kommer att se över även denna möjlighet. Vi måste helt enkelt ha en effektivare förmögenhetsskatt som verkligen driver in skatt från dem som har stora förmögenheter – en viktig rättvise- och fördelningspolitisk fråga.

Isa Halvarsson talade om att vi på något vis skulle ha saboterat skattereformen när det gäller den s.k. värnskatten. Den är någonting som är provisoriskt. Vi kommer att höja den under några år, också det av fördelningspolitiska skäl, för att vi verkligen skall se till att det blir höginkomsttagarna som bär den största delen av krisbekämpningens bördor. Att vi på det sättet på något vis skulle återinföra ett ruttet skattesystem tror jag inte att det är så stor risk för. Den stora risken är ju om ni får möjligheter att fullfölja den politik som ni genomförde under er regeringstid, då ni införde åtta olika nivåer i kapitalbeskattningen. Det är däremot ett sätt att underminera skattereformen. Ni införde olika typer av avdrag som kan användas i skatteplanerande syfte. Detta måste vi återställa, vilket vi också har gjort.

Anf. 89 ISA HALVARSSON (fp) replik

Fru talman! Det var bra att Lars Hedfors inte så där abrupt avvisade tanken på att ta bort sambeskattningen när det gäller just förmögenheter. Annars finns det redan en utredning som har visat att det är fullt gångbart och riktigt att göra det. Den visar också att man från skatteförvaltningarnas sida får lägga ner ganska mycket tid och ork på detta.

Vi tycker att det är fel att införa värnskatten också nu, även om den är tillfällig. Som sagt befarar vi tyvärr att den inte ens kommer att bli tillfällig. TCO har ju kallat den för tre miljarders ideologisk bukfylla, så inte ens där är man nöjd med detta.

Just i ett läge när Sverige behöver uppmuntra kompetensutveckling och få till en ökad tillväxt behövs det ekonomiska incitament som är viktiga. Skattesystemet är ett viktigt sådant. Därför tycker vi att det förment fördelningspolitiska argumentet inte håller. Det gör i stället att man minskar intresset för kompetensutveckling och får ett slags "brain-drain", kanske genom utflyttning – vi lever ju nu i ett helt annat samhälle. På så sätt motverkas tillkomsten av nya jobb i Sverige.

Jag tycker att det absolut största fördelningspolitiska problemet i dag är just arbetslösheten. Det är också den största orättvisan mellan dem som har jobb och dem som inte har jobb.

Anf. 90 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Isa Halvarsson, på den punkten råder det inga som helst delade meningar. Det vi menar är att det viktigaste sättet att få fart på sysselsättningen är att sanera budgeten och få ner räntan. Det är betydligt viktigare än en höjning på 5 % av statsskatten. Jag tror inte att det leder till någon större s.k. "brain-drain", som Isa Halvarsson talar om.

Sedan tycker jag att Isa Halvarsson talar litet grand föraktfullt om detta med fördelningspolitiken. Är det så väldigt svårt att förstå att om vi skall få något slags acceptans för de besparingsåtgärder som vi vill genomföra, som drabbar vanligt folk väldigt hårt, att vi då också måste sätta in åtgärder som drabbar höginkomsttagarna och kapitalägarna? Är det en alldeles orimlig tanke?

Har inte Isa Halvarsson och Folkpartiet lärt sig någonting av den tid då ni satt i regeringsställning och höjde skatter för låginkomsttagare

och sänkte dem för höginkomsttagare? Det var ju detta som var en av orsakerna till att ni fick en så stor förlust i valet 1994.

Man måste alltså ha med den fördelningspolitiska aspekten när det gäller skatterna.

Anf. 91 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Först vill jag till Lars Hedfors säga att det som han tog upp om skattefusk och skattebortfall är viktigt. Men detta kommer Per Rosengren, en annan vänsterpartist som kommer senare i debatten, att tala mer om.

Jag vill ställa en fråga till Lars Hedfors angående rekryteringsstödet RAS. Jag har ju haft debatt både med Bo Lundgren och med Roy Ottosson från Miljöpartiet. Vi har alla tre gjort litet olika bedömningar av hur det skall finansieras. Men Hedfors bör ju veta besked, så det bästa är ju att gå till källan.

I regeringens budget anges ett underskott på 243 miljarder. Om man inte bifaller förslaget om RAS, vad blir då underskottet? Om man alltså inte vidtar denna åtgärd som kostar 7 miljarder, vad blir då underskottet? Om man inte inför RAS, vad händer då med budgettiteln "Beräknat tillkommande utgiftsbehov" på 16 miljarder netto? Det är väsentligt att vi får reda ut detta, så vi slipper att genom olika tolkningar bli nästan osams här i kammaren. Men Hedfors vet säkert besked, eftersom en överenskommelse nu är klar. Vi får säkert ett rakt och entydigt besked, rimligen. Annars vore det illa.

I finansplanen sägs om fördelning, som vi båda tycker är så viktigt: Analyserna visar en något större procentuell minskning av den disponibla inkomsten för hushåll i lägre decilgrupper än för dem med genomsnittliga inkomster. Det står i klartext att av dem som har lägre inkomster skall man procentuellt ta mer än av dem som har högre inkomster. Det tycker inte jag är bra, Lars Hedfors, men det är dock regeringens politik.

Varför då inte ändra på det, Lars Hedfors, genom att bifalla våra förslag? Ni socialdemokrater hade ju ett utmärkt förslag i våras om att höja grundavdraget för lägre inkomster. Detta föreslog ni i januari 1994. Om ni gör så, förbättras ekonomin för lägre decilgrupper. Kan vi ta bort grundavdraget för dem som ligger över brytpunkten, så får vi en fin fördelningspolitik.

Anf. 92 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jag tror nog att Lars Bäckström vet hur det förhåller sig med grundavdraget. Det var ju en typisk konjunkturpolitisk insats som vi ville göra i en mycket tydlig och utpräglad lågkonjunktur. Sedan dess har ju faktiskt förhållandena förändrats, Lars Bäckström. Nu är vi på väg rakt in i en högkonjunktur, och då är det inte lika viktigt med grundavdraget.

När det sedan gäller finansieringen av RAS, Lars Bäckström, kommer det att anvisas hur det skall finansieras. Men det är väl ingen dålig gissning att om vi på det här viset lyckas – vilket vi utgår ifrån att vi gör – få in fler människor i arbete blir de bättre skattebetalare. De beta-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

lar mera skatt och behöver mindre understöd i form av arbetslöshetser-sättningar, stöd för studier och liknande saker. En del kommer således att betala sig självt. Så på den punkten behöver inte Lars Bäckström vara orolig.

Vi är väldigt angelägna om att se till att vi får en fördelningspolitisk rättvisa, och det har jag talat om tidigare. Vi har visat klart och tydligt att de 10 % som har de högsta inkomsterna i Sverige betalar 30 % av krisbekämpningen. Det borde väl kunna tillfredsställa Lars Bäckström. De 10 % av befolkningen som har de lägsta inkomsterna betalar 5 % av krisbekämpningens bördor. Vi har dessutom varit så angelägna om att ta reda på hur detta slår att vi har gjort undersökningar av olika s.k. socio-ekonomiska grupper. Vi fann då att den som står för den största delen av bördan är kategorin högre tjänstemän. Lägre tjänstemän och arbetare står för en lägre andel av krisbekämpningens bördor.

Dessa undersökningar har gjorts av Finansdepartementet, och jag för min del litar på dem.

Anf. 93 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag ifrågasatte inte riktigheten i departementets bedömningar. Tvärtom, jag vidimerar dem och tror på dem. De som har lägst inkomster får en större procentuell minskning än de som har större inkomster enligt s. 52 i finansplanen. Det är just det som är problemet, att den som har lägre inkomster får en procentuellt större minskning än den som har högre inkomster.

När det gäller den högsta och den lägsta decilgruppen sade ni, när vi diskuterade skattereformen, att dessa var extremfallen. Nu diskuterar jag normalfallen, decilgrupperna 2, 3 och 4. Dessa får en större procentuell minskning än decilgrupperna 6, 7 och 8. Det är enkelt att åtgärda detta. Det är bara att stå fast vid socialdemokraternas förslag från januari 1994. Så enkelt är det. Man höjer grundavdraget. Då tappar man ju 4 miljarder, men detta är enkelt att kompensera genom att man trappar av grundavdraget för dem som har goda inkomster.

Att det nu är en annan konjunktur har väl inte med saken att göra. Fördelningspolitik är lika bra oavsett konjunkturerna. Det vet ju jag att Lars Hedfors tycker, det är jag helt övertygad om. Och varför inte handla efter det som man tycker? Det vore väl rimligt.

Lars Hedfors sade att detta säkert kommer att finansieras. Ja, det tror jag säkert. Men hur påverkas budgetposterna? Det är ju det som är det intressanta.

Roy Ottosson sade att budgetposterna icke alls påverkades. Det var redan fullständigt konterat inom det som kallas TUB. Lars Hedfors sade att det finansieras till stor del med dynamiska effekter och sedan på något annat sätt. Mina frågor är då: Hur påverkas budgetposterna? Blir det från 16 minus 7 inom TUB? Vad händer med dessa poster? Minskar underskottet om man säger nej till RAS? Det är väl ganska enkla frågor det här.

Anf. 94 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag vill påminna om att repliken avser Lars Hedfors inlägg.

Anf. 95 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Lars Bäckström gör det ju väldigt enkelt för sig när han säger att fördelningspolitik är lika bra oavsett konjunktur. Betyder det, Lars Bäckström, att Vänsterpartiet kommunisterna icke tar någon som helst hänsyn till konjunkturerna när man skall lägga fast sin fördelningspolitik? Kan det inte tänkas att man då också måste ta hänsyn till vilken typ av konjunktur det är när man anpassar de fördelningspolitiska åtgärderna? Skall det alltid vara exakt samma fördelningspolitiska åtgärder oavsett konjunktur? Det tycker jag verkar väldigt egendomligt.

Anf. 96 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Jag har med intresse lyssnat på Lars Hedfors anförande och den debatt som följde. Jag noterar att han – som regeringens representant här – inte alls kommenterade den ändå ganska stora frågan om skatteväxling för miljön.

I mitt anförande pekade jag på att höga skatter på arbete naturligtvis leder till att man straffar ut arbetande människor. Låga skatter på miljöutsläpp och energi gynnar energislöseri och miljöförstöring. Där råder det en obalans. Den höjning av arbetsgivaravgiften som gjordes tillsammans med Vänsterpartiet i slutet av förra året innebar att man ytterligare försämrade för miljön. Man motverkade en skatteväxling.

Det vore ju väldigt intressant att få en kommentar om detta, om det finns någon strategi från socialdemokraternas sida att införa någon typ av skatteväxling för miljön.

Under valrörelsen var det åtskilliga ledande socialdemokrater som talade varmt för en skatteväxling och som tyckte att det var en bra idé. Då kan man ju inte bara strunta i att diskutera skatteväxling i denna skattepolitiska debatt, tycker jag.

Anf. 97 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jag kan gärna kommentera det här med skatteväxling, Roy Ottosson. Ibland får jag en känsla av att skatteväxling har blivit något slags trollformel som i ett enda slag kommer att lösa alla problem när det gäller miljön och sysselsättningen. Det är naturligtvis en överdriven förhoppning.

Om vi går tillbaka litet i historien, Roy Ottosson, är det vi socialdemokrater som har genomfört den största skatteväxlingen i historien och förmodligen också i den industrialiserade världen. Det gjorde vi socialdemokrater tillsammans med Folkpartiet genom skattereformen. Då genomförde vi en enorm skatteväxling genom att lägga skatt på miljöstörande utsläpp och energiförbrukning samtidigt som vi sänkte inkomstskatten. Det här med skatteväxling är alltså ingenting nytt.

Som det har sagts här tidigare är ju inte detta alldeles enkla saker. Den bas som ni vill höja skatten på, dvs. miljöstörande utsläpp och energi, minskar ju just därför att man höjer skatten. Den bas som ni vill sänka skatten på, dvs. arbete, ligger kvar oförändrad. Det kan innebära problem, och dessa problem är naturligtvis till för att lösas. Jag är positiv till att man genomför någon typ av skatteväxling. Men låt oss för allt i världen inte göra någonting förhastat. Låt oss titta på hur detta

skall ske på ett ordnat och ordentligt sätt. Det är just därför som det är tillsatt en utredning. Direktiven är skrivna och ordföranden är tillsatt. Låt denna utredning få arbeta i lugn och ro, och sedan kan man se vad den kommer fram till.

Anf. 98 ROY OTTOSSON (mp) replik

Fru talman! Det är riktigt att detta med skatteväxling inte är någon trollformel. Det är också riktigt att det krävs många andra åtgärder än bara skatteväxling för att lösa både miljöproblem och problem med arbetslösheten. Skatteväxling utgör dock en viktig del. Beskattningen på arbete – om man inräknar arbetsgivaravgiften, vilket man i rimlighetens namn bör göra – är ju internationellt sett väldigt hög i Sverige jämfört med beskattning på sådant som är miljörelaterat.

Detta bidrar naturligtvis till att företagen rationaliserar genom att försöka att ha mindre folk i arbete, vilket leder till arbetslöshet. Man sparar inte lika gärna på energi, eftersom det relativt sett är billigare. Detta är ett av huvudproblemen i miljöarbetet, att själva skattesystemet och det ekonomiska systemet motverkar miljöarbetet kraftigt.

Jag ägnade rätt mycket av mitt inledningsanförande till att visa på att skattebasen för de miljöskatter som vi pläderar för inte minskar så snabbt som Lars Hedfors antydde. Också Miljöpartiet deltog gudbevars i arbetet med skattereformen, bl.a. i Miljöavgiftsutredningen. Jag var själv med där och fick igenom detta med koldioxidskatt. Det har ju inte lett till att skattebasen har försvunnit, eller hur? Tvärtom har koldioxidskatten en ganska stabil skattebas. Det här handlar om mer långsiktiga problem. Vad vi i Miljöpartiet är ute efter är att vi vill ha ett ekonomiskt system som långsiktigt verkar för en hållbar utveckling. Det vinner vi alla ekonomiskt på.

Jag hoppas att socialdemokraterna kan inta en mer konstruktiv hållning i den här frågan och inte så ideologiskt fixerat slå vakt om den nivå som arbetsgivaravgifterna har just nu.

Anf. 99 LARS HEDFORS (s) replik

Fru talman! Jag tycker nog att Roy Ottosson är litet väl pessimistisk när det gäller skattebaserna för miljöskatterna. Tror ni på det här med skatteväxling – vilket ni ju säger att ni gör – måste ni också tro på att skattebaserna minskar. Per definition är det ju på det viset.

Avslutningsvis vill jag bara säga att vi socialdemokrater naturligtvis är positiva till en tanke på skatteväxling, att få ner skatten på arbete och upp skatten på miljöstörande utsläpp och energi. Jag vill gärna erinra Roy Ottosson om att i det förslag till EU-finansiering som nu kommer att läggas fram kommer det också att finnas med en höjd skatt på koldioxid. Det kommer att finnas med en skatt på grus, bekämpningsmedel i jordbruket m.m. Så vi har redan vidtagit en hel del åtgärder på det området, och jag utgår ifrån att Roy Ottosson och hans parti kommer att stödja detta.

Fru talman! Jag tänkte säga några ord om tullens möjligheter med tanke på nu aktuellt budgetförslag att bekämpa den alltför omfattande knarksmugglingen. Först litet grand historia. Jag vill poängtera att det inte är av någon form av populism som jag tagit upp det här ämnet, utan jag har som kanhända den enda ledamoten i riksdagen, även under den förra regeringens tid, i frågor och interpellationer tagit upp den, som jag tyckte, väl naiva synen att bara vi kom med i EU så behövde vi inte ha tull. Jag vill ändå betona att jag är en sann EU-vän, men jag ansåg att den Europol som man föreskrev inte var i färdigt skick. Jag menade att man skulle behålla tullens arbetsmetodik intill dess att något annat bättre kunde förevisas.

Den borgerliga regeringen ändrade inställning under hösten i fjol. Strax före EU-valet kom en proposition från nuvarande regeringen där det klart och tydligt sades att den svenska tullen skall bibehålla samma arbetsmetodik, baserad på den kunskap och yrkeserfarenhet som man har, intill dess att vi i Sverige avgör att någonting annat är bättre. Det lät ju bra. Men det går inte, fru talman, att genomföra. Med det budgetförslag som nu är presenterat och med tanke på de effekter det får för tullens verksamhet finns det absolut ingen chans att klara det.

Före EU-valet var en del tullare litet frågande kring hur man skulle hantera sitt arbete framöver. Bl.a. skrev statsrådet Sahlin ett brev som gick ut i olika tidningar där hon lovade att det skulle bli som tidigare. Så blev det ju inte. Jag läste svar, inte från henne, utan från statsministern till en del oroliga tullare. Han säger att man även i praktiken skall behålla samma nivå som tidigare. Men, fru talman, det går alltså inte. Jag kan förstå människor som säger att tullen är ett elände när deras väskor har blivit undersökta i jakten på en flaska vin eller ett paket cigaretter. Det kan man både ha och mista. När det däremot gäller möjligheterna att bekämpa illegalt införd narkotika vågar jag påstå att det finns ett omfattande och brett folkstöd för att den verksamheten skall få fortsätta på minst samma nivå som tidigare.

Det är också så, fru talman, att tullen har mycket lättare att göra beslag och gör bevisligen de största beslagen. Polisens beslag "kostar" mycket mer pengar därför att när en vara finns i landet, krävs mycket större resurser att nå resultat.

Jag vet väl att tullen måste minska sin verksamhet, men absolut inte på det sätt som man nu har föreslagit. T.ex. i Landskrona, som inte ligger långt från Christiania i Köpenhamn, kommer tullkontoret att stängas.

Fru talman! Nu skall man göra en satsning på de hamnar som har trafik mot icke-EU-länder. Det får en ytterst konstig konsekvens. I Ystad och Karlshamn, där man alltså gjort 18 beslag av narkotika 1994, kommer tullkontrollen att ökas. Men i Malmö, Trelleborg och Helsingborg, där man har gjort 700 knarkbeslag, kommer verksamheten att minska. Att erhålla förståelse för detta tillhör inte den lättaste av uppgifter.

Till sist, fru talman, hoppas jag att det här förslaget inte erhåller majoritet i Sveriges riksdag. Det skulle vara intressant att notera vilket

parti i oppositionen som i den här frågan skulle våga utmana opinionen och vara stödparti till regeringen.

Anf. 101 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Fru talman! Jag tillhör också ett oppositionsparti. Sten Andersson ställde en fråga. Jag svarar att vi från Vänsterpartiets sida anser att tullen bör ha 75 miljoner kronor extra för kommande budgetår för att hindra de risker som Sten Andersson här utvecklat ett resonemang om. Tullverket sade att man med anledning av EU-inträdet kanske får dra in 522 tjänster. Nu kräver regeringen att man skall dra in 1 200 tjänster. Där har Sten Andersson rätt: Det kommer väsentligen att gå ut över narkotikabekämpningen. Vi vill inte ha ett försvar i form av beridna högvakter, och vi vill inte heller ha en narkotikabekämpning som inte klarar av något mer än att kallas för narkotikabekämpning. Därför behövs det 75 miljoner kronor extra. Det innebär en neutralisering – det är fortfarande en neddragning med 75 miljoner – så att man slipper förändra för EU, och vi klarar av narkotikabekämpning.

Sten Anderssons parti har, såvitt jag förstår, motionerat om 43 miljoner kronor. Det är bättre än inget, men det är bättre om Sten Andersson får med sig sitt parti till 75- miljonersnivån. Kristdemokraterna har en motion om 100 miljoner extra. Det tror jag inte vi har råd med. Men det får vi diskutera i skatteutskottet. Frågan är väl närmast, Sten Andersson, hur Centerpartiet och Folkpartiet ställer sig. Även Miljöpartiet har vi redan med oss. Det gäller att få med Centerpartiet och Folkpartiet, som har enskilda motioner i rätt riktning men inga anslagsmotioner.

Sten Andersson och jag får väl tillsammans försöka föra dessa partier i den rätta vägens politik vad gäller tullen.

Anf. 102 STEN ANDERSSON (m) replik

Fru talman! Det är inte ofta som jag och Lars Bäckström är överens, utom av rent personliga orsaker, men i det här fallet även politiskt. Jag delar hans uppfattning. Jag kommer så klart, i den mån jag har makt och möjligheter att påverka dem som är påverkbara, att se till att det här förslaget inte går igenom i det skick som har förevisats.

För att få litet fart på debatten skulle jag vilja kasta fram om inte en brandfackla så i alla fall en sanning. När man tittar i de tyvärr alltför många länder där knarkliberalismen breder ut sig, kan man konstatera, utan att beskylla motsvarande partier i Sverige för samma sak, att det i huvudsak är socialdemokrater och de gröna som leder i de länder där man har den form av knarkliberalism som vi så ivrigt kämpar för att inte införa i Sverige. Vad kan detta bero på?

Anf. 103 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Jag skall bara kort konstatera att jag och mitt parti funnit anledning att stå vid de utfästelser som gjordes i samband med folkomröstningen om EU-medlemskapet, dvs. att se till att vi, genom möjligheter att dra ner på rutinuppgifter inom Tullverket, kompletterar och ökar insatserna personellt mot varusmuggling, framför allt natur-

ligtvis narkotika men vid yttre gränser också en hel del farliga metaller och mycket annat. Det var den ambition som den förra regeringen hade. Det var åtminstone sådana utfästelser som jag hört nuvarande finansministern ge uttryck för. Oavsett de budgetära effekterna har vi utgått från att de äskanden som tullen har lagt fram och som vi uppfyller innebär detsamma som att tullen kunde ha behållit i vart fall 300 tjänster. Det intressanta är slutmålet. Långsiktigheten innevarande budgetår innebär ingenting. 300 årsarbetskrafter är ungefär 100 miljoner. Vi har sagt att vi kommer upp till den nivån 1997/98 i vilket fall som helst.

Det är alltså 300 tjänster som vi skall inrikta oss på. Jag hoppas att det finns förutsättningar för att kunna lösa frågan inom ramen för riksdagsarbetet, i skatteutskottet.

Anf. 104 PER ROSENGREN (v)

Fru talman! I höstas kom revisorerna med en rapport i vilken man kritiserade förra regeringen och regeringen före den för bristande insatser mot den ekonomiska brottsligheten. Trots den kritik som riktades mot regeringarna sade sig samtliga partier stå bakom revisorernas rapport, dock inte mer än att man i kammaren avslag förslagen med anledning av rapporten.

När man nu läst budgetpropositionen förstår man varför de bara i ord men inte i beslut kunde ställa sig bakom rapporten. Lars Bäckström har här tidigare redovisat Vänsterpartiets skattepolitik. Men vad vore den bästa skattepolitik med de mest fantastiska materiella regler om för det första man inte har möjligheter att på ett nöjaktigt sätt granska att dess regler efterföljs och för det andra taxerade skatter inte kan drivas in.

Propositionens förslag om kraftiga neddragningar inom skatteväsende och kronofogdemyndigheter visar inte på någon större insikt om de samhällsproblem som den ökade ekonomiska brottsligheten och det ökande skatteundrandragandet skapar och hur man kan komma till rätta med dessa problem.

I skatteutskottet har vi fört en debatt om framför allt tillståndet i momskontrollen. Det är allmänt känt att omkring 20 miljarder kronor per år undanhålls i momspengar. Menar regeringen, och för all del också moderaterna, att minskade anslag till skattemyndigheterna ökar möjligheterna att komma till rätta med detta? Inom utskottet har man lutat sig mot den fina statistik som Riksskatteverket redovisat och hävdat att vi lever i den bästa av momsvärldar. Jag har vid flertalet tillfällen hävdat att de "fina" siffrorna till stora delar är "fejkade" belopp för att inte oroa.

I dagarna kom en rapport från Riksrevisionsverket, en uppföljning av kontrollen av mervärdesskatten. Kamrater, läs den! Litet fakta i målet kan inte skada. Där sägs bl.a.: "Vad gäller utfallet av kontrollen ifrågasätts de mått som används, såsom ändringsbelopp, antal revisioner, antal beslut, antal revisioner som inte lett till ändring m.m. — — Registrerade ändringsbelopp bedöms av flera skäl vara tveksamma som resultatmått. Enstaka höga belopp och periodiseringar får alltför stora genomslag."

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

Vidare sägs: "Dessutom finns klara indikationer på att tillgången på kompetens begränsar möjligheterna att upprätthålla kvalitet i momskontrollen, i synnerhet om verksamheten utökas."

När det sedan gäller organisationen, som jag tog upp i debatten i samband med revisorsrapporten, sägs följande: "Vid besökta lokalkontor varierar graden av integrering i kontrollverksamheten. Att den enskilde handläggaren ska behärska kontroll av samtliga skatteslag m m bedöms genomgående som orealistiskt. Behovet av specialister kvarstår, inte minst för kontrollen av moms som anses vara särskilt krävande. Från några håll hävdas att kontoren för att täcka in behovet av speciell kompetens, snarare borde eftersträva ökad samverkan inom och mellan olika län. Det ifrågasätts t o m om samtliga LOK över huvud taget skall bedriva företagskontroll." I detta avsnitt kunde jag ha skrivit rapporten själv.

Nå, det där löser regering och moderater med den nya tekniken. Det har man gjort ända sedan slutet av 70-talet, när man satte all tilltro till RS-reformen med det nya datastödet. Det blev fiasko. Och läser man nu Riksrevisionsverkets uppföljning så har de nya systemen inte heller fungerat. Men, hävdar RSV, nu har vi den definitiva, fungerande lösningen som gör att man klarar av det. Fan tro 't, sa Rellingen!

Jag var själv verksam inom skatteväsendet under denna tid och har sett det misslyckande, i förhållande till de förhoppningar man har haft på den nya datoriseringen, som neddragningarna inom verksamheten medfört.

Skall vi klara detta måste myndigheterna i landet få arbetsro och en någorlunda trygghet i sina jobb.

Jag har hittills uppehållit mig vid momskontrollen, eftersom den är det bästa exemplet på vad som kommer att hända om man fortsätter att dränera verksamheten på folk.

Regeringens neddragningar på kronofogdemyndigheterna är också vad man skulle kunna kalla kontraproduktiva åtgärder. De innebär inte att statens finanser förstärks utan tvärtom. I dag har staten utestående skattefordringar på i runda tal 57 miljarder kronor. Av dessa beräknas hälften eller åtminstone en tredjedel vara möjliga att driva in. Men det saknas resurser.

De signaler som skickas ut är förödande för den allmänna samhällsmoralen. För att exekutionsväsendet inte skall belastas av en mängd småärenden föreslår vi att inkassoföretagens verksamhet genom kronofogdemyndigheternas försorg skall begränsas. Det har vi föreslagit i en särskild motion.

Ytterligare neddragningar hittar vi inom tullväsendet, men här likasom när det gäller exekutionsväsendet hoppas jag att vi skall hitta en majoritet som räddar delar av den verksamhet som vi vill behålla. När det gäller skattemyndigheterna ser det dystrare ut, men vi kan väl hoppas på någon form av tillnyktring i den frågan.

De myndigheter som utsätts för dessa neddragningar är de myndigheter som skall ta huvudansvaret för kampen mot den ekonomiska brottsligheten och det ökande skatteundandragandet. Är det på detta

sätt prioriteringen av kampen mot den ekonomiska brottsligheten skall göras?

När det gäller andra avgifter och skatter föreslår vi att det införs en avgift på bankerna, så att de betalar tillbaka en del av de pengar som samtliga banker tjänat på de höga räntemarginaler som möjliggjorts genom finanskrisen. Vi räknar med att mellan 1 och 3 miljarder kronor kan tas in, beroende på vilken modell man använder.

Detta skall läggas till de belopp som man kommer att få in vid en försäljning av Securums och Retrivas tillgångar. Om en försäljning sker vid rätt tillfälle, borde stora delar av de bankstödspengar som utbetalats kunna räddas hem. Genom dessa åtgärder skulle såväl stat som folkhushåll kunna få tillbaka de pengar som finanskrisen kostade dem.

För att öka konkurrensen inom denna oligopolbransch måste staten genom sitt innehav av Nordbanken i större utsträckning använda denna bank som prisledare. I ett läge som det nuvarande, när bankerna har stora behov att öka sin utlåning, skulle en sådan politik påskynda en rejäl minskning av räntemarginalerna.

Idén att sälja Nordbanken för att på så sätt finansiera NYS eller RAS eller vad ni vill kalla det är ett av de dummaste förslagen på senare tid, visserligen i hård konkurrens, men ändå. Att sälja fast egendom för konsumtion är, för att tala ett klarare språk än Kenneryd, som att kissa på sig för att hålla värmen. Det här ställer tydligen Miljöpartiet upp på. Var det så ni skulle tukta marknaden?

Vi säger nej till en utförsäljning av Nordbanken.

Ett ytterligare sätt att stärka konkurrensen inom banksektorn är att tillåta andelsbanker, dvs. bankrörelse i företagsformen ekonomisk förening. Ett förslag ligger undangömt på Finansdepartementet. För att sätta fart på processen föreslår Vänsterpartiet i en motion att andelsbanker skall tillåtas.

Slutligen, fru talman, hoppas jag att den kommande utskottsbehandlingen i dessa frågor sker i en anda där man inser vad som är rimligt med hänsyn till kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det är viktigt att vi inte genomför neddragningar som har kontraproduktiv verkan för staten och samhällsekonomin.

Anf. 105 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! När det gäller ekonomisk brottslighet kan jag bara först och främst konstatera att skattemyndigheternas omorganisation i mitten av 70-talet alls inte skedde med vårt goda minne. Ett av mina första anföranden i kammaren våren 1975 rörde just kritiken mot RS-reformen och förslaget från den dåvarande regeringen i det avseendet. Men vi skall inte fördjupa oss i det.

Det är också bra att den nuvarande regeringen fullföljer min och den gamla regeringens satsning på att stärka förutsättningarna för moms kontroll. Där bygger vi på en insats som skatteförvaltningens ledning anser det rimligt att kunna gå in med.

Vi kommer att följa utvecklingen vad gäller just skattemyndigheterna. Om det behövs ytterligare resursförstärkningar som ger utbyte i

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

kronor finns det anledning att fundera över detta också. Men där har vi anledning att fundera åtminstone ett tag.

Beträffande kronofogdarna delar jag den uppfattning som Per Rosengren hade. Låt oss hoppas att vi kan skapa förutsättningar för en indrivning av de här pengarna.

Men det var en sak jag reagerade på, nämligen bankskatten. Det finns anledning att höra Per Rosengrens bedömning av hur man skall kunna minska en räntemarginal som finns i banksektorn genom att öka kostnaderna och införa en bankavgift eller bankskatt, som det i realiteten är. Vilka mekanismer är det som gör att ökade kostnader leder till mindre marginaler och inte till större marginaler, vilket är det vanliga?

Vi kan se på rättviseresonemanget. Jag har många synpunkter på återbetalning från de banker som fick stöd. Jag har ägnat mig åt att sparka styrelser och föra skadeståndstalan under den tid jag hade ansvar för de här frågorna. Men vi har alla tjänat på bankstödet, som ju var ett insättarstöd, för att insättarna inte skulle förlora pengar.

Nu föreslår Vänsterpartiet och Per Rosengren att man skall försämla för låntagarna och insättarna, som får större kostnader att dela på genom en ny skatt på bankerna. Detta alldeles bortsett från det faktum att man dessutom skapar en osäkerhet i frågan om man skall gå tillbaka till 80-talspolitiken med särskilda vinstskatter och annat som gör att det blir lägre investeringar och färre jobb.

Anf. 106 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Först till momskontrollen. Det räcker att läsa Riksrevisionsverkets rapport för att inse att något måste göras och att det behövs ökade personella resurser inom verksamheten. Framför allt kan en neddragning av antalet personer i verksamheten bli förödande för kontrollen. Det handlar som sagt om 20 miljarder per år i låga tal räknat.

När det gäller bankerna är avsikten att de skall minska vinsterna, inte att de skall öka marginalerna. Det handlar om att använda Nordbanken på ett så effektivt sätt att man skapar konkurrens i banksektorn.

Vi menar också att de ekonomiska föreningar som bedriver låneverksamhet, t.ex. JAK, skall ges en större möjlighet att konkurrera på marknaden. Om vi ger dem en möjlighet pressar vi också ner räntemarginalerna. Vi skapar bättre konkurrens.

Den bankavgift som vi föreslår skall vara på 0,1 % av den totala statsskatten, som ligger på 3 000 miljarder. Det skulle ge 3 miljarder i maxbelopp. Men man tar inte tillbaka alla pengarna på en gång. Som Bo Lundgren själv sade i ett tidigare inlägg ligger de stora pengarna i Retriva och Securum, och när vi säljer dem, vilket vi är beredda att göra, kan vi få in en hel del pengar.

Men bankerna, som genom finanskrisen de här åren har ökat sina marginaler så kraftigt, skall betala tillbaka de också, och genom en ökad konkurrens skall vi se till att det inte påverkar marginalerna.

Anf. 107 BO LUNDGREN (m) replik

Fru talman! Den gamla förvirring som präglade kommunisterna präglar även Vänsterpartiet. Det är alldeles uppenbart när man har lyssnat på flera inlägg här i kammaren.

Om jag förstår rätt menar Per Rosengren att Göran Persson skall kalla upp Jacob Palmstierna till sig och säga: Höj inlåningsräntan! Sänk utlåningsräntan, så det blir bättre konkurrens! Det blir räntereglering på en bank för att tvinga de andra. Det är tanken bakom.

Varför startar vi inte statliga restauranger som ser till att sänka priset, så att vi slår ut alla privata på det viset? Det är väl jättebra. Då blir det ett kommunistiskt samhälle så småningom. Jag trodde att ni hade kommit litet grand utöver det resonemanget.

Konkurrens i banksektorn har vi i dag, genom att släppa fram nya banker, som t.ex. Skandiabanken, som ger drygt 7 % på inlåningskontona. Det gäller att upplysa om möjligheterna att ha mycket litet pengar på transaktionskonton och sätta in mer i privatobligationer på Statshypotek, där räntemarginalen är mycket mindre än de 5–6 % det rör sig om i den sammanvägda mätning som finns.

Det finns en konkurrens. Den skall fortsätta. Det blir ingen konkurrens på ett vettigt sätt om man använder statens bank på det här viset. – den bank som staten inte skall äga, för det gick ju snett sist. Det skulle gå snett också om Jacob Palmstierna fick de här direktiven av Göran Persson eller Per Rosengren, för den delen. Detta är fullkomligt orimligt.

Varje ökning av kostnaden i form av insättningsavgifter eller bankskatter kommer att leda till ökade kostnader för kunderna i banken. Räntemarginalen är en följd av finanskrisen. Bankerna gjorde förluster. Några av dem så stora att vi var tvungna att hjälpa insättarna och fordringsägarna, beklagligtvis.

Många klarade sig själva. Skall Östgöta Enskilda Bank, där huvudägaren gick in med hundratals miljoner, betala en extra skatt, om det nu skulle drabba ägarna? De tog sitt ansvar. Eller skall den fristående Sparbanken Gripen i Ängelholm och dess låntagare och ägare, som är låntagarna, drabbas i så fall? Ni får tänka efter innan ni kommer ut med populistiska förslag som de här.

Anf. 108 PER ROSENGREN (v) replik

Fru talman! Förslagen kan säkert tyckas populistiska, eftersom de svarar mot en folklig vrede och folkliga krav.

Om inte Bo Lundgren visste om det kan jag tala om att det inte är någon fri konkurrens inom banksektorn. Det är en typisk oligopolmarknad, där man anpassar sig efter varandra. Har vi möjlighet genom ett statligt ägande, en statlig bank, att styra den verksamheten genom att minska vinsterna och på så sätt också minska räntemarginalerna, tycker jag att det är en högst lämplig åtgärd att vidta. Jag och Bo Lundgren kan ha olika uppfattningar, men min uppfattning är denna.

Det var inte bara statens bank som gick dåligt på den tiden, utan även Gotabanken, som var en typisk sådan bank där man släppte in

Prot. 1994/95:57

8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

finansintressen som var mindre intresserade av företagsekonomi än av snabba klipp.

Det finns ingen bransch som har återhämtat sig så fort från en sådan djup vågdal som bankerna de facto har gjort. De har kunnat göra det eftersom man gav alla dessa garantier. Staten garanterade hela systemet. Till en följd av detta lyckades bankerna öka sina räntemarginaler så pass kraftigt som de gjorde. Egentligen är det faktiskt låntagarkollektivet och även vi insättare som har fått betala bankernas återhämtning. Jag menar att den snabba återhämtningen beror på det här.

En del av dessa pengar skall låntagare och långivare ha tillbaka, och det skall de få genom en bankavgift.

Anf. 109 FANNY RIZELL (kds)

Herr talman! Under valrörelsen, före folkomröstningen om EU-medlemskap, kom ofta den svenska narkotikapolitiken på tal. Allmänheten hade frågor och åsikter om vad som skulle hända med narkotika-inflödet om vi blev medlemmar i EU. Många var starkt oroade över vad ändrade förhållanden vid våra gränser skulle kunna innebära.

Man kunde också höra politiker från olika partier tala om våra möjligheter att bevaka våra gränser. De talade och skrev om att ca 1 500 tulltjänstemän skulle bli befriade från klareringsarbete och därmed stå till förfogande för andra uppgifter, t.ex. narkotikaspaning.

Regeringen skrev i sin proposition att Sverige som EU-medlem inte kommer att tolerera en sänkt ambitionsnivå vad gäller smuggling av narkotika, vapen m.m.

Herr talman! Mot bakgrund av denna skrivning kan det te sig något förvånande att regeringen i årets budgetproposition föreslår en kraftig neddragning av resurserna till Tullverket. För första budgetåret är det en neddragning på 150 miljoner. För hela mandatperioden är det en neddragning på 362 miljoner. Det innebär en reduktion på ca 1 200 personer.

Man räknar med att det finns en del effektivitetsvinster att göra i samband med en omorganisation, men huvudsakligen blir det en minskad verksamhet med anledning av medlemskapet i EU. Det som försvinner av Tullverkets arbetsuppgifter är klareringen av gods och transporter. Däremot minskar inte vårt behov av gränskontroll av olovliga transporter och av varuhanteringen.

Man kan lätt förledas att tro att risken för narkotikasmuggling skulle vara större vid de yttre gränserna. Men 89 % av all narkotika som kommer till Sverige kommer från ett annat EU-land. Det talar ju för att Sverige måste ha en god kontroll vid både de inre och de yttre gränserna.

Om tullpersonalen reduceras med ett tusental, som regeringen räknar med, kommer ungefär halva bortfallet att drabba kontrollverksamheten. Det drabbar Skåne mycket hårt, som Sten Andersson nyss har talat om. I Skåne har man gjort de största narkotikabeslagen. Göteborg, Sveriges andra stad, skulle kanske förlora sin nattbevakning.

Allt tal om nya arbetsmetoder, civila spanare på färjorna och ett utökat samarbete mellan polisen och tullen rimmar illa med den extrema

minskningen av personalen. I Frankrike utbildade man i stället all övertalig tullpersonal för narkotikaspaning. På det sättet ökade man sina narkotikabeslag med 30 %.

Vi måste bli bättre rustade för att bekämpa internationell kriminalitet och narkotikahandel. Brottsligheten tenderar att bli alltmer organiserad och gränsöverskridande. Samhället måste bemöta detta genom en större samverkan mellan tullen och polisen, ökade befogenheter för tullen och polisen och ett gränsöverskridande polisiärt samarbete. Regeringen har en alltför passiv och optimistisk hållning när den skriver att Tullverket, trots sin minskade organisation, bör ha möjligheter att fullgöra sina övriga uppgifter, bl.a. inom gränskontrollen och narkotikabekämpningsområdet.

Vi tror att samhällets kostnader riskerar att bli mycket större än regeringens kortsiktiga besparingar om en förstärkning inte görs. Samhället får långt större kostnader om narkotikainflödet ökar.

För att skapa den nödvändiga kraften mot smuggling och bibehålla en god gränskontroll har vi föreslagit att anslaget till tullens verksamhet utökas med 100 miljoner jämfört med regeringens förslag. Det skulle ge Tullverket möjlighet att behålla och utbilda sin personal för kontroll av gods, transportmedel och resandetrafik.

Enskilda socialdemokratiska riksdagsledamöter har insett behovet av narkotikabevakning och har motionerat om en bibehållen tullverksamhet. Men eftersom inga pengar finns avsatta för ändamålet drar jag slutsatsen att de inte har fått sitt parti med sig. Det är helt orealistiskt att tro att Tullverket med den föreslagna bantningen skall kunna åstadkomma den gränsbevakning och den narkotikabekämpning som Sveriges folk vill ha.

Jag kan svara Sten Andersson att det kanske blir kds som får hjälpa Mona Sahlin och Ingvar Carlsson att infria sina löften före valet. Till Lars Bäckström kan jag säga att detta förslag är finansierat. De 100 miljonerna finns med i vår motion.

Anf. 110 SONIA KARLSSON (s)

Herr talman! Jag har sedan den 10 januari varit på många möten och talat om vårt budgetförslag. Jag har fått många frågor och synpunkter från åhörarna – även en hel del kritiska frågor. Men det har ändå funnits en stor förståelse för de besvärliga besparingar som finns i budgetförslaget. Hade det gått att få denna förståelse om inte politiken som helhet hade uppfattats som rättvis?

Den socialdemokratiska regeringen har, som Lars Hedfors tidigare har redovisat, lagt fram förslag som innebär en enorm kraftanstrengning för att förbättra Sveriges ekonomi och få människor i arbete.

De tre bärande tankarna är att arbetslösheten skall bekämpas, att statsfinanserna skall saneras och att bördorna skall fördelas rättvist.

Vi har redan beslutat om inkomstförstärkningar och besparingar som minskar underskottet i statsbudgeten med drygt 56 miljarder kronor.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

I budgetpropositionen redovisar vi nu ytterligare besparingar på över 21 miljarder. Samtidigt lägger vi fram ett omfattande handlingsprogram för att få ned arbetslösheten och sätta fart på tillväxten.

De offentliga finanserna kan inte saneras utan kraftigt minskad arbetslöshet. Samtidigt krävs det att vi sanerar statsfinanserna, så att vi kan få ner räntorna. Då kan vi investera och skapa de nya jobben. Därför krävs det också omfattande besparingar i statens utgifter.

Det går inte att göra omfattande besparingar utan att det märks. När vi sparar i statens utgifter och minskar transfereringarna, överföringarna, till hushållen drabbar det områden som föräldraförsäkringen, sjukförsäkringen, pensionerna etc. Detta är besvärliga besparingar. Men hur skall vi klara av en så svår uppgift som att få ordning på Sveriges ekonomi om inte alla bidrar efter förmåga?

Genom värnskatten, genom återinförandet av skatten på förmögenhet och genom höjda kapitalskatter bidrar även höginkomsttagarna till saneringen av den svenska ekonomin. Enligt regeringens beräkningar får den tiondel av hushållen som har de högsta inkomsterna bidra med ca 30 % av de skattehöjningar och besparingar som föreslås fram till 1998. De 10 % som har lägst inkomster står för 5 %. Att det ändå blir besvärligt för låginkomsttagarna beror ju på att de har betydligt mindre marginaler.

Det är också naturligt att de människor som jag har mött vill ha ytterligare åtgärder, t.ex. mot ekonomisk brottslighet och mot momsfusket. De anser också att bankerna, när deras ekonomi har förbättrats, nu måste bidra t.ex. genom att självmant minska räntemarginalerna.

Detta är för övrigt frågor som redan är under beredning i regeringkansliet, och efter hand kommer olika förslag att presenteras.

När jag läser igenom partimotionerna om den ekonomiska politiken finner jag en betydande insikt om att vi måste få ordning på ekonomin genom besparingar och inkomstförstärkningar. I de flesta motionerna redovisas också behovet av en aktiv fördelningspolitik. Men det finns ett parti som skiljer sig från alla andra – ett parti som kraftigt avviker i fråga om fördelningspolitiken. Det partiet nämner inte ens ordet. Det är Moderata samlingspartiet.

Kan m-motionen tolkas på annat sätt än att moderaterna inte anser sig behöva något folkligt stöd eller någon folklig förståelse för att klara Sveriges ekonomi? Förslagen är dessutom så okänsligt framställda att t.o.m. en inbiten moderatmotståndare som jag häpnade när jag läste motionen.

Moderaterna föreslår att värnskatten skall slopas, att höginkomsttagarna skall få inflationsskydd vid beskattningen och att skatten på kapitalinkomster samt förmögenhetsskatten skall slopas.

Sedan står det: "Besparingar genom införandet av en andra karensdag är ett exempel på att minskade offentliga utgifter inte bara kan leda till ökad produktivitet och tillväxt utan också ske under former som ger den enskilde möjlighet att genom ett ökat ansvarstagande hantera neddragningen av offentliga utgifter."

Moderaterna instämmer i regeringens förslag om 75 % ersättningsnivå i sjuk- och föräldraförsäkringen, men vill därutöver ha två karens-

dagar. Längre fram i motionen ironiserar Moderaterna över att regeringen föreslår nivån 75 % och att det kopplas ihop med ett slopande av karensdagen. De anser att detta är helt obegripligt. Det faller inte Moderaterna in att förslaget har lagts fram därför att 75 % ersättningsnivå med en karensdag skulle slå alldeles för hårt på dem som har låga inkomster. Mina frågor till Bo Lundgren är följande:

Varför skall bara mellaninkomst- och låginkomsttagare var med och sanera ekonomin i Moderaternas Sverige? Varför skall höginkomsttagare, kapital- och förmögenhetsägare helt slippa undan? Varför skall inte också de med hjälp av ett ökat ansvarstagande hantera neddragningen av offentliga utgifter?

Om vi skulle göra en fördelningspolitisk studie över de moderata förslagen, skulle den visa att alla andra, förutom högavlönade och förmögna människor, får dra det tunga lasset. Inte ett öre av de moderata sparförslagen drabbar högavlönade, kapitalägare etc. Den moderata krispolitiken är djupt orättvis!

Bo Lundgren! Talar ni aldrig med vanliga människor – vanliga löntagare?

Anf. 111 BO LUNDGREN (m) replik

Herr talman! Sonia Karlsson! Visst talar vi med vanliga människor.

Hela vår motion präglas av fördelningspolitiskt tänkande. Hela vår motion är uppbyggd – om Sonia Karlsson nu har läst hela – på uppgiften att skapa förutsättningar för alla de hundratusentals nya jobb som för det första de som lider av arbetslöshet kan få. För det andra kan alla de andra som har jobb, men som måste betala kostnaderna för arbetslösheten, avlastas kostnaderna. Detta var ett par exempel. Det kontrasterar starkt mot den bristande insikt som regeringen visar när det gäller att föra en politik som kan skapa nya jobb. Ni bedömer t.o.m. själva att arbetslösheten kommer att vara i det närmaste 10 % år 1998. Det är fullkomligt orimliga siffror.

Vi konstaterar att ni inte har ett handlingsprogram för minskad arbetslöshet. Ni diskuterar hur den massarbetslöshet som blev följden av 70- och 80-talens finanskriser skall hanteras, i stället för att åtgärda den. Det är det som är Anders Sundströms problem.

På samma sätt som det inte går att göra besparingar utan att det märks går det inte heller att höja skatten för vanliga människor utan att det märks för dem. Felet är att om skatten höjs för alla blir det inga lägre räntor. Därmed blir det sämre förutsättningar för att få jobb och för att över huvud taget få ekonomin att vända.

Det är tokigt att ta bort en karensdag och sänka ersättningsnivån. Det drabbar mer dem som är långtidssjuka än de korttidssjuka. Men det är väl också ett sätt för er att, precis som på arbetsmarknaden, slå vakt om dem som redan har arbete framför att hjälpa dem som inget arbete har. Jag är bekymrad över en sådan socialdemokratisk politik.

Anf. 112 SONIA KARLSSON (s) replik

Herr talman! Jag börjar med det som sades sist. Om det är tokigt att sänka ersättningsnivån och ta bort karensdagen, måste det vara ännu

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

sämre att godta samma sänkning och införa två karensdagar. Den som har låga inkomster klarar inte två karensdagar.

Bo Lundgren och hans regering använde sig av receptet att sänka skatterna. 45 000 företag gick i konkurs. Vi har knappast sett någon nytta med de sänkta skatterna. Det enda som egentligen hände var att staten fick minskade inkomster.

Vi har mycket aktiva förslag, och vi har ett särskilt program för att motverka arbetslösheten. Eftersom det finns så många arbetslösa måste den första insatsen vara att vidta åtgärder mot arbetslösheten. Det är fråga om ca 500 000 människor och en kostnad på ca 42 miljarder kronor.

Efter denna debatt kommer en aktiv näringspolitik att debatteras. Där är en av de viktiga sakerna nya företag. De flesta nya jobben behöver skapas inom näringslivet. Vi behöver se över riskkapitalförsörjning och många andra delar. Vi har redovisat i finansplanen att detta är vad vi avser att göra.

Anf. 113 BO LUNDGREN (m) replik

Herr talman! Det var just detta som Sonia Karlsson kritiserade mig för. Vi ägnade oss åt att underlätta riskkapitalförsörjningen för att se till att vi skulle kunna få expansion i existerande företag och framväxt av nya.

Det är detta som gör att Folkbladet och Östgöten i går i sina andradare om jobben skrev att det är fråga om svag näringspolitik. Per Westerberg skall diskutera frågan senare. Tidningen skrev också att det vidare krävs att bl.a. dubbelbeskattningen av företagens vinster slopas samt att rätten att kvitta inkomster från nystartade företag mot lön återinförs. Det finns några ljuspunkter inom ramen för den socialdemokratiska familjen. Det gläder mig oerhört mycket. Men det skrämmer mig att höra vad Sonia Karlsson – liksom tidigare Lars Hedfors – säger. De är så inne i valhandböckernas retorik. 45 000 konkurser var följden av 80-talets politik.

Inser inte Sonia Karlsson att överhettningen, spekulationsekonomin, som gjorde att Globen byggdes av byggarbetare med 30 000 kr i månadslön, ökade konsumtionen till nivåer som gjorde att fallet blev så stort? Antalet konkurser ökade långt innan vi vann något val. Men ni talar hela tiden om vändpunkter.

Om man skall ha en chans att klara uppgiften att vända utvecklingen och skapa jobb måste man ha en sjukdomsinsikt. Det är det som tyvärr inte präglar socialdemokraterna.

För mig är det oerhört centralt att vi envetet naglar fast vad som behövs för att skapa nya jobb. Det är en politik som först och främst sanerar de offentliga finanserna. Det skall göras på rätt sätt. Den enda möjligheten att skapa de hundratusentals nya jobben, som bidrar till att sanera finanserna och som hjälper de människor som lider av arbetslösheten, är att inte höja skatten på arbete med 36 000 miljoner. Folkbladet och Östgöten säger att det är fråga om dubbel skatt på det som skall skapa jobben.

Anf. 114 SONIA KARLSSON (s) replik

Herr talman! Samhället är så komplicerat att det inte går att bara titta på en fråga. Vi diskuterar en sanering av Sveriges ekonomi, och att det innebär många besvärande besparingar. Det drabbar vanliga låg- och mellaninkomsttagare.

Bo Lundgren godtar gärna 75 % ersättningsnivåer i sjuk- och försäkringsförsäkring och dessutom två karensdagar. Han tycker t.o.m. att det är bra att individerna deltar.

Alla som omfattas av värnskatten är väl inte företagare? Det finns ganska många moderater, Bo Lundgren, – t.o.m. jag har besökt Rotary under valrörelsen – som anser det både rimligt och rätt att de kan vara med och bidra när ekonomiska läget är dåligt. Alla får hjälpa till.

Jag vet att Bo Lundgren och jag har debatterat frågan om överhettning tidigare. Men nu skall vi prata om riskkapitalförsörjning. Per Afrell framförde i Dagens Nyheter i söndags att t.ex. förslaget att dubbelbeskattning skall slopas för att på så sätt göra investeringar i aktier och företag mer lönsamma för svenskar är en liten pytteåtgärd som inte spelar någon som helst roll i sammanhanget. Han hänvisar till det stora behovet av riskkapital. Ett av hans förslag för att över huvud taget få tag på svenskt riskkapital var att första till tredje AP-fonden skall gå in på riskkapitalmarknaden med ca 100 miljarder kronor.

Vi är mer försiktiga i det socialdemokratiska partiet. Vi har föreslagit att AP-fonden skall gå in med 10 miljarder, just för att underlätta för de små och medelstora företagen. Jag tycker att det borde vara mer än gångbart. Det har Bo Lundgren av ideologiska skäl sagt nej tack till.

Anf. 115 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Herr talman! Sonia Karlsson reser runt i landet, och jag gör sammalunda. Jag möter också kritik för de besparingar, indragningar och pålagor som vi har lagt på folket. Men jag får också förståelse när jag diskuterar fördelningspolitiken. Men när jag inte får fullt gillande säger de som lyssnar bl.a. att egenavgifter som vältras ut belastar dem med låga inkomster värre än de med höga inkomster. Det måste jag ge dem rätt i.

Sonia Karlsson! Det är ju så – jag läste just upp det för Lars Hedfors – att regeringen säger att de disponibla inkomsterna för de sämst ställda hushållen drabbas värre än de i medelklassen. Därför är det så konstigt, Sonia Karlsson, när vi har samma grunduppfattning, att ni inte står fast vid ert förslag från förra våren, nämligen att höja grundavdraget för de sämst ställda.

Det var ju regeringen Bildt som sänkte grundavdraget, vilket drabbade de sämst ställda. Då borde väl Vänsterpartiet och Socialdemokraterna tillsammans kunna återställa det som regeringen Bildt tog ifrån låginkomsttagarna genom att höja grundavdraget med ett par tusen kronor. Det kan finansieras om man inte i förtid återinför grundavdraget vad gäller den statliga taxeringen – det var en av de få bra saker som den borgerliga regeringen gjorde.

Regeringens värnskatt ger 4,3 miljarder kronor; det är riktigt, Sonia Karlsson. Men genom att i förtid återinföra grundavdraget medger ni en

Prot. 1994/95:57

8 februari

Allmänpolitisk debatt

Skattepolitik m.m.

skattelättnad på 1,8 miljarder kronor. Nettot av värnskatten blir bara 2 ½ miljard kronor.

Jag undrar också hur ni har råd med RAS-systemet. I Uddevalla, Sonia Karlsson, får det mycket knepiga konsekvenser. Det betyder en halv miljon i månaden till Volvo för de nyanställningar som skall göras på den fabriken, nyanställningar som man beslutat före jul att göra. Varför skall Volvo få en halv miljon kronor i månaden för sin Uddevalfabrik som Volvo startar tillsammans med det företag som producerar bilmärket Jaguar? Dessa företag har pengar som bara den.

Anf. 116 SONIA KARLSSON (s) replik

Herr talman! Lars Bäckström läste endast från s. 51 i finansplanen. Men om man fortsätter att läsa finner man att det står litet mer tydligt om skillnaderna. Den största nyttan för hushållen är om vi får i gång Sveriges ekonomi, får människor i arbete så att de får sysselsättning, och om kommunerna kan ha den verksamhet som de har i dag. Det är så det fördelar sig också; man kan inte läsa den enda mening som Lars Bäckström läste.

Lars Bäckström frågar: Hur kan ni anta detta nyanställningsstöd? Men, Lars Bäckström, i Sverige har vi fortfarande nästan 600 000 människor som är arbetslösa. Det vi behöver göra är att så snabbt som möjligt få ut så många människor som möjligt i vanliga arbeten. Det har tidigare i denna kammare sagts att man, i stället för att de människor som redan har arbete får arbeta mycket övertid, vill ge företagen en viss puff för att också nyanställa.

Med den senaste uppgörelsen med Miljöpartiet är det ju ändå så att de stora exportföretagen och företag med minst 500 anställda undantags. Så hur mycket Volvo i Uddevalla får kan vi kanske diskutera.

Anf. 117 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik

Herr talman! Nej, Sonia Karlsson, det kan vi inte alls diskutera. Det är nämligen så att på Volvo är man mycket illistig. Som moderna företag har Volvo "divisionaliserat" sig med dotterbolag. Volvo i Uddevalla är ett helt eget bolag, som får varenda slant till sig. Det är bara att ta emot. Det regnar från himlen. Och Volvo har stora skedar att äta med. Detta är vad regeringen gör.

Det hade varit mycket bättre att rikta stödet så att det bara gick till långtidsarbetslösa, till människor som exempelvis varit arbetslösa i tolv månader, eller att man lagt det som ett rekryteringsstöd för handikappade, ungdomar och invandrare, dvs. verkligt utsatta grupper på arbetsmarknaden. Det hade varit bra fördelningspolitik. Nu, Sonia Karlsson, är det inte bra fördelningspolitik. Men jag och Sonia Karlsson vill ju ha bra fördelningspolitik.

Så sent som i januari 1994 tyckte ju Sonia Karlsson att det varit så stora påfrestningar för de sämst ställda att de borde få en skattelättnad. Men nu har vi, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna, påfört de sämst ställda ännu mer pålagor i form av egenavgifter och minskade transfereringar. Då är väl dessa grupper i ännu större behov av en riktad skattelättnad.

Vi har faktiskt inte skapat bättre ekonomiskt utrymme för de sämst ställda grupperna sedan den borgerliga tiden; låt oss vara ärliga och säga det. Och de behöver en riktad skattesänkning, något som man nu gått ifrån. Jag förstår inte varför. I stället tidigarelades en skattesänkning för dem som tjänar över 200 000 kr, så att dessa grupper fick en riktad skattesänkning på 1,8 miljarder kronor. Det var dålig fördelningspolitik, Sonia Karlsson. Det är sådana skillnader i bedömningar mellan våra två partier som gör att ett är litet vassare och mer på bettet när det gäller fördelningspolitik. Så enkelt är det nog.

Anf. 118 SONIA KARLSSON (s) replik

Herr talman! Där ser man vad lätt andra övertar ordet vass i olika sammanhang.

Jag vill återgå, Lars Bäckström, till att säga att det allra viktigaste är att få människor i arbete. Det är nämligen så, att det borde finnas stora möjligheter att även de långtidsarbetslösa får nytta av det föreslagna nyanställningsstödet. Nyanställningsstödet kan nämligen kombineras med det gamla rekryteringsstödet. Det borde göra det ännu lättare när det gäller att få även de långtidsarbetslösa i arbete.

Näringspolitik

Näringspolitik

Anf. 119 PER WESTERBERG (m)

Herr talman! De senaste 25 årens ekonomiska utveckling i västvärlden har inte varit särskilt lysande. Vi har sett en ökande arbetslöshet och en avtagande tillväxt. Dessvärre har problemen i Sverige varit ännu värre än vad genomsnittet i övriga västvärlden visar. Vi har sett en väsentligt lägre tillväxt och även en betydande arbetslöshet.

Till vissa delar är detta beroende av politiska felbeslut men också av en ökande konkurrens från låglöneländerna, en konkurrens som inneburit mycket stora omställningar i det svenska näringslivet och i hela det västeuropeiska.

Vi har sett hur man konkurrensutsatt varenda enskild komponent i industrin och därmed konkurrensutsatt den gentemot låglöneländerna. Det innebär att många mindre kvalificerade jobb helt enkelt blivit utkonkurrerade till följd av högre löner i Västeuropa än i många andra länder runt om i världen.

Problemen har ytterligare förstärkts genom en alltför snabbt expanderande offentlig sektor i Sverige, i förhållande till det privata näringslivet. Uppå detta hade vi en finanskris som allvarligt försvårade vårt läge.

Jag vill inte att vi skall öka antalet låglönejobb i Sverige. Det är inte mitt syfte. Jag vill gå så långt som att säga att jag inte vill att Sverige skall bli ett låglöneland utan ett land med bra betalda jobb och bra betalda produkter. Men det förutsätter att vi satsar på kompetensutveckling, teknisk utveckling och forskning och ett starkt näringsklimat, som gör att Sverige med svensk arbetskraft och svenska produkter kan konkurrera med många låglöneländer.

Det innebär att svenska löntagare – om man skall ha bra betalt – inte kan göra exakt samma saker som man gör i Kina. För att ta ett näraliggande exempel från min egen valkrets: En tekoarbetare i Vingåker, med 70 kr/tim, kan inte göra samma sak som motsvarande tekoarbetare i södra Kina, med 80 öre/tim. Då lär man bli ganska mager i Vingåker. Det är alltså fråga om att man måste "nischas" sig. Man måste ha högre kompetens och högre teknikinnehåll, för att därmed kunna ta betalt för det man gör. Det sitter inte i svenskheten att ha bra betalt utan i kompetensen och i teknikinnehållet.

Därför gör de förändringar som nu skett i näringsklimatet mig djupt bekymrad. Regeringen försöker budgetsanera genom skärpt beskattning på företagandet, på riskkapital, på nya företag, nämligen på det som skall bygga upp Sverige och som skall skapa tillväxten för att sanera budgeten.

Kortsiktigt kan höjda skatter på företagande, på riskkapital, innebära minskat budgetunderskott. Men i långa loppet skär man av tillväxten, de expanderande företagen – de som skall sanera statsfinanserna och därmed skapa de nya jobben.

I valrörelsen var vi ense om att det behövdes 500 000 nya jobb i näringslivet och att de skulle komma från privat sektor. Men för att få detta har beskattningen av avkastningen på riskkapital fördubblats; den är dubbelt så hög som på lånekapital. Rationella svenskar blir då, med en mycket hög skuldsättningsgrad i företagen, föga riskbenägna, vilket ger mer skuldsatta företag.

Vi har fått högre beskattning av reavinst, förmögenhetsskatt, som egentligen är fel ord. Det är ju egentligen en straffskatt på riskkapital i och med att det i princip bara är den delen av förmögenheten som beskattas så.

Vi har fått högre skatt på bolagen. Det är det som i praktiken diskriminerar svenskt kapital jämfört med annat kapital.

Men man har inte nöjt sig med detta. Man vill nu ta bort karensgarna, med åtföljande problem i synnerhet i småföretagen. Man återinför nya regleringar i arbetsrätten, som är direkt riktade mot de minsta företagen i Sverige, som allvarligt försvårar sysselsättningen och återhämtningen i ekonomin.

Som en följd av den nya hårda beskattningen har man samtidigt sagt att man är beredd att släppa loss pengar från AP-fonderna, dvs. statliga pengar, för att därmed kunna fylla upp hålen i företagen. Man är alltså tillbaka i den gamla fondsocialistiska debatten.

Nej, herr talman, om Sverige långsiktigt skall klara vår tillväxt, de nya jobben och de nya företagen måste varje enskild del i vår ekonomi och vår politik vara konkurrenskraftig. Vi måste ha skatter som är jämförbara med våra konkurrentländers. Vi måste ha en forskning och utbildning av arbetskraft och produkter som ligger högre än i omvärlden för att kunna motivera bra löner i Sverige. Vi måste ha ett välfärdsystem som är effektivt. Vi måste använda informationsteknologin för teknikspridning och kunskapsspridning och därmed även kunna vassa det svenska näringslivets konkurrenskraft.

När karensdagen infördes blev svensken nästan över en natt lika frisk som tysken. När vi fick samma beskattning av riskkapitalet blev svensken lika sparsam som centraleuropén. Signalsystemet fungerade alldeles utmärkt. Därmed kan man inte, om man vill ha fler företag och fler arbetstillfällen i privat näringsliv, chockhöja skatten på riskkapital och på bolagen och därmed skapa förutsättningar för ny stagnation och nya problem på litet sikt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

Anf. 120 KJELL ERICSSON (c)

Herr talman! Sverige behöver både fler företag och fler företagare. Därför är det angeläget att skapa bra förutsättningar för både företagen och företagarna.

För att skapa sådana förutsättningar är det viktigt att vi lär oss av misstagen från 1980-talets spekulations- och inflationsekonomi. Följderna av denna politik har vi alla kunnat skåda under de senaste åren. Fastighetskriser, finanskriser, industrikriser och den värsta arbetslöshetskrisen i modern tid har vi fått uppleva under de senaste åren.

Vi vet också att fallet i den svenska ekonomin kom redan 1989-1990. Hjulen slutade då plötsligt att rulla, och vi klarade inte att sälja våra varor, varken på hemmamarknaden eller internationellt. Vi hade helt enkelt straffat ut oss. Många företag slogs ut, och vi förlorade många industriarbetstillfällen.

När fyrklöverregeringen kom till makten 1991 var den svenska ekonomin i fritt fall, och över 1 000 personer varslades varje dag om uppsägning från sina jobb. Därför blev det ett strävsamt arbete för fyrklöverregeringen att påbörja arbetet med att återupprätta Sverige som en företagar- och industrination.

Man vidtog en rad åtgärder:

Man sänkte tillväxthämmande skatter och avgifter, inte minst för småföretagen.

Man förbättrade riskkapitalförsörjningen där det fanns statligt engagemang. Bl.a. inrättades Industri- och nyföretagarfonden. De reformerade utvecklingsfonderna fick utökat kapital. Riskkapitalbolag bildades, och innovationscenter för uppfinnare och innovatörer inrättades.

Man reformerade arbetsrätten så att den blev anpassad till småföretagen.

Man förbättrade infrastrukturen.

Man förbättrade forskning och utbildning.

Man förbättrade regionalpolitiken, vilket gav möjlighet till många nya jobb i hela landet.

Alla dessa insatser ledde även till ett bra resultat. Jag kan nämna att det i september 1994 var över 1 000 personer som fick jobb varje dag. Det var ett allmänt positivt företagsklimat vid regeringsskiftet i september 1994.

Det som har hänt därefter är inte särskilt upplyftande. Alla återställdare som har försämrat näringsklimatet kan inte ha varit ägnade att skapa fler jobb.

Jag vill citera vad regeringens eget näringslivsråd har uttalat om näringspolitiken:

"Den socialdemokratiska regeringens politik är helt klart kontraproduktiv ur företagens synvinkel. För att lägga grunden för nya företag och nya arbetstillfällen gäller det att släppa loss näringslivet och inte begränsa våra utvecklings- och förändringsmöjligheter."

Så ser alltså näringslivet på regeringens politik. Att höja skatter och avgifter på företagande, att riva upp den mycket begränsade reformeringen av arbetsrätten, att lägga 5 miljarder på att införa ett kortsiktigt generellt stöd för nyanställningar är kontraproduktivt och kommer att försvåra en positiv utveckling, inte minst för våra småföretag.

Vad näringslivet vill och behöver är långsiktigt stabila och bra spelregler. Jag vill hålla med näringsministern om vad han skriver i budgetpropositionen, nämligen att politiken måste utformas med sikte på att skapa goda villkor för företagen att investera och expandera. Men detta uttalande är mycket motstridigt, med tanke på vad regeringen de facto har utträttat efter valet i fråga om s.k. återställare och försämringer för företagen.

Fyrklöverregeringen lade grunden till en sådan politik som näringsministern beskriver. Men tyvärr har många delar av den politiken försämrats av den nya regeringen.

Det finns också bra inslag i budgeten. Att näringsministern aviserar införande av riskkapitalavdrag är bra. Jag hoppas att det skyndsamt kommer ett konkret förslag om detta.

Från Centerns sida vill vi bygga vidare på en långsiktig och stabil näringspolitik, som också ger varaktiga jobb.

Skatte- och avgiftspolitikerna måste inriktas på att ge framför allt småföretagen bra villkor. Vi vill därför från Centerns sida kraftigt sänka arbetsgivaravgifterna för småföretagen. Detta skulle ge ett långt bättre utfall än vad som kommer att bli fallet med nyanställningsstödet, som ju framför allt gynnar anställningar som i många fall ändå skulle ha kommit till stånd.

Vi vill också ytterligare förbättra riskkapitalförsörjningen. Vi vill återinföra kvittningsrätten. Vi vill införa en företagsgaranti som kan ge nystartade företag både garantier för lån och mentorskap i inledningsfasen. Vi vill vidta ytterligare åtgärder för kvinnors företagande. Vi vill satsa mera resurser på kompetenshöjande åtgärder. Vi vill fortsätta med en aktiv regionalpolitik.

Vad jag dessutom gärna skulle vilja trycka på är förädlingen av våra svenska råvaror, inte minst skogsråvaran. I dag levererar vi mycken bulkvara från industrin. Här finns många möjligheter till ytterligare förädling och många nya jobb. Jag skulle vilja fråga näringsministern vilka åtgärder han kan tänkas vidta för att få till stånd ytterligare förädling t.ex. inom skogsnäringens område.

Slutligen, herr talman, vill jag än en gång understryka vikten av att vi för en politik som skapar goda förutsättningar för de små och medelstora företagen i hela landet. Endast därigenom kan vi skapa de nödvändiga, nya och varaktiga jobben och en ekonomi i balans.

Herr talman! Ingen uppgift i svensk politik de närmaste åren är viktigare än att avvärja hotet om en hög och bestående arbetslöshet. Socialdemokraterna har dock för länge sedan glömt vad man gav sken av i valrörelsen – ett Folkhemssverige med arbete åt alla. Numera talar man med små och otydliga bokstäver om en arbetslöshet i närheten av 10 % även i slutet av detta sekel. Man kan undra var gränsen går för politisk manipulation och svikna löften.

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

IBland verkar det som om också socialdemokraterna har insett att företagen och näringslivet är viktiga för att skapa livskraftiga jobb och få ner statsskulden. Man pratar vackert om näringsliv och företag men visar ingen insikt om vad dessa kräver. Regeringen envisas i stället med att införa sina "återställare" och gör livet surt för dem som skall leverera de nya jobben, nämligen småföretagarna. Socialdemokraterna riktade osvikligt in sig på att öka krånglet, höja skatterna och ta bort de viktiga arbetsrättsreformerna.

Hur kan socialdemokraterna få någon enda människa att tro att höjd arbetsgivaravgift, återinförd dubbelbeskattning eller borttagen kvittningsrätt skall göra företagen mer benägna att investera och expandera? Eller hur har man räknat ut att återinförd gammal stelbent arbetsrätt, som motverkar nyanställningar, skall stimulera och uppmuntra en arbetsgivare att anställa fler människor i sitt företag?

Å andra sidan satsar regeringen i budgetpropositionen 7 miljarder kronor – som numera bara är 5 – på ett bidrag till industrin, just nu, när konjunkturen sedan en tid har vänt och företagen anställer som aldrig förr. Svenskt näringsliv har inte begärt och behöver inte heller detta bidrag. Däremot begär man vettiga spelregler och villkor att konkurrera utifrån och även ett politiskt ledarskap som inte ändrar spelreglerna efter varje mandatperiod.

Hör t.ex. vad Lars Ramqvist, Ericssons VD, säger om s-politiken ur näringslivsperspektiv: "Den socialdemokratiska regeringens politik är helt klart kontraproduktiv ur företagets synvinkel. För att lägga grunden för nya företag och nya arbetstillfällen gäller det att släppa loss näringslivet och inte begränsa våra utvecklings- och förändringsmöjligheter." Hans kritik går ut på att samtliga åtgärder är fel i sak och fel i tid.

Nej, det är sannerligen inte fler återställare som svenskt näringsliv behöver nu – snarare är det dags för antabus mot regeringspolitiken.

Herr talman! Företag förutsätter företagare. Denna enkla sanning har socialdemokraterna aldrig kommit i närheten av att förstå. Det är den lilla, enskilda människan som kan tänka en tanke och förverkliga en idé, och ger vi henne dessutom en fast punkt kan hon rubba världen.

Vår politik grundar sig på tron att varje människa har kapacitet att utvecklas och att skapa. Det måste därför finnas ett klimat i samhället som uppmuntrar och tar till vara de idéer som föds. Nya idéer kan aldrig kommenderas, administreras eller regleras fram. Däremot kan en politik som ger människor chansen att växa och att fritt söka nya lösningar skapa ett klimat där nya idéer blomstrar. En politik för tillväxt måste därför vara en politik som sätter människan i centrum. De pro-

blem som Sverige nu ställs inför i ett kritiskt ekonomiskt läge måste således få liberala svar.

En annan mycket viktig åtgärd är att skapa regler som undanröjer problemen med en snedvriden konkurrenssituation vid konkurser. Över en tredjedel av alla konkursföretag köps tillbaka av sina gamla ägare. Under tiden fortsätter verksamheten som förut. Dessa planerade konkurser, s.k. bekvämlighetskonkurser, har blivit ett stort samhällsproblem – ekonomiskt och inte minst moraliskt. Dessa bekvämlighetskonkurser är ett slag i ansiktet på alla dem som håller sig till gällande lagar och förordningar och kämpar för att överleva. Detta är helt oacceptabla förhållanden, och en regeländring måste genast genomföras, så att ingen privatekonomisk vinning kan göras på en sådan konkurs.

Man måste också se mycket allvarigare på de personer som har satt konkurser i system och införa näringsförbud långt tidigare än vad som sker i dag.

Kvinnors företagande har under många år varit en underskattad och förbisedd del av svenskt näringsliv. Den förra regeringen uppmärksammade detta och beslöt att införa ett statligt finansierat lån till företag drivna av kvinnor. Man överförde 50 miljoner kronor att användas till lån på mindre belopp upp till 150 000 kronor, vilket bankerna hade svårt att tillgodose. Denna satsning har visat sig vara ett både viktigt och riktigt initiativ. Därför har vi i Folkpartiet föreslagit ökade anslag till denna låneform i vårt budgetalternativ.

Den liberala visionen om tron på individen i ett skapande samhälle går stick i stäv med de socialdemokratiska dogmerna och återställarpolitiken. Att inte våga pröva nya banor, att krampaktigt hålla fast vid gamla lösningar, är det enda säkra sättet att misslyckas.

Till sist vill jag läsa upp en liten dikt av Esaias Tegnér för att illustrera vad jag menar:

Evigt kan ej bli det gamla,
ej kan vanans nötta läxa
evigt repas upp igen.

Vad förmultnat är skall ramla,
och det nya friska växa
upp utur förstörelsen.

Anf. 122 LENNART BEIJER (v)

Herr talman! Det allt överskuggande problemet för Sverige och övriga Europa är den katastrofalt höga arbetslösheten. Många europeiska stater har plågats av arbetslösheten i årtionden, och politikerna i dessa länder har i stort sett accepterat situationen.

I Sverige är massarbetslösheten fortfarande ung, och ännu finns det politiker och en stark folklig opinion som har ambitionen att pressa ned den till en mer normal nivå – ca 3 %. Ett viktigt instrument är då näringspolitiken. Den skall utarbeta regler och stimulera företagsamheten så att det skapas nya jobb, helst då i framtidsbranscher.

Det är i sammanhanget beklagligt att det i denna situation gödslas med 5 miljarder till åtgärder som till största delen hamnar i sådana fickor att de inte kommer att öka efterfrågan på produkter från hemmamarknadsindustrin. Anrättningen blir ju inte smakligare av att de 5 miljarderna är svagt finansierade.

Tänk om dessa resurser kunde ställas till näringspolitikens förfogande! Tänk om dessa miljarder kunde användas till att stimulera den allmänna konsumtionen, till att stötta småföretagsamheten eller till att investera i ny energiteknik.

Skall arbetslösheten kunna pressas ned måste efterfrågan på hemmamarknaden öka. I dagsläget sker detta snabbast genom lägre räntor, vilket alla är överens om. Enligt Vänsterpartiet borde staten nu aktivt använda sitt ägarskap i Nordbanken. Använd Nordbanken för att skapa konkurrens i banksystemet i stället för att ge dunkla signaler om försäljning!

Vänsterpartiet anser i likhet med övriga partier att en stor del av de nya arbetstillfällena måste skapas i småföretagen. För såväl befintliga som ännu inte startade småföretag är möjligheterna till försäljning av produkterna det avgörande. Småföretagen löser inte sina ekonomiska problem med lägre löner, försämrade arbetsrätt eller lägre beskattning. Anställda i småföretag skall ha samma möjligheter och rättigheter som anställda i stora företag.

I Vänsterpartiets småföretagarmotion föreslås tre mycket konkreta åtgärder.

För det första: För att öka investeringar i småföretag med färre än 50 anställda föreslår vi ett investeringsbidrag om 3 %, alltså skillnaden mellan svensk och tysk låneränta i dag. Bidraget skall vara skattepliktigt. Nettoeffekten blir då ca 2 % och skulle kunna bli en rejäl injektion för att tidigarelägga investeringar i just småföretagen.

För det andra: Vi föreslår att egenavgifter inte skall tas ut på de första 40 000 kronorna – detta i första hand för att öka uthålligheten hos små och nystartade företag men också för att skapa motiv för personer som kombinerar anställning med ett eget företagande att utvidga verksamheten. Åtgärden skulle med säkerhet bidra till att fler kvinnor vågade starta företag.

För det tredje: För att i större utsträckning stödja s.k. avknoppning och anställdas intresse av att starta egna företag föreslår vi förändringar i reglerna om starta-egget-bidrag och utbildningsbidrag. En person som vill prova ett eget företagande skall alltså ges rätt till tjänstledighet i tolv månader. Under denna tid skall det kunna utgå utbildningsbidrag i sex månader och starta-egget-bidrag i ytterligare sex månader. Den regeländringen skulle betyda en rejäl möjlighet för många i dag anställda att pröva sina egna idéer, vilket i slutändan kommer att betyda många nya arbetstillfällen.

Dessa förslag innebär konkreta åtgärder riktade till små och nystartade företag i en omfattning som kanske inte skådats tidigare. Kostnaderna för förslagen beräknas till ca 2 miljarder, och sannolikt finansierar detta sig självt genom en kombination av nyanställningar, nystartande av företag och därav följande minskad arbetslöshet.

Vänsterpartiet föreslår samtidigt att en garantiavgift tas ut på det svenska bankväsendet. En sådan avgift kan ge 1–3 miljarder kronor per år. Dessutom anser vi att bolagsskatten skall normaliseras till EU-nivå, 30 %, vilket också ökar statens intäkter med drygt 2 miljarder.

Herr talman! Som viktigt komplement till småföretagssatsningen måste vi effektivisera tillvaratagandet av nya idéer och uppfinningar. Vänsterpartiet föreslår i en särskild motion att det skapas ett innovatörsråd, som skall fungera som skydds nät till NUTEK. Vi måste helt enkelt bli skickligare på att ta till vara goda uppfinningar och inte låta dem försvinna till andra länder.

Förhoppningsvis finns det i riksdagen en majoritet för de här åtgärderna - jag säger det med tanke på att vi alla pratar så mycket om småföretagens betydelse. Måhända kommer detta då att innebära en minskad arbetslöshet och en förstärkning av den nödvändiga omstruktureringen av näringslivet.

Anf. 123 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Jag noterar att Vänsterpartiet och Lennart Beijer i dessa delar har visat ett betydande positivt intresse för småföretag. Jag vill ändå kommentera ett par av påståendena här.

Till att börja med vill jag nog bestrida att partikolleger av olika partikulörer ute i Europa har gett upp kampen mot arbetslösheten. Det är inte sant. De har drabbats av exakt samma problem som vi, nämligen att enklare jobb har blivit utkonkurrerade av låglöneländerna. Därav följer de stora europeiska satsningarna på kompetensutveckling och forskning avseende mer avancerade produkter, som orkar bära bra löner.

Jag delar uppfattningen att det inte är främst genom låga löner som vi skall konkurrera. Däremot är det dess värre så att ökade lönespridningar i USA har visat sig ge fler jobb. Enligt min uppfattning är det dock en nödlösning. Det är i första hand genom ökad kompetens och teknikinnehåll som konkurrens skall ske.

Jag beklagar att Lennart Beijer inte nämnde skatterna. En drivkraft för alla företag är ändå att vara lönsamma, att kunna tjäna pengar och få ett eget riskkapital som man vågar satsa. Vi avviker radikalt från hela den övriga västvärlden med så hög skuldsättningsgrad i de mindre och medelstora företagen.

När det gäller innovatörsråd o.d. delar jag uppfattningen att det redan finns sådana ute i regionerna kopplade till utvecklingsfonderna. Även under den gamla regeringens tid infördes en särskild innovationsfond. Vi startade även ett arbete med olika typer av mentorer för nyföretagare och innovatörer för att hjälpa fram de bra idéerna och de bra företagen för att därigenom förnya arbetslivet och skapa fler arbetstillfällen.

Anf. 124 LENNART BEIJER (v) replik

Herr talman! Det är väl otvetydigt helt rätt att konkurrensen från låglöneländer är ett problem. Samtidigt beror skillnaden - Per Westerberg - mellan arbetsmarknadspolitik i Sverige och i övriga europeis-

ka länder på att man i Europa har varit mycket mera rädd för de svårigheter inflation kan ge upphov till än för de problem arbetslöshet kan medföra. I Sverige har vi ändå försökt att vara rädda för båda faktorerna. Därmed har vi sett till att verkligen försöka hålla nere arbetslöshetssiffrorna.

Nu har vi kommit in i en mycket svår situation. Det kommer att krävas riktiga krafttag för att vi skall komma ur den. Jag tror dock inte att man löser problemen genom skattesänkningar. Vi måste se till att vanligt folk kan efterfråga varor. Vi måste naturligtvis också se till att de som vill starta nya små företag får möjlighet till det.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

Anf. 125 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Jag vill ånyo säga att jag är glad över det ökande intresset från Vänsterpartiets sida för nyföretagande. Jag tycker att det vida överstiger socialdemokratins syn på motsvarande problem. Framför allt tycker jag att man skall ta till vara de möjligheter som finns till teknik- och kompetensutveckling. Det är roligt att ni är beredda att satsa pengar på växande och nya företag och innovationer i stället för på bidragsarbeten eller olika former av bidrag till nyanställningar. Det ger starkare företag.

Däremot delar jag inte uppfattningen att hög inflation är bra för företagen. Det ökar risktagandet och står inte i någon som helst motsatsställning till låg arbetslöshet. Tvärtom är Tyskland och Japan, med extremt låg inflation, utomordentliga exempel på att låg inflation, låg ränta och bra stabilitet har gett en enastående löne- och välförbättring, som vi har anledning att försöka följa i viss utsträckning.

Herr talman! Jag vill också peka på skattens betydelse. För mig är det en gåta att man kan tro att man i Sverige kan högbeskatta småföretagarna, se till att de har litet eget kapital, och att samma småföretagare sedan framgångsrikt skall kunna konkurrera med utlandet i det långa loppet. Man kan inte jobba med sämre villkor i det långa loppet. Det kan gå en viss tid, men det ökar risktagandet och är en av orsakerna till de höga konkurssiffrorna under det mycket besvärliga stålbad – det s.k. Feldtska stålbadet – som vi har gått igenom under de senaste åren.

Anf. 126 LENNART BEIJER (v) replik

Herr talman! Jag vill tacka för det beröm Vänsterpartiet fick för sin företagspolitik och småföretagspolitik. Det var angenämt.

Jag konstaterar att det ändå är ganska viktigt att man klart uttalar att man skall kunna ha liten arbetslöshet utan att behöva släppa i väg inflationen. På många ställen i Europa har man misslyckats med detta. Just nu misslyckas även vi. Vi bör alltså kunna uppnå en sådan balans att vi kan få ned arbetslösheten utan att behöva släppa i väg inflationen alltför mycket.

Anf. 127 EVA GOËS (mp)

Herr talman! Jag kommer att tala om kärnkraften och det nya energisamhället, kretsloppssamhället, som vi skall leva i enligt Riokonferensen och Agenda 21.

Kärnkraften är varken säker eller ekonomisk. Den är oetisk, ekologisk, oekonomisk och livsfarlig. Dinosaurerna dog ut när villkoren för deras existens ändrades, trots att de var störst och starkast. Ändå fortsätter män i maktpositioner att hävda att kärnkraften skall drivas vidare. Kärnkraftens tid är också förbi. Den är död.

Det är egentligen "kriminellt" att köra reaktorerna en enda dag till. Varför? Jo, starttillstånd för reaktorerna skulle ges först efter det att man hade funnit en säker metod att lagra det högaktiva kärnavfallet. Så har inte skett. Det är också "kriminellt" därför att man utnyttjar människor i andra länder för att ta fram uran till de svenska kärnkraftverken. Vi föröder deras land och hälsa för århundraden och årtusenden framöver. Eftersom reaktorerna drivs vidare utsätter vi dagligdags människor för olycksrisk.

I mongolernas Krasnokamensk bryts uran i dagbrott till svenska kärnkraftverk. Människor dör i förtid. På kyrkogården vittnar gravstenarna om att de flesta har gått bort före 50 års ålder. Dammet från slagghögarna är radioaktivt. Gruvgångarna har kommit närmare och närmare boningshusen, som i dag ligger över schakten. Fläktarna som rensar gruvgångarna med tryckluft trycker upp den radioaktiva gasen till byn genom springor i urberget.

Allt där är radioaktivt. Inte ens blommorna överlever. Vattnet som rinner i diket kommer från den trettonde gruvan och används till tvätt av uranmalmen. Sjön där vattnet rinner ut är död. Hela byn är ett radioaktivt katastrofområde.

Sverige har helt enkelt exporterat riskerna med uranbrytning. Men här hemma hävdar vi – vissa, framför allt män – t.o.m. att kärnkraften är ren. Ingen vet hur vi skall ta hand om kärnavfallet. Det skall förvaras i tusen generationer. Uran och kärnavfall går inte ihop med det cykliska kretsloppet.

Halveringstiden för plutonium, dödens gift, är 24 000 år. Det handlar om tidrymder som överskrider det mänskliga intellektets fattningsförmåga. Varför finns ingen miljökonsekvensbeskrivning för det farligaste avfallet i hela världen, kärnavfallet?

Utomlands har man t.o.m. uppfattningen att Sverige har löst frågan med kärnavfall. Utomlands tror man också att vi skall avveckla kärnkraften i Sverige. Men när man har hört de senaste dagarnas och veckornas diskussioner och vet att det har gått 15 år sedan folkomröstningen undrar man vart vi är på väg. Här finns ordkraft men ingen handlingskraft.

Runt om i världen lägger man ner kärnkraften eller stoppar utbyggnaden av den – förutom i Ryssland och Japan, tyvärr. I Italien har man lagt kärnkraften i malpåse.

Det är inte nog med att lagarna är otillräckliga och att det inte finns någon lag om att avveckla kärnkraften. Det finns dessutom ingen som vill ta hand om det här. Not in my backyard, NIMB-syndromet, börjar bli alltmer utbredd. Egentligen skulle de som har bestämt att kärnkraften skall köras ta hand om den. Men vi vet att det är Norrland som är intressant – Malå och Storuman.

Om kärnkraften skulle betala sin totala kostnad på marknaden skulle uranbrytningens miljökostnader, kärnavfallshantering i tusen generationer, risken vid den dagliga driften av reaktorerna, rivning av kärnkraftverken, koldioxidutsläppen, transporter och kärnteknisk materiel tas med i priset. Då undrar jag vad kärnkraften skulle kosta. Den frågan har jag också ställt till en person på Kraftsam. Han sade att det är en politisk fråga och att han därför inte kan svara på den.

Jag förstår inte varför "big boys" skall få fortsätta att leka med "big toys". Egentligen tycker jag att de har fel rådgivare. Jag tycker att Det naturliga steget skall vara rådgivare till regering och riksdag och inte bakåtsträvare som överlevt 60- och 70-talet.

Vi måste sluta att backa in i framtiden. Sverige håller på att missa framtidens energi. Det är just nu som vi skulle ta chansen att satsa på den rena energisektorn och gröna arbeten.

Jag läste Aftonbladet häromdagen, den 5 februari. Där säger man att energiindustrin behöver en press för att utveckla hållbara energikällor. Men så länge Sverige förlitar sig på kärnkraften för elproduktion finns det ingen anledning att göra det. Sverige riskerar att hamna på efterkälken om vi inte satsar på förnybara källor och mer energisnåla produkter. De teknologiska framstegen kan användas mycket mer effektivt än i dag.

I Kanada startade man ett grönt fack. Det var med anledning av att man hade lågkonjunktur. Det visade sig att bara genom att satsa på energieffektivisering fick man fler arbetstillfällen än om man t.ex. skulle ha byggt ut kärnkraften och satsat på traditionell energiförsörjning. Per 1 miljon US dollar fick man ut 13,5 jobb inom den gröna energieffektiviseringssektorn jämfört med 3 jobb inom kärnkraftssektorn.

Med Miljöpartiets politik och styrinstrument, att sänka arbetsgivaravgifterna och höja energi- och utsläppsavgifter och skatter, stimulerar man ett näringsliv som är anpassat till en hållbar utveckling i enlighet med Agenda 21. God miljö är god ekonomi.

Anf. 128 GÖRAN HÄGGLUND (kds)

Herr talman! På fredag morgon skall vi här diskutera frågor om arbetsmarknad och sysselsättning. Frågorna om näringspolitik och sysselsättning hänger milt uttryckt intimt samman. Det är med en framsynt näringspolitik som vi kan minska risken för att vi kommer att få diskutera alltmer sysselsättning och arbetslöshetsproblem.

Det går egentligen inte att lösa de problem som skall diskuteras på fredag om vi enbart koncentrerar oss på dem. Våra möjligheter att klara en hygglig ekonomi framöver hänger naturligtvis i stor utsträckning samman med näringspolitiken.

Allt handlar till syvende och sist om hur vi skapar förhållanden och ett klimat för att få nya företag att bildas och befintliga företag att växa och ge nya arbetstillfällen. Vi själva som politiker kan inte skapa nya arbetstillfällen. Men utan en framgångsrik näringspolitik som skapar förutsättningar för nya och expanderande företag kommer fredagens ämne att ta ett allt större utrymme i diskussionen.

Det är inte det viktiga för riksdagens arbete. Det viktiga är att många människor drabbas av arbetslöshet. Det gäller som vanligt att det är viktigare att förebygga än att i efterhand sopa upp efter missgrepp. Det gäller också i näringspolitiken.

I årets budgetproposition finns det en hel del bra formuleringar från regeringen. Men de står i ganska tydlig kontrast till den politik som man för. Som bekant är görandet viktigare än låtandet för den enskilda person som står i begrepp att starta ett företag eller den enskilde företagare som står i begrepp att låta sin verksamhet expandera.

Socialdemokraternas generella näringspolitik är enligt min mening ett allvarligt hot mot företagandet och därmed grunden för jobb och den framtida välfärden. Försämrade regler inom arbetsrätten, dubbelbeskattningen av riskvilligt kapital och borttagandet av kvittningsrätten är exempel på åtgärder som kanske i vissa grupper kan vinna anklang och upplevas som positiva men som faktiskt sist och slutligen undergräver och försämrar vår gemensamma ekonomi och våra möjligheter att klara välfärden i vårt land.

Jag hälsar den nye näringsministern välkommen till kammaren och till kanske den första stora debatten om näringspolitiken. Jag hoppas att han delvis kan föra in ett nytt tänkande i de socialdemokratiska leden och ge dessa galanta formuleringar ett praktiskt innehåll. Jag tror att vi alla i den mån vi själva har förstått det har en viktig uppgift att för många människor förklara de mekanismer som ligger bakom företag och företagande.

Antalet nya företag i Sverige utgör 5–7 % av den totala företagsstocken. På kort sikt spelar de nya företagen en ganska liten roll. Men på längre sikt är det naturligtvis av avgörande betydelse i vad mån vi lyckas att få många nya företag och företagare i Sverige.

Nyföretagandet i Sverige ligger i dag på en nivå som är alldeles för låg. En fråga för oss politiker blir då: Hur ändrar vi på detta faktum? Är det genom att höja skatter? Är det genom att ur företagens synvinkel försämla arbetsrätten, eller hur klarar vi detta för framtiden?

Socialdemokraterna har under hösten återställt vad de under valrörelsen hotade att återställa. En del har visat sig vara omständliga men kanske politiskt nödvändiga krumbukter för att inte genera och förvirra den egna partiapparaten. Jag tänker då t.ex. på avregleringen av elmarknaden. Man har kommit fram till att det kanske inte var så fel det som gjordes under förra mandatperioden.

Då och då kommer det signaler från regeringen om t.ex. riskkapitalbeskattningen. Kommer det en ny återställare när det gäller riskkapitalbeskattningen, dvs. en återställare som återställer återställaren? Kommer det något liknande när det gäller arbetsrätten, som återställer den återställare som regeringen kom med tidigare, för att göra förhållandena något bättre för de mindre företagen? Det tycker jag är väldigt viktiga frågor. Jag hoppas att Sten Heckscher har möjlighet att beröra dem i någon mån.

Det finns en rad frågor som är av mycket stor betydelse för att psykologiskt skapa det rätta klimatet. En av de sakerna antydde regeringen i budgetpropositionen och sade sig överväga närmare. Det gäller möj-

ligheten för ett riskkapitalavdrag. Det är naturligtvis väldigt viktigt och en viktig symbolfråga.

Men en del ytterligare sådana frågor kvarstår. Det gäller arbetsrätten, beskattningen av riskvilligt kapital, kvittningsrätten, osv. Jag tror att det är av mycket stor betydelse för att vi i Sverige skall få nya företag, expanderande företag och för att vi skall kunna få fler människor i arbete och på längre sikt också värna den välfärd som vi alla är angelägna om att slå vakt om.

Anf. 129 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Näringspolitiken måste sättas in i sitt sammanhang. Sammanhanget är dåliga statsfinanser, låg sysselsättning och hög ränta, på det sätt som det resonerades om i förmiddags, dvs. det läge i vilket den nuvarande regeringen fick ta över ansvaret för Sverige.

Inom näringspolitiken måste vi alltså göra vårt för att uppfylla den dubbla målsättningen att både öka sysselsättning och tillväxt och få ordning på statens finanser. Det räcker inte med det ena.

Näringspolitiken har naturligtvis en nyckelroll för att få i gång tillväxten. I förslaget till statsbudget har de näringspolitiska insatserna inte utsatts för riktigt samma hårdhänta hantering som en del andra områden. På en del punkter som är av strategisk betydelse föreslår vi t.o.m. ökning av de statliga insatserna. På andra punkter har vi kommit fram till lösningar som blir till nytta för företagsamheten utan att medföra nya utgifter för statskassan.

När man hör på debatten i dag och läser de motioner som väckts under den allmänna motionstiden slås man av att det trots en del hårda ord ändå tycks finnas en ganska hygglig samstämmighet bland dem som deltar i den här debatten, åtminstone när det gäller målen för näringspolitiken och också en del av problemformuleringarna. Det gäller inte bara de långsiktiga målen utan också en del av de kortsiktiga. Det finner jag naturligtvis lovande.

Man kan sammanfatta det i vad några här har sagt utan att ange källan. Källan är regeringsförklaringens ord: Sverige behöver fler företag och fler företagare. Det finns också stor samstämmighet om att potentialen för tillväxt i stor utsträckning och kanske främst finns hos de små och medelstora företagen. Det gäller inte minst inom tjänstesektorn. Vi tenderar hela tiden att tala nästan bara om tillverkningsindustrin när vi talar om näringslivet. Vi glömmer ofta bort den viktiga tjänstesektorn.

Vi tycks också vara överens om att försörjningen av riskkapital eller kapitalförsörjning över huvud taget är ett problem för just de små och medelstora företagen, även om det tycks råda en viss begreppsförvirring här. Ibland får man höra att bankerna är ohjälpsamma genom att inte låna ut tillräckligt mycket riskkapital. Själv är jag ganska nöjd över att bankerna inte lånar ut så mycket riskkapital. Vi såg hur det gick när de gjorde det.

Vi är också överens om behovet av insatser inom forskning och utveckling och att de insatserna i hög utsträckning måste vara relevanta för näringslivet.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

Som jag var inne på nyss betyder det här att vi i stor utsträckning kan vara överens om var problemen finns. Det är betydelsefullt. Att vara överens om problemen lägger en god grund för fortsatta samtal. Alltför ofta hoppar vi rakt upp på våra käpphästar och har färdiga lösningar på allt. Då riskerar vi att fastna i lösningar.

Min ambition är att lyssna på andra och att försöka komma överens. Detta präglar vårt arbetssätt och har präglat det under de ganska precis fyra månader som jag har haft det här jobbet. Vi avvisar inga lösningar i förväg. Inga dogmer skall styra vår politik.

Jag tror också att det är vad företagarna och de anställda i företagen kräver av oss politiker. Det brukas ofta uttryckas så att man kräver fasta spelregler. Det är ett uttryck som har använts många gånger här i dag. Det är ett rimligt krav. Vi kräver långsiktighet av näringslivet. Då har de rätt att kräva långsiktighet i form av fasta spelregler från regeringens och riksdagens sida.

Det har talats mycket om detta i dag. Inte minst oppositionens förmiddagsretorik vimlade av uttalanden om krav på fasta spelregler. Jag tycker att vi måste komma bakom fraseologin här. Vi måste inse några saker som har med fasta spelregler att göra.

För det första kräver fasta spelregler breda uppgörelser eller, för att citera Eva Flyborg, ett politiskt ledarskap som inte förändrar spelreglerna efter varje mandatperiod.

Oppositionen ägnar sig nu åt något slags mytbildning om återställande. Man får inga fasta spelregler om man med en ytterst knapp riksdagsmajoritet driver igenom kontroversiella förändringar av t.ex. arbetsrätten några enstaka månader före ett val som man löper stor risk att förlora. Det skulle kunna sägas samma sak om en lång rad andra beslut. Det är inte då man får fasta spelregler. Fasta spelregler kan man möjligen få om man bemödar sig om att nå hyggligt breda uppgörelser och inte gör som man t.ex. gjorde med arbetsrätten.

Nu tycks det finnas olika uppfattningar om hur betydelsefullt det här med arbetsrätten var. Jag har hört från talarstolen här i dag att det egentligen var småsaker. Då blir man förvånad att det är så upprörande att de ändras. Detta tycks vara en viktig symbolfråga.

Den som bär sig åt på det här viset kort före ett val tar faktiskt på sig ansvaret för att näringslivet inte får de fasta spelregler som det så gärna vill ha. Dessutom tycks oppositionens debattörer glömma bort att vi har haft en valrörelse i vilken socialdemokratin gick ut med mycket tydliga vallöften, inte hot, Göran Hägglund, bl.a. beträffande arbetsrätten. Det stod för övrigt klart vad som skulle hända redan när beslutet fattades. Det är ett demokratiskt renlighetskrav att man faktiskt genomför de förändringar som man gått till val på.

För det andra fordrar breda uppgörelser flexibilitet. Breda uppgörelser och fasta spelregler betyder att man ofta inte får precis som man vill. Men det näst bästa kan möjligen vara det klokaste om resultatet blir fasta spelregler. Vi får se hur breda lösningar, och därmed fasta spelregler, som vi kan åstadkomma, men ingen skall tvivla på våra ambitioner.

Men det finns begränsningar. En av dem är regeringens dubbla uppgift att både sanera statsfinanserna och öka sysselsättning och tillväxt. Den som tror att all näringspolitik består av sänkta skatter, privatiseringar och bara ökade frihetsgrader måste jag därför göra besviken. På det viset kan vi inte komma överens. Det vore naturligtvis trevligt att sänka skattetrycket både för företagare och andra. Men med de statsfinanser som vi har tvingats ta över är det inte en framkomlig väg.

Jag skulle i och för sig kunna gå in på Per Westerbergs del i ansvaret för dessa statsfinanser, men jag skall avstå från det. Men de bidrar till att vi är tvungna att höja skatterna. Jag vill dock understryka att regeringen har avsatt 2 miljarder för att efter samråd med näringslivet kunna reducera skatteuttaget för de små och medelstora företagen.

En sak kommer hela tiden bort i oppositionens retorik. Den helt avgörande frågan för medborgarna, företagarna och företagen är att klara upp det statsfinansiella läge som regeringen har fått ta över. Den enskilda fråga som har störst betydelse för oss alla, för sysselsättningen, för näringslivet och inte minst för de små företagen och den enskildes ekonomi är faktiskt räntan. Då räcker det inte med skattesänkningar och systematisk realisering av det allmännas egendom eller att försöka låsa in allmänna medel i stiftelser utan demokratiskt inflytande eller kontroll. Någon bred uppgörelse med moderaterna om skatter och privatiseringar tycker jag inte jag ser grund för i de allmänna motionerna.

Men det finns i och för sig inslag i den förra regeringens politik som var bra. Det vill jag gärna säga. Låt mig nämna några exempel.

Den borgerliga regeringen förvandlade utvecklingsfonderna till bolag. Det tycks har förbigått Per Westerberg, men det var på det viset. Jag misstänker att han var föredragande i det ärendet. Man kan naturligtvis diskutera formerna för det här, men vi utnyttjar den form som finns. Vi vill gå vidare och utveckla ALMI till ett regionalt nav för näringspolitiken för att bidra till att minska den förvirring som den förra regeringen åstadkom genom sitt myller av aktörer på det här området. Vi vill förenkla detta utan att omorganisera allt.

Den förra regeringen införde särskilda lån till kvinnliga företagare. Eva Flyborg berörde dem tidigare. Vi håller fullständigt med om att de har haft många positiva effekter. Vi går också vidare där – det glömde Eva Flyborg att säga – genom att också öka på beloppen där ganska rejält. Vi föreslår en tredubbling av de statliga insatserna på den punkten.

Inom ramen för Sverige bilden fanns ett blygsamt investeringsfrämjande. Vi föreslår att organisationen för det arbetet renodlas och professionaliseras och att medlen mer än fyrdubblas.

Jag skulle också särskilt vilja peka på att vi vill avsätta 100 miljoner för att få teknikspridning med hjälp av regionala nätverk. Där kommer vad Kjell Ericsson säger om förädling av råvara in som ett möjligt användningsområde.

Den här debatten har inte innehållit särskilt många hårda ord och jag tycker att det finns grund för en hygglig optimism om att vi under de närmaste åren inte bara skall kunna definiera problemen, utan också

kunna hitta ganska många hållbara lösningar som leder till fasta spelregler.

Anf. 130 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Vi kan ägna mycket tid åt historieskrivningen. Under den gångna mandatperioden ändrade vi ett fritt fall såväl i sysselsättningen som i ekonomin till en ganska hygglig återhämtning under den gångna hösten. Vi har kämpat med betydande budgetsaneringar under de gångna mandatperioderna. Det har i stor utsträckning skett i strid med den socialdemokratiska oppositionen, som i praktiken bara talade om finansiell expansion, ökad upplåning och därmed svagare statsfinanser.

För innevarande år har jag lagt förslag om nedskärningar i statsbudgeten på ca 70 miljarder för att vi skall kunna hålla konkurrenskraftiga skatter för företagen samtidigt som vi minskar budgetunderskottet i förhållande till vad socialdemokraterna gör.

Vi delar uppfattningen att räntan måste ner, men det går bara genom nedskärningar av utgifter och satsningar på det som ger tillväxt i ekonomin. Och det gör inte höjda skatter på det kapital som skall investeras i företagen, höjda skatter på företagen eller försämringar för mindre och medelstora företag.

Jag hoppas att näringsministern menar allvar med sin vilja till breda lösningar. Hittills har vi bara sett konfrontation med höjningarna av skatterna på bolagen, med små marginaler och små majoriteter trots att de tidigare var likvärdiga med omvärlden. Det har kommit nya förändringar på arbetsrättens område. De förändringar som gjordes i våras var inriktade på de minsta företagen.

Jag är ledsn att behöva säga det, men jag är rädd för att näringsministern representerar det mest företagarfientliga partiet i den här kammaren.

Anf. 131 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Handling räknas mer än ord. Per Westerbergs enda recept är mer av den politik som ledde till en 14-procentig arbetslöshet och till de allra sämsta statsfinanserna i Europa. Man hade tre år på sig att försöka göra det som man ville göra, men detta var vad man lyckades åstadkomma.

Per Westerberg tycks i likhet med en del av sina partikamrater under den tiden inte heller ha förstått att han satt i en regering. Man klagade över den elaka oppositionen, som inte ville genomföra regeringens förslag. Jag tycker faktiskt att det är regeringens ansvar att få sina förslag genomförda. Det är regeringens resultat i riksdagen som räknas.

Jag vill dessutom upplysa Per Westerberg om att vi har en låg bolagsskatt i Sverige. Det har t.o.m. gått så långt att Industriförbundets ordförande Bo Rydin häromdagen i en intervju i Veckans Affärer försvarade värnskatten.

Herr talman! Först vill jag notera att ansvaret för statsfinanserna i mycket stor utsträckning baserar sig på vad som hände under 80-talet. Jag delar den uppfattningen att det kan finnas ett i viss mån delat ansvar, men huvudansvaret låg på den gamla regeringen.

Allmänpolitisk debatt

Under den gångna mandatperioden visade socialdemokratin inte någon vilja till budgetnedskärningar utan talade bara om utgiftsexpansion, som ytterligare skulle undergräva statsfinanserna. Vad vi anmälde var en linje för att försöka att stegvis sanera statsfinanserna fram till 1998 för att få budgetbalans, samtidigt som vi orkade med mycket stora förändringar av beskattningen av riskkapital och av företag – de företag som skall ge de nya jobben och som är de enda som kan skapa tillväxt. Vi gjorde betydande satsningar på kompetensutveckling, forskning och utbildning, det som skall göra svensk arbetskraft mer konkurrenskraftig och därmed skapa förutsättningar för bra löner även i framtiden utan att vi blir utkonkurrerade av låglöneländerna.

Näringspolitik

Vi gjorde satsningar som innebar att vi i praktiken genomförde småföretagarvärldens hela agenda från 1991 för att råda bot på den brist på småföretagande som vi har i vårt land. Vi fick i viss mån – det erkänner jag gärna – stöd från Vänsterpartiet men nästan på varenda enskild punkt motstånd från Socialdemokraterna.

Herr talman! Jag tycker att Per Westerberg rör sig i rätt riktning. Han talar nu åtminstone om delat ansvar, och det gläder mig.

Jag är inte säker på att Per Westerberg skall slå sig så mycket för bröstet när det gäller t.ex. riskkapitalförsörjningen. Det tycks vara så att Per Westerbergs forna regeringskamrater numera ganska öppet tar avstånd från den konstruktion som genomfördes under den förra regeringen. Alla konstaterar numera att den inte fyllde de syften som den avsåg att fylla. Det är t.o.m. så att många av de forna regeringspartierna nu ställer sig bakom regeringens förslag om att ompröva statens insatser i form av ett visst engagemang i Atle och Bure. Det här skall man nog tala litet tyst om. Vi får här vara med om att städa upp.

Under tre år, Per Westerberg, försämrades vårt lands finanser med åtskilliga hundra miljarder, och det är vad som räknas. Att man ville genomföra allas önskemål om småföretagarpolitiken låter ju bra, men att man gjorde det just på det viset har möjligen bidragit till att vi nu med varsam och försiktig hand får städa upp i den röra som åstadkoms med Per Westerberg som föredragande i regeringen.

Herr talman! Näringsministern uttryckte sig mycket positivt om företagsamheten och näringslivet, och det är positivt och bra. Jag hoppas bara att han har också regeringen i övrigt med sig. De åtgärder som man har vidtagit för att höja skatter och avgifter är ju inte speciellt positiva, vilket jag också tog upp i mitt huvudanförande.

Åtgärder för sysselsättningen är en mycket stor del av arbetet med att komma till rätta med statsskulden, och man ökar inte sysselsättning-

en genom att höja skatter och avgifter, som nu har skett, utan det är att straffa företagsamheten. På det sättet får man inte fram nya arbetstillfällen.

Jag vill här referera till Carl Johan Åberg, som i Dagens citat i Dagens Industri säger att vi borde ha dubbelt så stora industriinvesteringar som de vi nu har. Problemet är att de företag som gör stora pengar tjänar mer på att placera dem passivt än på att placera dem aktivt. Ju högre skatten är, desto mindre lönar det sig att ta en risk. Därför måste skatterna sänkas.

Jag tycker att detta visar på ett ganska betydande dilemma. Man klarar inte att skapa nya jobb genom att höja skatter och avgifter, och därför vill vi från Centerens sida sänka dem, inte minst för småföretagsamheten.

Vad gäller återställare vill jag säga att det har skett en rad återställanden, inte minst inom arbetsrätten. Man försöker på något sätt att negligera den, som om den inte skulle vara så viktig, men den har haft stor betydelse, inte minst för småföretagsamheten. Det har framförts många budskap om att den har varit viktig, t.ex. att det funnits möjligheter till provanställning. Men nu återställer ni reglerna, och sedan detta har skett säger ni att ni skall utreda vad som skall hända med den i framtiden. Det kanske då blir så som Göran Hägglund tidigare sade, återställare på återställare på återställare.

Det här är ett konstigt sätt att agera. Genom det får man inte de långsiktiga spelregler som vi så gärna önskar oss. Också när det gäller bl.a. skatter bör man se till att få en långsiktighet, och en sådan eftersträvar vi.

Anf. 135 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Jag vill först säga att jag kan förstå att de som har haft erfarenhet av den förra regeringen har trott att man kan ställa statsråd mot varandra. Det var väl inte så svårt i en fyrtipartiregering. Dagens regering utgör ett kollektiv enligt regeringsformen och tar ett kollektivt ansvar för alla sina beslut. Jag står alltså bakom alla de beslut som regeringen har fattat, likaväl som Göran Persson och andra står bakom alla beslut i de ärenden där jag har varit föredragande.

Vad gäller höjningar av skatter och avgifter vill jag säga, kära vänner, att det inte räcker med fromma förhoppningar om att allt skall bli bättre. Vi har en statsfinansiell kris av den karaktären att den typen av förhoppningar inte räcker. Det är alldeles uppenbart att vi också måste utöka inkomstsidan. Vi måste både höja inkomsterna och sänka utgifterna, och det måste göras konkret. Det är möjligt att vi senare, om operationen lyckas, kan få det litet roligare.

Beträffande arbetsrätten: Om det nu var så viktigt att åstadkomma förändringarna i arbetsrätten, varför valde man att genomföra det i konfrontation, när man praktiskt taget visste att man skulle förlora nästa val och därmed få en återgång? Det är precis det arbetssätt som leder till att man inte får fasta spelregler. Den som vill ha fasta spelregler måste faktiskt göra sig mödan att komma överens med tillräckligt många för att reformen skall överleva också ett regeringsskifte.

Anf. 136 KJELL ERICSSON (c) replik

Herr talman! Jag vill än en gång säga att jag tycker att det är bra att näringsministern uttalar sig positivt om företagsamheten. Även hans skrivningar i budgetpropositionen är bra. Men man har, som jag sagt, från regeringens sida inte levt som man lärt när man gjort alla sina återställare. Jag hoppas att det skall bli en bättring i fortsättningen.

Beträffande arbetsrätten vill jag säga att det är lika vilket förslag det än rör sig om: Om det i ett visst läge finns majoritet för ett förslag, beslutar vi om det. Sedan måste man gilla läget. Om man river upp beslutet, måste vi i vår tur riva upp det ställningstagandet igen. Då får man inte någon långsiktighet, som jag här också har sagt.

I det rådande statsfinansiella läget vill vi alla spara. Vi har i en ekonomisk-politisk motion talat om hur vi tänker och hur vi vill spara, men vi lägger inte fram förslag om nya reformer, t.ex. om avskaffande av karensdagen, som skulle kosta mycket pengar. Detsamma gäller förslaget om NYS, RAS eller vad det skall kallas, dvs. att ge bidrag för nyanställningar i företag som ändå skulle ha nyanställt. Det är bortkastade pengar.

Jämför detta med de 800 miljoner som satsades på småföretagsutveckling under den förra mandatperioden och som har givit många nya jobb ute i landet, vilka kostade bara 60 000 – 80 000 kr per person.

Det föreslagna stödet har förkastats av de flesta, bl.a. av AMS, som säger att det kommer att leda bara till 5 000 – 10 000 nya jobb. Det skulle innebära att stödet skulle kosta mellan 500 000 och 1 miljon kronor per jobb. Det är att kasta pengar i sjön.

Vi vill från Centerns sida ha en sådan satsning som näringsministern själv beskriver, på långsiktiga och riktiga åtgärder för att ge bra villkor för företagsamheten.

Anf. 137 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! För tids vinnande kan vi väl låta karensdagsdiskussionen anstå till den därtill avsedda delen av den allmänpolitiska debatten. Detsamma bör gälla beträffande sysselsättningspolitiken. Därmed förnekar jag inte att frågorna hänger ihop, men jag hinner inte med att diskutera också de sakerna.

När det gäller arbetsrätten tror jag att Kjell Ericsson och jag möjligen kan vara ense om att om man blir överens på rätt sätt och inte med knappa riksdagsmajoriteter driver igenom åtgärder, mot en opposition som förklarar sin avsikt att ändra på besluten om man får en möjlighet till det, blir förutsättningarna något större för hållbara lösningar, men det var vad den förra regeringen gjorde.

Det här får inte undanskymma det som Kjell Ericsson här sagt två gånger och som även jag tidigare har sagt, att det finns en god grund för ett framtida samarbete. Jag finner detta inte minst när jag läser motionerna från Centerpartiet. Jag ser fram emot det kommande samarbetet, och jag skall minsann sträva efter att vi får de hållbara lösningar som både Kjell Ericsson och jag tycks vilja ha.

Anf. 138 EVA FLYBORG (fp) replik

Herr talman! Näringsministern förärade mig en kommentar, som jag i min tur gärna vill kommentera.

Det är riktigt att näringspolitiken måste sättas in i sitt sammanhang. Man måste se helheten. Just därför är helheten så svår att förstå i Socialdemokraternas politik. 7 miljarder i bidrag med ena handen, samtidigt som återställarna gör företagandet mycket svårare och tuffare.

Sten Heckscher kommenterade bankerna. De lånade ut för mycket under 80-talet – det var problemet då – men nu lånar de ut alldeles för litet, och därför är det problem med kapital till företagen.

Breda uppgörelser är ett populärt uttryck för dagen. Det förutsätter också en helhetssyn. Socialdemokraterna har enligt min mening själva blockerat detta genom att återvända till klassiska socialdemokratiska dogmer och återställare av sällan skådat slag.

Det vet väl Sten Heckscher också, att man inte får lov att bara plocka russinen ur kakan. Vill man ha efter rätt, måste man dess värre också äta huvudrätten, och det är den som vi har litet svårt för.

Anf. 139 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Jag tycker nog att vi försöker äta både huvudrätt och efter rätt. Jag lämnar aldrig något på tallriken och har heller inte för avsikt att lämna havererade statsfinanser på den. Den helheten tycker jag också är viktig.

I politiken ingår radikala utgiftsnedskärningar, radikala inkomsthöjningar och satsningar på åtgärder som vi uppfattar som strategiskt viktiga. Det är en besvärlig mix att göra, och det är möjligt att man kan diskutera detaljer i den, men att man måste göra alla de här tre sakerna på en gång, kan vi förmodligen vara överens om. Det är nödvändigt, för annars står det still.

I fråga om bankerna håller jag med. Det är inte bara en del partier som har eftervalsbaksmälla, utan det är alldeles klart att bankerna har bankkrisbaksmälla.

När vi resonerar med företrädare för bankerna, medger de inte sällan att det är ett problem att samma människor som har fått stark och berättigad kritik för misstag före bankkrisen nu skall förse företagen med lånekapital.

Vi arbetar med den frågan. Dock kan ju inte regeringen gå in och säga till bankerna att låna ut mer pengar. Det vore oss också främmande att göra. Men systemet fungerar inte riktigt bra, och vi har våra ögon på det.

Ytterligare en punkt, där jag tror att Eva Flyborg och jag säkert kan bli överens.

Anf. 140 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Jag får haka på det Sten Heckscher sade om att satsa på tjänstesektorn. Vi vet att informationsteknologin är framtiden, att den är här och nu, men det gäller även energisektorn. Solen är faktiskt grunden, motorn i hela energisystemet och i vårt samhälle.

Det behövs en synvända, och som jag sade tidigare verkar det vara dåliga rådgivare. Jag har läst boken Uthålligt ledarskap av Lars Bern och funnit den mycket underhållande och mycket bra. Han framhäver att effektiv energiteknik och vetenskap är frälsningen i vårt samhälle.

I Kanada har man bevisat att satsningar på energieffektivisering, vilket är sparad el och energi – man kan tala om negawatt i stället för megawatt – ger ekonomisk tillväxt. Man har en regional utveckling, man har förbättrat miljön, och man har fått inhemska arbetstillfällen.

Så det här är verkligen en lukrativ marknad och potential som vi politiker behöver hjälpa till för att styra in på rätt spår. Jag undrar då: Vilken medicin har Sten Heckscher när det gäller just den här sektorn?

Anf. 141 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Jörgen Andersson är ansvarig för energifrågorna i regeringen, som Eva Goës mycket väl vet. Det är ett utomordentligt viktigt område, där regeringen nu koncentrerar stora resurser. Det satsas jättelika belopp för forskning på energisidan, varav staten svarar för mycket. Jag har inte beloppet precis aktuellt för mig, men frågan ägnas stor uppmärksamhet på det viset.

Det finns en energikommission, vilket Eva Goës också mycket väl vet, som arbetar med de här frågorna. Kommissionen arbetar hårt och relativt fort. Ambitionen är återigen att nå en bred politisk uppgörelse om energifrågans framtid, i god svensk tradition. I den typen av viktiga beslut måste vi försöka se till att komma överens brett.

När det gäller vilka rådgivare vi anlitar tror jag att mångfalden borde tillfredsställa Eva Goës.

Anf. 142 EVA GOËS (mp) replik

Herr talman! Jag önskar att flera hade kommit till tals i Energi-kommissionens expertgrupper, kanske från miljörelser och Naturliga steget. Vad jag har hört, har de inte varit närvarande.

Danmark, Kina, Tyskland och USA har satt i gång omfattande projekt när det gäller t.ex. vindkraftsutveckling. Vi vet också att Nuteks ena avdelning, Effektiv energianvändning, jobbar med teknikupphandling som har gett väldigt fina resultat. Vad vi då förordar från Miljöpartiets sida är naturligtvis en skatteväxling, så att det blir en grön offentlig satsning och att det blir gröna affärsidéer som slår igenom.

Det är politiska styrmedel som behövs, inte bara sådana som har att göra med ekonomi utan även lagar. Som det ser ut i dag har man inte tagit ett enda konkret steg för att avveckla kärnkraften. Den 2 juni 1992 hade vi en hearing, en s.k. kontrollstation, i riksdagen. Då framkom att man inte hade tagit ett enda konkret steg för att avveckla kärnkraften, på grund av att det inte fanns någon lag. Därför efterlyser vi en lag om att avveckla kärnkraften.

Men det är oerhört viktigt också att se till att styrinstrumenten gör att vi får en synvända inom samhället och inom forskningen. Än så länge ser vi att det är "big science, big toys for big boys", som slår igenom. Det är inte behoven i samhället som styr. Man har än så länge

inte tagit kretsloppssamhället på allvar. Jag vill se en förändring av forskningens inriktning.

Anf. 143 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Helt kort. Jag tror att den statliga insatsen för energiforskning i budgetförslaget ligger på nästan en halv miljard, någonting i den stilen. Det är mycket.

Jag håller med Eva Goës om att åtskilliga aktörer har skäl att se mycket allvarligt på energifrågan. Vilka som kommer till tals på möten med Energikommissionen kan jag inte ge några detaljer om, för det vet jag ärligt talat inte. Men jag är övertygad om att de är många.

Dessutom finns det anledning att nämna att det enda sättet att komma till tals faktiskt inte är att vara med på sammanträden. Man kan komma till tals på många andra sätt, bl.a. genom att skriva och bli läst.

Jag är fullständigt övertygad om att alla ledamöter i Energikommissionen nyfiket och hungrigt tar del av alla de bidrag som kommer från olika håll.

Anf. 144 GÖRAN HÄGGLUND (kds) replik

Herr talman! Först vill jag ta upp det näringsministern sade om att han kände igen en del formuleringar, nämligen att Sverige behöver för framtiden både företag och företagare. Det är väl glädjande i så fall, för ett problem som vi från annat håll många gånger har kritiserat är ju Socialdemokraternas syn att vi behöver företag, samtidigt som de har bedrivit en politik som gjort det väldigt svårt att vara företagare och att starta företag i Sverige.

Om orden i regeringsförklaringen också kan få ett innehåll, så kan det hända mycket spännande på det här området framöver.

Fasta spelregler är naturligtvis av oerhört stor betydelse. Men det spelar också roll vilka spelreglerna är. Bara fasthet är ju inte bra, utan det måste också vara ett vettigt innehåll i dem.

Ändringarna i arbetsrätten föregicks av en omfattande utredning. Regeringen fastnade, om jag minns rätt, sommaren 1992 för en lösning som innebar en del förändringar på arbetsrättens område, dock betydligt mindre än vad utredningen hade varit inne på. Som jag uppfattade det, var regeringen i det läget inte i direkt konfrontation med den dåvarande socialdemokratiska oppositionen. Då fanns det många företrädare för Socialdemokratin som i den allmänna debatten såg framför sig möjligheter till uppluckring av arbetsrätten, men den inställningen förändrades sedan.

Jag tänkte sedan komma tillbaks till det jag pratade om i mitt anförande, dvs. arbetsrätten och riskvilligt kapital. Det gäller dubbelbeskattningen på kapital.

Skall vi tolka statsrådets besked om fasta spelregler som att Socialdemokraterna inte ser över möjligheterna att förändra arbetsrätten till förmån framför allt för de små företagen och som att man inte tittar vidare på frågan om riskkapitalbeskattningen?

Anf. 145 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

För det första vill jag säga att jag är glad att Göran Hägglund bär regeringsförklaringen så nära hjärtat som han tydligen gör.

För det andra: När det gäller relation till företagare vill jag säga att vi har väldigt mycket kontakter med företagare av olika slag i olika typer av företag – stora och små företag, företag i olika delar av landet osv. Jag vill påstå att vi för en mycket levande dialog som jag tycker är givande. Jag får också tecken från företagen på att de tycker att det är givande. Vi har också ett särskilt råd för småföretagarfrågor där vi arbetar mycket informellt. Jag tycker att det arbetet är lovande.

När det gäller arbetsrätten finns det en beredskap på olika håll för att försöka åstadkomma mer flexibla lösningar. Det är ingen tvekan om att 70-talets arbetsrätt var litet betongaktig. Det är i varje fall inte den arbetsrätt vi behöver i dag. Det tror jag är helt klart.

Det finns en beredskap från t.ex. företrädare för fackliga organisationer för att finna nya lösningar. Det är just när man kan finna nya lösningar som parterna och många partier accepterar som man kan få det bra. Det är då det kan bli hållbart. Här finns en beredskap också från regeringens sida för att företa sådana förändringar. Jag tror nog att vi skall kunna hitta bra lösningar också på arbetsrättens område utan att använda den typ av metoder som användes i våras.

Anf. 146 GÖRAN HÄGGLUND (kds) replik

Herr talman! Det var ett intressant besked som vi kan ta fasta på: Statsrådet säger att det finns en beredskap i regeringen eller närallgande organisationer för att överväga förändringar på arbetsrättens område. Vi får se vad det kan komma att innebära i praktiken.

Jag skall använda sista minuten till att upprepa en annan fråga som jag ställde när det gällde bristen på eller avsaknaden av nya expanderande företag i Sverige. Vi förnyar stocken av företag alltför långsamt.

Vilka åtgärder är det riktigt att vidta i ett sådant läge? Man kan naturligtvis föra ett resonemang om att vi allmänt måste få upp köpkraften osv. Men vilka åtgärder riktade gentemot företagen kan motverka de försämringar som har skett i form av arbetsrättsförändringar när det gäller beskattningen av företagen och försämring av kvittningsrätten? Hur kan vi få till stånd de nya företag som vi alla är överens om är avgörande betydelse för vårt lands framtid?

Anf. 147 Näringsminister STEN HECKSCHER (s)

Herr talman! Jag ser fram emot fortsatta diskussioner med Göran Hägglund om detta när vi har mer tid. Låt mig bara rent punktvis säga några saker.

Det är viktigt att ta de bidragsformer för t.ex. nystart som finns på allvar. Jag vill gärna säga att det inte bara gäller bidragsformer. Jag har på olika jobb jag haft i mitt liv konstaterat att man tenderar att se alldeles för mycket och isolerat till pengar. Omgivningen för företagare är väl så viktig. Företagare har ofta *en* idé, och tror att det räcker med den idéen för att skära guld med täljkniv, när man i själva verket saknar en väldig massa olika relevant och strategiskt viktig kompetens.

Det leder över till att kompetensfrågorna fordrar ytterligare uppmärksamhet. Det förslag som riksdagen så småningom får om särskilda utbildningssatsningar vad gäller teknik och naturvetenskap kan t.ex. vara viktigt här. Det gäller att få ut fler akademiker i småföretagen. Teknikfrågan är viktig.

För den uppmärksamme läsaren av budgetpropositionen finns det en hel del sådana uppslag, men jag medger gärna att det finns utrymme för ytterligare nytänkande. Jag ser fram emot att vi skall kunna åstadkomma det.

Anf. 148 YVONNE RUWAIDA (mp)

Herr talman! Vi har talat om det viktiga i att från statens sida ha klara spelregler för företag, men däremot ingenting om de spelregler som skall finnas mellan producenten och konsumenten.

God miljö är hög standard. Vi skall inte sänka vår levnadsstandard för att rädda miljön av den enkla anledningen att bättre miljö och en hållbar utveckling innebär höjd levnadsstandard.

Däremot måste vi förändra vår materiella konsumtion: vad vi köper, vad vi gör med uttjänta varor, hur vi reser m.m. Vår dagliga roll som konsument är oerhört viktig.

Det är intressant att jämföra dagens situation med den som rådde då de grundläggande ekonomiska teorierna utformades. Den fria konkurrensen hade helt andra förutsättningar att fungera bra i 1700-talets lokala samhällen och bidrog till en förbättrad levnadsstandard. På den tiden var de tillverkade produkterna sådana, att man kunde bedöma råvaror, utförande, produktionsförhållanden och funktion. Det allra mesta tillverkades inom hushållens ram.

Målet med marknadsekonomi är att effektivt utnyttja resurserna. Människor skall få så bra varor och tjänster som möjligt till ett så lågt pris som möjligt. Med andra ord skall man få god kvalitet till låga priser.

Det är viktigt att vi inser att en fungerande marknadsekonomi kräver dels sociala och ekologiska regler från staten, dels kritiska och kunniga konsumenter som har möjlighet att göra medvetna val. Det är först då vi kan prata om valfrihet.

En viktig grundsten är att man lätt får den information man behöver om en varas innehåll och dess produktionssätt. Det tillhör de mänskliga rättigheterna att man får full information om vad det är man köper. Det kravet kan tillgodoses genom fullständig innehållsdeklaration, miljövarudeklaration, olika märkningssystem och jämförelsepriser.

Konsumentpolitiken försvarar oss alla – oss alla som konsumenter. Det är med den som med marknadsekonomin – det är oss den är till för.

Men man negligerar konsumentpolitiken i dag. Det märker vi bl.a. i denna allmänpolitiska debatt. Jag är den enda av alla talare som tar upp frågan under en tre dagars lång debatt.

Sverige måste värna konsumenternas rätt till hårdare gränsvärden och bestämmelser om vilka ämnen som får ingå i våra livsmedel. Det gäller genmanipulerad och bestrålad mat, men också en mängd tillsat-

ser som vi sedan en längre tid sluppit, men som nu är på väg tillbaks i och med EU-medlemskapet.

EU-medlemskapet har inneburit att många affärer inte uppger jämförelsepris när det gäller frukt och grönsaker. Konsumentverket har nu uppmanat dagligvaruhandeln att sluta med detta oskick, och det är positivt. Men detta exempel visar på de problem som medlemskapet i EU medför och hur viktigt det är att stärka konsumentpolitiken nu när vi har gått med i EU. Konsumentmakten skall likställas med producentinflytandet.

Inom EU har man regler, dvs. direktiv, när det gäller vad som får ingå i barnmat och olika mjölkersättningar. Dessa krav behöver producenterna inom EU i dag inte uppfylla. Man får göra undantag i minst två år. Ändå är kraven mycket lägre ställda än de vi har i Sverige. Det visar på vilka som har makten inom EU. Producenterna har mycket mer makt än konsumenterna.

Varugenomströmningen i samhället har på kort tid blivit det största miljöproblemet i vår del av världen. En ny hållbar livsstil för global överlevnad krävs. Den måste växa fram genom en kombination av lagstiftning, ekonomiska styrmedel och ökade kunskaper.

Ett sätt att främja konsumenternas möjlighet till effektiva val på marknaden är olika märkningssystem. Miljöeffektiva val stimuleras fram genom miljömärkningen. Den stimulerar också näringslivet att ta fram miljövänliga produkter.

För att olika miljömärkningssystem skall kunna fungera krävs det att konsumenterna känner att systemen är trovärdiga, och detta förutsätter att tre villkor uppfylls. Ett är att man har specificerade krav på miljömärkningssystemet. Ett annat är att man förhindrar vilseledande miljöargument i marknadsföringen av varor och tjänster. Ett tredje är att kunskapen bland konsumenterna om de olika miljömärkningssystemen är stor.

Svanen, som är Nordiska rådets miljömärkningssystem, har ett antal brister och kan skada miljömärkningens trovärdighet. Jag skall ge några exempel. Underlagsarbetena för Svanen är inte offentliga, och dokumenten saknar referenser. Miljömärkningssystemet finansieras delvis genom sålda miljömärkta produkter. Det finns en paragraf som förbjuder produkter som är märkta med svanen att även ha miljömärket "Bra miljöval". Däremot förbjuder man inte EU:s miljömärkning.

Sverige bör framföra de brister som miljömärkningssystemet Svanen har på Nordiska rådets möte i Reykjavik, för att dessa skall tas bort. Annars finns en stor risk att vi kommer att förlora ett viktigt verktyg för att nå en mera hållbar konsumtion. Så är det t.ex. i USA. Där har miljömärkningssystemet förlorat all trovärdighet.

Konsumenterna kan bli en av de viktiga drivande krafterna i vår tid. Jag har många fler punkter som jag skulle kunna ta upp, men jag hinner inte. Vi får dock inte glömma bort att konsumenternas dagliga agerande påverkar dels deras privatekonomi, dels miljön, resurserna och hela samhällsekonomin. Utan en stark konsumentpolitik får vi bara en halv marknadsekonomi. Marknaden består av producenter och konsumenter. En fungerande demokratisk marknadsekonomi kräver medvetna kon-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

sumenter och att producenterna uppfyller vissa skyldigheter gentemot konsumenterna.

Anf. 149 MARIE GRANLUND (s)

Herr talman! Vi har här innan hört näringsministern redovisa vilka åtgärder vi socialdemokrater vill vidta för att åstadkomma ett väl fungerande näringsliv, hur företagen skall ges goda villkor för att kunna investera och expandera. Jag vill här ta upp ett område som framöver också kommer att ha mycket hög prioritet, ett område som har väldigt stor betydelse för ett framgångsrikt och sunt näringsliv. Det är kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Den ekonomiska brottsligheten är utan tvivel ett oerhört allvarligt problem, både för enskilda företag och för samhället i stort. Ekobrottsligheten har i dag nått en sådan omfattning att den hotar grundvalarna för en väl fungerande ekonomi och det demokratiska samhällsskicket. I flera branscher har brottsligheten blivit en förutsättning för att driva näringsverksamhet.

Vi vet att ekobrotten kostar skattebetalarna i storleksklassen 100 miljarder kronor årligen. Det handlar om skattebedrägerier, valutabrott, andra former av bedrägerier och gäldenärsbrott. Den ekonomiska brottsligheten har numera inte sällan också samband med annan grov kriminalitet, genom att pengar från narkotikahandel eller annan olaglig verksamhet tvättas och sedan används i affärsverksamheten.

Det är många som drabbas. En del blir arbetslösa i samband med konkurser. Seriösa företagare mister sina företag eller dras själva in i brottsligheten. Myndigheternas arbete blir svårare och mer tungrott.

De direkta skador som drabbar fordringsägare, kunder och anställda kan beskrivas som en ekonomisk överföring från offren till det brottsliga företaget.

Men förutom de ekonomiska förluster som denna brottslighet orsakar för enskilda och det allmänna utgör den också ett hot mot det känsliga nätverk av förtroende och därmed förutsägbarhet som är en av de absolut viktigaste förutsättningarna för en väl fungerande marknadsekonomi. Den ekonomiska brottsligheten snedvrider den fria konkurrensen samtidigt som moralen påverkas.

Genom ekonomisk brottslighet får ineffektiva företag ökade möjligheter att överleva. Detta sker på bekostnad av hederliga och effektiva företag. Det leder till att den sunda konkurrensen dämpas och den ekonomiska effektiviteten minskar. Branscher med många svarta företag har ofta en svagare konkurrens, lägre utvecklingstakt, lägre kvalitet på produkterna och en större prisspridning än branscher med få svarta företag.

En annan viktig aspekt som ibland glöms bort är att den ekonomiska brottsligheten tär och gnager på samhällssolidariteten. Om människor upplever att vissa kan undandra sig att bidra till att finansiera vår gemensamma sektor finns det en uppenbar risk att skattefiffel och svartarbete sprider sig. Vad får den unga för bild av vårt samhälle när hon första gången får sin lön och den består av svarta pengar? Den onda cirkeln blir ett faktum.

Samhällets insatser mot den ekonomiska brottsligheten är i dag helt otillräckliga. Dessutom finns det stora brister i rättsväsendets förmåga att hantera dessa brott. Tidsfördröjningarna är alltför långa, och många brott hinner inte utredas innan de preskriberas.

Samhällets insatser måste därför kraftigt ökas när det gäller att förebygga och ingripa mot ekonomisk brottslighet. Brotten måste förebyggas och förhindras både genom lagstiftning och kontroll.

Men statliga åtgärder är inte tillräckliga. Även näringslivets egen medverkan behövs. Det är viktigt att öka risken för upptäckt av fusk och samtidigt stärka det gemensamma ansvaret för regelefterlevnaden. Värderingar, attityder och förebilder har ett stort inflytande.

Det är viktigt att vi nu har fått en regering som vill prioritera kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Herr talman! Vi är många som med spänning och förväntan ser fram emot den nyligen tillsatta samordningsgruppens arbete. Den har i uppgift att redovisa en strategi för att effektivisera kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Vi kommer att få möjlighet framöver att diskutera den ekonomiska brottsligheten ingående här i kammaren. Redan i april skall arbetet redovisas. Det är bra, för det brådskar.

Anf. 150 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Först vill jag instämma mycket tydligt i Marie Granlunds vilja att bekämpa ekobrottsligheten. Jag vill även framhålla de ökade satsningar på ekoåklagare och ekopoliser som gjorts under de senaste två åren.

Jag vill också få fram en ny konkurslagstiftning. Den har i praktiken legat klar sedan försommaren och ännu inte kommit till riksdagen. Icke obetydliga delar av problemen med ekobrottsligheten finns inom detta område. Vi behöver en modern konkurslagstiftning. Det saknades under den gångna mandatperioden. Den gamla lagstiftningen, från tidigare regeringar, lämnade mycket övrigt att önska.

Jag har tidigare här i kammaren redogjort för hur många bekvämlighetskonkurser direkt har lett till betydande snedvridningar av konkurrensen. Man har icke klarat av samarbetet mellan ett antal myndigheter förrän under de senaste åren, inte minst efter initiativ av landshövdingen här i Stockholm för att komma åt ekobrottslighet inom bl.a. restaurangnäringen.

Herr talman! Jag vill bestrida det goda näringsklimat som den socialdemokratiska regeringen påstår sig ha åstadkommit under dessa fyra månader. Det skulle i så fall vara höjd bolagsskatt, höjd skatt på aktieutdelningar, höjd skatt på riskkapital och mindre pengar till industrirelevant forskning. Man kan tycka att det är mycket, men det är inte något som förbättrar näringsklimatet.

Anf. 151 LENNART KLOCKARE (s)

Herr talman! Jag kommer att tala om mineralprospektering. Den totala satsningen på prospektering i Sverige, både statlig och privat, låg i början av 1980-talet på drygt 200 miljoner kronor årligen. I dag är summan nere i ca 65 miljoner kronor. Nedgången i prospekteringen

beror i stor utsträckning på de beslut riksdagen fattade den 25 mars 1992 om att avveckla den statliga prospekteringen och lägga ner Nämnden för statens gruvegendom.

För att ersätta den malm som årligen bryts i de två nordligaste länen, Norrbotten och Västerbotten, krävs att man hittar i genomsnitt 8 miljoner ton malm per år. Det innebär en prospekteringsvolym på motsvarande 250 miljoner kronor. För att den nedåtgående trenden i mineralreserven skall brytas krävs att prospekteringsnivån ligger mellan 250 och 300 miljoner kronor årligen.

En uppenbar följd av den låga prospekteringsnivån i landet blir att allt färre brytvärda malmer kommer att hittas. Mineralreserven i de svenska ädel- och basmetallerna kommer, med något undantag, med nuvarande produktionstakt att vara tömda inom åtta år, om inte nya malmkvantiteter tillförs.

En ökad totalprospektering ger på sikt flera brytvärda förekomster och därmed också flera arbetstillfällen inom gruvnäringen. Merparten av områdena med hög geologisk potential för nyfynd av malmer ligger i Norrlands inland, där arbetslösheten också är hög.

Småskalig gruvverksamhet är mycket vanligt förekommande utomlands. Den nuvarande gruvnäringen domineras i huvudsak av två stora företag.

En ökad prospektering och därmed fler nya fyndigheter ger möjligheter för mindre företag att etablera sig samt investera och bryta både kända och nya fyndigheter. Detta skulle ge möjligheter att bedriva gruvverksamhet i mindre skala.

Under de första nio månaderna 1994 har andelen mutsedlar, undersökningstillstånd, ökat kraftigt. Framför allt är det utländska företag som ökar i omfattning. De har börjat intressera sig för Sverige.

Det är internationellt känt att Sveriges berggrund erbjuder goda möjligheter till nya fynd av malmer och mineraler.

Herr talman! Samhället bör återta initiativet när det gäller prospektering av våra naturtillgångar.

Ett nytt prospekterings- eller investmentbolag, eller verk, med en annorlunda affärslogik än de båda stora företagen skulle bidra till att småskalig gruvverksamhet kunde etableras i ökad omfattning. Bolaget kunde vara helt eller delvis statligt, vilket innebär att även staten får en betydande insyn i prospekteringen och därmed i den framtida gruvnäringen. Dessutom kommer det svenska –statliga – ägandet av nya malmer och mineralfyndigheter att bli större.

En lämplig placering av ett sådant här nytt bolag/verk skulle naturligtvis kunna vara Norrbotten, med hänsyn till närheten till de platser där verksamheten skall bedrivas.

Finansieringen skulle kunna lösas på flera sätt. Bl.a. skulle företaget kunna introduceras på den svenska börsen eller på en utländsk börs. Staten skulle kunna kapitalisera företaget initialt. Senare får man ta ställning till om privata intressen kan ta över delar eller hela verksamheten.

Herr talman! Utbildning och forskning inom geområdet ligger i dag på en mycket låg nivå. Det finns en betydande risk att ytterligare forskning försvinner.

Med anledning av det rådande arbetsmarknadsläget för prospekteringsinriktade geovetare söker sig allt färre till denna utbildning. Detta kommer att vara till nackdel för framtiden, därför att det kommer att bli svårt att inom landet få tag i kvalificerade prospektörer.

En viktig effekt av ett statligt initiativ är att man visar på statsmakternas intresse och tilltro till branschens framtid. Vidare kommer företaget, i sin strävan att hålla en hög kunskapsnivå, att kunna initiera olika intressanta forskningsuppgifter.

För att bli framgångsrikt krävs det att det nya bolaget har en mycket hög kompetens samt är maximalt flexibelt. Företaget kommer därför i betydande omfattning att nyttja konsulter och entreprenörer för det direkta fältarbetet samt inleda ett nära samarbete med högskolor och universitet. Vi har ju redan en högskola i Luleå, som man naturligtvis kunde samarbeta med.

Herr talman! Jag anser det mycket angeläget att samhället tar initiativ för att ta till vara de naturtillgångar som finns i landet, för att nyttja den kompetens som finns i dag och för att för framtiden utveckla kompetensen inom området.

Anf. 152 PER WESTERBERG (m) replik

Herr talman! Den här frågan har en lång tradition i denna kammare. Vi har här i den svenska riksdagen satsat väldigt mycket pengar på prospekteringsverksamhet. Facit är förskräckande: nästan inga resultat alls.

Jag delar Lennart Klockares uppfattning att det behövs mer av gruvfyndigheter för att kunna utnyttja de mineraliseringar som är brytvärda, dvs. malmerna. Det är därför som flera av oppositionspartierna vill se till att karteringsverksamheten fullföljs. Den är nämligen en förutsättning för prospekteringen. Jag tycker att Lennart Klockare skall tala med sina partivänner om den saken.

När den kronandel, särskatt, som tidigare gällde för prospekteringen och fyndigheterna togs bort och vi öppnade för prospektering och för inmutningar även från icke svenska företag fick vi den stora tillströmning som på kort tid gett mycket positiva resultat.

Min slutsats är motsatsen till Lennart Klockares. Bibehåll alltså öppenheten! Låt alla de som nu kommer in och vill leta efter mineraler skapa arbetstillfällen. Det får vara mindre av nya gruvor som kan vara lönsamma. Men se gärna till att vi upprätthåller en bra kartering. Då måste vi även se till att den socialdemokratiska regeringen är med på detta, för det är väl den som är just en bromskloss.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

Anf. 153 LENNART KLOCKARE (s) replik

Fru talman! När det gäller statens engagemang i gruvnäringen visar det borgerliga beslutet från 1992 på effekterna här: Prospekteringen har gått ned väldigt kraftigt. Det gäller både enskilda och företag. Den inriktning som jag här redovisat har inte prövats på nämnda sätt. Därför vågar mindre företag inte satsa på den. Således måste samhället gå in och vara med. Samhället måste alltså starta upp den här verksamheten.

Anf. 154 PER WESTERBERG (m) replik

Fru talman! Först kan vi väl notera att de stora satsningarna från slutet av 70-talet, under hela 80-talet och fram på 90-talet nästan inte gett några som helst nya gruvor. Dessa pengar förlorades därmed i stor utsträckning.

Det var stor splittring på ett antal svenska myndigheter – alltifrån Nämnden för statens gruvegendom till SGAB och SGU. Det gav inte bra resultat.

Genom avregleringen har vi fått ett utomordentligt stort internationellt, och även svenskt, intresse för prospekteringen; med egna kapitalresurser och utan belastning på skattebetalarna. Det tycker jag att vi skall vara glada för.

Jag håller med de fackföreningsledare som uttalat att de struntar i om arbetsgivaren är Wallenberg eller svenska staten eller om arbetsgivaren är utländsk. Det viktiga är att få bra, välbetalda jobb i Sverige. Den uppfattningen delar jag i stort sett även på detta område.

Anf. 155 LENNART KLOCKARE (s) replik

Fru talman! Per Westerberg, såväl gamla karteringar som de nya karteringar som man måste söka och prospektera kan ge resultat. Det är inte varje ny prospektering som ger en gruva där man kan bryta. Därför måste det vara fråga om stora satsningar och ett samhälleligt engagemang i frågan. Eljest vågar man inte satsa på det här.

Jag tycker att resultatet beträffande avvecklingen av det statliga engagemanget visar att prospekteringarna har gått ned jämfört med hur det var på 80-talet.

Anf. 156 LAILA BÄCK (s)

Fru talman! Inom näringspolitiken finns det ett stort antal branscher. Föregående talare tog upp gruvnäringen. En annan bransch är skogsnäringen. Skogsindustrin och skogsbruket utgör tillsammans en av de viktigaste näringarna för Sverige. De har utvecklats till vår främsta exportnäring. Sågverken arbetar för högtryck för att hinna med alla order som kommer in. Pappersindustrin har ökat sin produktion med 6 % och har förbättrat sina ekonomiska resultat avsevärt.

Den här utvecklingen har också bidragit till ökad avverkning i den svenska skogen. Men även om avverkningen har ökat med närmare 10 % på ett år är årsavverkningen betydligt lägre än den årliga tillväxten. Vi kan avverka en hel del mer, eftersom behovet är uppenbart i och

med skogsindustrins ökade produktion. Vilken skogspolitik skall vi då inrikta oss på så att vi inte bara utnyttjar skogens fördelar?

Den 1 januari 1994 trädde den skogspolitiska proposition i kraft som riksdagen beslutade om 1993. Den inriktar sig till stora delar på de skogsprinciper som antogs på FN:s miljökonferens i Rio de Janeiro 1992.

Eftersom skogsindustrin har stor betydelse för näringar som skogsbruk, transporter och verkstadsindustri är det viktigt att vi i Sverige följer de principer som antogs i Rio för att vi skall få ett långlivat skogsbruk.

I principerna betonas både utnyttjande och vård av skogarna. Vi måste ha både produktionsmål och miljömål i den svenska skogspolitiken. Dessa mål måste vara jämställda och väga lika tungt.

Skogsägarna har påtagligt ökat sitt intresse och engagemang för naturvård och naturhänsyn. Detta kommer att motverka eventuella negativa tendenser som kan leda till minskad kvalitet i skogsskötseln.

Skogsägarnas ökade intresse gör att skogen och skogsmarken kan utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger en uthållig och god avkastning. Det miljömål som gäller för skogsbruket är att skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga skall bevaras. Biologisk mångfald och genetisk variation i skogen skall säkras.

Skogen skall brukas så att växt- och djurarter som naturligt hör hemma i skogen ges förutsättningar att fortleva under naturliga och livskraftiga förhållanden.

På större delen av den svenska skogsmarken skall skogen brukas och då på ett sätt som innebär att hänsyn tas till naturvårdens intressen.

Jag går tillbaka till Riokonferensen. Sverige har i och med sitt engagemang både inför och under konferensen en hög profil i internationella skogsfrågor. Det är viktigt att vi behåller den profilen när vi nu deltar internationellt i en mängd uppföljningsarbeten.

Bl.a. har ett samarbete utvecklats med Central- och Östeuropa, som numera inte bara är intresserade av svensk skogsteknologi och skogsvård utan också av våra kunskaper på skogsmiljöområdet.

Fru talman! Vi måste använda vår skog på ett bra sätt så att vi bl.a. kan utnyttja volymen skogsråvara fullt ut för att på så sätt hålla uppe skogens värde som ekonomisk bas för våra skogsbygder. Som näringsminister Sten Heckscher sade kan ett användningsområde vara nya typer av förädlade industrier.

Skogsbränsle är en viktig del av vår bioenergibas. Förädling till flytande drivmedel kommer att behövas.

På sikt måste alltmer av olja och kol ersättas av biomassa som bas för kemisk industri, framställning av plaster m.m.

Den moderna biotekniken, som kan väntas ge helt nya metoder för att förädla biomassa, är inte alltför avlägsen.

Skogen och skogsindustrin har också stor regional betydelse. En vidare utveckling av den träförädlade industrin ger på kort sikt både stabilare avsättning av skogsråvaran och ökad sysselsättning i skogsbygderna.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

I skogslänen ger den långsammare tillväxttakten den sorts kvalitetsvirke som en framgångsrik träförädlingsindustri behöver.

Det skogsindustriella systemet med förnybara råvaror och produkter som kan återanvändas är i balans med det stora naturliga kretslopp som styr vårt klimat och vår miljö. Skogsbruk och skogsindustriell verksamhet kommer att få en ökad betydelse för världens växande behov av såväl råvaror som energi. Därför måste vi i Sverige fortsätta att följa de mål som vi har satt upp tillsammans med andra länder för att driva en skogspolitik som innehåller lika stora delar produktionsmål som miljömål. Utöver det kan vi se fram emot ett skogsbruk och en skogsindustri som kommer att utvecklas och leva vidare en lång tid framöver.

Anf. 157 PER WESTERBERG (m) replik

Fru talman! Jag delar uppfattningen att skogsindustrin i vid bemärkelse har en utomordentligt stor betydelse för Sveriges ekonomiska utveckling. Det var av det skälet Assidomän bildades. Det var för att bättre kunna ta tillvara Norrlands inlands skogar men även för att kunna exportera skogskunnande, vilket faktiskt är ett betydande svenskt kompetensområde att ta till vara på exportmarknaden.

Men det gäller också att hela tiden jobba internationellt, för annars kommer den svenska skogen att stå kvar medan skog som inte omfattas av bra miljövärd importeras till lägre priser. Därför är det viktigt att vi är inne på det internationella området.

Jag beklagar därför två saker med regeringens nu förda politik: dels att man ånyo börjat att diskriminera den svenska skogen genom en ny fastighetsskatt på skogsinnehav som försämrar konkurrenskraften för god, bra miljöskött skog i Sverige jämfört med importskogen, dels neddragningen på satsningarna på forskningen och teknikutvecklingen, där vi de facto i dag ligger efter i förhållande till en rad andra länder när det gäller just träegenskaper och massaegenskaper.

Anf. 158 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Jag vill också instämma i skogens stora betydelse för detta land. Skogen har en mycket stor betydelse för skogsbruk, massa, papper, sågverksnäring och energiförsörjning. Av alla näringar ger den oss också de största exportinkomsterna i landet.

Här har tagits upp uthålligt skogsbruk. Miljömålen och produktionsmålen är jämställda. Det är precis vad som sägs i den nya lagen, att de olika målen är jämställda. Jag vill hävda att det privata skogsbruket har levt upp till detta ganska länge. Däremot var det sämre förr med de stora skogsbolagen och statens skogar, där man hade mycket stora kalhyggen osv. Men i det privata skogsbruket har man under lång tid tänkt på miljön samt också jämställt målen.

Det är illavarslande att man säger att man nu skall införa en ny avgift på skogen. Skatter och avgifter skall höjas bara för att finansiera EU-medlemskapet. Men det har också aviserats en ny naturvårdsavgift för att betala intrång på det enskilda ägandet. Detta är mycket illavarslande, och jag hoppas att den inte kommer att införas.

Skogen är en mycket viktig resurs som förvaltas väl av de privata skogsägarna. Det skall man ta till vara och också låta dem göra det i fortsättningen i stället för att införa straffavgifter för dem.

Som jag tidigare sade till näringsministern hoppas jag att vi kan få en större satsning på förädling av den svenska skogsråvaran. Här finns det många nya jobb att hämta. Här finns det också möjligheter att ta fram nya produkter, om man satsar riktiga resurser på denna forskning som är industrirelaterad. Detta är mycket väsentligt. Men jag tycker att det är illavarslande att man skall lägga straffavgifter på den svenska skogen.

Anf. 159 LAILA BÄCK (s) replik

Fru talman! Kjell Ericsson, jag har inte någon gång sagt att jag förordar kalhyggen, utan jag förordar en balans i skogsnäringen. Det framgår, som sagt, av den lag som började gälla den 1 januari 1994.

Anf. 160 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Jag poängterar att den nya skogsvårdslagen innehåller jämställda mål mellan miljö och produktion. Det tycker jag är riktigt. De svenska skogsägarna lever också upp till detta. Vad jag tycker är illavarslande är att man då skall lägga en straffskatt på skogsägarna. Jag hoppas att man tänker om i det avseendet.

Anf. 161 DAG ERICSON (s)

Fru talman! Jag tänker i mitt anförande tala en hel del om småföretag och riskkapital. Frågorna har tidigare varit uppe i den näringspolitiska debatten, så det kanske blir en del upprepningar.

Under de senaste åren har Sverige fått en helt oacceptabel arbetslöshet. Skälen till detta är flera, en internationell lågkonjunktur men även en regering som inte har kunnat hantera Sveriges ekonomi. Detta har drabbat den offentliga sektorn men även små och medelstora företag.

Vi vet också att det under den senaste treårsperioden har blivit 50 000 konkurser. För de små och medelstora företagen har marknaden försvunnit, vilket gett sämre möjligheter att få order och därigenom sälja varor och tjänster. Problemen med att få krediter för investeringar och expansion har också varit mycket stora.

Under valrörelsen 1994 var alla partier rörande överens om att möjligheterna till nya jobb skulle skapas i de små och medelstora företagen. Men vi har också märkt en skillnad mellan Socialdemokraternas och de borgerligas syn på hur man skall lösa problemen. De borgerliga partierna trodde, och tror fortfarande, att man bara genom att gynna företagarna genom låga eller obefintliga skatter skulle få bra och livskraftiga små och medelstora företag. Om sedan också de s.k. marknadskrafterna fick spela fritt, så skulle lyckan bli fullständig. Resultatet är den största nedgång vi någonsin har sett på i stort sett alla områden.

Vi socialdemokrater anser att både företagen och företagarna måste fungera och ges bra möjligheter. Det kräver vissa grundläggande förutsättningar.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

För det första måste det finnas möjlighet att köpa varor. Företagen måste kunna sälja sina produkter och tjänster.

För det andra måste det finnas en väl fungerande kapitalmarknad med räntor som är acceptabla.

För det tredje måste det finnas regler för arbetsmarknadens parter som jämställer bäge parter.

För det fjärde måste det finnas väl utbildade företagare och anställda.

För att redovisa de små och medelstora företagens betydelse för Sverige kan nämnas att 59 % är sysselsatta inom den privata sektorn i företag med mindre än 200 anställda. Av dessa 59 % arbetar 33 % i företag med mindre än 19 anställda. Den övervägande delen av personalen inom den privata industrin arbetar alltså i de mindre företagen.

Små och medelstora företag är således ett måste för Sverige. Vad vill vi göra för denna grupp? Som jag tidigare sagt måste det finnas köpare av varorna och tjänsterna. Vi tror att om vi får ner arbetslösheten, så att folk vågar handla och göra saker och ting, så kan det ge resultat. Bl.a. blir det naturligtvis mera pengar att handla för när fler människor går ut i arbetslivet. Kommuner och landsting får möjlighet att satsa på reparation, ombyggnad och tillbyggnad av skolor och daghem i stället för att satsa en massa pengar på bidrag etc. Genom att det kommer in mer pengar till företagen finns det naturligtvis möjlighet att investera och expandera.

När det gäller kapitalförsörjningen vill jag för det första säga att den inte fungerar i dag. För det andra vill jag dela upp den i tre delar. Det blir lätt en diskussion om att all kapitalförsörjning är riskkapital, men så är det naturligtvis inte. Riskkapitalet är den del som används till aktier eller om man exempelvis vill köpa in sitt företag i samband med utveckling. Riskkapitalet är alltså riskpengar som man kan bli av med helt eller delvis. Alternativt kan det gå väldigt bra så att man får tillbaka pengarna flera gånger om.

Det finns något annat som är svårt i dagens läge och som inte fungerar med bankerna, nämligen riskfyllda lån. Det är alltså pengar som skall användas för inköp av maskiner, för relativt viktiga marknader och för anställning av personal. Det system som man där skulle kunna bygga upp är att man tillsammans hittar olika möjligheter för säkerheter.

Vi socialdemokrater har i vårt budgetförslag pekat på att vi skall använda Atle och Bure för att hjälpa till med riskkapital. Vi är även beredda att skjuta till lånemedel för kvinnligt företagande. Vi har också sagt att vi är beredda att införa ett s.k. riskkapitalavdrag.

Arbetsrättslagarna har diskuterats mycket. Efter att i 28 år ha jobbat, och jag jobbar fortfarande, som egen företagare vill jag påstå att det är överdrivet att arbetsrättslagarna är så besvärliga. Jag har faktiskt inte träffat en enda person som själv har blivit inblandad i detta. Där emot har jag träffat en massa människor som säger att de känner någon som känner någon som känner någon som blivit inblandad, men jag har själv aldrig träffat den personen. Det är väldigt konstigt att man förstör upp problemen så oerhört. Finns det problem, så låt oss titta på

dess. Då kan vi reda ut problemen. Men låt inte företagen bli rädda för att anställa personal på grund av arbetsrättslagarna, för med dem är det i praktiken inga problem.

Fru talman! Som ni förstår ligger detta ämne mig varmt om hjärtat. Jag anser att små och medelstora företag är det viktigaste vi har för att få ner arbetslösheten och få ordning på Sveriges ekonomi.

Anf. 162 PER WESTERBERG (m) replik

Fru talman! Dag Ericson har aldrig träffat på någon företagare som har haft problem med arbetsrättslagarna. Han skall om några sekunder få träffa en, mig själv om inte annat.

Jag noterar också att det finns ett oerhört stort antal företagare som har problem. Det är framför allt i de minsta företagen som problemen förekommer. Jag delar gärna Dag Ericsons uppfattning att arbetsrätten inte är ett stort problem för de stora företagen. Där fungerar den i många fall ganska bra.

När det sedan gäller kapitalförsörjningen i företagen avviker faktiskt Sverige radikalt när det gäller andelen små företag men också när det gäller hela kapitaliseringen av dessa.

Vi har ju mycket litet ägarkapital i företagen och vi har hälften så många företag jämfört med omvärlden och med hänsyn till vår befolkning. Det innebär med andra ord att ett större risktagande i de svenska företagen leder lättare till konkurser och till att det blir mycket svårare att låna pengar. Det är ju det som gör att vi inte får den utveckling som Dag Ericson så gärna skulle vilja ha.

Företagen måste få samma skattevillkor som motsvarande kontinentala företag har. De måste få samma arbetsregler och samma möjligheter när det gäller teknikspridning och olika typer av forskning. Det har vi kämpat för under de senaste åren.

Fru talman! Till sist vill jag bara säga att jag är tacksam över att Dag Ericson är för riskkapitalavdraget. Vi från den borgerliga oppositionen – åtminstone delar av den – har slagits för riskkapitalavdraget under 80-talet och 90-talet. Men inte ens under den borgerliga fyrtipartiregeringen lyckades vi få majoritet för detta i denna kammare. Låt oss hoppas att vi kan få det innevarande år.

Anf. 163 DAG ERICSON (s) replik

Fru talman! Per Westerberg talade om kapitalförsörjning. Vi är alla medvetna om att det är ett väldigt lågt eget kapital i företagen, speciellt i de minsta företagen. Men detta kapital kan byggas upp genom att företagen går bra, inte genom att det finns en mängd personer som får en massa skattelättnader utifrån. Det finns ingen koppling när det gäller skattelättnader i samband med att man tar ut pengar från ett företag. Pengarna skall ju stanna kvar, och på det viset bygger man upp kapital i ett företag.

Per Westerberg sade att han själv hade drabbats av detta med arbetsrätten. Det vore intressant att få reda på exakt var problemet ligger. När det gäller de minsta företagen skall vi naturligtvis se över det hela och genomföra förändringar. Om det finns praktiska problem skall vi

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

undanröja dem, så att inte folk låter bli att anställa eller att man skjuter anställandet fram i tiden. Saker som folk är rädda för visar sig ofta i praktiken inte vara någonting att vara rädd för.

Sedan vill jag ta upp en annan sak som jag inte hann med i mitt anförande. Per Westerberg sade att Socialdemokraterna är det mest småföretagsfientliga partiet här i kammaren. Går man ut i kommuner eller till representanter för småföretag och frågar vem de vänder sig till, får man svaret att det inte är till borgerliga företrädare utan till socialdemokratiska företrädare. Där får man hjälp, där finns handlingskraft och där sker det saker och ting. Jag har mycket stor erfarenhet i det sammanhanget. Jag vet att företagare går till socialdemokratiska företrädare för att få hjälp och för att diskutera hur man skall lösa sina problem.

Anf. 164 PER WESTERBERG (m) replik

Fru talman! Jag är glad över att Dag Ericson är med på att vi behöver en högre lönsamhet, i synnerhet i de mindre och medelstora företagen. Men det måste också bygga på att vi har en anständig beskattning av dessa bolag. Det har vi i praktiken aldrig haft i Sverige. Vi har haft det under något enstaka år under den senaste regeringen. Vi hann dock inte slutföra vårt arbete i alla delar. Nu är det tvärtom. Det är ökad beskattning av småföretagen som gäller.

Det är just genom en bra lönsamhet där ägarkapital kan ackumuleras i de mindre företagen. Jag delar uppfattningen att detta är det bästa sättet att bygga upp riskkapitalförsörjningen.

Sedan gäller det även för snabbväxande företag att få tillgång till externt kapital i Sverige, precis som överallt annars i hela Europa – detta för att få de nya jobben, de nya produkterna och därmed en välfärdsutbyggnad.

När det gäller arbetsrätten är det alldeles uppenbart så, att det är i samband med turordningsregler i de allra minsta företagen utan fackklubbar som de stora problemen uppkommer. Det talades tidigare i debatten om Göran Skytte. Det är just där som vi har blockeringarna och som man slaviskt tvingas att följa lagstiftningen i och med att ingen fackklubb kan ta tag i den delen av problematiken.

Jag är ledsn, Dag Ericson, i fråga om företagarfientligheten. När den borgerliga regeringen genomförde i praktiken hela småföretagarnas handlingsprogram från 1991 röstade Socialdemokraterna nej på nästan varenda punkt. Det gjorde inte Vänsterpartiet.

Anf. 165 DAG ERICSON (s) replik

Fru talman! Jag vill ta upp det här med beskattningen av företag. Det viktiga för företagen i dagens läge är inte en låg beskattning, och det har det inte heller varit tidigare. Det viktiga är att företagen går bra, att det finns arbete, att de kan jobba i lugn och ro och att det sker en utveckling. Om man ser på företagen är det en låg beskattning. De flesta småföretag tar ut de vinster som finns i löner, inte till aktieutdelning. Om det finns någonting kvar tas pengarna ut i löner. Och om det inte finns det låter man låter pengarna vara kvar i företagen. Det är en myt att det finns en massa pengar i företagen som kan beskattas. Det

finns det inte. Man låter pengarna kvar, och om den möjligheten finns tar man ut dem i löner. Så möjligheterna i det här sammanhanget är inte så stora.

Per Westerberg talade om småföretagens handlingsprogram. Det är bra att man diskuterar den biten. Men alla gånger stämmer inte handlingsprogrammen bra överens med verkligheten. Det är en viss skillnad när det gäller ganska många frågor, och det beror på hur dessa handlingsprogram skrivs.

Anf. 166 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Dag Ericson, liksom många andra socialdemokrater, försöker att skriva om historien. Han talar om att det har skett 50 000 konkurser under de senaste åren. Det är riktigt. Men vad beror egentligen det på? Jo, det beror ju på 80-talets spekulatöns ekonomi. Det lönade sig då bättre för företagsamheten att satsa i spekulativa objekt än i långsiktiga projekt. Det är det som den borgerliga regeringen åtgärdade genom att den satsade på bättre riskkapitalförsörjning. Man ökade riskkapitalet från 4 till 13 miljarder på de områden där det fanns statligt engagemang under den borgerliga tiden. Man sänkte skatter och avgifter för småföretagen med 13–14 miljarder. Man förenklade regelverket och underlättade nyetablering. Man förbättrade också forskning och utbildning, och man förbättrade infrastrukturen. Alla dessa insatser var åtgärder som hjälpte företagen och som var nödvändiga.

Vi vet också att det är många småföretag som i dag har ett lågt eget kapital. De har helt enkelt inte haft möjlighet att skaffa ett tillräckligt högt eget kapital, vilket också har lett till konkurser. Genom att sänka skatterna kan man nu få fram ett större eget kapital. Dessutom inrättades under den borgerliga regeringsperioden Investerings- och nyföretagarfonden. Det gav pengar till bl.a. eget kapital.

Det gjordes alltså en mängd insatser under denna period som vi nu kan skörda resultatet av. Det har startats många nya företag. Det tillkommer många nya jobb varje dag. Allt detta är ett resultat av den borgerliga fyrklöverregeringens politik.

Dag Ericson sade att man skall vända sig till socialdemokrater om man vill ha något resultat. Det vill jag bestämt bestrida. Man kan vända sig till alla partiers representanter. Jag har själv en gång i tiden varit kommunalråd, och jag hade enormt många kontakter med företagare. Nu har jag många kontakter varje dag med företagare. Jag vet hur de lever, hur de mår och jag vet också vad de vill. Jag tror att vi är väl uppdaterade när det gäller småföretagsamheten.

Anf. 167 DAG ERICSON (s) replik

Fru talman! Kjell Ericsson tog upp frågan om konkurser. Att det har inträffat 50 000 konkurser under den senaste perioden kan vi alla beklaga. Det är väldigt tråkigt. Sedan kan man diskutera vem som är skyldig eller icke skyldig till dessa konkurser. Men en sak är ju fullständigt klar: Många gånger har det inte funnits några jobb för dessa företag. De har kunnat producera, men de har inte kunnat sälja någonting. Precis som Kjell Ericsson säger har det berott på att det har funnits

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Näringspolitik

så pass dåligt med kapital i botten att man inte har kunnat överleva under dåliga perioder. Och det har funnits en konkurslagstiftning som inte fungerat bra, det kan vi också vara överens om. Den skulle behöva göras om på många sätt. Vem som skor sig på den kan vi spekulera mycket om. Men att den inte fungerar bra är helt klart.

Jag skulle vilja ta upp en annan fråga som man alltid glömmer bort i den här debatten. Vi talar hela tiden om att det skall startas nya företag och att de skall expandera. Vi måste ju också vara beredda på att det kommer att försvinna en hel del företag. Det ligger i sakens natur att så kommer att ske. Där måste vi också hitta regler om hur man upplöser företag på ett bra sätt utan att det skall kosta en massa pengar och utan att man skall gå via konkursinstrumentet. Det finns mycket att göra, Kjell Ericsson, och det vet han.

Men konkurslagstiftningen är inte bra, och den måste vi göra någonting åt.

Anf. 168 KJELL ERICSSON (c) replik

Fru talman! Jag skall inte tala mera om vem som bär skulden. Jag tycker att det är helt klart hur det har gått till.

Företagen hade inga jobb, sade Dag Ericson. Nej, det blev så. Man straffade ut sig från både inhemska och internationella marknader i kombination med en mycket djup lågkonjunktur. Den spelade också en roll.

Sedan är konkurslagstiftningen mycket dålig. Den måste förbättras. Som Per Westerberg tidigare sade finns det ett förslag som kan läggas fram. Det är nödvändigt att ändra konkurslagstiftningen för att vi skall få långsiktiga spelregler som är lika för alla företag. Så många konkurser kan ingen ställa upp på. Vi måste komma till rätta med detta så fort som möjligt.

Att företag försvinner ingår ju i en marknadsekonomi. Man skall då ha bra regler som gör det möjligt att avveckla företag. Det tycker jag också är riktigt. Dag Ericsons andra inlägg var mycket mer nyanserat än det första.

Anf. 169 INGVAR ERIKSSON (m)

Fru talman! I det just nu avslutade debattavsnittet i den allmänpolitiska debatten kring näringspolitik har många ord sagts om det nödvändiga med starka konkurrenskraftiga företag och om nya företag för att säkra de arbeten som redan finns men också för att skapa nya arbeten. Alla är ganska så överens om att det krävs många nya arbetsplatser om vi i Sverige skall få ner arbetslösheten och bli lyckosamma i arbetet med att komma till rätta med landets svåra ekonomiska problem. Men uppenbarligen skiljer sig åsikterna mycket åt när det gäller åtgärder och vilka politiska beslut som krävs för att åstadkomma detta.

Fru talman! Anslutningen till EU öppnar nya möjligheter på flera områden förutsatt att man tar vara på dessa möjligheter. Tyvärr verkar det som att den nuvarande socialdemokratiska regeringen, inklusive stödgrupper från Vänsterpartiet, ännu inte är beredd att ta till vara de nya möjligheter som skapats genom EU-avtalet på jordbrukets och livsmedelsindustrins områden.

Effektiviteten har ökat såväl inom jordbruks- som inom livsmedelsindustrin. Sektorn kan sägas vara väl förberedd inför EU-medlemskapet. Trots detta innebär givetvis medlemskapet stora utmaningar för näringen, ökad konkurrens på hemmaplan men också chansen att få mäta sina krafter på en öppen stor marknad med uppemot 370 miljoner konsument. God svensk djurhållning och produktion med stor hänsyn till miljön ger kvalitetsprodukter som alltmer efterfrågas på marknaderna ute i Europa.

Svenskt lantbruk och även livsmedelsindustrin är nu alltså inne i en helt ny situation då EU-medlemskapet är ett faktum. Chanserna är nu för första gången i modern tid stora att svensk kvalitetsproduktion från lantbruk och livsmedelsindustri skall lyckas etablera sig på exportmarknaderna på ett mera omfattande sätt. Detta beror på att det nu för första gången blir någorlunda bra förutsättningar för konkurrens på lika villkor. Vidare kommer den dumpning av livsmedel vilken förekom tidigare på den svenska marknaden, finansierad av EU:s skattebetalare, att försvinna. Ökad svensk export skulle innebära att kapacitetsutnyttjandet, såväl inom jordbruket som inom livsmedelsindustrin, sänker produktionskostnaderna per producerad enhet. Det leder till lägre konsumentpriser och ökad konkurrenskraft. Det är alltså bra även för svenska konsument. Lönsamheten skulle för första gången på länge kunna öka inom hela livsmedelsbranschen. Enligt vårt sätt att se skulle det vara till gagn för hela det svenska samhället.

Sveriges jordbrukare liksom livsmedelsindustrins folk började se ljusare på framtiden efter många år av stor osäkerhet och talrika förändringar, ibland tvära kast i jordbrukspolitiken. Men nu sviker den socialdemokratiska regeringen genom att urholka EU-avtalets möjligheter, genom att snedvrida arealersättningarna som utgår för lägre satta spannmålspriser, genom nya tunga pålagor, högre arbetsgivaravgifter, gödselskatter, dieselskatter samt aviserade tunga fastighetsskatter på jordbruk och skogsbruk. Man säger helt i onödan nej till den förra regeringens förslag om 30-talet prisorter för inlösen av spannmål. Detta kostar svenskt jordbruk 100 miljoner mindre. Utan att statskassan skulle drabbas skulle det ha varit möjligt att ställa upp på den förra regeringens krav.

Det urholkade EU-avtalet liksom skattechocken, som det är fråga om, snedvrider konkurrenskraften gentemot den danske, tyske och holländske bonden. Skillnaden i ekonomisk avkastning kan bli inte mindre än mellan 2 000 och 3 000 kr per hektar till den sydsvenska bondens nackdel. Detta är givetvis helt oacceptabelt. Dessutom innebär det ett hot mot industrins råvaruförsörjning. De ökade investeringar som planerats inom jordbruk och industri i inte minst södra Sverige,

vilka är nödvändiga för att rätt utnyttja framtidens möjligheter, framstår plötsligt som osäkra och äventyrliga.

Regeringen måste alltså på punkt efter punkt ompröva sina negativa ställningstaganden om framtidstron inom denna viktiga bransch skall kunna återvända. Sker inte detta kan man med stort beklagande hävda att socialdemokraterna sviker såväl livsmedelsproducenterna, jordbruket och livsmedelsindustrin som också det svenska folket. En majoritet röstade för EU-avtalet, och rätt utnyttjat skulle avtalet inte minst inom livsmedelssektorn ha tryggt nuvarande arbeten men också skapat åtskilliga nya sådana. Varför, Margareta Winberg, är ni beredda att äventyra de många jobben inom livsmedelssektorn? Det gör ni socialdemokrater genom att inte utnyttja EU-avtalets och EU-medlemskapets möjligheter.

Vi behöver också en konsekvensanalys. Jag vill därför fråga: Är ni beredda att medverka till att en konsekvensanalys kan göras i samarbete för att riktigt klart få rett ut vilka konsekvenser era förslag och beslut har?

Anf. 170 LENNART DALÉUS (c)

Fru talman! Utmaningarna på miljöområdet har väl sällan varit större än vad de är i dag. Vi konfronteras med miljöproblem som har helt andra dimensioner än vad de hade för bara 10-20 år sedan. Man kan egentligen säga att det är fyra viktiga frågor som står framför oss och som måste få en lösning under de närmaste åren, eller åtminstone en god hantering.

Den första är att anpassa samhället till ett kretsloppstänkande. Här lade den tidigare regeringen en väldigt god grund för arbetet genom den kretsloppsproposition som också antogs i riksdagen med en betydande majoritet. Där lade man den första grunden genom att göra det möjligt att gå vidare med ett nytt tänkande när det gäller producenternas ansvar på miljöområdet, att ta hand om produkter, varor när de tjänat ut sitt ursprungliga ändamål. Men fyrklöverregeringen pekade också på det nödvändiga i att vidga kretsloppsarbetet till inte bara nya varugrupper utan också till andra samhällsområden, som energi, näringslivet, skogs- och jordbruket. Man kan se en del attityder hos den nuvarande regeringen där man åtminstone fångat upp de här orden. Men man har svårt att se den offensiva fortsättningen i att vidga tänkandet när det gäller kretsloppsarbetet och att i det vidgandet naturligtvis ta in nya varugrupper med litet nya dimensioner. Om man t.ex. skall ta in varugrupper som textilier och byggnadsmaterial i ett kretsloppstänkande, då finns det andra dimensioner än de rent naturresursmässiga, de rent miljömässiga. Man kan se närmast etiska aspekter i arbetet, att värdera arbetet; produkter som har skapats skall användas på ett riktigt sätt och inte slösas bort på ett sätt där vi slösar både på naturresurser och på miljön.

Fru talman! Kretsloppsanpassningen måste gå vidare genom en vidgning till helt andra sektorer i samhället än den som vi hittills har börjat med. Självklart är energiförsörjningen då, för att komma till den andra viktiga uppgiften, en alldeles vital del. Här är utmaningen att

klara kärnkraftsavvecklingens inledning, som jag förutsätter blir 1997 med avveckling 2010, samtidigt som vi klarar av åtagandena från Rio, nämligen att hålla nere vårt bidrag till klimatförändringarna. Nu finns det också där tecken hos flera partier på att målet 2010 är i gungning. Det finns tecken som tyder på att man inte tar möjligheterna till en effektivare energianvändning, biobränslena, i en svensk energiförsörjning, som naturligtvis då får svårare att klara målen. De närmaste åren blir avgörande för om energiförsörjningen kommer att ges en riktig inriktning. Från Centerpartiet är målsättningen alldeles klar: Klimatförändringarna skall hållas i schack, och kärnkraften skall vara avvecklad till 2010.

Fru talman! I detta ligger också för det tredje nödvändigheten att tänka nytt, tänka före, eller, om man så vill, planera i god tid för miljöarbetet. Planeringen som en del i miljöarbetet är det nödvändigt – det är jag medveten om – att föra in i ett offensivt miljöarbete. Här sviktar det också. Vi kan fortfarande se hur trafikleder planeras, utnyttjande av grönområden planeras, som går stick i stäv med ett riktigt miljötänkande.

För det fjärde: uppdraget från Rio, arbetet med en lokal agenda 21 har så uppenbart gått i stå. Det finns inte i dag någon kraft i regeringen som håller samman det nödvändiga nationella arbetet på det området. Tidigare hade Miljövårdsberedningen i regeringskansliet det uppdraget. Så är det icke nu. Det har fallit undan, det har splittrats, det finns inte med. För att vi inte skall skämmas nationellt krävs en väsentlig uppryckning från regeringen, att vara en punkt till vilken kommunerna kan vända sig, där de kan få råd och stöd i det offensiva arbete som bedrivs ute i kommunerna. Det måste bemötas genom ett aktivt arbete också hos regeringen, ett arbete som i dag saknas.

Dessa är de fyra – det finns många fler – viktiga uppgifterna, i ett läge där vi tyvärr har en nedskärning på miljöområdet föreslagen av regeringen, inte bara på det ekonomiska planet utan också, som kanske är värre, på det idémässiga planet. Vi ser inte i dag någon framåtsyftning i miljöarbetet. Vi ser inte något sammanhållet miljöarbete. Vi ser ju hur miljöministern kan vara ute och tala om saker och ting. Men jag tror att den tiden har kommit då vi i denna kammare mer måste se på vad regeringen utträttar och mindre på vad miljöministern talar om. Om inte regeringen tar initiativet är det dags för den här riksdagen att medverka till att sätta fart igen i Sveriges miljöarbete.

Anf. 171 EVA ERIKSSON (fp)

Fru talman! Det svenska jordbruket står inför stora förändringar och inte minst utmaningar. Det är en historisk epok som har inletts. Sveriges medlemskap i EU skulle bli, och kommer förhoppningsvis också att vara, en start på ett jordbruk i konkurrens på lika villkor. Det har funnits en stor välvilja och entusiasm hos de svenska jordbruksföretagarna, och den måste vi ta vara på.

Tyvärr sänkte regeringen ambitionsnivån kraftigt och urholkade avtalet efter folkomröstningen. Det var en kraftigt sänkt ambitionsnivå vad avser miljö, LFA och strukturstöd som också leder till att regering-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Jordbrukspolitik och
miljöfrågor

en tackar nej till EU-stöd i miljardklassen och därmed medvetet höjer Sveriges nettobidrag till EU.

Nedmonterade miljö- och regionalpolitiska ambitioner är förödande för jordbruket, särskilt i de områden som redan i dag har en minskande produktion och vikande sysselsättning. Jag ser det i de områden jag kommer från, Falbygden ner mot Boråstrakten, även mot Hökensås och mot Småland. Det finns en betydande oro i dag bland jordbruksföretagarna.

En svensk budgetutgift måste alltid ställas mot den samhällsekonomiska effekten av att svenska medel tillsammans med EU-medel påverkar sysselsättningen, investeringarna, miljöpolitiken, konsumtionen och skatteinbetalningarna. Därför tycker jag att det är en oklok åtgärd att inte ta till vara möjligheterna att utnyttja de medel som EU ändå ger mot det perspektivet att man måste se vad det får för effekter.

Den låga ambitionsnivå som man har visat beträffande ersättning till mindre gynnade områden i södra Sverige ökar risken, som jag var inne på tidigare, för nedläggningar av produktionen vid en rad företag. Samtidigt representerar de här små företagen, som finns i LFA-stödområden, också odlingslandskapet, som har stora betydande samhällsvärden ur både kultur- och naturvårdsintresse. Att ur det här perspektivet inte utnyttja EU-medlen samtidigt som man vill belasta jordbruket med ökade skatter för att finansiera EU-avgiften är stötande. Det innebär att den gryende optimism, de samtal och den dialog som man har startat hos näringen har kullkastats. Vi har sett det på olika sätt, bl.a. genom att bondetåg rullar i Sverige 1995. Sveriges bönder får inte chansen att mäta sig med andra länder på lika villkor inom livsmedelssektorn.

Fru talman! Jag är ändå övertygad om att svenskt jordbruk med rätt politik har goda möjligheter att hävda sig väl i konkurrensen inom EU. Genom att ta till vara de möjligheter EU-avtalet ger jordbruket och livsmedelssektorn kan vi politiker bidra till att fler arbetstillfällen skapas över hela landet. Nu satsar regeringen 5 miljarder på sysselsättningsåtgärder som ingen vill ha. Jag skall inte anvisa pengar åt regeringen, men nog borde jordbruksministern visa ett visst intresse för de här pengarna.

Vi har en stor möjlighet att påverka jordbrukets miljöpåverkan ytterligare genom att använda EU:s miljöstöd. Genom ett levande lantbruk bevaras det öppna landskapet, ängsmarken som vi alla älskar.

Fru talman! Det är utomordentligt viktigt att satsa på de konkurrensmöjligheter som det svenska lantbruket har. Utformningen av den framtida jordbrukspolitiken och jordbrukets konkurrensförmåga är av stor vikt för livsmedelsarbetarna, för åkarna, för byggnadsarbetarna, för reparatörerna, för rådgivarna och för bönder, för konsumenter, ja, för alla som är beroende av näringen. Utformningen av den framtida jordbruks- och livsmedelspolitiken är avgörande.

Jordbruksministern! Vad händer med LFA-stöden, miljöstöden, interventionsorterna och arealstöden? Vi kanske kan få ett svar i dag. Vad händer med förslaget om de ökade skatterna på arbetande kapital i jordbruksföretagen, som har aviserats?

Den framtida jordbrukspolitiken måste formas i dialog, inte i konfrontation. Är det jordbruksministerns avsikt att föra en dialog i de här frågorna? Hur skall jordbruksministern hitta forum för att påverka EU:s jordbrukspolitik i rätt riktning? Det är ytterst angeläget att ministern förankrar sina ståndpunkter i EU-nämnden inför mötet med ministerrådet, men det är lika viktigt att riksdagen och jordbruksutskottet kan påverka utformningen av jordbrukspolitiken.

Mot den bakgrunden har vi i Folkpartiet sagt att om jordbruksfrågorna får för stor omfattning i EU-nämnden i framtiden tycker vi att det vore intressant att diskutera frågan om att inrätta en särskild parlamentarisk kommitté som ansvarar för jordbruksfrågorna. Då skulle kammaren och riksdagen få möjligheter att påverka den framtida jordbrukspolitiken på ett bättre sätt.

Fru talman! En tredjedel av den svenska livsmedelsproduktionen sker i Västsverige. Ett flertal huvudkontor för livsmedelsföretag är placerade i Skaraborg. 40 % av de sysselsatta är beroende av livsmedelsproduktionen. Livsmedelsindustrin dominerar industrisysselsättningen i Skaraborg. Genom att skapa dialog mellan näringsliv, regionala myndigheter, utbildning och forskning kan Skaraborg bli ett centrum för Sverige, en internationell arena för utveckling och utformning av den framtida jordbrukspolitiken. Ta den chansen, fru minister!

Anf. 172 MAGGI MIKAELSSON (v)

Fru talman! Jordbruk, dvs. hur vi brukar jorden, är själva grunden för vår existens. Det är brukandet av jorden som ger oss mat och kläder, som ger oss råvaror till bostäder och bränsle. Vi kan inte äta pengar. Vi kan visserligen använda dem till att köpa mat, men den kommer någonstans ifrån innan den kommer till affären. Den kommer mycket ofta från jordbruket och brukandet av jorden.

Egentligen finns det bara en produktion i ordets egentliga mening. Det är fotosyntesen som drivs av energin från solen. Det är den produktionen som utgör förutsättningen för allt mänskligt liv på jorden. Det betyder också att jordbruket, rätt brukat, är en viktig förnybar resurs. Vi skall ha en produktion som inte utarmar de långsiktiga förutsättningarna för vår existens.

I ett globalt perspektiv är läget ganska bekymmersamt. Enligt World Watch Institute har en sjundedel av all matjord försvunnit under de senaste 20 åren. Det motsvarar all odlad mark i Indien för att ta ett exempel. Under samma tid har betes- och gräsmarker motsvarande all odlad mark i Kina blivit öken. Mer än 100 djur och växtarter utrotas dagligen från jorden.

Till allt detta skall dessutom läggas den orättfärdiga fördelningen av världshandeln. De rika länderna dumpar sin överskottsproduktion på världsmarknaden och förhindrar på så sätt att en rättfärdig livsmedelsproduktion kan växa fram i tredje världen. EU, som Sverige nu är en del av, driver en jordbrukspolitik som bidrar till att upprätthålla det systemet.

Det finns självklart inga enkla vägar för att komma ur den här situationen. Men vi måste ha dessa fakta med oss när vi diskuterar hur vi skall utveckla det svenska jordbruket.

För Vänsterpartiet är målet ett livskraftigt jordbruk i hela landet, med produktion av livsmedel, energi och andra råvaror på ett långsiktigt uthålligt sätt. Svenska folkets behov av billiga livsmedel av hög kvalitet och ett öppet och varierat landskap med en rik biologisk mångfald skall utgöra grunden för livsmedelspolitiken. Jordbruket skall också utgöra basen för att upprätthålla de kollektiva nyttigheter som det svenska folket är berett att betala för.

Vi har många duktiga jordbrukare i Sverige. Den enskilde jordbrukaren och det enskilda jordbruksföretaget har en nyckelroll i att vända utvecklingen mot ett kretsloppssamhälle. Vi har också en växande medvetenhet hos konsumenterna om att vi skall välja svenska livsmedel. Efterfrågan på ekologiskt odlade produkter är större än tillgången i dag. Här ligger enligt min mening en stor framtidsmöjlighet för svensk livsmedelsproduktion. Vi skall fortsätta att utveckla metoder som ger konsumenterna mer makt genom krav på ursprungsmärkning, genom krav på innehållsdeklarationer och genom att hävda vår rätt att själva avgöra vilka tillsatser vi skall tillåta.

Inom ramen för medlemskapet i EU är det Sveriges uppgift att påverka EU:s jordbrukspolitik mot ett jordbruk som är mindre bidragsberoende och som kan bidra till en långsiktigt hållbar livsmedelsproduktion.

Fru talman! Före jul gjorde vi i Vänsterpartiet upp med regeringen om några saker. Det gällde bl.a. ett generellt arealstöd för vall och bete som skulle rymmas inom ramen för miljöprogrammet. Vi ville också att regeringen skulle återkomma med ett nytt och bättre genomarbetat förslag när det gäller resurshushållande åtgärder i det konventionella jordbruket och vi var överens om en parlamentarisk grupp som skulle utvärdera miljöstöden.

Nu är budgeten presenterad och vi kan konstatera att regeringen i sitt budgetförslag har lagt en i vårt tycke mycket snäv ram för miljöprogrammet. Till landskapsvårdande åtgärder, dit vallstödet skall räknas, finns i princip de medel som har överförts från Miljödepartementet. Landskapsvårdande åtgärder, 250 miljoner, och NOLA-stöd, 39 miljoner, som i och med att de kommer in under det här programmet kan fördubblas. En fråga som jag skulle vilja ställa till jordbruksministern är: Vilka nivåer har regeringen tänkt sig på arealstödet för vall och bete, som vi beslutade om i riksdagen före jul?

Det andra jag skulle vilja fråga om är beslutet om resurshushållande åtgärder i det konventionella jordbruket. Jag kan ha en viss förståelse för att man inte har hunnit formulera ett nytt och genomarbetat förslag innan budgeten lades fram. Men såvitt jag kan förstå finns det heller inga medel avsatta under det kommande budgetåret, som är 18 månader. Om det inte finns några pengar avsatta blir det problematiskt. Det finns en hel del som man kan göra under den kommande perioden. Det jag skulle vilja veta är hur man tänker sig att hantera det här riksdagsbeslutet.

Den tredje frågan handlar om den parlamentariska grupp som vi är överens om skall studera konsekvenserna av miljöstöden. När kommer den att komma i gång? Det behöver också ske ganska snart.

Jag vill också säga några ord om det ekologiska jordbruket. Det finns en bred enighet om att det skall öka sin andel till 10 % till år 2000. Just den ökade efterfrågan på ekologiskt odlade produkter visar att detta är viktigt och att det är rätt väg att gå.

Därför måste vi också vara beredda att se över anslagstilldelningen om det visar sig att de första 200 miljonerna som finns i budgeten inte räcker till. Det kommer de knappast att göra under de kommande åren efter år 1996.

Fru talman! Nu lyser det röda lampor i talarstolen. Jag skall därför avsluta mitt anförande med att be om svar på frågorna.

Anf. 173 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Fru talman! Maggi Mikaelsson talar vitt och brett om hur positivt inställd hon är till att vi i Sverige har chans att få konsumera svenskproducerade livsmedel även i framtiden. Det är ju positivt att höra. Men i den praktiska politiken stöder ni Socialdemokraterna.

Med den inriktning man haft efter EU-inträdet verkar det som att Socialdemokraterna fortfarande biter sig fast vid 1990-års jordbrukspolitiska beslut och nästan ser det som överordnat det som gäller i den nya jordbrukspolitiken som vi nu lyder under inom EU. Jag vill fråga Maggi Mikaelsson om hon har samma uppfattning som Socialdemokraterna i den frågan.

Maggi Mikaelsson talar också om de globala problem som finns. Riskerna är uppenbarligen stora att om man följer den socialdemokratiska politiken kommer man att dra ner produktionen i Sverige.

Jag vill gärna ha ett besked. Tänker Vänsterpartiet medverka till att man medvetet sänker produktionen i Sverige och på det sättet äventyrar möjligheterna för Sverige att utnyttja de chanser som nu finns på EU-marknaden att bredda basen för svensk produktion? Att utnyttja exportmöjligheten till den nya stora marknaden förbilligt även livsmedlen för svenska konsumenter. Jag vill gärna ha ett besked om detta.

Anf. 174 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Vi har väckt motioner i riksdagen under den allmänna motionstiden där vi klart redovisar våra alternativ till regeringens förslag på många områden, inklusive jordbrukets område.

Vi har också klart redovisat att vi är beredda att utnyttja EU-stöden för jordbruket så långt vi i en helhetsbedömning har möjlighet att göra det just nu. Ingvar Erikssons parti har ju varit med om att bidra till de ekonomiska problem som vi har i Sverige i dag med ett stort budgetunderskott.

Jag tycker att man måste sätta in saker och ting i deras sammanhang innan man gör de bedömningar som Ingvar Eriksson nu har gjort. Min förhoppning är att vi under de kommande veckorna när vi skall behandla jordbruksfrågorna i utskottet skall komma fram till bra och breda lösningar till hur vi skall utveckla jordbruket i framtiden.

Anf. 175 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Fru talman! Maggi Mikaelsson har förhoppningar på behandlingen i jordbruksutskottet. På den punkten delar jag hennes uppfattning. Det har vi på den borgerliga sidan också. Vi ser det som nödvändigt och vi skall ta till vara de chanser som jordbruksnäringen och livsmedelsindustrin har genom EU-medlemskapet.

Maggi Mikaelsson svarade inte på frågan om den globala situationen och om Vänsterpartiet vill medverka till att dra ned produktionen. Jag tolkar det som att Maggi Mikaelsson och Vänsterpartiet är beredda att låta svenska producenter utnyttja de chanser som nu öppnat sig genom EU-medlemskapet?

Kan jag också tolka Maggi Mikaelsson så, att hon tänker ställa krav när det gäller den miljöstatsning som Maggi Mikaelsson faktiskt fick löfte om vid förra utskottsbehandlingen? De kraven hoppas jag står kvar. Då har vi en chans att tillsammans gå en bit framåt på den vägen och därigenom ytterligare utnyttja en del av återflödet från EU.

Jag hoppas att Maggi Mikaelsson står fast vid det. Vi är beredda att jobba vidare för att utnyttja de medel som Sverige har förhandlat sig till genom EU-avtalet.

Anf. 176 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Som jag sade i mitt anförande är det en bekymmersam situation om man ser till den globala livsmedelsproduktionen, bl.a. med den dumpning som sker på världsmarknaden. Vi har ett överskott av spannmål i Sverige. Det kan man inte neka till eller blunda inför.

Det finns också stora problem med EU:s jordbrukspolitik som Sverige inte kan göra så väldigt mycket åt, åtminstone inte under den allra närmaste tiden. Det är en öppning som vi måste se över.

När det gäller vilka krav Vänsterpartiet kommer att ställa vill jag uppmäna Ingvar Eriksson att läsa vår motion. Jag tror att det är bättre att vi tar den diskussionen ordentligt i utskottet än att jag står och läser upp vad vi har sagt i motionen.

I mitt anförande har jag också ställt ett antal frågor till jordbruksministern om de överenskommelser som vi har träffat före jul som jag hoppas att vi nu skall få svar på.

Anf. 177 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Det är en mycket bra utgångspunkt som Maggi Mikaelsson tar med att ge en beskrivning av den globala livsmedelssituationen.

Hon kunde ha ökat på med iakttagelsen att vi tidigare har haft en situation där produktionen egentligen har räckt men där fördelningen av nyttigheter över jorden har varit sådan att de inte har kommit alla till del. Vi nalkas den situation där jordens bärkraft när det gäller produktion av livsmedel inte räcker ens med den mest förträffliga fördelning för att nå alla.

Jag tycker att det är värt att notera den utgångspunkt som Maggi Mikaelsson tar. Jag menar att den är alldeles riktig. Jag förstår också Maggi Mikaelssons besvikelse över innehållet i budgetpropositionen i

dessas delar med tanke på de löften som jag föreställer mig tidigare ställdes ut i den uppgörelse som Maggi Mikaelsson nämnde.

Nu saknar jag litet av den konkretion som man kanske kunde begära också av Vänsterpartiet, på samma sätt som Maggi Mikaelsson nu begär av jordbruksministern. Det finns uppgifter i Vänsterpartiets motioner i dessa frågor – och särskilt i en motion – som bäddar för en diskussion som jag hoppas kan leda till utskottets beslut och förslag till kammaren kommer att återspegla en bättre situation för miljön, jordbrukarna, jordbruket och Sverige än vad regeringens förslag gör. Svårt vore det på annat sätt.

Anf. 178 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Fru talman! Jag trodde att Lennart Daléus skulle avsluta med en fråga. För att inte förlänga debatten kan jag säga att vi är ganska överens.

Anf. 179 GUDRUN LINDVALL (mp)

Fru talman! När man läser det socialdemokratiska budgetförslaget och den skrivelse som kommit och som heter Miljön, vårt gemensamma ansvar, får man nästan en känsla av att Socialdemokraterna tror att miljöproblemen är lösta. Men så är det inte alls.

Det är inte det politiska talet och de vackra orden på papper som löser miljöproblem, utan det är konkreta beslut i verkligheten. Om vi tittar på de miljöproblem som vi har hanterat de senaste 20 åren kan vi bara konstatera att det ser värre ut än vad det har gjort någonsin förut. Dessutom har det tillkommit nya problem.

Tittar vi på försurningen kan vi se att den ökar. Vi klarar inte kravet att utsläpp av kväve till luften skulle minska med 30 % år 1980–1995. Vi klarar inte målet att kväveutsläppen till vatten skulle halveras.

Övergödningen fortsätter att öka. I dag kommer faktiskt 30 % av det kväve som faller ned i Östersjön från luften. Det är alltså trafiken det handlar om.

Vi kan se i skogen att antalet blödande granar ökar. Vi kan se att barrförlusterna är stora. Skogen är fortfarande stressad, och skälet är försurning och övergödning.

Även älgsjukan skulle man kunna diskutera i det här sammanhanget. Där sker i dag en forskning. Exakt vad orsaken är vet vi inte. Men naturligtvis utsätts även viltet för stress när vi vet att biotopen är sjuk. I havet har vi M 74. Det är en sjukdom som har gått på laxyngel men som nu börjar synas också på torsk.

Vi har fått en ny typ av ämnen som heter vinylfenoler. De är inte toxiska, dvs. giftiga, men de påminner om kroppens egna substanser, nämligen hormoner. När de kommer in i det levande sätter de i gång processer som vi faktiskt inte vet vad de leder till. Dessa substanser, den här typen av nya miljögifter är fruktansvärt oroande, och det krävs rejäla resurser här.

När det gäller människor kan vi se att antalet allergier ökar. I dag är 40 % av alla barn som börjar i första klass allergiska. När jag jobbade i skolan för några år sedan sade man 25 %. Det här är en siffra som

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

skenar. I dag blir vuxna människor allergiska. För bara några år sedan ansågs inte det möjligt. I dag vet vi alltså att det är synnerligen möjligt. Vi måste komma till rätta med det här. Det är ett exempel på att miljöförstöringen inte alls har avstannat, utan fortgår.

När det gäller allergierna kan vi se att antalet läsningsmedel som vi använder måste minska. Miljöpartiet tar i sin budgetmotion upp metylenklorid, trikloretylen och perkloretylen. Det finns ett förbud mot användning av dem från den 1 januari 1996, men nu får vi höra att man funderar på att ge läkemedelsföretagen en generell dispens från detta till. Det är nämligen de som använder mycket att detta.

Vi anser att detta är absolut fel. Vi vill snarare gå åt andra hållet och införa en miljöavgift på 150 kronor per kg för att tala om att vi menar allvar med att vi måste sanera på kemikalieområdet. Verkligheten är den att våra celler utsätts för en större kemisk krigsföring i dag än någonsin i livets historia. Det skriver vi i vår budgetmotion.

Vi är mycket glada över den uppgörelse med socialdemokraterna som träffades häromdagen. Den gör att vi äntligen kommer i gång med allergisaneringen av daghem och skolor. Detta är något som kommuner jobbar med. Framför allt efter förra året, när vi hade en blöt vår och en smällhet sommar, ökade mögelproduktionen enormt i de skolor som har platta tak. Man bör nämligen inte bygga platta tak i länder med snö.

Antalet barn som är allergiska i dag är så stort att mögelallergier ökar dramatiskt. Har man blivit överkänslig mot något är risken mycket stor att allergierna fortsätter. Detta är ett sätt att börja betala av den miljöskuld vi har.

Mot den här bakgrunden vore det naturligt att vi kunde se en rejäl satsning på miljön i regeringens budgetproposition, med det är tyvärr tvärtom. Man skär på nästan alla punkter. Vi i Miljöpartiet vill inte vara med om det. Vi vill återlägga pengar till kalkning, och framför allt vill vi avsätta pengar för att börja betala av miljöskulden.

Regeringen skriver att det i dag finns ungefär 2 000 områden som behöver miljösaneras. Dessa områden ligger ute i naturen på olika ställen. Man räknar med att detta skulle kunna kosta 20 miljarder. Man anslår inte en krona till det. Miljöpartiet vill anslå 50 miljoner under den här budgetperioden. Under den förra perioden när socialdemokraterna satt i regeringen anslag man faktiskt 150 miljoner och tänkte sig att det skulle räcka till fem projekt. Det räckte till två. Jag är övertygad om att alla dessa projekt kommer att visa sig betydligt dyrare än vad man tror, men vi måste börja.

I min hemkommun Södertälje har vi ett projekt där vi har 350 kg kvicksilver i en å och i en sjö. De ligger långt ifrån den gamla industrin. Det finns ingen industriägare kvar. Det är gamla synder som hände långt före dagens miljölagstiftning. Men vi måste få pengar så att vi kan komma till rätta med de här problemen. Dessa miljögifter läcker hela tiden ut i naturen, och där skall de inte vara.

Vi pratar mycket om biologisk mångfald i dag. Jag skulle önska att vi fick ett större grepp om vad det innebär. Det handlar inte bara om att skydda några få arter. Det handlar om en mångfald av de vanliga arterna. Vi behöver inte åka längre än till Östeuropa för att se att antalet

individer av de vanliga arterna minskar hela tiden, dvs. vår biologiska mångfald minskar hela tiden.

Vi har många av dessa arter i jordbruket. Hälften av alla hotade örter finns t.ex. i jordbruket. Mot bakgrund av detta är det mycket olyckligt att vi i dag inte har en regering som kan ta till vara de möjligheter vi har till en utveckling på miljösidan i lantbruket.

LRF har satt i gång ett projekt som heter På väg mot ett av världens renaste jordbruk. Om vi utnyttjade miljöstöden, framför allt det program som heter Stöd till resurshushållande konventionellt jordbruk, skulle Sverige kunna gå före. Fru miljöminister, låt oss sätta i gång en positiv utveckling!

Anf. 180 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Fru talman! Gudrun Lindvall beklagar att regeringen inte utnyttjar det miljöstöd som utgör ett återflöde från EU. Jag är beredd att hålla med henne om detta. Vi får hoppas på utskottsbehandlingen än en gång. Vi har ju fått ett någorlunda positivt besked från Vänsterpartiet. Det finns kanske vissa möjligheter.

Gudrun Lindvall föreslår hårdare belastning på jordbruket när det gäller gödselskatter och kemikalieskatter. Jag undrar om Gudrun Lindvall har riktigt klart för sig vilka effekter det skulle få, inte minst kortiktigt. För att få en balanserad näringstillförsel är jordbruket beroende av dessa. Det skulle vara intressant att få veta det.

Sedan vill jag också fråga om Miljöpartiet är berett att stödja regeringen när det gäller den övriga skattebelastningen, dvs. de fastighetskatter som aviseras och dieselskatten som också drar ner konkurrenskraften för det svenska jordbruket.

Anf. 181 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Vi i Miljöpartiet anser att det skall finnas en koppling mellan att ta ut miljöskatter och vad de används till. Vi vill alltså införa miljöskatter på handelsgödsel, kadmium och på bekämpningsmedel som är högre än de som finns i dag. Men vi menar att dessa skatter skall gå tillbaks till näringen. Vi anser att de pengar som regeringens förslag från i höstas ger, ungefär 400 miljoner, skall gå tillbaka. Detta skall vara ett sätt att få i gång en utveckling inom jordbruket.

Vi menar att dessa pengar skall användas till ett program för resurshushållande konventionellt jordbruk. Det skall också användas för stöd till vall och bete av betydligt större slag än vad som egentligen inte finns annat än som ord i regeringens proposition. Vi vill också öka LFA-stödet till område syd.

Vi menar att detta skall kopplas ihop. Vi skall ta in miljöskatter för att få i gång en utveckling på väg mot ett av världens renaste jordbruk, precis som LRF säger. Kopplingen är mycket viktigt. Jag anser att många av de andra skatter som regeringen påför lantbruket är absolut förkastliga med det upplägg som man har totalt för lantbruket.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Anf. 182 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Fru talman! Jag tycker att det är riktigt att man gör dessa kopplingar om man har miljöskatter. Då kan man ju få effekter. Men genom EU-avtalet har Sverige skapat möjligheter att genomföra en lång rad positiva insatser på miljöområdet för att hämma eventuella effekter av överflöd av näring från t.ex. åkermark. Det gäller våtmarksutbyggnad och odlingsfria zoner vid vattendrag. Regeringen missar detta genom sin negativa inställning till återflödet. Jag räknar med att ni principiellt ställer upp på detta efter det Gudrun Lindvall har sagt.

Men ökar man skatterna direkt på produktionsmedlen i dagens situation snedvrider man konkurrenskraften gentemot omvärlden. Då får det negativa effekter. Den frågan fick jag inte svar på. När det gäller att belasta näringen har Miljöpartiet uppenbarligen velat gå längre än t.o.m. regeringen. Här måste Miljöpartiet balansera sina ståndpunkter. Även ni måste väl inse att för att vi skall få friska kraftiga grödor måste de få näring på ett balanserat sätt. Det kan inte lösas på annat sätt i den situation som vi har än genom att man även utnyttjar handelsgödsel.

Anf. 183 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Ingvar Eriksson låter som om vi hade den här debatten för första gången. Han vet mycket väl vad vi står när det gäller miljöstöden till lantbruket. Han vet mycket väl att vi anser att de skall utnyttjas fullt ut.

Jag har pratat med väldigt många lantbrukare under den tid som jag har suttit i jordbruksutskottet. Det är intressant att höra vilken förståelse de har för detta att höja miljöavgiften för att få råd med miljöprogrammen.

Om man ansluter sig till det program som heter Resurshushållande konventionellt lantbruk, och som bl.a. kräver att man minskar sin användning av konstgödsel med 30 % kan man få bidrag, odla mer ekologiskt riktigt och också se till att man får en bärkraft i lantbruket. Det är mycket glädjande att se att många av dem som ringer mig har mycket stor förståelse för den här kopplingen, men bara om vi utnyttjar miljöstöden fullt ut. Jag anser absolut att den här kopplingen skall finnas. Det skall finnas en möjlighet för lantbrukare att genom att gå in i ett resurshushållande konventionellt jordbruksprogram minska sina miljöavgifter genom att minska mängden bekämpningsmedel och konstkväve. Kopplingen är mycket viktig.

Anf. 184 DAN ERICSSON (kds)

Fru talman! Det är litet svårt att skönja en struktur i denna debatt. Vi kastar mellan miljöfrågor och jordbruksfrågor, och det drabbades också den föregående talaren av när hon förväxlade jordbruksministern med miljöministern. Jag har dock noterat att det är jordbruksministern som är här, och jag tänker därför koncentrera mig på jordbruksfrågorna.

I går kom en budkavle hit till Stockholm, i vilken Sveriges bönder uppmanar riksdagen att inte svika EU-avtalet, att låta bli att straffbeskatta jordbruket och skogsbruket och slutligen att ge Sveriges bönder

en chans att konkurrera med Europas bönder på lika villkor. Man kan tycka att detta är enkla och självklara krav, men jordbrukarna har ändå för sin egen överlevnads skull nu tvingats att agera och komma till riksdagen för att framföra dessa självklarheter. Varför, Margareta Winberg, skall de tvingas till det? Varför för regeringen inte en politik som uppfyller dessa, som jag ser det, självklara krav?

Sedan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet tillsammans övertagit ledningen av landet har villkoren för svenskt jordbruk försämrats på ett drastiskt sätt. Jag vill redogöra för det i sex punkter.

1. Man avhänder Sverige miljardbelopp i miljöstöd från den europeiska unionen, trots att detta var framförhandlat och fanns med i det avtal som vi folkomröstade om i november. Detta har sagts redan tidigare här i debatten.

2. Man avlövar södra Sveriges skogs- och mellanbygder genom att avstå från stödet till mindre gynnade områden.

3. Man minskar helt i onödan antalet klasser för arealersättning.

4. Man minskar helt i onödan antalet prisorter.

5. Man avskaffar avbytartjänster, vilket vi vet hårt drabbar jordbrukarna, som behöver dessa tjänster, samtidigt som uppemot 1 700 människor kan komma att ställas utan arbete.

6. Man planerar en straffbeskattning av jordbrukets skogsfastigheter.

Detta sammantaget får givetvis allvarliga konsekvenser för svenskt jordbruk och för svensk livsmedelsproduktion, inte minst ur sysselsättningssynpunkt.

Regeringen genomför inte heller en konsekvensanalys som kan belysa miljöeffekter, produktionsomfattning, antal missade sysselsättningsstillfällen, fortsatta boendemöjligheter på landsbygden osv. Det minsta man kan begära är väl att få en sådan analys gjord, så att man tydligt kan se vad den samlade politiken på det här området kan leda till.

Fru talman! Det är dess värre så att den socialdemokratiska jordbrukspolitiken i grunden är felaktig. I stället för att ha udden riktad mot svenska lantbrukare borde man vinnlägga sig om att ge svenskt jordbruk chansen att konkurrera på lika villkor och även att utvecklas i mer miljövänlig riktning, som har framkommit här tidigare.

Jordbrukspolitiken måste få en inriktning som syftar till att jordbruket skall kunna bedrivas i hela landet med utnyttjande av befintlig åkermark. Jag skulle vilja rikta en fråga till Margareta Winberg mot bakgrund av de sex punkter som jag har räknat upp, om miljöstödet, om stödet till mindre gynnade områden, om antalet platser för arealersättning, om antalet prisorter, om avbytartjänsten och om fastighets-skatterna på jordbruk och skog. Är ministern beredd att på någon av dessa sex punkter verka för en omprövning av regeringens politik?

Jag hörde i går jordbruksutskottets ordförande Daléus uttala sig när han tog emot budkavlen. Han nämnde då att det finns möjligheter till förändringar här i riksdagen, vilket också har antytts litet här i debatten.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Det vore intressant att höra från jordbruksutskottets ordförande på vilka grunder han sade detta och vilka förutsättningar som finns att förändra regeringens politik i utskottet och i kammaren.

Finns det inte anledning för Margareta Winberg att mot denna bakgrund, redan innan hon blir förekommen av riksdagen, försöka gå kra-ven i dessa sex punkter till mötes, så att man kan få en dialog och kan försöka finna en samlad politik till gagn för Sveriges jordbruk? Det skulle vara intressant att få besked på någon av dessa sex punkter. Finns det möjlighet till ett omtänkande?

Slutligen: I kammarens frågestund i går, då en östgöte ställde frågan om en konsekvensanalys, var det besked som gavs att någon riktig konsekvensanalys inte var aktuell. Man skulle i departementet studera en del saker. Skulle inte ministern kunna ge ett bättre besked, inte bara att man i departementet skall försöka analysera detta och studera konsekvenserna? Kan vi inte få en bredare grupp med någon form av parlamentarisk förankring, som kunde genomlysade de samlade förslagen och vad de sammantaget innebär för svenskt jordbruk? Jag tror att det vore oerhört värdefullt.

Anf. 185 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Dan Ericsson förvånar mig litet när han hukar beträffande möjligheterna att bedriva ett rimligt politiskt arbete i en riksdag där regeringen inte har majoritet. Det är väl alldeles självklart att den situationen leder till, försiktigt sagt, möjligheter för riksdagen att arbeta. Det är en enkel iakttagelse.

Den andra iakttagelsen är den att regeringens förslag är dåligt. Det vore konstigt om det inte skulle gå att förbättra det. Det kan inte bli så mycket sämre. Rimligen måste det finnas möjligheter i ett klokt utskott att göra de nödvändiga förändringarna. Hur sedan regeringen och Margareta Winberg förhåller sig till detta kommer vi så småningom att märka.

Det skall väl i sanningens namn också sägas att det sedan de här förslagen aktualiserades har inträffat förändringar av många slag. Jag är övertygad om att det finns möjligheter till ett omtänkande även hos regeringens företrädare.

Anf. 186 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag tror inte att jag har gjort mig känd för att huka beträffande möjligheterna att agera i riksdagen och att få till stånd förändringar, Lennart Daléus. Tvärtom ser jag dessa möjligheter. Eftersom Daléus valde att inte ta upp jordbrukspolitiken i sitt anförande, vill jag dock veta på vilka punkter Lennart Daléus tror att vi kan få förändringar till stånd. Det antydde litet i ett replikskifte där en centerpartist deltog, men det vore intressant att få veta litet mer om på vilka punkter Lennart Daléus tror att det går att ändra propositionen till det bättre.

Fru talman! Att det sker fysiska förändringar inom Jordbruksdepartementet är en sak, men det viktiga är om det blir förändringar i sakspolitiken. Jag har inte sett så tydliga signaler i den riktningen, och det

är därför jag ställt mina frågor till Margareta Winberg. Då får hon en möjlighet att deklarerat att ett omtänkande kanske är på gång.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Anf. 187 LENNART DALÉUS (c) replik

Allmänpolitisk debatt

Herr talman! Jag håller med om att vi inte skall överdriva signaler från Jordbruksdepartement och regering, men vi skall väl ta vara på de möjligheter att förändra tänkandet som står till buds när vi har möjlighet att på detta sätt samtala med regeringens företrädare.

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Vilka områden som kan komma i fråga kan jag naturligtvis inte säga i dag. Jag hoppas att vi skall ha en grundlig och framtidsytande diskussion i jordbruksutskottet. Men det finns några enkla saker som uppenbart måste ändras. Låt mig peka på uteblivandet av det berättigade miljöstödet. Det finns en massiv opinion bestående av en klok miljöörelse, miljöaktörerna inom socialdemokratien och oss som representerar den tidigare fyrklöverregeringen. Det vore underligt om inte den mest hårdhudade socialdemokratiska regering skulle ta intryck av den.

Anf. 188 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag får försöka dela Lennart Daléus optimism och ser fram emot utskottsbehandlingen. Jag hoppas givetvis att socialdemokraterna då inte skall vara av den hårdhudade typ som här antydde utan att det verkligen blir en förändring i tänkandet. Därför ser jag nu fram emot vad Margareta Winberg skall säga.

Anf. 189 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! När en majoritet av svenska folket röstade ja till medlemskap i den Europeiska unionen, betydde det kanske på kort sikt mest för livsmedels- och jordbrukspolitiken. Vi harmoniseras nu med CAP, EU:s jordbrukspolitik. Det innebär att en del av den medlemsavgift som vi kommer att betala till EU återgår till Sverige i form av det s.k. återflödet, och det blir till jordbrukssektorn. Hur mycket och till vilka jordbrukare skall vi ha en debatt om här så småningom. Därför tänkte jag nu ägna mig litet grand åt framtiden i den Europeiska unionen.

Vad vill vi med medlemskapet på jordbruks- och livsmedelspolitikens område? Frågeställningarna är många. Den grundläggande är emellertid: Hur länge skall nuvarande, av de flesta bedömare kallade, absurda system, som tar över 50 % av den gemensamma budgeten, överleva? Skall vi av oss själva styra mot en förändring eller skall vi på grund av utvidgningen mot Öst- och Centraleuropa tvingas i mer eller mindre okontrollerade former att förändra politiken?

Följdfrågorna blir många.

Är vi nöjda med att unionen producerar ett spannmålsöverskott på netto ca 10 % per år, vilket som vi har hört förut dumpas på en världsmarknad, tredje världens marknad, och omöjliggör en egen livsmedelsproduktion i de områdena?

Anser vi att det är bra med en överskottsproduktion av smör, dvs. mjölk, som subventioneras och därmed stimulerar konsumtionen för barn, äldre, sjuka och fångar? Systemet är sådant nämligen.

Är det acceptabelt med ett vinöverskott som med gemensamma pengar skall marknadsföras och drickas upp i de länder där konsumtionen så att säga är för liten?

Är det förenligt med vår hälsopolitik att subventionera tobaksodling?

Är det rimligt med en prisökning på 35-40 % till sockerbetsodlarna, som nu blir fallet?

Är det förenligt med vår humanism att acceptera de långa djurtransporter som försiggår i flera EU-länder?

Skall EU:s eller vår syn på djursjukdomar råda i framtiden?

Det är bl.a. om dessa framtida frågeställningar som EU-medlemskapet handlar. Det finns mycket mer i EU:s jordbrukspolitik som är främmande för oss, men som ständigt oppositionell har jag fått lära mig att välja mina strider. Man kan inte opponera mot allt, för då är det till slut ingen som lyssnar. Därför vill jag ta tillfället nu att redovisa några positioner som jag driver i ministerrådet och som jag hoppas få ledamöternas synpunkter på.

Jag börjar med frågan om den gemensamma jordbrukspolitiken och dess framtid. Det är ett orimligt system. Det är dyrt, det är byråkratiskt och det är dåligt för miljön.

Jordbruket spelar en central roll i den europeiska politiken. Det spelar en helt annan roll i Frankrike, Spanien, Portugal, Irland och Grekland än det gör i de nordliga medlemsländerna.

Den svenska regeringens uppfattning är att jordbrukspolitiken på ett mera radikalt sätt måste förändras. Överskotten måste bringas ner, kvoter och regleringar måste successivt fasas ut. Priserna måste ner. En mer miljövänlig inriktning av politiken måste påbörjas.

Jag har framfört de här tankarna i ministerrådet till den tidigare kommissionären Steichen och den nytilträdde Fischler, senast i måndags i Bryssel.

Vi har sagt att vi vill vara med och ha en konstruktiv debatt om 2000-talets jordbrukspolitik. Jag kan väl säga att mottagandet av våra åsikter inte är översvallande på alla håll.

Förra veckan bildade därför några EU-länder en samtalsgrupp om detta ämne. Eftersom åsikterna går isär ganska mycket mellan nord och syd och inte heller följer några partigränser, måste man nu söka nya vägar för att nå fram till ett resultat.

En annan viktig och ytterst aktuell fråga är djurskyddet. Många av oss har sett hur människor i Storbritannien demonstrerar mot långa djurtransporter och mot kalvuppfödning och djurhållningen för kalvarna. Här har Sverige varit föregångare, därför att vi inte har de problemen.

Vi har framfört behovet av en gemensam politik, eftersom den inre marknaden på transporternas område betyder att djur, såväl liv- som slaktdjur, transporteras över landgränserna. I avvaktan på denna gemensamma politik, som tycks vara svår att få igenom, är vi snart i Sverige framme med nationella regler på just transportområdet, för det är nytt för oss detta att föra djur över gränsen.

För slaktdjur kommer åtta timmar som totaltid att gälla. För livdjur kommer åtta timmar att gälla för vattnings och utfodring, 12 timmar för vila, om transporten inte överstiger 15 timmar, då den kan fortsätta till destinationsorten.

Det här kommer vi att fortsätta att driva, därför att vi vet att inte alla delar vår uppfattning. Här går också en skiljelinje mellan nord och syd. Vi har sagt att vi är beredda till en konstruktiv diskussion och också till en kompromiss. Det viktigaste nu är att vi får gemensamma regler, även om de blir något urvattnade.

Precis som på området CAP och dess framtid leder vi faktiskt en informell samtalsgrupp för att så att säga skapa opinion och driva på i frågan om djurtransporterna.

Två andra djurskyddsfrågor som är uppe i debatten handlar om kalvuppfödning. Vi vet att det, som en del tycker, fina vita kalvköttet är kommet från kalvar som utfodrats på ett sätt som inte är tillåtet hos oss, ett sätt som gör att kalvarna får blodbrist. Vi har förbjudit det i Sverige.

Nu har vi tagit upp det till debatt i ministerrådet, och vi hoppas på sikt få framgång där.

När det gäller salmonella har vi haft framgång i förhandlingarna och i diskussionerna. Vi kan troligen behålla ett liknande skydd som det vi har haft. Vi väntar nu på beslut i kommissionen och hoppas att det skall kunna träda i kraft den 1 mars. Det finns invändningar också här, men vi är mycket bestämda i vår position.

Några ord om socker, för det finns också en sockerregim inom unionen. Där skall vi fatta beslut i februari. Det betyder sannolikt en förlängning av nuvarande ordning på sex år. Det betyder att odlarna får ett tillskott på mellan 35 och 40 %.

Det är konsumenterna som får betala det här. I Sverige har vi sagt, och det har vi framfört i ministerrådet, att vi tycker att man skulle kunna sänka priserna. Vi tycker att man skulle kunna ta ner överskottet där det är ett överskott, och vi tycker att man skall ta det av betkvoten.

En annan fråga som har med socker att göra gäller Gotland. Jag är mycket förvånad över den tidigare regeringen och dess ovilja att i medlemskapsförhandlingarna ta upp Gotlandsfrågan. Vad jordbrukarna, LRF, Centern och Socialdemokraterna, kanske också andra partier, på Gotland vill är att få en regional sockerkvot, att av den nationella kvoten ha möjlighet att fördela en viss del till Gotland.

Vi har drivit det här hela hösten, och vi hoppas kunna skriva in det i beslutet som snart kommer att fattas.

Slutligen, fru talman, vill jag återigen understryka vikten av en förändring av jordbrukspolitiken. Menar man, dvs. t.ex. de stats- och regeringschefer som träffades i Essen för ett tag sedan, allvar med att öppna den Europeiska unionen mot Öst- och Centraleuropa, då måste det ske en omprövning av jordbrukspolitiken, därför att man kommer inte att ha råd att ha den subventionsnivå som är i dag. Den svenska regeringen är fast i sin åsikt att inte utestänga Öst- och Centraleuropa, och det är en av mina drivkrafter för en förändring av EU:s jordbrukspolitik.

Anf. 190 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Jordbruksministern vill spela fotboll när vi andra spelar badminton. Vi vill gärna prata om det som regeringen har lagt på riksdagens bord i form av en budgetproposition, och om svensk jordbrukspolitik med utgångspunkt bl.a. i EU. Jordbruksministern vill ge sin vision av arbetet i EU och inbjuder oss här i kammaren att komma med synpunkter och kommentarer på detta. Jordbruksministern vet att vi har begärt en parlamentarisk kommitté där vi gediget skall kunna diskutera dessa frågor och ge just de genomtänkta synpunkter som jordbruksministern rimligen inte med så kort varsel kan vänta sig av en kammare en sen kväll. Det är inte riktigt seriöst, fru talman.

Vad vi skall tala om är den svenska jordbrukspolitiken och dess relation till EU-medlemskapet. Vad vi efterlyser är jordbruksministrernas förståelse för den oro som svenska jordbrukare känner i en situation då de inte får tillgång till samma stöd, samma ekonomi eller samma förutsättningar som sina europeiska vänner. Det gäller inte bara oron utan också avsaknaden av möjligheter till ett offensivt arbete i jordbruket.

Vi står inför en situation då jordbruket satsar miljömässigt. Vi står inför en situation då jordbruket skall in på marknaden. Då behöver man skjuts. Då behöver man stöd. Då behöver man inte strypas.

Man undrar efter den uppvaktning eller demonstration som ägde rum utanför riksdagen nyligen vad det är jordbruksministern begär av svenska jordbrukare för att de skall falla henne på läppen. Vi skall väl inte flytta hela jordbruket till Bispgården igen?

Anf. 191 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Den sista slängen uppfattade jag inte riktigt. Jag förstod den i varje fall inte. Den kräver nog sin förklaring, Lennart Daléus.

Det här är en allmänpolitisk debatt. Senare kommer en budgetdebatt. Jag hade hoppats att vi för en gångs skull skulle kunna lyfta oss över stödebattsnivån. Men jag har hört i samtliga inlägg, och Lennart Daléus bekräftar detta i sin replik, att det inte går.

Jag valde detta tillfälle för att redovisa litet grand av det vi diskuterar i ministerrådet, vilka initiativ jag har tagit och vilka åtgärder i övrigt som jag som minister i ministerrådet har vidtagit. Detta gör jag inte minst mot bakgrund av att Lennart Daléus själv vid flera tillfällen har efterlyst regeringens åsikter. Jag tog tillfället i akt, men det var tydligt att det inte passade.

Det talades om att bönderna skall ha samma stöd och samma ekonomi som sina bröder och systrar ute i Europa. Det finns ingen generell EU-bonde, Lennart Daléus. Villkoren växlar mellan varje medlemsland, och också inom regionerna i respektive medlemsland.

Jag vill också säga – det är viktigt för protokollet, inte minst – att det inte är så att alla medlemsländer utom Sverige utnyttjar de stöd som står till buds fullt ut. Danmark gör det inte, och Nederländerna gör det t.ex. inte.

Lennart Daléus talade också om marknaden. Jag har inte tagit upp det i dag, men att försöka utvidga marknaden för svenska produkter är ett prioriterat område på departementet. Jag har en hel del punkter som jag så småningom skall redovisa när det gäller hur jag anser att man skall gå till väga för att saluföra och stötta svensk mat på EU-marknaden.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Jordbrukspolitik och
miljöfrågor

Anf. 192 LENNART DALÉUS (c) replik

Fru talman! Jordbruksministerns syn på och resonemang om det stöd som svenskt jordbruk behöver för att komma in på en europeisk marknad skall välkomnas. Om det sedan får preciseringar i litet tydligare termer i det arbete som förestår är jag den första att välkomna det.

Det är möjligt att andra länder inte utnyttjar alla delar av de möjligheter som EU rymmer, men jag tror att man kan säga att det är ett flagrant avsteg från stödmöjligheter som Sverige gör i och med det förslag som regeringen har lagt fast.

Mitt resonemang om Bispgården hänförs naturligtvis till att jag vet att jordbruksministern i andra sammanhang är rätt preciserad i förslag och exempel till riksdagen om vad som bör ha uppmärksamhet och stöd – inte bara av riksdagen utan också ute bland myndigheterna. Jag tycker att en precisering av hur man skall förändra och utnyttja möjligheterna i EU skulle vara angelägen.

Jag vet att vi har en diskussion framför oss i jordbruksutskottet. Som jag har sagt i ett tidigare inlägg tycker jag att det finns mycket som pekar på att man på sina håll har förstått nödvändigheten av omsorg om människor i näringen och omsorgen om miljön.

Vad vi kan begära och vädja om är att man låter de socialdemokratiska företrädarna vid sidan av jordbruksministern agera, klokt diskutera och ta fram ett slutresultat som kammaren kan ta ställning till och som bättre stämmer med våra krav när det gäller miljön och när det gäller det svenska jordbrukets utveckling.

Anf. 193 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag pratade om att förändra möjligheterna från talarstolen, dvs. om hur man vill förändra politiken och därmed också möjligheterna i framtiden – inte i dagsläget.

Lennart Daléus talar om omsorg om människor och miljö. När man lyssnar på den mest uppskruvade jordbrukspolitiska debatten får man för sig – det var någon som var inne på det här också – att det blir så otroligt mycket sämre nu. Det är mycket mera synd om bönderna efter den första januari än det var före den första januari.

Jag vill ändå för kammarens ledamöter och för protokollet berätta vad som står på s. 8 i budgetpropositionen. Där står det vilket belopp som var anvisat till jordbruk och trädgårdsnäring 1994/95. Det var 3,738 miljarder. På ettårsbasis för det kommande året är det 7,684 miljarder.

Man måste ha dessa siffror med sig. Vad ni från oppositionspartierna gör är att ni jämför med vad den tidigare regeringen hade lovat att dela ut till bönderna. Ni jämför inte med den verklighet som bönderna

levde i före den första januari. Jag tycker ändå att dessa siffror talar ett ganska tydligt språk.

Vi vet att det kommer pålagor på jordbruket.

Jag skall också säga att den konsekvensutredning som många av er har pratat om är på väg. Den kommer. Då får man se det också i de termerna.

Anf. 194 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Jordbruksministern! Jag är glad för den information vi får om vad som händer nere i Bryssel, för ärligt talat har det varit litet ont om den varan. Trots att jag sitter i både jordbruksutskottet och EU-nämnden är min främsta informationskälla Internationellt perspektiv, som LRF skriver. Jag tycker att det är beklämmande, och jag önskar att vi kunde få en bättre information om vad som sker.

Jordbruksministern tar upp vissa frågor. När det gäller djurskyddet är det helt klart att stödet är massivt i Sverige för den linje jordbruksministern företräder i EU. Vi vill inte ha den typ av djursyn som finns nere i Europa. Jag önskar verkligen jordbruksministern lycka till när det gäller de frågorna.

Det finns likaså en total enighet bland partierna när det gäller stödet till Gotland och en speciell kvot vad beträffar sockerproduktionen för Gotland. Det var utskottet ense om.

Miljöpartiet vill att stödet till Roma sockerbruk skall vara kvar hela 1996, och vi önskar också att regeringen börjar titta litet grand på ägarförhållandena. Det är litet underligt att det finns en vinst i företaget och att det ändå hotas av nedläggning.

Det finns en sak som jag tror att jordbruksministern och jag är överens om men drar olika konsekvenser av. Jordbruksministern säger att överskottet skall bringas ned och att vi skall ge jordbruket en mer miljövänlig inriktning. Precis det vill Miljöpartiet.

Vårt sätt att få ner överskottsproduktionen är att minska intensiteten i jordbruket. Vårt sätt att uppnå ett mer miljövänligt jordbruk är att införa bl.a. de miljöstöd som det finns en möjlighet till. Det är bl.a. ett stöd till resurshushållande konventionellt lantbruk. Jag har litet svårt att förstå varför jordbruksministern inte drar samma slutsatser som jag. Vill man ha i gång denna utveckling finns det ett gyllene tillfälle just nu, genom att utnyttja de miljöstöd som kan sätta i gång utvecklingen. Hur kommer det sig att vi drar så olika slutsatser?

Anf. 195 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag är glad över att vi kan vara överens om djurskyddet. Lennart Daléus nämnde ingenting om det, men jag utgår från att det även finns ett stöd hos Centerpartiet för ett förbättrat djurskydd i unionen.

Vi får väl diskutera informationen återigen. Jag är på nästan samtliga EU-nämndens möten. Det går mycket bra att ställa frågor även om sådana saker som inte precis står på föredragningslistan. Jag skall gärna svara. Jag har också med mig expertis som kan svara i mitt ställe, om jag inte skulle kunna svara.

Vi skall också, som jag har sagt tidigare, fundera över hur vi skall kunna lämna en bättre information än i dag till utskottet. Vi har inte kommit längre än så. Jag vill understryka det jag har sagt tidigare. Det är inte alla som tycker om det, men jag framhårdar i den åsikten. Det är i EU-nämnden detta skall diskuteras. Jag förutsätter att de ledamöter som sitter där tar upp frågan med sina partigrupper och sitt fackutskott. Det var den ordningen man tänkte att man skulle ha. Dessutom skall vi se till att det blir en något så när kontinuerlig information till fackutskottet, i detta fall jordbruksutskottet.

Det finns en ganska enkel om än smärtsam förklaring när det gäller miljöstöden. Vi har inte råd. Det är det svar jag vill ge på den frågan.

Anf. 196 GUDRUN LINDVALL (mp) replik

Fru talman! Miljöpartiet har visat hur vi skulle kunna finansiera detta med miljöstöden. Om vi höjer miljöavgifterna har vi råd. Det finns en stor respekt och förståelse för det ute i näringen. Om vi får i gång en utveckling åt ett miljövänligt håll ser man att det finns möjligheter att utnyttja stödet. Då får man också en förståelse för att vi höjer miljöavgifterna. Det går att finansiera detta, om man vågar höja miljöavgifterna, framför allt på handelsgödsel.

Jag hoppas att vi kan vara överens om att denna utveckling är viktig. En sak som kommer att göra att utvecklingen verkligen kan komma i gång är stödet till forskning och utbildning. Tyvärr skärs det ner i regeringens budget. 250 miljoner försvinner. Jag ser det inte som något sätt att få i gång en utveckling mot en mera miljövänlig inriktning på lantbruket. Det är svårt att lägga om en konventionell gård till ett mera resurshushållande eller helt ekologiskt lantbruk. För det behövs stöd, uppmuntran och utbildning. Det behövs insatser på detta område. De är för små i dag. Om vi räknar med det mål vi har satt upp, att 10 % av jorden skall odlas ekologiskt år 2000, skall antalet ekologiska lantbrukare öka från 2 000 i dag till 12 000 år 2000. Det kommer att krävas resurser för det, jordbruksministern.

Jag hoppas att det finns en förståelse för det förslag som miljöpartiet har lagt fram. Det innebär att vi lägger tillbaka 150 miljoner av de sparade 200 och dessutom ökar på med ytterligare 250 miljoner. Vi är ju överens om att vi måste få in lantbruket i en mera hållbar, miljövänlig inriktning. Det är också LRF inne på. Det har man skrivit i många dokument, bl.a. tillsammans med Det naturliga steget.

Anf. 197 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Får jag börja med att erinra om vad som står i propositionen när det gäller stödet till miljön. Vi har tre delprogram: ett på 500–550 miljoner, ett på 50–100 miljoner och ett på 150–200 miljoner. Jämför detta med verkligheten i fjol, före den 1 januari 1995. Det innebär då en kraftig uppjustering, även om vi inte kunde uppfylla den tidigare regeringens runda löften om ännu mera pengar. Det är inte politiskt möjligt i en situation då vi sparar på barnfamiljer, pensionärer, sjuka och arbetslösa – snart sagt alla grupper i samhället. Då skulle det vara en grupp som inte drabbas av några nedskärningar, utan de får sin

nivå höjd jämfört med förra året. Att man skulle höja den ytterligare är mycket svårt att få acceptans för, åtminstone inom det socialdemokratiska partiet. Bördorna skall fördelas något så när rättvist.

Så var det stödet till utbildning och forskning. Det är samma skäl där – vi måste spara. Vi måste få balans i statens ekonomi. Vi har lovat inför valet att 1998 skall den branta utvecklingen av statsskulden vara bruten. Den skall vara stabiliserad. Helst skall kurvan böja av nedåt. När man säger det i allmänna termer håller alla med och nickar. Men när det sedan kommer till att man måste skära ned på ett visst område och höja skatten på ett annat område, då kommer särintressena och lobbyisterna fram. Då är det plötsligt så att man gärna vill spara, men inte just på sitt eget område. Jag tycker att Gudrun Lindvall till viss del ger uttryck för det.

Anf. 198 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jordbruksministern blev litet besviken på att hon inte fick till någon framtidsdebatt. Jag tror nog att ministern måste tänka efter litet. Hur reagerar egentligen alla de lantbrukare som har varit involverade i den budkavle som har gått från olika delar av landet under en veckas tid och som var samlade här i Stockholm i går, när ministern inte med ett ord nämner de förslag och synpunkter som framfördes och inte minst själva innehållet i budkavlen? Hon kommenterar inte detta med ett ord i sitt inlägg.

För dem som utsatts för denna politik är det kanske inte så lätt att se framtiden. Den är rätt fjärran. För många handlar det om hur man skall kunna överleva med sina företag, hur man skall klara den dagliga brödfödan. Det måste vara väsentligt att vi har en framtidsstro i den svenska näringen på jordbruksområdet, om vi skall kunna föra en framtidsdebatt. Det är den debatten vi måste klara av.

Jordbruksministern väljer att fly till EU i stället för att diskutera de problem vi har här. Det är en något märklig ordning, med tanke på jordbruksministerns inställning till EU.

Jag ville ha besked på sex punkter, om det på någon punkt fanns en möjlighet till nytänkande eller omtänkande, för att kunna gå den eventuella majoritet som finns här i riksdagen till mötes innan regeringen får problem med att få igenom sina förslag. Jag fick inte något besked. Det skulle vara intressant att få någon form av besked. Finns det någon möjlighet till förändring när det gäller dessa sex punkter?

Anf. 199 ANDRE VICE TALMANNEN

Jag vill påminna jordbruksministern om att replikskiftet och ordväxlingen är mellan den som har begärt replik och jordbruksministern.

Anf. 200 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! Jag skall försöka hålla mig till reglerna. Dan Ericsson talade om budkavlen. Jag hade den franske jordbruksministern här i går. Han var tillika ordförande i ministerrådet under första halvåret. Jag berättade då om demonstrationen. Det gjorde jag på presskonferensen också. Då fick han en fråga av en journalist, om han inte var litet

avundsjuk på Sveriges jordbruksminister, när det bara var fyra traktorer i demonstrationen. Då log han litet.

Att man demonstrerar och har olika åsikter gentemot den sittande regeringen är inte unikt för Sverige. Det förekommer inte minst i Frankrike, som i övrigt är ett rätt så "jordbrukarvänligt" land.

Dan Ericsson räknade upp sex punkter. Jag har i och för sig svar, men jag hade önskat att vi kunde diskutera detta när det är budgetdebatt. Om man nu skall lägga ut dessa pengar, som Dan Ericsson och kds vill, var vill man då spara? Någonstans måste vi ta hem de pengar som skall göra att statsfinanserna blir sunda och bra igen, att förtroendet för den svenska ekonomin återinförs, efter dessa år då förtroendet har varit ganska dåligt.

Dan Ericsson säger att jag valde att fly till EU. Som Dan Ericsson också påpekar har jag inte själv valt EU. Men nu är vi där. Då är det viktigt att ha en uppfattning om vad man vill göra med medlemskapet.

Jag tycker att Dan Ericsson och andra som stod på motsatta sidan i folkomröstningskampanjen borde vara de första att ha en uppfattning här. När en majoritet har sagt ja är det min uppgift – och, som jag ser det, också en uppgift för andra partier – att faktiskt fylla medlemskapet med ett bra innehåll. Inte ett ord om den saken hörs här.

Anf. 201 DAN ERICSSON (kds) replik

Fru talman! Jag tror att jordbruksministern skall vara tacksam för att svenska bönder håller sig till aktiviteter och manifestationer i någorlunda ordnade former. Att många har varit involverade när det gäller denna budkavle är ingen hemlighet, utan det vet ministern om. Det anmärkningsvärda är, tycker jag, att man inte med ett ord kommenterar stämningssläget i dag inom lantbrukarkåren.

Ministern säger att hon i och för sig har svar på de sex punkterna. Ja, men då är det intressant att få ett svar – antingen ja eller nej. Finns det alltså någon möjlighet att göra något?

Det kan handla om litet av omtanke om jordbruksministern. Jag uppskattar henne som person. Jag minns så väl när hon förra mandatperioden som ordförande i jordbruksutskottet undrade hur länge den dåvarande jordbruksministern skulle acceptera att riksdagen, som hon uttryckte det, körde över honom. Var gick gränsen för det acceptabla?

Just inför utsikten att kanske bli överkörd här i riksdagen genom andra beslut än det som regeringen har lagt fram vore det kanske förnuftigt att på någon punkt försöka gå riksdagen till mötes. Jag tänker på en eventuell förväntad majoritet. Det är den möjligheten jag vill öppna för här, fru Winberg!

I övrigt är vi överens när det gäller EU-kraven och framtiden, precis som framgått av tidigare replikskiften. Inte minst gäller det djurskyddet. Kds har väckt en omfattande motion på det området, just med inriktning på EU och hur vi skall agera där. Där kan ministern alltså hämta många tips.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Anf. 202 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Fru talman! De bönder som kom hit, Dan Ericsson, vände sig faktiskt inte till mig utan till riksdagen. Det tycker jag är alldeles korrekt. Vi har ju lämnat över vårt förslag till riksdagen, och man skall ha respekt för det. Det är riksdagen som beslutar. Det ligger också i parlamentarismens väsen att regeringen, om den inte har majoritet i riksdagen, kan få finna sig i att, som Dan Ericsson uttryckte det, bli överkörd.

Jag hoppas att riksdagens ledamöter är kloka nog att tänka på framtiden och att de ser till att besparingar och skattehöjningar som föreslagits också går igenom, så att förtroendet för den svenska ekonomin och för Sverige återigen kan bli verklighet.

Anf. 203 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Herr talman! Jordbruksministern vill tala om den gemensamma jordbrukspolitikens framtid. Hon vill dock inte tala om det som är mer kortsiktigt, men högaktuellt, här. Vidare säger hon att det nu skall komma en konsekvensanalys. Det tackar jag för. Vi har länge efterlyst en sådan.

Jag frågade om urholkningen av EU-avtalet och om de konsekvenser som det får för sysselsättningen. Det gäller då arbetena inom jordbruk och livsmedelsindustri. Det bekymrar tydligen inte jordbruksministern. Som jag ser saken är det en mycket allvarlig fråga. Det kan bli ödesdigert om man på departementet inte tänker om när det gäller den aktuella utformningen av EU-politiken i Sverige.

Ja, det är självklart att vi framöver skall diskutera den framtida gemensamma jordbrukspolitik. Men det här får inte skymma det faktum att svenskt jordbruk nu är involverat i EU:s aktuella jordbrukspolitik. Därför måste vi gemensamt se till att anslutningen i första hand blir lyckosam.

När det gäller resonemanget om fortsättningen kan jag säga att vi är beredda. Vi inser att EU:s jordbrukspolitik måste förändras, och vi kommer att arbeta för det. Men kärnpunkten i dagens situation är att svenska producenter såväl inom jordbruket som inom livsmedelsindustrin nu verkligen får en chans att arbeta på samma villkor. Det får man inte med den inriktning som jordbruksministern förordar. Jag vill gärna ha besked i frågorna om sysselsättningen. Jag vill också ha besked beträffande övriga frågor som jag nyss ställt.

Anf. 204 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Först en motfråga till Ingvar Eriksson: Om vi här i dag i den allmänpolitiska debatten – nästa stora debatt är budgetdebatten – inte kan tala om framtiden, när skall vi då prata om den och när skall vi då diskutera vad vi vill fylla medlemskapet med? Jag vore glad för ett svar på den frågan.

Ingvar Eriksson, liksom många andra, utmålar liggande förslag som ödesdigert. Det är som om något nattsvart nu skulle dras ned. Men sanningen, Ingvar Eriksson, är – jag upprepar siffrorna från budgetpropositionen – att den tidigare borgerliga regeringen 1994/95 till jordbruk och trädgård anvisade 3,7 miljarder kronor. Det nya anslaget på ettårs-

basis till jordbruk och trädgårdsnäring uppgår till 7,6 miljarder kronor. Hur kan man då utmåla det som dödsstöten för näringen, inklusive de efterkommande leden och sysselsättningen där?

När det gäller fisket anvisade den tidigare regeringen 88 miljoner kronor. Nu är det 186 miljoner kronor. Det är sådant som EU-medlemskapet medför. Vidare är det verkligheten före den 1 januari som vi skall jämföra den här budgeten med. Då blir det en kraftig höjning av stödet till jordbruket.

Jag vill fråga Ingvar Eriksson om de skatter och den belastning som det talas om: Hur skall medlemsavgiften betalas om man inte skall göra på nämnda vis?

Vidare skulle det vara intressant att höra om Ingvar Eriksson och Moderaterna har någon åsikt om regionaliseringen av sockerkvoten när det gäller Gotland.

Anf. 205 INGVAR ERIKSSON (m) replik

Herr talman! Tydligt inser inte Margareta Winberg att vi befinner oss i en ny situation. Hon talar om budgetutfallet men glömmer att säga att priserna blir betydligt lägre till producenterna och att kostnaderna blir betydligt högre, inte minst genom de nya skatter och avgifter som regeringen redan tagit och som nu aviseras. Det är på den punkten som man ute på fältet är orolig. Det är därför som vi har en så akut och besvärlig situation. Det är också därför som den optimism inför framtiden som funnits håller på att försillas.

Det behövs alltså mycket mer av investeringar. Nu drar man sig. Risken finns att man inte får tillräckligt med råvaror för att kunna motsvara de möjligheter som vi kan få på exportmarknaden. Margareta Winberg är ju själv positiv till exporten. Men vi måste ha råvaror för att kunna fullfölja den här satsningen.

Den framtida jordbrukspolitiken måste inriktas på att tillsammans med näringen, i nationens intresse, tillvarata och utveckla den svenska livsmedelsproduktionens förutsättningar. Politiker måste gå *med*, inte *mot*, en näring som nu för första gången möter stark europeisk konkurrens. Vi menar att detta innebär att jordbruket befinner sig i en ny situation. Det måste även socialdemokrater inse. Politiken skall hjälpa näringen att inta sin plats i det internationella perspektivet vad gäller produktion av jordbruksvaror. Stödet skall inte innebära speciella förmåner, utan det gäller att få konkurrera på lika villkor. Om man får den chansen kommer EU-medlemskapet att bli positivt för jordbruket, för landet och, inte minst, för de svenska konsumenterna.

Anf. 206 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jo, Ingvar Eriksson, jag inser mycket väl att det nu är en ny tid för oss. Det var om detta och om framtiden i det avseendet som jag ville ha en debatt. Så blev det inte, utan det kom att handla om dagspolitiken.

Det måste komma in optimism, säger Ingvar Eriksson. Ja, men inte kommer det någon optimism efter den nattsvarta debatt som ni jämt och ständigt för. Ni talar bara om hur eländigt det blir. Till slut kan det ju

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

bli självuppfyllande. Optimismen kan faktiskt gå i botten om man inte vågar något här.

Det är nu en ny chans för jordbrukarna. Låt både dem och oss ta den chansen!

Jag fick inget svar om sockerkvoten och Gotland. Ett svar vill jag gärna ha.

Sedan vill jag poängtera, Ingvar Eriksson, att det är lätt att vara i opposition och att bjuda över regeringen. Men kom ihåg att det nu är sista gången som ni har den chansen. Sedan har ju riksdagen egna regler, vilka jag tycker är bra. När man plussar på med belopp i miljardklassen – sådana förslag finns det här – måste man alltså även visa var pengarna skall tas. Det är alltså sista gången som ni kan överträffa varandra.

Anf. 207 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag delar jordbruksministerns uppfattning när det gäller de problem som EU:s jordbrukspolitik medför. Vidare tycker jag att den inriktning som jordbruksministern i sitt anförande har skissat på är bra. Det är bra att man försöker göra något åt djurtransporterna och djurhållningen och att man kanske kan komma fram när det gäller salmonellen.

Jag tror också att det är bra att välja sina "krig". Jag skulle vilja komma med ytterligare ett litet krig som jag tycker att jordbruksministern skall föra i Bryssel. Det handlar då om CAP-stöden, som finansieras fullt ut över EU:s budget. Jag tror att det skulle kunna vara en framkomlig väg att diskutera en sänkning av subventionsgraden där. Det är ju de här stöden som tar större delen av budgeten. Bara så litet som 10 % sänkning, finansierad över de nationella budgetarna, tror jag får inflytande på – eller påverkar – det spannmålsöverskott som finns. Det skulle också betyda att medlemsavgiften på sikt skulle kunna minskas. Det är en av de saker som jag tror är viktiga. Något som vi i Vänsterpartiet har lyft fram i det EU-program som vi nyligen har antagit i vår partistyrelse är att inga EU-stöd skall finansieras med mer än 50 %.

Jag har förstått att jag inte får svar på de frågor som jag ställde i mitt anförande. Det är litet synd, för jag tror att det hade varit värdefullt att inför utskottsbehandlingen få veta hur regeringen har tänkt sig att uppfylla de överenskommelser som träffades mellan regeringen och Vänsterpartiet före jul.

Anf. 208 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag delar Maggi Mikaelssons uppfattning att man borde sänka de hundraprocentiga stöden. Jag hyser dock inte så stor förhoppning om att ett sådant förslag, åtminstone i förstone, skulle gå igenom.

Efter att ha varit på ett antal möten i Bryssel kan man fundera över hur stor viljan är att ta ned överskott. Jag vill erinra om ett beslut som fattades innan vi hade rösträtt. Det handlade om trädan. Tidigare hade man 15 % trädeskrav på roterande träda. Kommissionen hade föreslagit att det skulle sänkas med 2 %, därför att det var torka i några länder

och överskottet därför hade sjunkit litet grand. Därför ville man minska trädan så att överskottet så att säga skulle hålla sig. Så uppfattade jag det i alla fall. Men efter en mycket omfattande diskussion tyckte inte ministerrådet att ens 13 % var bra, utan man ville ha 12 % trädeskrav. Man ville alltså sänka kraven ytterligare. Detta visar att man kan fundera över om viljan finns att göra någonting åt överskottet.

Som jag tidigare sade i mitt anförande kommer man, om man menar allvar med utvidgningen mot öst, att tvingas dra ned dessa bidrag. Vi har också i olika sammanhang föreslagit att det skall bli mer av nationell finansiering och nationella stöd än vad det är i dag.

Svaren på de frågor som Maggi Mikaelsson tidigare ställde är att vi litet grand avvaktar besluten i riksdagen när det gäller t.ex. areal- och betesstödet. När vi vet vilka summor det kommer att handla om skall vi också gå till Bryssel med detta och se om vi får accept, för det är ju inte längre denna riksdag som bestämmer om sådant här.

Frågan om bärkraftigt konventionellt jordbruk skall vi se över i en utredning. Den parlamentariska gruppen kommer att tillsättas när vi vet vad det blir för beslut i riksdagen.

Anf. 209 MAGGI MIKAELSSON (v) replik

Herr talman! Jag vill tacka för de svar som jag ändå fick. Jag väljer att tolka svaren så positivt och konstruktivt som att vi i utskottet har goda möjligheter att komma fram till bra lösningar.

Det framgår ju klart av den motion som vi i Vänsterpartiet har väckt att vi tycker att nivåerna är för låga. Men det är viktigt att lyfta fram att vi ju också har vägt in detta i ett helhetsperspektiv så att vi, även om vi hade haft den kommande förändrade budgethanteringen, hade kunnat klara av högre miljö- och arealstöd.

Vi har ett helhetsförslag i vår budget, där vi även har vägt in de ökade resurser som vi har lagt på jordbruket. En av orsakerna till att vi väljer att lägga förslag om ökade miljöstöd är just den orättvisa fördelningen som EU:s jordbrukspolitik innebär, där CAP-stöden – jordbruksstöden – som helt finansieras via EU:s garantifonder tar en väldigt stor del av de 7,6 miljarder som jordbruksministern redovisar. Hade vi haft en lägre summa där, hade vi också kunnat ha en lägre summa för miljöstöden.

Anf. 210 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om Vänsterpartiet och nivåerna. Det skall bli intressant att se helheten. Det skall bli intressant att se om Vänsterpartiet skall vara med och spara på de sjuka, de arbetslösa, barnfamiljerna och vad det nu är men plussa på för bönderna. Jag tycker att det är en mycket konstig politik och mycket olik ett vänsterparti. Det luktar väldigt mycket av opportunism.

Anf. 211 EVA ERIKSSON (fp) replik

Herr talman! Jag tycker inte synd om bönder, om det var så att jordbruksministern menade alla. Jag är inte heller särskilt attraherad av att överträffa vare sig den ena eller den andra. Men det är ändå så att

jordbruksföretagen är en näring som inte har spelregler uppsatta. Det finns ingen långsiktighet i den politik som vi har lagt fast. Alla företag behöver en långsiktighet. Även om de inte lyder under Sten Heckschers departement så är det en nödvändighet. Detta tycker jag är en intressant framtidsfråga. Jag vill tacka jordbruksministern för att hon tar upp framtidspolitiken. Margareta Winberg och jag är inte eniga när det gäller stödpolitiken, men det kan vi ta upp i budgetdiskussionen. Men det finns ändå ett oerhört stort behov av att diskutera framtidsplanerna.

När man talar om jordbruksföretagen finns det ändå skäl att fundera över de 5 eller 7 miljarder som avsätts för olika sysselsättningsåtgärder som ingen vill ha. Det borde vara intressant för jordbruksministern att intressera sig litet grand för dessa pengar.

Jag tror också att jordbruksutskottets behandling framgent kommer att leda till att vi i utskottet kommer fram till en bra lösning på frågan. Det är nödvändigt, för annars får vi hela tiden en hätsk och negativ debatt, där vi på något sätt slår fast att politiken som är formad för jordbruket i Sverige är utformad av jordbruksföretagarna själva. Men det är inte så. Det är ju vi politiker som har format jordbrukspolitiken. Det vi kan konstatera är att vi har misslyckats.

Nu måste vi ge svenska bönder och oss politiker möjligheter att tillsammans forma framtidens jordbrukspolitik i EU. Är det detta som jordbruksministern menar med sina inlägg här?

Anf. 212 Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)

Herr talman! Jag börjar med att konstatera att Eva Eriksson säger att man har misslyckats med att forma en jordbrukspolitik. Jag håller med om det. Den har varit dålig under de senaste åren.

Eva Eriksson säger att ingen vill ha de pengar som skall gå till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Nej, det är kanske så att när det gäller jordbruket och dess företrädare så är de, som jag brukar säga, några av världens skickligaste lobbyister. Det har bedrivits lobbying i denna kammare. Det finns väl inte en ledamot som inte har utsatts för LRF:s påtryckningar, och det har gett resultat. Det kan man ju konstatera när man läser motionerna.

Men jag undrar hur många arbetslösa som har bedrivit lobbying bland riksdagens ledamöter. De arbetslösa är inga lobbyister.

Eva Eriksson säger att ingen vill ha pengarna. Dessa pengar skall ju leda till jobb, och det är vad de arbetslösa vill ha. Den socialdemokratiska regeringen företräder också de arbetslösa.

När det sedan gäller långsiktigheten kan man bara konstatera att det inte ens om man skulle gå på den tidigare regeringens runda förslag skulle vara någon garanti för långsiktighet, därför att EU:s långsiktiga politik med nödvändighet måste förändras. Det betyder att man nu i Sverige har varnat många bönder för detta. Man skapar en kostym som på sikt kanske inte kan fyllas ut.

Jag har också sagt att jag inte tror att den dagen kommer då EU tar sin hand ifrån jordbruket och jordbruket ersätts genom nationella stöd fullt ut. Det finns nog ingen regeringen, oavsett färg, som kommer att ha råd med det.

Herr talman! Jag kan bara konstatera att jordbrukspolitiken alltid har varit dålig. Den är vi ju alla skyldiga till. Socialdemokrater och andra har ju varit med och format politiken under decennier. Men målet måste ju ändå vara, vilket också är jordbruksföretagarnas och allas mål här i riksdagen, att vi skall sträva efter att våra jordbruksföretagare i Sverige skall sluta att vara livegna. De skall vara fria företagare.

Allmänpolitisk debatt

Jordbrukspolitik och miljöfrågor

Margareta Winberg säger att man inom LRF är de största lobbyisterna. Det är klart att de är lobbyister, men det har ju också LO alltid varit liksom även andra organisationer. Det är en del i behandlingen av ärenden och av demokratin. Delaktighet, medverkan i och påverkan av politiska beslut är ju inget märkligt i en demokrati. Men däremot är det politikernas sak att se till att man fattar beslut utifrån de politiska övertygelser man har.

Visst är pengarna för de arbetslösa bra. Vi har alla väckt motioner om hur man skall lösa arbetslösheten. Om detta är vi inte eniga. Men jag vill ändå påstå att livsmedelsarbetare och andra människor som arbetar i näringen också kommer att hotas av arbetslöshet om man vidtar en del av dessa åtgärder och inte arbetar för en långsiktig förändring av jordbrukspolitiken. Jag har aldrig sagt att vi skall ha kvar en gammal traditionell jordbrukspolitik, utan vi skall vara öppna för att jobba mot en mycket sundare jordbrukspolitik. Men vi har också sagt att vi gemensamt skall forma jordbrukspolitiken. Jag ställde en fråga till jordbruksministern om vad det är för forum som vi i jordbruksutskottet och i riksdagen skall ha för att kunna vara med och forma framtidens jordbrukspolitik.

Herr talman! Eva Eriksson talar om fria företagare. Jag satte detta inom citationstecken i mitt anteckningsblock här. Bönderna vill vara fria företagare, inom citationstecken, samtidigt som målet tycks vara att få ut så mycket stöd som möjligt. Jag får inte denna ekvation att gå ihop, måste jag säga.

Delaktighet talar Eva Eriksson om. Ja, nog har det varit delaktighet under de senaste åren. Det har varit mycket personunion av samma åsikter mellan LRF och den tidigare regeringen eller, kanske jag skall säga, den tidigare jordbruksministern. Jag vet inte om Folkpartiet var så involverat i den delaktighet som försiggick på den tiden.

Nu är det inte likadant, men det betyder inte att inte LRF är med och lägger fram synpunkter. Självfallet pratar vi med dem. De kommer med sina långa listor. Vi diskuterar deras krav som, vilket jag tidigare sade, i mångt och mycket går ut på att få mera stöd.

Jag vill fråga Eva Eriksson vad fria företagare egentligen innebär för henne.

Herr talman! Det är naturligtvis lockande att kasta sig in i den jordbrukspolitiska debatten, men vi skulle ju också hinna med litet miljö-

politik. Å andra sidan är det så att en bra jordbrukspolitik är detsamma som en bra miljöpolitik, och kanske också tvärtom för den delen.

Under den borgerliga regeringen skedde det viktiga framsteg på det miljöpolitiska området. En ny skogsvårdslagstiftning som leder till ökad mångfald i skogsbruket infördes. De ekonomiska styrmedlen förbättrades och blev fler. Ett förslag till samlad förbättrad miljölagstiftning presenterades m.m.

Tyvärr märker vi nu hur miljöarbetet har stannat upp efter det socialdemokratiska maktövertagandet. På två områden har utvecklingen gått helt emot strävandena efter en bättre miljö.

Det förslag till miljöstöd som har diskuterats mycket i kammaren innebär faktiskt en betydligt sämre satsning på viktiga åtgärder för biologisk mångfald i vårt kulturlandskap.

Förslaget till miljöbalk har dragits tillbaka för att på nytt utredas. Detta kommer att ta mycket tid, vilket innebär att viktiga skärpningar och kompletteringar av miljölagstiftningen kommer att försenas flera år.

Hade socialdemokraterna inte agerat så här hade Sverige i dag haft hårdare straff för miljöbrott och bättre sanktionsmöjligheter i form av miljöavgifter. Vi hade haft miljökvalitetsnormer och bättre regler för miljökonsekvensbeskrivningar. Och slutligen hade vi haft möjlighet att införa system med s.k. överlåtelsebara utsläppsrätter.

Den borgerliga regeringens miljöbalksförslag, som ju har dragits tillbaka av den nuvarande regeringen, borde naturligtvis återsändas till riksdagen för beslut. Såvitt jag förstår skulle inte detta stå i strid med socialdemokraternas vilja att förändra lagstiftningen. Deras utredningsarbete kunde ske parallellt med att nya och effektivare lagar får börja att verka. Vi tolkar därför den socialdemokratiska regeringens agerande så, att man inte är särskilt intresserad av att snabbt införa en bättre och mer effektiv miljölagstiftning i Sverige.

Sverige behöver en regering som driver offensiv miljöpolitik, till skillnad från denna passiva och mera undflyende miljöpolitik som den socialdemokratiska regeringen hittills visat prov på. Från moderat håll anser vi att miljöarbetet måste skärpas och förnyas på flera områden.

I det framtida arbetet för en bättre miljö kommer det gemensamma miljöarbetet inom EU att vara av speciell vikt. Tack vare samarbetet mellan länder finns möjligheten att arbeta med sådana gränsöverskridande problem som tidigare inte har kunnat lösas. Vi från moderat håll föreslår att Sverige i detta EU-arbete skall prioritera de gränsöverskridande problemen och ställa särskilda krav på införande av ekonomiska styrmedel för att minska utsläppen, kanske främst av koldioxid men också av andra försurande ämnen.

Miljöarbetet inom EU bör ha som mål att bevara de höga svenska miljökraven och skärpa kraven inom EU. Dessutom bör målet vara att ta bort de regleringar som skadar miljön. Vidare bör det vara en viktig målsättning att öka EU:s intresse för Östersjöområdets miljö, som ju ligger oss särskilt varmt om hjärtat.

När det gäller deltagandet i EU:s miljöarbete vill vi moderater också särskilt betona vikten av att Sverige utnyttjar det omdiskuterade

EU:s miljöstöd. Tyvärr tvingas vi konstatera att den socialdemokratiska regeringen på den här punkten för en politik som innebär att det utelämnade stödet blir en stor motgång, kanske den största motgången någonsin, för miljöarbetet i vårt kulturlandskap. Regeringens budgetförslag härvidlag jämfört med den borgerliga regeringens förslag innebär att nästan 2 miljarder mindre kommer att satsas på miljöåtgärder i kulturlandskapet.

Följden av denna brist på intresse för EU:s miljöstöd är ju att möjligheterna att bevara den biologiska mångfalden i landskapen minskar. Med vårt förslag skulle det i stället bli fler satsningar, t.ex. på våtmarker.

Växthuseffekten är en annan stor fråga. Den är kanske det största hotet mot den globala miljön. Frågan stod i centrum vid FN-konferensen 1992, då ett stort antal länder, däribland Sverige, enades om en klimatkonvention. Enligt denna konvention får Sverige inte låta sina utsläpp av koldioxid öka.

Det är därför mycket oroande att vi nu har fått en regering vars energiminister talar om att introducera ytterligare fossila bränslen i den svenska elproduktionen. Vad Sverige och världen i övrigt just nu inte behöver är en återupplivning av gamla planer på fossilbränslebaserade kraftverk. Vi behöver i stället en offensiv klimatpolitik. Den strategin bör innehålla ett skärpt utsläppsmål, aktiva insatser för att EU skall minimera koldioxidutsläpp genom en koldioxidskatt, en belysning av kärnkraftens betydelse för den framtida utsläppsnivån och att vi vidtar övriga aktiva insatser för att minska utsläppen inom trafiksektorn.

Anf. 216 SIVERT CARLSSON (c)

Herr talman! Jag skall säga några ord om miljö och energi.

Hållbara och varaktiga energisystem måste i framtiden baseras på förnybar energi. Energin måste komma från energikällor som är såväl olika som geografiskt spridda. Ett sådant energisystem, i huvudsak baserat på bioenergi, vattenkraft, vind och sol, ökar inte bara säkerheten. Det ger också renare energi, bättre miljö, ökat oberoende, ökat antal arbetstillfällen och långsiktighet.

Sedan vi 1859 borrhade upp den första oljan har vi också hunnit att ur vårt klots begränsade skafferi gräva fram bl.a. en hel del kol och uran att användas för att producera energi. Följden har blivit bl.a. miljöförstöring, koncentration och ett starkt utlandsberoende.

Herr talman! Nu är det hög tid att fasa över till en mera långsiktig och hållbar utveckling, såväl i ekologisk som i ekonomisk mening. Det måste till en omställning från kärnkraft och fossila bränslen till förnybar och miljöanpassad energi parad med energisparande och effektivare energianvändning. Vi måste fasa över till en energipolitik där varje energikälla anpassas till naturens eget kretslopp, vilket är en självklar förutsättning för långsiktighet och varaktighet.

Beslutet 1980 om en avveckling av kärnkraften här i landet var framsynt. Men det har gått 15 år sedan dess och ungefär lika lång tid återstår till år 2010, som bl.a. näringsutskottet 1979/80 fastslog som det år då "den sista reaktorn skulle stängas".

I partiöverenskommelsen 1991 mellan Socialdemokraterna, Folkpartiet liberalerna och Centern konstaterades bl.a. att "det bör slås fast att den sista reaktorn skall stängas senast år 2010". Fyrklöverregeringen angav i sin regeringsförklaring att "energiöverenskommelsen från 1991 ligger fast". Nuvarande statsminister deklarerade i regeringsförklaringen 1994 att ingångna överenskommelser på energiområdet skall gälla. Detta förutsätts gälla såväl överenskommelsen 1980 med svenska folket som 1991 års energiöverenskommelse.

Mot denna bakgrund, mot bakgrund av den senaste tidens diskussioner och för att skapa klara riktlinjer och förutsättningar samt för att ge entydiga signaler beträffande framtida energisystem måste nu kärnkraftsavvecklingen tydliggöras i lagstiftningen. Av kärntekniklagen bör framgå bl.a. att år 2010 skall kärnkraften i vårt land vara avvecklad. Minst en reaktor bör avställas under innevarande mandatperiod. Då, herr talman, ges den klara och entydiga signal som tekniker, elproducenter, industri m.fl. behöver för att ytterligare utveckla och arbeta med de många alternativ som i dag finns.

Användningen av biobränslen, som i dag ger mer än 70 TWh, dvs. 16 % av vår totala energianvändning och mer än vad vi får från kärnkraften, kan till år 2010 mer än fördubblas.

Ett annat alternativ är förgasning i stället för förbränning av i dag stora mängder "svartlutar" m.m. Det kan ge ca 10 TWh el utan att ett enda extra träd behöver fällas.

En rad svenska kommuner satsar nu på biobränslebaserad kraftvärmeproduktion.

Vindkraften är inne i ett intensivt utvecklingsskede. I USA, Indien, Kina, EU-länderna och Danmark sker en snabb utbyggnad av vindkraftverk. Tyskland passerar snart Danmark som EU:s vindkraftsledande land. År 2010 kan vindkraften hos oss bidra med 10–15 TWh el. Förutsättningen är dock bl.a. ett investeringsbidrag även till små vindkraftverk och att vindkraften vid lokalisering av vindkraftverk får status som riksintresse. I dag finns alltför många onödiga hinder för en vettig expansion av vindkraften.

Kalmar län, det skogsrikaste länet söder om Dalälven, som har världens modernaste massafabrik i Mönsterås, som har stor energikompetens bl.a. vid Simpevarp i Oskarshamn, som har landets längsta kuststräcka, som med Öland har tradition, kunskap och expansion på vindkraftsområdet och som har en kvalificerad miljöinriktad högskola, har alla förutsättningar att bli ett naturligt utvecklingscentrum på energins område med bl.a. en ny vindkraftsmyndighet lokaliserad till Kalmar.

Oskarshamn bör kunna bli ett naturligt centrum för framtida energikutveckling vid överfasningen från kärnkraft till förnybara energikällor.

På samma sätt som Vattenkraftlånefonden på sin tid på ett bra sätt bidrog till finansieringen av vattenkraftsobjekt bör nu en energiförnyelsefond inrättas, som skall bidra med finansieringen av investeringar i förnybar energi.

Ökad solvärmeteknik, effektivare vattenkraftverk, effektivare energianvändning, naturgas som reservkraft tillsammans med förut omnämnda energiformer visar att alternativen för att ersätta kärnkraften finns i dag.

Vad som nu behövs är bl.a. att svensk industri ges klara signaler om överfasningen till den "gröna energi" som mycket snart i ökad omfattning kommer att krävas av en alltmer miljömedveten marknad och kundkrets.

Beslut om en snar övergång till förnybar energi kommer att medföra innovationer, investeringar, nya arbetstillfällen och konkurrensfördelar.

Utbyggnaden bör givetvis ske successivt och vara samordnad med kärnkraftens avveckling. Då kan en naturlig överfasning till ett hållbart, varaktigt, miljövänligt, inhemskt och förnybart energisystem ske, detta med bibehållande av en demokratisk trovärdighet och med anpassning till naturens eget kretslopp där delarna bildar helheten och där all storhet, herr talman, är en samling litenhet.

Anf. 217 MICHAEL HAGBERG (s) replik

Herr talman! Sivert Carlsson är precis som jag ny i den här församlingen. Jag tycker att han hade ett mycket intressant inlägg, ett inlägg som jag har väntat på att få höra från en centerpartist. Jag har försökt föra den här debatten så gott jag har kunnat tidigare från min kammare. Jag har saknat den här debatten – jag har upplevt ett vakuum – framför allt från Sivert Carlssons egen partivän, förra miljöministern Olof Johansson. Han borde ha tagit kraftfullare initiativ under föregående period. Jag ser fram emot att Sivert Carlsson fortsätter med den här debatten även i sin partigrupp. Tack så mycket!

Anf. 218 LENNART FREMLING (fp)

Herr talman! Liberal miljöpolitik, liksom all liberal politik, utgår från den enskilda människan. Vår politik syftar till att ge individen frihet att i samverkan med andra forma sitt liv. Miljöproblemen handlar i grunden om enskilda individer som får sin frihet inskränkt av miljöförstöring. Vi vill ta ansvar för att göra det bättre för kommande generationer över hela världen. Ingen har rätt att skövla oersättliga naturvärden. Mångfalden i naturen måste skyddas. Vi liberaler kallar det förvalterskap.

Vi kan inte fortsätta att öka miljöskulden. Det är vår generation som måste ändra den materialistiska slösande västerländska livsstilen och skapa ett långsiktigt hållbart samhälle.

Herr talman! Vi behöver så snart som möjligt få den grundläggande lagstiftningen på miljöområdet samordnad till en miljöbalk. Arbete med detta har pågått, utan större partipolitisk oenighet, i mer än fem år. Strax före valet 1994 lade den borgerliga regeringen fram sitt förslag till riksdagen med ikraftträdande den 1 juli 1995. Av prestigeskäl har den socialdemokratiska regeringen återkallat propositionen, utan att precisera vad det är för förändringar som är så viktiga att man är beredd att ta på sig ansvaret för en avsevärd försening av hela detta ange-

lägna arbete. Ändringar borde ha kunnat göras som modifieringar i den föreslagna miljöbalken.

Denna försening är oacceptabel. Jag vill fråga socialdemokraternas representant: Hur stor blir förseningen egentligen? Det har talats om en försening på ett till ett och ett halvt år. Men det har också sagts att utredningsförslag skall läggas fram sommaren 1996. Detta måste sedan ut på remiss, sedan beredas i regeringskansliet, sedan behandlas i Lagrådet. Därefter kan propositionen läggas fram för behandling i riksdagen. Från riksdagsbeslut bör också berörda få en tid på sig innan balken träder i kraft. Detta gör snarare tre års försening, eller hur?

Herr talman! Vi behöver mer debatt om trafikmiljöfrågorna, särskilt när man håller på att låsa sig för vissa stora investeringar för lång tid framöver. Framtidens samhälle måste byggas på ett flexibelt sätt. Storstadsmotorvägar är allt annat än flexibla. På lång sikt genererar de ny biltrafik. Vi måste i praktiken genomföra den trafikpolitik som beslutats 1988. Då måste vi resonera mer i samhällsekonomiska termer. Den för trafikpolitiken grundläggande principen om att konsumenten bör betala den samhällsekonomiska marginalkostnaden har tyvärr inte slagit igenom ännu. Vi måste bättre beakta miljökostnaderna. Då minskas de fysiska transporterna, och den teletekniska utvecklingen stimuleras. Många människor kommer att uppfatta denna förändring som uppoffringar i vår levnadsstandard. Men det finns inget moraliskt hållbart alternativ. Dagens livsstil vältrar faktiskt över flera kända problem på kommande generationer. Jag tänker då på förorening, övergödning, växthuseffekten och ozonhålet.

Inom trafikområdet, liksom inom flera andra områden, gäller det att väva samman miljö och ekonomi och skapa långsiktigt hållbara regler. Miljövänliga småföretag skulle då stimuleras och ökat utrymme för egna initiativ skapas. Det måste löna sig att producera det som konsumenterna vill ha på ett sätt som tar hänsyn till alla miljöaspekter. Därför måste rätt kostnad belasta varje verksamhet. Det gäller alltså även kostnaden för miljöpåverkan.

Dagens trafiksystem ger stor rörelsefrihet åt människorna i den rika världen. Emellertid är det uppenbart att trafikens totala miljöpåverkan kraftigt överskrider vad naturen tål. Järnvägstrafik måste därför få möjlighet att hävda sig bättre på marknaden gentemot vägtrafik och flygtrafik. Staten måste ändra sådana regler som strider mot principen att enskilda måste känna marginalkostnaderna av sina beslut. Den värsta avvikelser från denna princip finns i beskattningen av tjänstebilar, s.k. förmånsbilar, där marginalkostnaden blir noll för privat körning. Då får järnvägen självfallet inte rimliga konkurrensvillkor. I vår partimotion har vi framhållit att skattereglerna måste ändras. Jag hoppas att regeringen är beredd att lägga fram sådana förslag till riksdagen.

Effekterna av reglerna för förmånsbilar har blivit allt allvarigare då dessa utgör en ökande andel av försäljningen av nya bilar. För oss liberaler är det naturligt att också beklaga att detta kraftigt snedvrider konsumenternas efterfrågan av nyinvesteringar.

Herr talman! Inom miljöpolitiken behöver vi använda ekonomiska styrmedel i ökad omfattning. Kan socialdemokraterna ge besked om

när utredningen om skatteväxling, som den borgerliga regeringen tog initiativ till, kommer att tillsättas?

Miljöarbetet måste bedrivas i internationellt samarbete. Förutom det viktiga arbetet inom Förenta nationernas ram gäller det också att utnyttja våra nyvunna möjligheter att inom EU verka för skärpta miljökrav och koldioxidskatt, skatteväxling och andra ekonomiska styrmedel samt prov med överlåtbara utsläppsrätter.

Anf. 219 HANNA ZETTERBERG (v)

Herr talman! Miljöfrågorna är en central del av Vänsterpartiets politik. Målet med det ekologiska samhället måste kombineras med en internationellt rättvis fördelning av resurser, såväl ekonomiska som i form av råvaror, samt kampen mot arbetslösheten. Dessa mål går att förena. Större miljöhänsyn innebär att det krävs mer mänskligt tänkande och mänsklig energi, dvs. fler människor i arbete. Om miljöproblemen skall lösas måste vi i de rika länderna minska vår konsumtion och förbrukning av de gemensamma naturtillgångarna. En svensk förbrukar, som ett exempel i mängden, 20–100 mer gånger energi än en invånare i vissa länder i tredje världen. Samma förhållande gäller även för vissa råvaror. Det är naturligtvis ohållbart. Ju längre vi väntar med att rätta till dessa orättvisor, desto svårare kommer det att bli i framtiden och kosta ännu mer.

Att skapa ett ekologiskt uthålligt samhälle handlar inte om att sänka vår standard. Det handlar om att ändra vår standard. Rena hav och sjöar, stadsmiljöer som inte är direkt hälsofarliga, dagis och skolor som inte ger barn allergier och mycket mer sådant ingår i framtidens standardbegrepp. Standard enbart i form av materiell konsumtion är föråldrad. Många åtgärder för att uppnå dessa mål är relativt enkla, om den politiska viljan finns. Om vi t.ex. konsekvent byter ut köksapparatur till marknadens energieffektiva, byter glödlampor osv. till lågenergilampor, innebär det att vi sparar energi som motsvarar produktionen hos 1–2 kärnreaktorer. Ur teknisk synvinkel är detta inget problem. Det som behövs är politiska beslut och en ökad medvetenhet hos såväl producenter som konsumenter.

Vänsterpartiet har lagt omfattande förslag på miljöområdet. Om vi utgår från retoriken i andras motioner förutsätter vi att det kan finnas ett starkt stöd för delar av förslagen i kammaren.

Vi har bl.a. motionerat om en avgift på avfall, vilket verkar vara möjligt att få igenom här. Miljöministern har sagt sig vara positiv, motioner har kommit in från Folkpartiet, kds, Centern och Miljöpartiet. Moderaterna har avstått från att ens diskutera en avfallsskatt. I sin partimotion om miljöpolitik är moderaternas enda yrkande kring avfallshandling och kretslopp att energiåtervinning av avfall skall ses som en naturlig del i kretsloppshandlingen. Det är ingen nyhet. Redan i dag är avfallsbränning under strikta utsläppsvillkor vanlig i Sverige. Frågan är till moderaterna: Varför har ni inga förslag kring hur avfallsmängden skall minska, hur återvinning och återanvändning skall öka, hur produktionsprocesserna kan slutas osv.? Jag tycker att det faktiskt är beklagligt ur miljösynpunkt att landets näst största parti inte har kommit

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Jordbrukspolitik och
miljöfrågor

längre i utvecklingen av sin miljöpolitik. I stället ägnar moderaterna största delen av sin miljöpolitiska motion till att förespråka marknadsekonomin som lösning på miljöproblemen. De menar t.o.m. att det behövs mer av marknadsekonomi i EU:s miljöpolitik. Menar moderaterna verkligen att EU:s lagstiftning vad gäller varor t.ex. behöver mer av marknadsekonomi?

Konsumenterna driver delvis marknaden mot en miljövänligare inriktning. Det är sant och väldigt viktigt att komma ihåg. Men det finns en gräns för såväl konsumenter som producenter. I det yttersta läget gör företagen det de tjänar pengar på. Till en viss gräns klarar vi konsumenter av att hålla koll på vad varor innehåller, hur de producerats osv. Men för att underlätta för konsumenter måste vi komplettera med lagstiftning och reglering, inte genom att släppa marknaden fri, för marknaden gör det den tjänar pengar på, och inte alltför sällan strider det mot miljöhänsyn.

Jag har också läst Folkpartiets motion om miljö. Jag förstår att de har ett dilemma. Jag försöker tolka deras skrift. Å ena sidan konstaterar man att "miljöproblemen handlar i grunden om enskilda individer som på olika sätt får sin frihet inskränkt av miljöförstöringen", precis som Lennart Fremling sade från talarstolen.

Å andra sidan konstaterar man att mänskligt förnuft och besinning kan råda bot på problemen. Men folkpartisterna tycks ha klart för sig att det är enskilda människor som står bakom frihetsinskränkningen för andra via miljöproblemen och att det trots det mänskliga förnuftet dumpas gifter i naturen, föroreningen tilltar, vattenbrist hotar, osv. Samtidigt är man för fri handel, fri marknadsekonomi och ekonomisk tillväxt i gamla föråldrade tappningar.

Har ni i Folkpartiet funderat över vad som driver de enskilda individerna att trots sitt förnuft utföra miljövidriga handlingar? Jag tror att det skulle vara klokt.

Herr talman! Min poäng är att vi inte kan prata konstruktiv miljöpolitik om vi inte förändrar våra konsumtionsmönster och ser att marknaden alltför ofta sätter käppar i hjulen för miljöarbetet.

Marknaden kommer inte att vara den som driver på i miljöpolitiken ensam, om det inte går att tjäna pengar på det. Marknaden klarar inte av att ensam lösa miljöproblemen. Då krävs det lagar och regleringar samt en medveten politik.

Anf. 220 CARL G NILSSON (m) replik

Herr talman! Inte är det skatter vi behöver, Hanna Zetterberg, för att komma till rätta med miljöproblemen. Vi behöver faktiskt en stark ekonomisk tillväxt för att komma till rätta med miljöproblemen. Det var Riokonferensen överens om. Därvidlag är Hanna Zetterberg och hennes parti ingenting att ta efter. Er politik innebär en negativ tillväxt i stället.

Kretsloppstänkandet, Hanna Zetterberg, genomfördes på initiativ av den förra borgerliga regeringen. Den principen är det viktigaste i det här sammanhanget.

Anf. 221 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Det krävs absolut en stark ekonomisk tillväxt. Det krävs också en stark ekonomi över lag. Om man jämför Sverige med andra länder och Sveriges miljöengagemang med andra länders ser vi också ganska tydligt att det har att göra med ekonomisk standard. Att vara miljömedveten kräver att man har en stark ekonomi i grunden. Men jag menar att vi i Sverige har den starka ekonomin.

Det som jag ser som faran är att man i motionen talar mycket om att marknaden själv skall lösa problemen. Jag tror inte att det är så enkelt. Marknaden kommer att göra det den tjänar pengar på och inte så mycket mer, är jag rädd.

Anf. 222 CARL G NILSSON (m) replik

Herr talman! Det är enskilda människors miljöval som bidrar mest till att vi får en bra miljö. Om det är någonting som skadar det framtida miljötänkandet är det den planekonomi som Hanna Zetterbergs parti står för.

Anf. 223 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Jag har faktiskt inte pratat om någon planekonomi just nu. Jag har pratat om grundsynen på ekonomin.

Jag håller med om att det finns problem i hur man strukturerar upp ekonomin. Det finns också saker som är bra i er motion, som jag inte har kommenterat. Men jag vill ha en ideologisk debatt om detta, och jag förstår att vi är oeniga.

Jag kommer faktiskt inte riktigt ihåg hur Carl G Nilsson ställde frågan. Men det gör inget, vi får ta det senare, utanför protokollet.

Anf. 224 LENNART FREMLING (fp) replik

Herr talman! Vi har nog olika synsätt på marknaden, Hanna Zetterberg och jag. Jag håller helt med om att marknaden inte ensam kan få avgöra och bestämma. Det är vår uppgift här att stifta olika lagar som ger ramar för agerandet inom marknaden. Det är på det sättet vi kan få de enskilda individernas beslut att slå igenom på ett bra sätt.

Begreppet tillväxt är knepigt. Det får inte ses bara som tillväxt i bruttonationalprodukt. Vi måste kraftfullt fortsätta det arbete som har bedrivits med att åstadkomma en lämplig form av miljöräkenskaper, så att vi inte bara använder BNP som det enda måttet på vår livskvalitet. Vi måste skilja på naturkapital och människoskapat kapital. Vår välfärd blir inte automatiskt större för att kapitalet växer, exempelvis när befintliga hus åsätts ett högre värde.

Men genom ekonomiska styrmedel skapas ändå valfrihet för individen och möjligheter till utveckling. Det är glädjande att denna liberala syn äntligen vunnit gehör bland svenska politiker från de flesta partier. Jag välkomnar en vidare debatt och utveckling av de här frågorna. Det är, som Hanna Zetterberg säger, inte enkelt att lösa de här problemen. Visst finns det konflikter i den filosofi som ligger bakom.

Anf. 225 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! Det var bra att Lennart Fremling sade att det finns konflikter. Jag tolkar inte er motion på precis det sättet. Jag tycker också att det är mycket bra att Lennart Fremling pratar om tillväxt och att vi måste förändra synen på tillväxt. Jag hoppas att vi kommer att få gehör för det här i kammaren. Jag tror att det finns möjligheter till det om vi för den debatten ordentligt och noggrant.

Jag tror i och för sig att Lennart Fremling och jag har olika syn på marknaden. Det diskuterar jag gärna senare också. Kanske har Lennart Fremling större tilltro till den än jag har. Jag ser också att marknaden inte bara handlar om det som händer i Sverige och i västvärlden. Det marknaden och vårt välstånd bidrar till i tredje världen är kanske större konsekvenser än många vanliga människor tänker på när de handlar varor. Även jag har brister i det kunnandet. Jag skulle vilja att vi utvecklade den kunskapen också.

Anf. 226 LENNART FREMLING (fp) replik

Herr talman! Det är säkert så att Hanna Zetterberg och jag har litet olika inställning till marknaden. Jag har en stor tilltro till marknaden och säger i grunden att marknaden är summan av ett antal enskilda individer som kan agera. Det är det som är marknaden för mig i stor omfattning.

Men visst är det också som Hanna Zetterberg säger att enskilda företag agerar för att maximera sin vinst på denna marknad. Där kommer naturligtvis de typer av lagar in som måste ge ramar för vad olika företag har rätt att göra.

Anf. 227 HANNA ZETTERBERG (v) replik

Herr talman! De som styr den svenska och den internationella marknaden i dag är självklart individer någonstans, eller stora företag, om man säger så. Men det handlar ofta om att det är speciella människor. Det är människor med mycket pengar, med mycket inflytande, som styr utvecklingen. Bara till viss del kan vi som konsumenter påverka det. Det ser jag som beklagligt. Därför måste man hjälpa till.

Jag vet att vi kommer att prata vidare om det i samband med miljövarudeklarationen. Jag hoppas att det också kommer att bli en konstruktiv diskussion.

Anf. 228 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)

Herr talman! Sivert Carlsson höll ett snabbt och dynamiskt anförande om alternativ energi. Jag skall ta upp ett av de energislag som han talade om.

Jag kommer att gå ned på gräsrotsnivå, därför att jag tror att om vi på 15 år skall lyckas att få fram förnybar miljövänlig ersättningsenergi, måste vi ha kraften från gräsrötterna.

Vi behöver alltså alternativa energikällor, och vindkraft är en av dem. Ett vindkraftverk kan få ett statligt investeringsstöd. Det vanliga är 35 %. Men utbyggnaden går långsamt, och vindkraft har motvind här i Sverige.

Ett av de vanliga argumenten är att det förfular landskapsbilden. Det kan faktiskt räcka för att planer på ett vindkraftverk måste skrinläggas. Blivande grannar protesterar, och miljövinsten blir ointressant och kommer i bakgrunden.

Jag skall ta upp vindkraften från en annan synvinkel, som har varken med landskapsbild eller med miljövinster att göra, nämligen vindkraft som en liten lönsam investering i den speciella ägarform som kallas samfällighetsägande.

Att vara vanlig delägare i ett vindkraftverk kan ha sina risker, t.ex. om en delägare går i konkurs. Övriga delägare kanske måste köpa in andelen och sedan försöka hitta en ny delägare. De problemen finns inte i en samfällighet.

Ett samfällighetsägande är knutet till en fastighet. Det kan vara en gård, en villa och även en köpelägenhet, om alla i bostadsrättshuset är eniga om att bli samfällighetsägare. Vid arv eller försäljning följer ägandet fastigheten, inte ägaren. Den nye fastighetsägaren blir automatiskt ny samfällighetsägare i vindkraftverket, om inte den ursprunglige ägaren önskar flytta med andelarna till en ny fastighet.

Man får köpa andelar. Men det viktiga är att man inte får köpa fler andelar än som motsvarar den elförbrukning i kilowattimmar per år som man själv har. Och man fortsätter att köpa och betala sin elförbrukning hos sin elleverantör precis som vanligt. Vindkraftssamfälligheten i sin tur säljer den vindproducerade strömmen till ett lämpligt elverk.

Det här gäller generellt i hela Malmöhus län. Om jag bor i en villa i Helsingborg kan jag vara med i en samfällighet för ett vindkraftverk som står utanför Lund, men andelarna är knutna till min villa i Helsingborg. Det är bara i fyra län i Sverige som man har den här möjligheten.

Om jag har ett sommarhus i nordligaste Skåne och bor i södra Skåne, kanske jag vill ha in huset i norra Skåne i min samfällighet. Då kan jag inte det, för husen ligger i olika län. Lantmäteriet fungerar ännu inte över länsgränserna när det gäller vindkraft, och varje län har sitt eget slutna fastighetsregister.

Själva anläggningslagen känner inga sådana territoriella begränsningar. Under förutsättning att bestämmelserna i anläggningslagen är uppfyllda och lagen kan tillämpas finns det inga hinder på den grunden att de båda husen ligger i olika län. Inom kort, någon gång i början av hösten, får vi också ett centralt fastighetsregister som täcker hela Sverige och som har detaljerade uppgifter om varje fastighet.

Det finns därför all anledning, menar jag, att se över samfällighetsägande och vindkraftverk så att samma praxis kan gälla i hela landet. Oavsett hur långt från en vindmølla jag bor eller hur långt från de få områden som är lämpliga för vindkraft jag bor, kan jag faktiskt tjäna en slant på att bli samfällighetsägare och dessutom göra en miljöinsats.

Det finns säkert många intresserade runt om i landet som skulle ta chansen att bli ägare till ett vindkraftverk om det var praktiskt möjligt.

Ett vindkraftverk jag känner till i Skåne som har en effekt på 500 kilowatt räcker till 60 hushålls elförbrukning, värmen inkluderad. Avkastningen på insatta pengar är 17 %. Av det sätter man av 3 % till en

fond för reparationer och underhåll och till inköp av ett nytt maskinhus, som uppskattningsvis behöver bytas efter 20–25 år. Det blir 14 % kvar i avkastning. Det är alltså ganska förmånligt för den som gillar att stödja vindkraft på det här sättet.

Vindkraft är en lönsam, varaktig inhemsk energikälla som inte förorenar naturen. När ett vindkraftverk plockas ned lämnar det inga synliga spår eller skador efter sig.

Vi måste bort från beroendet av fossila bränslen och från kärnkraft. Vi behöver alternativa energikällor som inte belastar naturen och miljön. Vi behöver energikällor av alla slag och så många som möjligt, och det är bråttom. Vi har bara 15 år på oss.

Anf. 229 TUVE SKÅNBERG (kds)

Herr talman! Vi kristdemokrater redovisar vår radikala miljöpolitik i ett flertal omfattande miljömotioner som vi har väckt under den allmänna motionstiden. Förutom vår breda partimotion om miljöpolitik utvecklar vi i olika motioner t.ex. konkreta och radikala förslag om elektronikåtervinning, ett bärkraftigt nyttjande av sötvatten och en handlingsplan för förstärkt förebyggande av astma och allergi.

Tiden i denna debatt räcker bara till att ta upp en enda enskild del ur den stora mångfalden miljöåtgärder som vi kristdemokrater föreslår. Jag är kustbo, född och uppvuxen vid havet. Jag bor nu vid Östersjöns stränder på Österlen. Av alla angelägna miljöfrågor vill jag i dag uppmärksamma hur regeringen sviker Östersjöns miljö genom att skära ned på miljöforskningen och miljöinsatser i Östersjöregionen.

Östersjöns situation är allvarlig men inte hopplös. I Forskningsrådsnämndens rapport *Får vi liv i Östersjön?* i Källaserien som kom i november 1994 sägs att 13 av de 132 värsta föroreningskällorna till Östersjön har kunnat strykas 1994. Det är fyra i Sverige, två i Finland, tre i Lettland och fyra i Litauen. Vi vet också att Polens stora miljöinvestering snart kommer att ge resultat. Ändå avslutas rapporten med att man säger att även om den positiva trenden skulle fortsätta skulle det ta hundra år att komma tillbaka till den föroreningssituation som rådde i Östersjön år 1950.

Inför denna situation undrade man vad den socialdemokratiska regeringen skulle ha för syn på Östersjön i regeringsförklaringen. Regeringen utfäste i höstas en hög ambitionsnivå när det gäller miljöinsatser i Östersjöregionen. Helt i strid med de loften som man gav för bara några månader sedan skär man nu ner miljöinsatserna i Östersjöregionen med 46 miljoner kronor räknat för 1995/96.

Våren 1992 undertecknade Östersjöstaterna en reviderad Östersjökonvention. Länderna förband sig enligt denna att arbeta efter försiktighetsprincipen och använda sig av den mest miljövänliga tekniken. Dessutom omfattar den reviderade konventionen också kust- och avvattningsområdet kring Östersjön.

Ett åtgärdsprogram för att komma till rätta med de 150 värsta utsläppskällorna antogs i anslutning till denna revidering av Östersjökonventionen. Kostnaden för att rena dessa utsläppspunkter beräknades till

ca 130 miljarder kronor. Det finns skäl att grundligt utreda den ekonomiska effektiviteten i satsningarna på en bättre Östersjömiljö.

Man kan t.ex. fråga sig om satsningen på traditionell VA-teknik i de baltiska länderna är riktig. Vi kristdemokrater förordar i stället för en förlegad 60-talsteknik att man satsar på kretsloppsanpassade toalettsystem. Vi vill att Sverige som medlem i EU skall verka för att de baltiska länderna tillförs resurser från EU:s budget för en rationell, framtidsinriktad teknik och infrastruktur.

Kristdemokraterna anser att en effektivitetsutredning bör genomföras för att största möjliga nytta för varje satsad krona skall uppnås.

I stället för regeringens nedskärningar i budgeten på miljöinsatser i Östersjön vill vi kristdemokrater öka resurserna till miljöinsatser i Östersjöområdet med 246 miljoner kronor mer än vad regeringen föreslår. Det står i vår miljömotion. Vi anser att anslaget för dessa miljöinsatser i Östersjöregionen bör stanna kvar under Miljödepartementets huvudtitel.

Jag går vidare till att tala om de svenska vattendragens transport av fosfor och kväve till kusten. Här kan man inte ur tillgänglig statistik utläsa någon minskning. Den kustnära övergödningen är ett stort problem i Sydsverige. Jag flög hit från Skånes östkust väl medveten om den årliga algbloomingen och de stinkande tångdrivor som finns längs kusten sommartid. De plågar fiskarna, turisterna, ortsbefolkningen och vem som helst som kommer i kontakt med havet.

Denna kustnära övergödning har i allt väsentligt skapats genom svenska utsläpp och kommer just av de åar och vattendrag som avvattnar jordbruksbygden och som transporterar stora mängder fosfor och kväve till Östersjökusten.

Förutom höjda miljöavgifter på handelsgödsel bör det ställas generella krav i skötsellagen på lantbrukarna att de skall lämna en odlingsfri zon på 5–10 meter längs alla vattendrag. Sådana gröna zoner skulle ha stor effekt för att ta upp kväve och fosfor så att inte åarna blir övergödda.

Samma funktion får man av att bevara och nyanlägga våtmarker och översilningsängar. Dräneringsvattnet kunde också samlas i dammar och under torrperioder åter tillföras åkrarna. Sådana projekt kunde man lämpligen finansiera från EU-stödet.

Herr talman! När jag talar om de ökade satsningarna på Östersjöns miljö som vi kristdemokrater vill göra vill jag också till sist nämna något om de ökade anslagen till miljöinsatser på 420 miljoner kronor som kristdemokraterna föreslår. Därav vill vi att 38 miljoner skall gå till kalkningsåtgärder för svenska sjöar.

Vi kan inte acceptera regeringens nedskärning av kalkningsanslagen. Vi menar i stället att en strategi effektiviserade och utökade kalkningsinsatser bör utarbetas på länsstyrelsenivå. Det gäller inte minst Mellansverige och norra Sverige.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Anf. 230 INGEMAR JOSEFSSON (s)

Herr talman! Det är för alla uppenbart att miljöfrågan är en internationell fråga. Vi är alla sammanbundna med varandra, och ett lands miljöproblem är också en angelägenhet för andra länder.

I debatten hör man dock i dag de som menar att vi har kommit så långt i Sverige att vår största insats på miljöområdet gör vi inte i Sverige utan genom insatser i andra länder. Jag vill varna för att tro på att vi har kommit så långt i Sverige.

Det vi hittills lyckats med är de "enkla" klippen där varje insatt krona givit förhållandevis stor utdelning. Varje ny förbättring kommer att vara mer komplicerad men därför inte mindre nödvändig.

Låt mig ge ett exempel. Om vi ser till världens utsläpp av koldioxid och räknar per capita släpper periodens invånare globalt ut fyra ton koldioxid per invånare. Men ser vi enbart till u-länderna släpper dessa ut två ton per invånare, medan i-länderna svarar för hela tolv ton koldioxid per invånare och år. Det är en klen tröst att t.ex. Sverige och Japan släpper ut åtta ton. Det är ändå fyra gånger mer än för u-länderna.

Koldioxid bidrar som alla vet till växthuseffekten. Som framgår av mitt exempel är det fortfarande vi i i-världen som måste ta vårt ansvar. För att på sikt stabilisera klimatet måste vi i i-världen minska koldioxidutsläppen med ca 80 %.

Mitt exempel visar också att Sverige internationellt måste verka för att i-världen tar ett totalt miljöansvar. En början kunde vara att inom EU få igenom de hårdare miljökrav vi har på olika områden.

Åter till Sverige. Det finns mycket som återstår. Medvetenheten om problemen ökar, men det förvånar mig att de som förorsakar problemen också kräver att samhället skall stå för kostnaderna. Tanken är att nersmutsarna skall hållas skadefria. Det gäller både företag och enskilda. Vi måste hålla på principen att den som orsakar problemen också står för kostnaderna.

Till företagen kan vi säga att en bra miljömedvetenhet och en bra miljöanpassning utöver bra miljö ofta leder till konkurrensfördelar. Det är fördelar som samhället bidragit till, men som företagen, och då främst exportföretagen, får vinsten av. Vi måste slå fast det verkliga producentansvaret.

Till den enskilda medborgaren blir budskapet att man inte skall tro att det endast är företagen som bidrar till miljöproblemen. Det är en alltför spridd uppfattning att endast företagen förorsakar miljöproblemen och att den egna konsumtionen praktiskt taget är negligerbar för miljön. Låt mig då bara nämna den egna bilen, fritidsbåten, alla våra kemiska preparat i hemmen och avfallsproblemet.

I mitt tidigare exempel med koldioxidutsläppen står t.ex. transportsektorn för drygt 40 %. Av dessa 40 % står den enskilda människan för en stor del.

Staten har stimulerat kommunerna till en omfattande verksamhet kring kretsloppssamhället. Många av landets hälsoskyddsnämnder har ett ambitiöst arbete på gång trots kommunernas tuffa ekonomiska situation. Jag tror att satsningen skall ses mot bakgrund av att problemen ofta märks först på det lokala planet.

Staten måste nu svara upp mot det arbete man initierat. Hur skall det följas upp? Hur skall allt material användas? Hur vill vi gå vidare? Fanns det någon plan över vart detta arbete skulle leda nationellt? Hur skall staten för egen del, inom sina verksamhetsområden, på motsvarande sätt som kommunerna inventera sitt ansvar för kretsloppssamhället?

Herr talman! Låt mig sammanfatta. Jag vill att den framtida miljöpolitiken bl.a. slår fast att Sverige verkar för att i-världen tar ett totalt miljöansvar, att miljösatserna i Sverige inte kan ersättas med insatser i andra länder, att vi återigen bekräftar att nersmutsarna också skall stå för kostnaderna, att vi med lagstiftning och inte bara bidrag söker åstadkomma en bättre utveckling, att vi måste engagera de enskilda medborgarna till eget miljöansvar och att staten tar ansvar för uppföljningen av initierat kretsloppsarbete i kommunerna.

Herr talman! Jag vill också säga att jag i stort sett kan instämma i trafikdelen av Lennart Fremlings anförande. Jag känner stor sympati för en rad av de synpunkter som han förde fram där.

Anf. 231 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Man kan känna en viss sympati för innehållet i det Ingemar Josefsson säger, men det är litet besvärligt att Ingemar Josefsson förmodas representera den här regeringens miljöpolitik. Det besvärliga ligger i att Ingemar Josefsson ställer fler frågor än han lämnar svar på socialdemokraternas och regeringens attityd i dessa frågor.

Företagen skall ta sitt ansvar och betala kostnaderna. Översätter man det till svenska blir det skatteväxling. Då blir min fråga till Ingemar Josefsson: I vilken grad är socialdemokratin beredd att ställa upp på skatteväxling? Vilka belopp kan under kommande budgetår växlas från arbete till att läggas på miljöanvändning och användningen av naturresurser?

Ingemar Josefsson talar om oron för transportsektorns miljöpåverkan. Jag delar gärna den. Kan Ingemar Josefsson bekräfta att socialdemokraterna i riksdagen och i regeringsarbetet kommer att medverka till att stoppa de trafikleder som annars kommer att härja runt den stad som vi befinner oss i och orsaka miljöproblem från trafiken?

Ingemar Josefsson talar om kommunerna och att detta bör stärkas av staten när det gäller det lokala kretsloppsarbetet, dvs. Agenda 21. Regeringen har dess värre dragit undan mattan för den statliga beredning som skulle hålla i det här arbetet, nämligen Miljövårdsberedningen. Hur tänker socialdemokraterna och Ingemar Josefsson se till att det finns en central punkt på vilken man kan hänga det kommunala lokala arbetet med Agenda 21? Hur skall staten följa upp sitt ansvar när det gäller att se till att i-världen tar sitt ansvar?

Jag tror att svaren från socialdemokraterna är mer intressanta än frågeställandet.

Anf. 232 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Det är väl bra om man får sympati för sitt anförande. Det är väl en god början för att diskutera olika frågor.

När det gäller trafiken och miljöutvecklingen vill jag säga att i det arbete som pågår med trafiken i Stockholm finns det tre komponenter. Den ena är miljön, den andra är framkomligheten och den tredje är regionens utveckling. Jag säger dem i den ordningen just för att miljön är avgörande för varje insats och varje steg som skall tas. Det görs en analys inför varje projekt som skall tas fram. Som Lennart Daléus vet har jag också själv ställt mig kritisk till en del av det som ingått i paketet.

När det gäller Miljövårdsberedningen och det arbete som sker i kommunerna tycker jag att det är lättvindigt från statens sida att tro att det ambitiösa arbete som sker i kommunerna skulle klaras av bara av en miljöberedning. Regeringen har där försökt att skärpa den lokala uppföljningen via länsstyrelserna. Jag förutsätter också att det statliga verken, bl.a. Naturvårdsverket, tar del i, initierar och ser till att det arbete som sattes i gång i kommunerna fullföljs.

Jag anser att den föregående regeringen svek kommunerna när man lade ut jobbet utan att på ett riktigt sätt följa upp vad som sedan skulle ske. Men det kan vi kanske få en rättelse på nu.

Anf. 233 LENNART DALÉUS (c) replik

Herr talman! Jag känner sympati även för det här inlägget. Som ett mått på undanglidande svar är det fantastiskt. Det innehåller inget svar på de här frågorna som är de mest centrala på miljöområdet i dag. Vi är litet betjänta av att Ingemar Josefsson säger att han själv har ställt sig kritisk till delar av det som regeringen står för. Det är mindre intressant. I dag behöver vi veta hur regeringen kommer att hantera några av de mest centrala miljöfrågorna.

Jag försöker ta detta tillfälle i akt att på något sätt få ett auktoritativt svar från socialdemokraterna på hur de ställer sig till lederna runt Stockholm när det gäller den nationella hanteringen och hur de ställer sig till arbetet med lokala Agenda 21. Det är uppenbart att de har missuppfattat hela arbetet. Det skall inte komma uppifrån, det skall inte komma från regeringen, det skall inte komma från myndigheter, det skall inte komma från Naturvårdsverket. Det lokala arbetet med Agenda 21 skall växa upp i kommunerna. Det var hela poängen med Rio-konferensen. Det var därför vi hade en Riokonferens. Detta skulle flyttas till de lokala institutionerna, men man skulle ha möjlighet att ha en nationell krok att få litet förtrostan från när man behöver råd och hjälp. Den kroken är alltså undandragen i den nuvarande regeringens arbete.

Sedan säger Ingemar Josefsson att man skall väga trafiklösningar för och emot. Det har vi alltid vetat. Vi har också vetat att det planeras en Väster- och en Österled i den här huvudstaden. Regeringen har möjlighet att påverka den genom sin syn på krediter och mycket annat. Jag vädjade bara om ett svar på just dessa punkter. Var står socialdemokraterna? Det är kanske inte så intressant att veta om Ingemar Josefsson är kritiskt till socialdemokratin.

Anf. 234 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Låt mig börja med kretsloppssamhället och kommunerna. Jag menar att det är rätt att börja på det lokala planet. Men om det sker ett arbete där skall den centrala nivån inte känna sig för god att ta in de synpunkter som finns där. Det borde ingått i arbetet. Man slänger inte bara ut en fråga, utan man skall också bry sig om kommunerna.

Det borde ha varit självklart att inte bara slänga ut en uppgift till kommunerna, utan också bry sig om vad som sker där. Tidigare slängde man bara ut en uppgift som man inte hade för avsikt att följa upp centralt. Det är inte att bry sig om vad som sker på den lokala nivån. Det är faktiskt upprörande att låta många människor vara engagerade lokalt utan att ha tänkt igenom hur man själv skall följa upp detta i ett senare skede.

Jag har sagt att jag tyckte att det var rätt att börja lokalt, men jag hoppas nu att vi skall bry oss om det som vi har initierat.

Vad gäller trafiklederna ställde sig Centerpartiet utanför arbetet med att få fram dessa. Vi fick inte en chans att få med Centerpartiet i det arbetet för att få fram en lösning i Stockholm. Riksdagen har sedan tagit ställning till hela trafikpaketet. Då fanns inte jag här, men däremot Lennart Daléus.

Anf. 235 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Herr talman! Lennart Daléus tyckte inte att han fick något svar. Låt oss se om den aspekt på miljöpolitik som jag tog upp i mitt anförande får något svar från Ingemar Josefsson. Han representerar ju faktiskt den socialdemokratiska regeringen, och vi vill få besked från honom i denna hans egenskap.

Jag tyckte att Ingemar Josefsson hade en ambitiös inriktning i sitt tal. Jag tyckte också att regeringsförklaringen hade en ambitiös ansats. Men hur rimmar de vackra orden med att man nu vill skära ned miljöforskning och miljöinsatser i Östersjöregionen? Hur kan Ingemar Josefsson acceptera och försvara en sådan politik?

Anf. 236 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Till en del kommer svaren i ett senare inlägg, som inte jag kommer att svara för, och därför avstår jag nu från att svara.

Anf. 237 LENNART FREMLING (fp) replik

Herr talman! Jag uppskattar det synsätt som Ingemar Josefsson redovisar. Det är mycket viktigt att inte problemen i andra länder får legitimera att vi inte gör något i Sverige.

Men som här också har framhållits är Ingemar Josefsson regeringspartiets företrädare här, och han kände en viss sympati för det som jag sade om trafikpolitiken. Jag vill fråga om jag skall uppfatta detta så, att regeringen är beredd att lägga fram förslag om ändring av beskattningen av förmånsbilarna.

Jag vill också upprepa frågan i mitt anförande om miljöbalken: Kan man räkna med att miljöbalkens ikraftträdande blir ungefär tre år förse-

nat, eller är regeringen beredd att snabba på behandlingen och lägga fram det gamla förslaget med smärre ändringar?

Min sista fråga gällde utredningen om skatteväxling, som den borgerliga regeringen tog initiativ till. Kommer den att inrättas, bemannas och kunna starta sitt arbete?

Anf. 238 INGEMAR JOSEFSSON (s) replik

Herr talman! Regeringen återkommer med förslag på just de områden som Lennart Fremling har tagit upp. Om det blir exakt sådana formuleringar vet jag inte, men man kommer att lägga fram förslag för att åtgärda de problem som han tar upp.

Miljöbalken har dragits tillbaks för att kunna förbättras och bli mer heltäckande. Jag har inget svar på frågan vilken tid det kommer att ta. Vi har, som Fremling vet, diskuterat det i utskottet, och jag kan inte mer om detta i dag än vad vi senast visste i utskottet.

Anf. 239 INGER SEGELSTRÖM (s)

Herr talman! De socialdemokratiska kvinnorna, Broderskapsrörelsen, SSU och det socialdemokratiska studentförbundet har under den allmänna motionstiden skrivit en motion om energipolitik på miljöns villkor. Bakgrunden till motionen är att vi inte vare sig i budgetpropositionen eller i den debatt som förts i Sverige om energipolitiken klart kan se Sveriges linje under de kommande åren.

Sverige har beslutat att avveckla kärnkraften, minska koldioxidutsläppen och bevara våra nationalälvar orörda. Det är höga energipolitiska målsättningar, som dock är nödvändiga för en bättre global miljö. Vi s-kvinnor anser att riksdagen skall följa sina demokratiskt fattade beslut. Den bör också följa folkomröstningens beslut och stå fast vid löften från folkomröstningen.

Att vi inte kommit längre i arbetet med förnybara energikällor och alternativ är oacceptabelt. Det är 15 år sedan folkomröstningen genomfördes, och halva tiden till år 2010 har gått, så nu är det bråttom.

Vi s-kvinnor anser att det är en mycket pessimistisk syn på den moderna teknikens möjligheter och människors vilja att anpassa sig till ett ekologiskt uthålligt samhälle som nu redovisas i den svenska debatten. Vi tror att Sverige klarar både att genomföra en avveckling och att hålla koldioxidutsläppen på en låg nivå. I motionen för vi fram många förslag och idéer. Redan i dag redovisar svenska företag sin användning av miljövänlig "grön el" i produktionen som en viktig del i marknadsföringen av sina produkter. Ett annat färskt exempel är Stockholm Energis köp av Njordkraft AB. Den affären visar att energibranschen hittar utvecklingsmöjligheter, om avgörandena har fattats och riksdagen är beslutskompetent.

Vad innebär en energipolitik på miljöns villkor? Vad kan vi göra för att klara en omläggning?

Vi kan minska elanvändningen genom effektiviseringar i hemmen, på arbetsplatser och inom industrin. Vi kan spara 10 – 20 terawattimmar på relativt kort tid. Det innebär att de första kärnkraftverken kan

tas ur drift utan några större uppoffringar, eftersom vi i dag har en överproduktion.

I ett pressmeddelande hävdar Arne Pontenius, Electrolux, att industrin kan spara in på 20 % av sin energi utan några större investeringar. De bästa fönstren och kylskåpen på marknaden är 30 % mer energieffektiva än konventionella sådana, och dessa byter vi nu successivt ut. Effektivare ventilation och belysning i lokaler kan mer än halvera elkostnaden och därtill förbättra miljön.

Självklart klarar vi inte en omläggning av energipolitiken enbart genom effektivisering och hushållning. Biobränsle, vindkraft, naturgas m.m. behövs för att producera såväl el som värme. Biobränslets andel kan fördubblas, och naturgas kan vara en lösning under en övergångsperiod. Hade det inte funnits realistiska alternativ när riksdagen tog sitt beslut, hade riksdagen säkerligen inte vågat besluta om en omställning av Sveriges energisystem.

En miljöanpassad energipolitik kräver förutom effektivisering naturligtvis också effektiva styrmedel. Några av dessa tar vi upp i motionen:

- de ekonomiska,
- de administrativa, exempelvis krav på energiplanering och energibyggnormer, samt
- branschvisa frivilliga avtal om minskad elanvändning.

För miljöns skull är det nu och i framtiden viktigt att elpriset speglar respektive energikällas miljöproblem och kostnaderna för dessa. Särskilt viktigt blir det inför en eventuell framtida elavreglering.

När vi i motionen pekar på hur andra har gjort är det lösningar från Norge, Danmark och England som vi berättar om.

Kärnkraften betalar i dag inte de fulla kostnaderna för sina miljö- och olycksrisker. Det finns ingen anledning att fortsätta att gynna kärnkraften. Olycksgarantin har höjts men täcker knappast kostnaderna för en olycka.

Det är inte bara vi s-kvinnor i Sverige som har stor respekt för kärnkraftverk och en rädsla för ett nytt Tjernobylhaveri. Italien stängde sina verk efter Tjernobyl. Österrike tog aldrig sina under uppbyggnad varande kärnkraftverk i drift. I Nordamerika sker ingen expansion i dag. Kärnkraften är för osäker inte bara ur olycksfallssynpunkt utan också för avfallets skull. Ansvar för kärnkraftens avfall har vi för lång tid framåt – avfall som både kostar att förvara och ställer omfattande säkerhetskrav.

Herr talman! Jag vill slutligen särskilt nämna några av våra yrkanden:

- en kartläggning av olika energiskatters effekter på en uthållig miljöpolitik
- samordning av insatser
- en olycksgaranti.

Riksdagen har beslutat om avveckling av kärnkraften, och vi har här en förpliktelse inför Sveriges folk att följa detta demokratiskt fattade beslut.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Jordbrukspolitik och
miljöfrågor

Anf. 240 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Herr talman! Det Inger Segelström här säger är i många stycken mycket sympatiskt. Hennes och s-kvinnornas oro för kärnkraften hade varit värd en egen mäska, och jag delar i mycket hennes oro. Jag vill också se en avveckling av kärnkraften.

Nu har Ingemar Josefsson skickat över frågan om neddragningen av miljöinsatserna för Östersjön till Inger Segelström. Då ställer jag till henne den fråga som Ingemar Josefsson inte ville svara på, om nu Inger Segelström är den på den socialdemokratiska sidan som vill svara:

Hur kan Socialdemokraterna dra ner miljöforskning och miljöinsatser i Östersjön så kraftigt? Hur är detta försvarbart?

Anf. 241 INGER SEGELSTRÖM (s) replik

Herr talman! När Ingemar Josefsson tidigare hänvisade till att svaret skulle lämnas av en annan ledamot, var det inte mig han menade utan Michael Hagberg. Så Tuve Skånberg får vänta litet till på svaret.

Anf. 242 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Herr talman! Det ser ut som en tanke, när den ena efter den andra av de socialdemokratiska ledamöterna skickar frågan vidare. Jag skall med stort intresse höra vad tredje man vill säga.

Anf. 243 MICHAEL HAGBERG (s)

Herr talman! Det gläder mig att vi även den här perioden har möjlighet att förväxla titlarna herr talman och fru talman. Eftersom jag har jobbat mycket med jämställdhetsfrågor, tycker jag att det är bra.

Jag vill precis som Tuve Skånberg ta upp en diskussion i den allmänpolitiska debatten om miljön kring Östersjön. Jag tar mig också friheten att återge ett antal forskare som har lämnat ett antal rapporter som jag sympatiserar väldigt varmt med. Jag kommer själv från ett Östersjölandskap, Sörmland. Jag vill därför tala om Östersjön.

Att åka efter Östersjöns kuster och se den yttre och den inre skärgården från Trosa ner mot Bråviken är att få uppleva någonting som jag ser som en gåva, en gåva som jag vill att många fler skall få ta del av. Nu kan man få se sälar i vattnet. Fiskgjusestammen har ökat. Man ser att djurlivet börjar må litet bättre, en bild av en Östersjö som faktiskt är på bättringsvägen. Det har som sagt gått bättre för vissa djurarter att återhämta sig, då miljögifterna DDT och PCB har minskat.

På sommaren, när det är varmt ute, kan havet visa upp ett helt annat ansikte. Stränderna kan vara fulla av ruttnande tång och sjögräs. Vattnet kan vara starkt missfärgat, ett övergött hav i obalans.

80 miljoner människor i 14 länder bor i tillrinningsområdet för detta unika, ständigt stressade innanhav. Östersjön lever redan i naturligt tillstånd på en knapp marginal. Varje ny förändring, varje nytt tillskott av utsläpp, ökar problemen. Sedan sekelskiftet har halten av fosfor åttadubblats och halten av kväve fyrdubblats, precis som Tuve Skånberg nämnde i sitt inlägg. Ingen kan förväna sig över att mer än en tredjedel av Östersjöns botten är syrefri och nästan helt död.

Men nu börjar det hända saker. På ett par år har hotbilden förändrats radikalt. Gamla miljöhot som tidigare uppfattats som nästan eviga, DDT och PCB, har börjat ge vika. Andra hot kvarstår – det gäller övergödning och fosforutsläpp – och nya problem kommer. Ta t.ex. den mystiska fisksjukdomen M74 som hotar att slå ut hela laxstammen. Forskarna tror att även andra fiskarter hotas.

Fritidsbåtarnas avgaser är också ett stort problem som vi måste titta på. De ger tydligen skador på abborre och regnbågslox.

Samtidigt kommer nya glädjande uppgifter om att syrehalten efter det senaste saltvattensinbrottet faktiskt ökar på många av Östersjöns tidigare helt döda bottnar. Ännu finns det alltså en chans att torskstammen skall kunna hämta sig.

Herr talman! Allt medan fler stora miljöhot från de forna öststaterna uppdagas har ännu ett omfattande uppställningsarbete inom internationell ram börjat på de sydöstra kusterna. Nu byggs det kommunala avloppsreningsverk i Polen, Baltikum och Ryssland som förhoppningsvis kommer att stoppa det enorma utflödet av fosfor och kväve från Warszawa, Gdansk m.fl. städer.

Antalet stora lokala föroreningskällor minskar. Men blir Östersjön därmed renare? Eller får vi leva med samma gamla halvkvävda hav flera år till?

Vi måste titta på de största kvävekällorna, det industriella jordbruket och vägtransporterna. Det räcker inte med de insatser som görs. Vi måste göra mycket mer än det. En förändring av livsstil både här i Västeuropa och i det forna Östtyskland måste till. Antalet bilar och andra transportfordon har fullkomligt exploderat, även det enligt forskarnas rapport, och det ser man ju i verkligheten också.

Det är nog faktiskt så att det lokala Agenda 21-arbetet måste få ett större genomslag, både i vårt land och i de andra länderna. Vi måste få en annan syn på hur vi skall ta tag i miljöfrågorna. Vi måste se till att bygga upp en folkrörelse som skall komma underifrån, inte från kommunerna utan ända från bostadsområdena – ända från köksbordet, som en forskare formulerade sig. Vi måste vända på den resurskrävande livsstil som vi har, om vi skall kunna rädda Östersjön.

Det finns nu stora möjligheter att stärka miljöinsatserna runt Östersjön, både interregionalt i vårt land och i näraliggande länder, med EU som bas. Låt Barbro Anderssons m.fl. motion om samarbete mellan Mälarenregionen och sydvästra Finland bli en förebild för ett utvecklat arbete på miljöns område! Och det finns fler förebilder. Vattenbruk vid Stensund kan också vara ett bra exempel på att föra ut kunskap om hur vi skall kunna få en bättre miljö.

Vi måste satsa mer på forskning kring fisksjukdomen M74. Vi måste se till att öka samarbetet mellan enskilda, kommunala, regionala och centrala instanser, även inom EU-området. Det är viktigt, för nu sprider man ut resurser och kunskaper nästan som fjädrar för vinden.

Vi måste också lyfta fram sådana saker som tvättanläggningar. Nästa vecka skall ett gäng från jordbruksutskottet titta på en biltvättanläggning där man återanvänder både vattnet och kemikalierna.

Den fråga som Tuve Skånberg har ställt får jag tydligen svara på i en replik. Så jag måste be honom att han ställer den igen.

Anf. 244 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Herr talman! Med största nöje skall jag upprepa frågan, för tredje gången gillt, till Michael Hagberg.

Hur i all världen kan Michael Hagberg efter den genomgång han gjorde av Östersjöns kritiska läge ändå medverka till att insatserna för Östersjöns miljö skärs ned?

Det var för övrigt intressant att följa med i forskningsrapporten "Får vi liv i Östersjön?", där Michael Hagberg använde i stort sett inledningen och sammanfattningen som stomme för sitt tal. Eftersom jag är ledamot av FRN gläds jag åt den användning som Källa-litteraturen får.

Men när han nu använde den här faktagrunden, varför drar han då slutsatsen att vi skall dra ner på forskningen? Han säger i sitt tal att vi måste satsa mer på forskningen. Hur kan Socialdemokraterna göra en faktisk neddragning av resurserna för forskning och miljö när det gäller Östersjön och samtidigt säga så vackra ord, byggda på både Källa och egna funderingar?

Det enda konstruktiva i hela Michael Hagbergs tal var orden "vi skall titta på". Det räcker inte långt.

Anf. 245 MICHAEL HAGBERG (s) replik

Herr talman! Vi skall i praktiken titta på en miljövårdsanläggning där man återanvänder vatten och kemikalier.

När det gäller nedskärningarna reagerade vi på samma sätt i jordbruksutskottet. Det är på det viset att de medel som fanns för att öka miljöinsatserna i Östersjöområdet inte användes fullt ut av den förra regeringen. De medlen skall stå även till vårt förfogande den här budgetperioden.

Dessa pengar plus det som vi redan har med i budgetarbetet kommer att göra att vi satsar lika mycket på Östersjön den här perioden som tidigare. Det kan jag med glädje tillstå att vi har fått information om från Miljödepartementet.

Vi skall också komma ihåg att jag inte heller är riktigt nöjd med satsningarna på miljöns område. Tänk om vi hade en ekonomi i balans! Tänk om vi inte behövde sätta in alla våra klutar för att rätta upp statens finanser! Tänk om vi kunde diskutera visioner och framtid, hur vi skulle kunna förbättra vår miljö och kampen mot arbetslöshet i stället för att hela tiden jobba med besparingar! Jag ser statsbudgetproblemet som det största problemet på miljöns område.

Anf. 246 TUVE SKÅNBERG (kds) replik

Herr talman! Michael Hagberg vill ha en diskussion om visioner och framtid. Ja visst, men då blir det ju ord, precis som regeringsdeklarationen bara var ord och precis som hans båda företrädare i talarstolen bara har kommit med vackra ord. Det räcker ju inte!

När Michael Hagberg kommenterar mitt räkneexempel säger han att det sker en neddragning, men att det i själva verket går lika mycket till

detta område som förra budgetåret. Den matematiken går inte ihop. Det fungerar inte på det viset. Varje krona behövs i detta arbete, och att säga att pengarna inte har använts på ett tillfredsställande sätt är inte en ursäkt för att dra ned när vi hör att det tar 100 år att återställa Östersjön. Då lever varken Michael Hagberg eller jag.

Jag blev glad av att höra att han inte var riktigt nöjd med s-regeringens förslag. Det är inte jag heller. Vill ni ha förslag på besparingar och på inkomster har vi i vår motion finansierat ett tillägg på 420 miljoner kronor just till denna typ av miljöinsatser. Det har vi finansierat genom en skatt på avfall som kommer att ge 2 miljarder, så det blir pengar över. Följ kds förslag! Det kommer att betala sig. Det kommer att gynna Östersjön.

Anf. 247 MICHAEL HAGBERG (s) replik

Herr talman! "Följ kds förslag" säger Tuve Skånberg argt. Det skall jag göra när det gäller avgifter på sopor och avfall. Det kan jag ställa upp med. Jag har visserligen läst mig till att sådana förslag har tagits upp vid två tillfällen utan att kunna läggas på bordet. Nu vet jag att en enmansutredare skall titta på dessa frågor. Vi skall hand i hand föra fram frågan och tillsammans utveckla ett system med avgifter för att förstärka miljön. Det tycker jag är glädjande.

Men vi får inte glömma det som hände under förra budgetåret. Man utnyttjade inte de medel som fanns till satsningar på miljön i området. Det tycker jag är tråkigt. I och med det har vi hamnat i ett visst vakuum. Kampen för en bättre miljö i Östersjön kommer att gå litet för sakta.

Jag sade att det tar hundra år att återställa Östersjön. Men jag ser det som en gåva att få vara vid Östersjön och i Östersjön. Den gåvan vill jag föra vidare till det uppväxande släktet.

Utbildningsfrågor

Anf. 248 BEATRICE ASK (m)

Herr talman! Att på sex minuter i denna sena timme säga allt som är väsentligt när det gäller utbildnings- och forskningspolitik är en utmaning. Jag skall därför gå rakt på sak.

Vi moderater är djupt bekymrade över att Socialdemokraterna hanterar utbildningsfrågorna som en avdelning inom arbetsmarknadspolitiken. Regeringen saknar en sammanhängande tanke om utbildningens syfte och vägarna för att nå väsentliga mål. Det som till nöds har presterats på fyra månader i regeringsställning är förslag om allvarliga nedskärningar i anslaget till högre utbildning och forskning och tanke-gods från 70-talet.

Utbildningsministrarnas försök att ta ifrån de fristående forskningsstiftelserna resurser, förslag om fler politiker i olika organ liksom en ny SIA-utredning förmedlar inget intryck av nytänkande och utveckling. Tvärtom ger det oss känslan av att Socialdemokraterna inte riktigt har hängt med i allt det som hänt på utbildningsområdet under senare år. Men mycket har faktiskt hänt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

*Jordbrukspolitik och
miljöfrågor*

Utbildningsfrågor

Ansvarsfördelningen har förändrats, och den tidigare centralstyrningen har brutits. Högskolor och universitet har getts ökat ansvar både vad gäller utbildningen som sådan och när det gäller resursanvändningen. Den högre utbildningen har byggts ut kraftigt, kombinerat med stora ansträngningar för att höja och säkra kvaliteten. Beslut om bl.a. nya läroplaner och ökad valfrihet för eleverna har fattats.

Det är viktigt att dessa insatser kan fullföljas. Utbildning och forskning är Sveriges intellektuella infrastruktur. På tröskeln till det som brukar kallas kunskaps- och kompetenssamhället är det alldeles nödvändigt med moderna och väl genomtänkta satsningar på detta område. Struntar man i långsiktigheten och fuskar med kvalitetsfrågorna riskerar vi att snart stå där med ett nedslitet, smalt och kurvigt utbildningsnät fyllt av tjälskott och återvändsgränder.

Den socialdemokratiska politiken saknar långsiktiga mål, och man har inte heller brytt sig om att titta i backspegeln. Även under 1980-talet var utbildningsfrågorna en del av den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken. Då snurrade de ekonomiska hjulen, och trots att bl.a. UHÅ påpekade att det var viktigt att bygga ut den högre utbildningen gjorde den socialdemokratiska regeringen inte mycket. Propåer om fler utbildningsplatser viftades bort, och arbetsmarknaden ryckte ungdomarna direkt från gymnasieskolan, om de ens hann fullfölja sin utbildning.

I dag – och det understryker tidsaspekterna – har vi många vuxna som saknar den akademiska utbildning de och svensk arbetsmarknad skulle behöva. Men det är inte enkelt att reparera den bristen, varken för det enskilda eller staten. I dag har vi dessutom stor ungdomsarbetslöshet. Vad händer? Jo, återigen låter ni socialdemokrater arbetsmarknadspolitiken styra utbildningen.

Jag är den första att instämma i att det är bra om arbetslösa kan ges adekvat utbildning. Men socialdemokraterna, som tidigare inte gjorde tillräckligt för att bygga ut den högre utbildningen, rusar nu i väg som vettvillningar med rena hugskott. Förslaget att arvodera 9 000 vuxna som läser naturvetenskaplig/teknisk utbildning i två år med 12 000 kr i månaden är ett sådant förslag. I det fallet begär regeringen riksdagens godkännande av riktlinjerna till en kostnad av 3 miljarder kronor utan att prestera något underlag om vilken utbildning det handlar om, vilka förkunskaper eller resultat man tänker sig nå och utan en analys av vilka konsekvenser detta får för övriga studenter.

Men det räcker inte med det. I samma proposition föreslår regeringen stora nedskärningar i anslagen till högre utbildning och forskning. Den långsiktiga kompetensuppbyggnaden får ge vika för kortsiktiga förslag. Det är inte bara pengarna det handlar om, utan i minst lika hög grad de signaler denna politik skickar till ungdomar och till utbildningsanstalter.

Till ungdomar säger ni socialdemokrater nu att det inte är så viktigt att inrikta sig på ett krävande studieförberedande gymnasieprogram eller en längre akademisk utbildning. Det går ju att fixa, och man får ju premier om man gör det någon gång senare. Till högskolor och uni-

versitet skickar ni signalen att kvantitet är viktigare än kvalitet. I båda fallen är det fel signaler.

Vi moderater sparar mer än ni socialdemokrater i vårt budgetalternativ totalt sett. Men vi avvisar regeringens nedskärningar när det gäller högre utbildning och forskning, och det är en mycket medveten prioritering. Vi är nämligen övertygade om att Sverige måste höja kunskapsnivån generellt och att vi måste kunna ligga i täten i olika forskningssammanhang. Det förutsätter i sin tur någorlunda fasta spelregler och stadga i anslagstilldelningen.

Att socialdemokraterna har ett horn i sidan när det gäller de fristående forskningsstiftelserna har jag redan konstaterat. Men det är tragiskt att ett parti som tidigare faktiskt ansågs vara ett forskningsvänligt parti nu t.o.m. ger sig på grundforskningen. Särskilt märkligt tycker jag det är att regeringen kapar den "nyfikenhetsforskning" som borde vara en del av statens huvudansvar. Ett annat mycket märkligt grepp är att regeringen har valt att ge sig på Lantbruksuniversitetet i alldeles särskild ordning. Där ligger om inte en hund, så en ilsket röd räv begravnen.

Herr talman! Jag har koncentrerat mig på att kritisera den kortsiktighet som socialdemokratisk utbildnings- och forskningspolitik nu visar. I våra moderata motioner finns många goda idéer och förslag som jag hoppas att kammaren så småningom skall behandla i positiv anda. Andra moderata ledamöter kommer att ta upp några av de viktiga förslag vi har lagt fram under den allmänna motionstiden.

Anf. 249 MARIE WILÉN (c)

Herr talman! En god utbildning lägger grunden för utvecklingen av hela vårt samhälle. Det går inte att ta upp alla frågor på denna korta tid. Jag vill ta upp några frågor som Centern ser som mycket viktiga.

Till att börja med vill jag ta upp grundskolan och föräldra- och elevinflytandet. Människor vill ta mer ansvar. Människor vill få större möjlighet att välja och bestämma. Det gäller också på skolans område. Demokratin i skolan måste stärkas. Samspelet mellan föräldrar och skola är en viktig trygghetsfaktor för eleverna och bidrar till att alla känner sig delaktiga. Undersökningar visar också att det leder till bättre studieresultat.

Medborgare har, enligt Lokaldemokratiutredningen, stor tilltro till skolornas förmåga att ge kunskaper och färdigheter. Däremot anser majoriteten av föräldrarna att de har små möjligheter att påverka skolan och skolmiljön. Föräldrainflytandet är i dag alltför opreciserat, och vi vill gå längre.

Centern vill genomföra en decentraliseringsreform som ger nya möjligheter för föräldra- och elevinflytande i skolan. Vi menar att kommunerna skall delegera vissa beslut till skolstyrelser som inrättas vid varje skola, för att garantera föräldrarnas och elevernas inflytande över och ansvar för verksamheten.

Jag vill också ta upp frågan om en tioårig grundskola utifrån barnens behov. Centerns målsättning är en tioårig sammanhållen grundskola, där barnen börjar i förskoleinriktad verksamhet vid sex års ålder.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

Jag vill understryka att det är viktigt att kommunerna ges en rimlig övergångsperiod för att planera och förbereda detta.

En tioårig grundskola måste utgå från vad som är lämpligt för barnen och deras utveckling. Det är därför angeläget att påskynda en fortsatt utveckling av samverkan mellan förskola och skola. Genom att integrera förskolans sexårsgrupp i grundskolan ges möjligheter att utveckla samarbetet. Förskolans arbetssätt kommer grundskolan till del, och grundskolan kan möta eleverna ett år tidigare.

Jag vill så gå över till utvecklingen av de mindre och medelstora högskolorna. Vi vill fortsätta utbyggnaden av den högre utbildningen. Det är viktigt för att få en högre kompetensnivå och utbildningsstandard, vilket gagnar hela nationen. Den högre utbildningen är också viktig ur ett regionalt perspektiv. De mindre och medelstora högskolorna spelar här en avgörande roll.

Centern vill genomföra en särskild satsning på de minsta högskolorna som har upp till ett par tusen studenter. Det vill vi göra för att de skall ges möjlighet att fortsätta en önskad expansion och utveckling, för att uppnå en rimlig storlek och säkerställa en god akademisk miljö. De allra minsta högskolorna måste få en ordentlig tilldelning av nya utbildningsplatser. Det måste ske satsningar för att stärka utbildningskvaliteten och ge möjlighet för bredare ämnesinriktning.

För de mindre och medelstora högskolorna förespråkar vi ett enhetligt anslag för forskning och utbildning, där forskningsdelen differentieras beroende på vilka examensrättigheter högskolan har. De högskolor som medges rätten att utfärda magisterexamen bör även ges fasta forskningsresurser. Som ett steg i detta arbete har vi i Centern föreslagit en kraftig förstärkning av budgetanslaget till forskningsstödande åtgärder.

Sist vill jag också ta upp s-regeringens budgetförslag om att ta bort CSN-kortet. Centern avvisar detta. Vi vill värna CSN-kortet. Det är viktigt för studenter som har långa resor eller pendlar till hemorten. Vi anser att man skall underlätta för människor som har långa avstånd till studieorter att skaffa sig högre utbildning, inte försvåra, som socialdemokraterna gör med detta förslag. Borttagande av CSN-kortet leder också till ekonomisk orättvisa mellan studenter, och det anser vi är helt oacceptabelt.

Anf. 250 MARGITTA EDGREN (fp)

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta upp någonting ur den aktuella propositionen i denna allmänpolitiska debatt, eftersom vi får många tillfällen att diskutera den. Jag har i stället några funderingar utifrån en konferens som Nordiska rådet anordnade i Lund våren 1994, där ärkebiskopen i Åbo, John Vikström, talade på temat Icke av bröd allenast – några tankar om kompetensändringar och kvalifikationskrav i det kommande århundradet. Jag kommer till viss del att knyta an till det han sade.

Folkpartiet liberalerna har i inledningen till årets partimotion inom detta område markerat att vi menar att högskolan möter unga människor i ett skede av livet då de fortfarande är öppna och påverkbara i vid

mening. Högskolan bör därför förmedla attityder och värderingar som skapar ansvarstagande medborgare. Vår önskan är att studenterna skall lämna högskolan med kunskaper av högsta kvalitet och en lust att lära vidare. De bör också få med sig en humanistisk människosyn, civilkurage och en vilja till nationellt och globalt ansvarstagande.

Vad är då kompetens och kvalitet inför det nya århundradet utifrån den grundsynen? Svaret på frågan beror givetvis på i vems intresse frågan besvaras. Samhället i stort, näringslivet, kulturlivet, folkrörelserna – alla har säkert sina intressen att bevaka när det gäller utbildning och forskning.

Samhällsintressen har i hög grad påverkat kompetens- och kvalifikationskrav. På senare tid har särskilt arbetslivets och näringslivets behov betonats. Landets skolsystem har med all rätt betraktats och betraktas fortfarande som ett medel för samhällets utveckling. Landets ekonomiska och kulturella konkurrensförmåga tenderar att bli ett viktigt kriterium vid bedömning och planering av utbildning och forskning. Människan utbildas för nationen och regionen.

Jag delar emellertid John Vikströms uppfattning att vi under nästa århundrade mer än hittills måste utgå från individens behov och intressen när vi definierar den kompetens och de kvalifikationer vi vill uppnå med vårt utbildnings- och forskningssystem. På längre sikt kommer det att visa sig att det också är i samhällets intresse. Det blir allt tydligare, trots alla tekniska innovationer, att det ändå är människan som är samhällets största resurs. Det är således inte endast moraliskt riktigt utan också klokt att utgå från och investera i själva människan.

Vad behöver en människa just därför att hon är människa? I en jämförande nordisk undersökning för några år sedan, under ledning av professor Erik Allard, användes ett välfärdsbegrepp med tre komponenter – having, loving and being. En populär översättning skulle kunna lyda : Människan behöver något att leva av, någon eller några att leva med och något att leva för. Den tredje komponenten, något att leva för, kräver speciell uppmärksamhet under de kommande årtiondena och det kommande århundradet. Det handlar om människans behov av att behärska sitt liv, att ta sitt liv och sin framtid i egna händer, att förstå sig själv, sin omgivning, att förverkliga och utveckla sig själv, sina möjligheter, sin kreativitet, sina drömmar och visioner.

I och för sig är detta inget nytt. I den riktningen har väl människor alltid strävat och skapat vad vi kallar för kultur och bildning. Men jag tror att just denna dimension nu kräver speciell uppmärksamhet.

I vilka situationer skall då dessa behov tillgodoses under det kommande århundradet?

Aktuella trender tyder mycket på att människans yttre livssituation kan betecknas med ordet rörlighet. Kapital, tjänster, arbetskraft och idéer kommer av allt att döma att röra sig allt friare och snabbare. Denna rörlighet innebär inte bara en ökad internationalisering med ökad konfrontation och växelverkan mellan olika kulturer, regioner och värderingar, utan den medför också en ökad pluralism inom ett lands eller en regions gamla gränser. Det blir nödvändigt för människan att

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

under sin livstid ha flera yrken och flera utbildningar och att samtidigt leva i flera kulturer med skilda synsätt och värderingar.

Rörlighet innebär säkert stora möjligheter, men också en ansträngande nödvändighet att leva i en splittrad, svåröverskådlig och svårgenomskådlig verklighet.

Vilka kunskaper och färdigheter behöver människan för detta ändamål?

Hon behöver smidighet, rörlighet och mångfald inom det utbildningssystem som står till buds – en genom hela livet fortgående vidareutbildning. Om det kan sägas att vi hittills *gått* i skolan, *suttit* i ett gymnasium och *legat* vid ett universitet, så får vi nog i framtiden inrikta oss på att *vandra* hela den livslånga utbildningsvägen och aldrig slå oss till ro.

Den erforderliga kompetensen omfattar inte enbart teoretiska kunskaper eller praktiska färdigheter, utan den gäller också, och framför allt, själva personligheten. Vi bör alltså fråga oss: Vilka personliga kvaliteter och attityder krävs det i detta den ständiga rörlighetens samhälle, och vad är det vi och vårt utbildningssystem kan bidra med för att vi skall uppnå att människor skall kunna ha de attityder och värderingar som passar i nästa århundrade?

Anf. 251 BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)

Herr talman! Jag skall ägna min korta taletid åt att något reflektera kring vuxenutbildning och högre utbildning.

Framtiden är inte vad den har varit. Ständigt öppnas nya gränser och ständigt vidgas människans horisonter.

I en framtidsstrategi för utbildning krävs det förnyad tilltro till vuxenutbildningen som drivkraft och utvecklingsfaktor i samhällsbygget. Motiven för det är dels fördelningspolitiska med hänsyn till olika sociala gruppers utbildningsstandard, dels demografiska, ekonomiska och samhällsorganisatoriska.

Utbildningsklyftan kommer sannolikt att bli än mer komplex och mångskiftande. Förändringar i språk, kunskap, kultur och samhällsbild kommer säkert att accentueras i framtiden.

Vad vi behöver är en förnyad diskussion om de fördelningspolitiska idealens livskraft och framtida förverkligande i ett kunskapssamhälle. Vi måste ge nytt liv åt orden folkbildning, folkrörelse och folkstyre.

I Sverige saknar 1/3 av arbetskraften gymnasieutbildning. I viktiga länder som vi skall konkurrera med – t.ex. USA, Tyskland och Japan – har en större andel av befolkningen gymnasieutbildning. Utbildningsnivån är en generationsfråga. I åldersgruppen 25–30 år är det endast 15 % som inte har gymnasieutbildning. Det är därför rimligt att satsa på vuxenutbildning. Regeringen gör här lovvärda satsningar. Men för att vuxna människor skall ha en chans att försörja sig under studietiden är det viktigt att även i en trängd statsfinansiell situation höja nivåerna i vuxenstudiestödet. De signaler som samhället ger får inte vara motsägelsefulla.

Vänsterpartiet delar i många avseenden regeringens syn på högskolepolitiken. Vad som skiljer oss åt är i första hand dimensioneringen av

antalet platser. Det finns ett omvittnat behov av högskoleutbildade på både kort och lång sikt. Vi vill därför permanenta 5 000 av de nya platserna i regeringens förslag och fördela dem på naturvetenskap/teknik och på humaniora/samhällsvetenskap.

Intresset för civilingenjörsutbildningarna tycks nu ha ökat. Under de senaste åren har det i genomsnitt varit 1,8 sökande på varje utbildningsplats. Vi vill alltså satsa på en långsiktig ökning av antalet utbildningsplatser för att möta det framtida behovet.

Sedan gäller det forskningen. Vi tycker att forskningen är oerhört viktig. Det behövs fler doktorander och alltså fler doktorandtjänster, så att man kan känna den trygghet som det innebär att få studera på det sättet.

I förhållande till regeringens förslag vill vi inrätta så mycket som ytterligare 300 doktorandtjänster, också inom området naturvetenskap/teknik. Beträffande de platserna tycker vi att det skulle vara lämpligt att försöka med någon form av könskvotering.

Motiven till de här satsningarna är flera. Vid internationella jämförelser framstår den högre utbildningen i Sverige som långt ifrån färdigbyggd. Rekryteringen till högskolan är dessutom betydligt lägre i Sverige än den är i våra konkurrentländer.

Tomma platser på högskolan är faktiskt ovanligt. Hösten 1992 sökte ca 25 000, dvs. 23 %, av alla 19-åringar till högskolan. Ungefär hälften av dem kom in.

I Japan är det närmare 10 % naturvetare, att jämföra med Sveriges 4 %.

Vi tror att de akademikergrupper som framför allt kommer att efterfrågas i framtiden är tekniker och ekonomer. Det är svårt att jämföra med ingenjörer från olika länder och deras utbildning. Men vi ligger helt klart långt efter Japan då det gäller antalet utbildade. Räknas också mellaningenjörerna in ligger vi efter både de ledande EU-länderna och USA. Det är dystra siffror, eftersom det finns ett tydligt samband mellan produktivitet och utbildningsnivå inom företagen.

Enligt Långtidsutredningen innebär det en förbättrad produktivitet på drygt 11 % om man på ett arbetsställe höjer den genomsnittliga utbildningstiden från tio till elva år.

Man kan också avläsa vikten av en god utbildning genom att det är den kunskapsintensiva industrin som har haft den bästa produktivitet utvecklingen. I Sverige gäller det läkemedelsindustrin och teleproduktionen. Men sådan industri konkurrerar ofta inte med priset utan med produktdifferentiering och kvalitet. Därför gäller alltså långsiktiga lösningar för att klara de här problemen och behoven.

Vidare tycker vi att regeringens satsning på sommaruniversitetet är bra. Men vi tycker inte att det skall begränsas till en enda sommar. Varför inte låta detta åtminstone omfatta även sommaren 1996 under det här första nya budgetåret?

Sedan vill jag önska utbildningsministern lycka till i hans försök att återerövra en demokratisk insyn i och ett demokratiskt inflytande över forskningsstiftelserna. Som det nu ser ut finns faktiskt risken att grundforskningens resurser urholkas i förhållande till den tillämpade forsk-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

ningen. Såvitt vi förstår står det i direkt motsättning till regeringens egen deklaration. Vi tror därför att det finns möjligheter till en samsyn om hur en sådan utveckling skall kunna undvikas.

Anf. 252 GUNNAR GOUDE (mp)

Herr talman! Vi i Miljöpartiet har när det gäller utbildning och forskning lagt fram ganska omfattande förslag i vår partimotion i anslutning till budgetpropositionen. Jag tänker inte ta upp de förslagen här, utan jag väljer några punkter som jag skulle vilja få diskutera här.

Den svenska skolan – såväl grundskolan som gymnasiet – har under de senaste åren genomgått mycket stora förändringar. Det skolan nu framför allt behöver är arbetsro.

Vi måste få tid att prova det nya och att diskutera vilka förändringar som behövs för att vi skall få en skola som motsvarar framtidens krav. Skolan måste ge eleverna möjligheter att utvecklas till trygga, jagstarka och öppna människor med lust att söka nya kunskaper och med en djup förankring i ett demokratiskt synsätt. Kanske är detta skolans viktigaste uppgift.

Eleverna måste genom erfarenheterna under skoltiden få respekt och vördnad för livet i ett brett ekologiskt och kulturhistoriskt perspektiv. När de lämnar skolan skall de vara rustade för att ta ställning i en rad etiska frågor, vars räckvidd vida överstiger den som tidigare generationer har mött. Därför ställs alldeles speciella krav på en skola för framtiden – krav som finns insmugna här och där i skolans nuvarande målsättning, men som måste lyftas fram och levandegöras för att den nuvarande starka betoningen på kunskapsinläring och kunskapskontroll inte skall leda skolarbetet i fel riktning.

I grundskolan finns det emellertid några brister som är av den arten att de kräver omedelbara åtgärder. Det är framför allt två missförhållanden som är helt oacceptabla. Det gäller mobbning och undervisning i läsning och skrivning.

Ca 100 000 elever i svenska skolor i dag är mobbningsoffer. Flertalet lämnas åt sitt öde utan skydd och hjälp från skolan. Det finns väl utvecklade och vetenskapligt prövade program mot mobbning. Det borde vara en självklarhet att varje skola skall ha ett sådant program i funktion.

Ungefär 10 % av eleverna har specifika läs- och skrivsvårigheter, dyslexi. Det finns utvecklade metoder för en effektiv träning för dessa barn. Som regel ignoreras deras behov. Tillgängliga metoder används inte, och skolorna har inte skaffat den lärarkompetens som krävs. Det skall åligga varje svensk skola att bistå dessa elever med kompetenta speciallärare och lärare med kunskap om dyslexi.

Mobbning och dyslexiproblemet berör direkt mer än vart tionde barn i svensk grundskola. Men det handlar också om signaler till alla barn i svensk skola om hur relationerna till medmänniskor skall vara i det svenska samhället. Det vilar ett stort ansvar på nuvarande riksdag och regering att åtgärda dessa två brister.

Herr talman! Universitet och högskolor har liksom grundskolan och gymnasieskolan genomgått stora förändringar under den förra regering-

en. Här har man emellertid missat betänkligt i reformarbetet, och de stora problemen ligger kvar olösta. Den nya regeringen har ännu inte avslöjat särskilt mycket av vad man tänker göra.

Låt mig kort nämnda några av Miljöpartiets förslag till förbättringar.

Sedan 60-talet har man i Sverige byggt upp en mycket stor sektorsforskning, tillämpad forskning vid departement, statliga verk och olika institut. Satsningarna har inte alltid varit väl genomtänkta, och verksamheterna har legat kvar utan ordentlig utvärdering i ett bredare samhällsperspektiv. Sektorsforskningen förfogar totalt över närmare 25 miljarder kronor per år. Forskningsråden, som finansierar grundforskningen, har tillsammans ungefär 2,5 miljarder kronor.

Det råder alltså en stor obalans mellan grundforskning och tillämpad forskning. Rationaliseringsutrymmet kan sägas vara mycket stort inom den tillämpade forskningen. Att överföra ca 10 % av den tillämpade forskningens och sektorsforskningens medel till forskningsråden skulle innebära en avsevärd effektivisering av svensk forskning. En inriktning av sektorsforskningen mot de stora framtida problemen är den andra delen i en sådan önskvärd rationaliseringsprocess. Miljöforskning, freds- och konfliktforskning är exempel på högprioriterade områden.

Herr talman! Vid universitet och högskolor måste också de yngre forskarnas situation förbättras. Kvinnliga forskarstuderande måste få samma möjligheter som sina manliga kamrater i forskarutbildningen.

Dynamiken i svensk forskning och högre utbildning måste frigöras. När det t.ex. gäller de universitetsanställda lärarna och forskarna finns det fyra typer av tjänster: forskarassistenter, adjunkter, lektorer och professorer. Tre av dessa är i praktiken livstidstjänster. Det betyder alltså att stora delar av det svenska universitetet sedan länge har gått i stå. En sådan tjänstestruktur måste brytas upp och kompletteras med ett flertal tjänster av olika karaktär men med begränsade förordnandetider. 3-5 år vore en lagom period. Det skulle skapa möjligheter för yngre forskare och kvinnor att komma in i verksamheten. En sådan förändring ökar också forskarnas rörlighet och gagnar därmed utbytet mellan universitet, näringsliv och offentliga sektorer.

Ökad rörlighet och flexibilitet är en förutsättning för att våra universitet och högskolor skall kunna möta framtidens krav.

Anf. 253 INGER DAVIDSON (kds)

Herr talman! Att kalla det som pågår här i kammaren för debatt är väl ändå att ta i. Men det kanske delvis beror på att dem som vi hade hoppats på att få debattera med inte finns här. Jag hade t.ex. tänkt mig att få debattera med Ylva Johansson och kanske också med vår nyvalde ordförande. Men det är trevligt att utbildningsministern är här och kanske kan svara på en del frågor.

Från min tid som lärare minns jag väldigt väl hur reaktionerna var när nyheterna uppifrån duggade alltför tätt. Det kunde handla om ett nytt sätt att räkna på, mängdlära, eller ett nytt sätt att lära ut division i

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

matematiken, läxornas vara eller inte vara, inställningen till skolans fostrande roll osv.

Det utvecklades en försvarsmekanism som bestod i en avvaktande hållning till det nya som introducerades, helt enkelt därför att man inte visste om det fortfarande skulle gälla när fortbildningen väl var genomförd.

För en skola som skall fungera i ett samhälle som utvecklas så snabbt som vårt är ju denna inställning naturligtvis förödande. Det krävs en beredskap för nya metoder, kurser, ny teknik osv. om skolan skall hänga med i utvecklingen och helst ligga steget före. Men om den beredskapen skall finnas kvar krävs det också en förståelse från statsmaktens och politikernas sida för den verklighet som lärare och övrig skolpersonal befinner sig i. Det duger inte att ändra redan fattade beslut bara för ändrandets egen skull. Det måste finnas en långsiktighet i basstrukturer som bidragssystem, betygssystem och läroplansmål för att den nödvändiga flexibiliteten när det gäller kursinnehåll, tidsavgränsade projekt och liknande skall hinnas och orkas med i verkligheten.

De som mer än andra har anledning att oroa sig för långsiktigheten i sin verksamhet just nu är de fristående skolorna. Under valrörelsen gjordes uttalanden som bara kunde tolkas så, att de fristående skolornas överlevnadsmöjligheter verkligen kunde ifrågasättas om Socialdemokraterna skulle vinna valet.

När Ylva Johansson hade tillträtt som skolminister lät hon ana en positiv inställning till det skolpengssystem som den förra regeringen införde och som innebär att en fristående skola som godkänts av Skolverket är garanterad 85 % av vad en genomsnittselev kostar i den offentliga skolan. Det är ett system som har lett till att också föräldrar med tunna plånböcker för första gången har fått möjlighet att välja en annan skolan än den de har tilldelats från början.

Men skolministern blev genast åthutad av sina partivänner. Nu har frågan skjutits på framtiden genom att en parlamentarisk kommitté skall tillsättas för att utreda både bidragssystem, krav för godkännande och tillsynssystem.

Samtidigt som regeringen med munnen bekänner friskolornas rätt att existera och t.o.m. talar om dem som en naturlig del av skolväsendet för att föräldrarna skall kunna välja skola för sina barn visar man en njugg inställning när det gäller att garantera deras ekonomiska möjligheter.

Att säga att rätten finns samtidigt som man inte ger praktiska förutsättningar är inte särskilt hedervärt. Känslan man får är att Socialdemokraterna helst skulle vilja göra likadant med barnomsorgen som med den fria etableringsrätten. Den existerar inte längre, kanske för att den inte har hunnit att få fram så starka försvarare inom det socialdemokratiska partiet som friskolorna faktiskt har. Det är nog ingen tillfällighet att Nordbankens chefekonom Nils Lundgren, som är socialdemokrat, valts till ordförande för det nybildade Friskolornas riksförbund.

Å friskolornas vägnar – de som i dag alltså inte vet om de har möjlighet att överleva – skulle jag i dag ha ställt frågor till skolministern, men jag vänder mig nu till Carl Tham i stället. Kan Carl Tham i dag

garantera att de i framtiden kommer att få tillräckliga resurser, dvs. resurser som är likvärdiga med den offentliga skolans? Vågar de göra utfästelser till elever och föräldrar, anställa lärare, köpa in skolböcker och andra läromedel, skriva kontrakt på lokaler och anställa övrig personal inför höstterminen? Jag tror att det vore bra om de fick ett lugnande besked i dag och inte bara en hänvisning till den utredning som ännu inte fått vare sig direktiv eller ledamöter, såvitt jag känner till.

Även om de fristående skolorna i bästa fall får likvärdiga resurser som de kommunala kommer ändå en stor majoritet av eleverna att fortsätta att gå i kommunala skolor också i framtiden. Det visar erfarenheter från andra länder. Det är också en ganska naturlig utveckling. Att kvaliteten inom det offentliga skolväsendet upprätthålls och förbättras både när det gäller kompetensen hos lärare och annan personal och när det gäller skolmiljön i vid mening är därför en fråga för långt fler föräldrar och elever.

Vi kristdemokrater ser skolan, barnomsorgen och äldreomsorgen som prioriterade områden när kommunerna måste spara. Men hur kommunpolitikerna skall kunna göra några satsningar över huvud taget är en gåta med de enorma försämringar som regeringens politik leder till för kommunerna.

När den förra regeringen gjorde en indragning från kommunerna på drygt tre miljarder blev det ett ramaskri, och det var verkligen tufft för många kommuner att klara av detta. Nu skriver regeringen i budgetpropositionen följande: "De statliga budgetförstärkningar som nu åstadkoms genom avgiftsminskningar utformas på ett sådant sätt att den kommunala verksamheten prioriteras före nivåerna i transfereringssystemen. Statsbidragen till kommuner och landsting berörs således inte nu av utgiftsminskningarna."

Så långt låter det ju bra. Men när man ser på helheten i budgeten blir bilden en annan. De ökade egenavgifterna som regeringen föreslagit minskar kommunernas skatteinkomster med upp till 8,5 miljarder fram till 1998. Om inflationstakten blir som beräknats innebär det att kommunerna förlorar 5 miljarder ytterligare eftersom statsbidragen frysts.

Jag tänker fortsätta att berätta om indragningarna i nästa inlägg, herr talman.

Anf. 254 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Vi kanske får förbereda oss på en nattlig följetong om olika ekonomiska problem.

Jag tänker först ta upp några allmänna frågor som har rests här, inte minst i anslutning till Margitta Edgrens sympatiska och tänkvärda reflexioner kring det eviga temat utbildning respektive bildning.

En frågeställning som alltid är levande i alla utbildningspolitiska sammanhang är hur tyngdpunkten skall läggas. Vad är det som ger oss de bästa möjligheterna att också genom utbildningen och utbildningspolitiken forma framtiden? Utbildning är ju inte bara en passiv sak, där man anpassar sig till givna samhällsförhållanden, en given arbetsmark-

nad och en given ekonomi, utan det är också ett instrument för samhällsförändring.

Då är det naturligt att utgå ifrån individens egna föreställningar och tankar om vad som intresserar vederbörande och vad som han/hon tror är det bästa just för honom/henne.

Samtidigt finns det naturligtvis också en skyldighet för oss att ange vår egen uppfattning om detta bildningsideal så att det får brytas mot individuella ideal. Det gör vi genom läroplaner och på många andra sätt, men jag skall inte fördjupa mig i det. Den grundläggande frågan – som jag ser det – som accentueras under de kommande åren är hur vi skall skaffa oss ett utbildningssystem som på alla nivåer ger individerna och därmed kollektivet, gemenskapen, möjligheter att utnyttja och styra teknologin och inte låta oss styras av den. Jag uppfattar det som en grundläggande civilisatorisk fråga.

Jag skulle framför allt vilja exemplifiera den genom medieområdet och allt vad det innebär med den nya teknologin som erbjuder så många möjligheter. Det tycks mig som att det finns oerhört mycket av teknikberusning i dag, att det är just teknologin som är det fina i kråksången och inte till vilket syfte den utnyttjas eller vad den innebär. Skall den hanteras krävs det också kunskap, bildning och utbildning. Det är någonting som gäller på alla nivåer inom utbildningssystemet.

Det har hänt mycket inom svenskt utbildningsväsende under de senaste sju åtta åren, inte minst på högskolans område. I själva verket är det så att på flera av de punkter som här har berörts och som också återfinns i regeringens proposition och i motioner finns det en betydande enighet om färdriktningen. De grundläggande besluten om högskolans reformering fattades redan under den föregående socialdemokratiska regeringen med påbyggnad och accentuering under den borgerliga regeringen. Det har också skett en kraftig ökning och expansion av högskolan sedan slutet av 80-talet och början av 90-talet. Det innebär att vi i höst kommer att få ca 300 000 hel- eller deltidsstuderande vid högskolan. Det är en ökning under tio år med ca 50 %. Bara under det senaste året uppgår ökningen till 20 000 studerande.

Detta vittnar om den kraftfulla satsning som har skett och som fortsätter. Enligt regeringens proposition innebär satsningarna tillsammans med också det som riksdagen fattade beslut om i höstas en utvidgning av högskolan med ca 18 000 platser inom i stort sett samtliga områden.

Även om det finns en stor enighet om huvudinriktningen och om utbildningens betydelse finns det naturligtvis också ideologiska skillnader. De kommer kanske tydligast till uttryck genom vad å ena sidan regeringen förordar och vad å andra sidan moderaterna föreslår.

Beatrice Ask talade om besparingar. Hon sade att det moderata budgetalternativet totalt sett innebär större besparingar än vad regeringens budget innebär. Jag måste medge att jag tvivlar på det. Men även om så skulle vara fallet är det helt säkert att när man var i regeringsställning och verkligen hade möjlighet att genomföra besparingar gjordes det inte några tillräckliga besparingar. Det är det läget som vi har i dag och som ofrånkomligen innebär att det måste sparas på samtliga samhällsområden.

Det är då intressant att se hur det moderata budgetalternativet framläggs just på utbildningens område. Där ges mera pengar till högskolan – ja, det är sant. Men varifrån tas då dessa pengar? Jo, de tas från all utbildning som på något sätt innehåller prefixet vuxen eller arbetslivet. Det är där nedskärningarna görs. Det rör sig om nedskärningar av den kommunala vuxenutbildningen och givetvis om kraftfulla nedskärningar av folkbildningen. Man går självfallet emot den särskilda satsningen på teknisk och naturvetenskaplig utbildning för äldre personer. Det är fråga om stora nedskärningar när det gäller satsningen på Arbetskyddsstyrelsen, på Arbetsmiljöinstitutet, på Institutet för arbetslivsforskning och på arbetsmiljöforskningen. Det är där som finansieringen tas. Detta visar i ett nötskal den ideologiska skillnad som finns i synen på utbildningspolitiken.

Den utbildningspolitik som jag företräder betonar just den återkommande utbildningen för alla individer, och den betonar bredden. Vi vill ge chansen till dem som inte har fått utbildning tidigare. Det är visserligen inte sant att Sverige är ett underutbildat samhälle, som det ibland påstås. Vi ligger väl till internationellt sett. Likväl är det stora grupper som inte har fått mer utbildning än grundskola eller gymnasieskola. Vi vill ge också dem nya chanser.

Moderaterna skriver i sin motion apropå komvux att det inte är rimligt att kommuner skall erbjuda den som så önskar kostnadsfri vuxenutbildning. Jo, det är just det som vi anser vara rimligt. Det är en sak som vi vill sträva efter. Det kan inte alltid genomföras för alla som önskar det, men det är en rimlig princip att också de äldre som inte haft chansen skall få den. Det gäller naturligtvis många andra satsningar som jag exemplifierade. Här går alltså en viktig skiljelinje.

Det går också en viktig skiljelinje beträffande synen på skolan, Inger Davidson. Det skall nu tillsättas en parlamentarisk kommitté som skall studera hur man skall konstruera det framtida bidraget när det gäller den allmänna skolan och privatskolor, vilket det ju handlar om.

Det går inte att ge några garantier för hur dessa bidrag kommer att se ut i framtiden. Syftet med prövningen är ju just att få ett system som är rimligare än det som hittills har gällt och som har installerats av den borgerliga regeringen. Det systemet har gett ett väldigt försteg för privata skolor.

Vad som jag däremot kan garantera är att socialdemokratin strävar efter en skola som är gemensam för alla barn. Vi är övertygade om att det finns få saker i ett samhälle som snabbare skapar en segregation än ett skolsystem där det sker en uppdelning mellan den offentliga skolan och den privata skolan. Det är typiskt att den borgerliga regeringen har ägnat så mycket tid, så mycket omsorg och så mycket engagemang åt de privata skolorna som kanske utgör några få procent av det totala antalet skolor. Den stora viktiga skolan är man inte lika intresserad av. Jag kan garantera att vi kommer att vara intresserade av den, också i fortsättningen. Det är det som är vår utbildningspolitik.

Anf. 255 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Utbildningsministern vill gärna diskutera bildningssyn och kunskapssyn. Det är naturligtvis ett viktigt område. Jag förstår om utbildningsministern inte har tagit del av den debatt som föregick läroplansbesluten. Men jag kan nämna att Läroplanskommitténs förslag hette En skola för bildning. Den debatten ledde till parlamentarisk enighet om den kunskapssyn och inriktning som skall präglar arbetet framöver. Där finns det alltså mycket att hämta och diskutera, men jag tror ändå att man skall gå in mer på de konkreta frågorna.

Jag utgår ifrån att utbildningsministern tycker att det är viktigt att fler skaffar sig en akademisk utbildning. Då måste jag ställa en fråga som rör kvalitet och högre utbildning: Vilken analys gör utbildningsministern av möjligheterna att upprätthålla kvalitet i den högre utbildningen när man dels kräver att fler skall utbildas, dels genomför stora besparingar, vilket ni socialdemokrater nu föreslår?

Det andra som jag tycker är intressant är att utbildningsministern ifrågasätter om moderaterna sparar mer än vad regeringen gör. Det är nog ändå så, men låt oss debattera det en annan gång eftersom det rör alla frågor.

Sedan påstod utbildningsministern att den borgerliga regeringen inte gjorde tillräckligt när det gällde den ekonomiska politiken, och det är skälet till att Carl Tham nu tvingas skära ner högre utbildning och forskning. Det är ju ett intressant påstående, eftersom socialdemokraterna under den förra perioden nästan inte i något avseende applåderade de ansträngningar som den borgerliga regeringen då gjorde för att minska kostnaderna för staten. Tvärtom ifrågasatte man de flesta förslag som vi lade fram. Några egna förslag hade man inte.

Till sist vill jag bara säga angående vuxenutbildning att det som vi säger i våra motioner är att arbetsmarknadspolitiskt motiverad utbildning bör finansieras via arbetsmarknadsmyndigheterna. Dessutom vill vi att man skall se över kraven på kommunerna när det gäller att ta ansvar för vuxenutbildningen, för det fungerar inte i dag.

Anf. 256 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag skall inte återupprepa den debatt som fördes här på förmiddagen mellan partiledarna. Låt mig bara kort och gott konstatera att alldeles oavsett hur det var med röstningen i olika frågor, var det den borgerliga regeringen som hade ansvar för den ekonomiska politiken. Budgetunderskottet var vad det var när den regeringen avgick. Det är det budgetunderskottet som vi nu måste hantera. Det får konsekvenser, som naturligtvis på många sätt är obehagliga. Men alternativet – det tror jag att vi är överens om – är värre.

Låt mig då säga några ord om kvaliteten. Vi skall komma ihåg att det blir ett betydande resurstillskott till högskolan. De 18 000 nya platser som jag talade om är inte ofinansierade. Det är ett betydande resurstillskott till högskolan i själva verket.

Det är också så att kraven på högskolan leder till en ansträngning att ge bättre utbildning. Kvalitetskraven är höga. Mitt intryck är att högskolan kommer att klara detta. Men jag är helt införstådd med att detta

är en fråga som man måste följa mycket uppmärksam. Vi måste också för framtiden noga studera hur kvaliteten utvecklas inom högskolan. Det är en av de viktiga uppgifter som den sittande utredningen om uppföljningen av resurstilldelningssystemet skall ta itu med.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Anf. 257 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Visst är det ett betydande resurstillskott som regeringen föreslår i vissa speciella avseenden. Medel motsvarande ett helt universitet vill ni lägga på en utbildningssatsning där ni inte ens kan redovisa vad det är för utbildning det handlar om. Det är 9 000 elever som skall få 12 000 kr i månaden. Vilka konsekvenser detta får för utbildningen som helhet är inte utrett. Det här är oerhört mycket pengar. Ställt i relation till de besparingar som görs blir det mycket märkliga effekter, det är jag tvärsäker på.

Utbildningsfrågor

Jag är glad över att utbildningsministern tar upp detta med kvalitet. Jag tolkar det begynnande intresset för kvalitetsfrågorna, som jag inte upptäckt tidigare, som att man kanske funderar över om ändå inte kvalitetspremier i resurstilldelningssystemet borde införas. Syftet med den delen i resurstilldelningssystemet är att noga följa och stimulera högskolornas kvalitetsarbete. Det är oerhört glädjande om regeringen har påbörjat ett omtänkande i den frågan. Jag tycker också att utbildningsministern skall gå tillbaka till detta med den kommunala vuxenutbildningen, där han kritiserade oss moderater. Vad vi föreslår är en skärpning av kommunernas ansvar. Av vilken anledning tycker utbildningsministern att kommunerna skall kunna dra ner i sin kommunala vuxenutbildning, därför att man gömmer detta i arbetsmarknadspolitiska insatser? Det vi föreslår är enbart att de pengarna synliggörs och att arbetsmarknadsmyndigheterna själva kan köpa de utbildningsplatser hos olika anordnare som behövs av arbetsmarknadspolitiska skäl.

Anf. 258 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Faktum är att moderaterna yrkar på nedskärningar på samtliga de områden som jag nämnde. Det är ingen tillfällighet. Man yrkar på kraftiga minskningar på folkbildning, kommunal vuxenutbildning och på de forskningsinstitut som sysslar med arbetslivet. Det har ett samband. Man är inte intresserad av arbetslivets förutsättningar, man är inte särskilt intresserad av de personer som inte redan skaffat sig en högskoleutbildning eller har den chansen i dag.

Regeringen gör här en annan prioritering. Det är därför vi gör denna satsning. Det är viktigt också för den långsiktiga kompetensutvecklingen i Sverige. Vi skapar inte en god ekonomi enbart genom att ha många välutbildade i toppen. Vi skapar en god ekonomi och, vill jag säga, ett gott samhälle genom att utbildningen är god på bredden och genom att alla får möjlighet att ta del av utbildningen. Det är naturligtvis det som ligger bakom tanken på en satsning på teknik och naturvetenskap för äldre. Jag måste säga att det är förbluffande att man är så negativ till att ge människor som varit ute i förvärvslivet en ny möjlighet, dessutom på områden där vi vet att vi har brister och där vi behöver mer satsningar för framtiden.

Jag kan till sist säga att vi inte har någon avsikt att ompröva systemet med den s.k. kvalitetspengen, dvs. att ta tillbaka det som den förra riksdagen beslöt. Det systemet leder till centralisering och godtycke. Högskolan har ett ansvar för kvaliteten. Alla högskolor skall ha detta och skall inte belönas av regering eller riksdag för uppstigande eller nedstigande förmåga i det avseendet.

Anf. 259 MARIE WILÉN (c) replik

Herr talman! Herr statsråd! Jag skulle vilja få litet mera reda på regeringens syn på satsningar på de mindre och medelstora högskolorna. Jag tycker att det är viktigt att en stor del av utbyggnaden av den högre utbildningen sker vid de mindre och medelstora högskolorna. Vi behöver förstärka de forskningsstödjande åtgärderna i de mindre och medelstora högskolorna. Det här borde det finnas ett intresse för hos socialdemokraterna. Min fråga är: Hur vill ni utveckla de mindre och medelstora högskolorna?

Sedan vill jag ta upp en annan sak, och det är, som jag nämnde tidigare, CSN-kortet. Det är en väldigt orättvis politik som socialdemokraterna för. De försvårar möjligheterna för människor som har långt till studieorterna. Är det att värna utbildning för alla oavsett bostadsort och ekonomi att dra in resekortet?

Anf. 260 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag tror att vi är helt överens om betydelsen av de mindre och medelstora högskolorna. Mitt intryck från de månader som jag har innehaft den här posten är att det har skett en mycket intressant utveckling på många av dessa högskolor. Flera av dem är också redo att ta steget in i en mer kvalificerad forskningsverksamhet. Det är därför som vi i propositionen öppnar för dessa högskolor att efter prövning av kansler kunna inrätta egna professurer. Jag ser detta som ett steg på vägen mot en utbyggnad av dessa högskolor, som också tror jag kan utgöra en innovativ kraft på forskningsområdet. Det är inte bara de stora tunga institutionerna, som naturligtvis är oerhört viktiga, som kan förnya forskningen och ge nya impulser.

Beträffande CSN-kortet vill jag bara helt kort säga att det är en felsyn att tro att detta kort har en stor social betydelse. Jag kan väl förstå att studenterna gärna vill behålla det. Det är självfallet en bra och praktisk förmån. Men det har inte den sociala effekt som har hävdats i den allmänna diskussionen. Det finns inga tecken som tyder på att studenternas möjligheter att få 50 % rabatt på tåg har någon betydelse alls för deras val av studieort. Det är helt andra faktorer som styr detta. Det är en besparing, och som alla besparingar känns det otrevligt för den grupp som drabbas. Jag vill ändå säga att studenterna och högskolan i det stora hela taget drabbas av få besparingar. Den här är fullt socialt acceptabel.

Anf. 261 MARIE WILÉN (c) replik

Herr talman! Förslaget om att efter särskild prövning inrätta professurer är positivt. Men vi skulle också gärna se att man förstärkte detta

med ökade medel för de forskningsstödjande åtgärderna. De mindre högskolorna tycker också att regeringens förslag är positivt, men det förutsätter mer resurser för forskningsstödjande åtgärder.

Sedan säger statsrådet att resekortet är en praktisk förmån, som egentligen inte har någon betydelse. Det tycker jag är litet förvånande därför att det betyder mycket för studenter med liten ekonomi, som kanske har ett långt avstånd till studieorten, att kunna resa hem. Det är viktigt att komma ihåg detta. Det spelar roll när man väljer utbildning. Man måste ha råd att ta sig mellan studieort och hemort. Det avskräcker om man tar bort CSN-kortet.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

Anf. 262 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag tillåter mig att betvivla att någon enda student kommer att bli avskräckt av detta. Dessutom kommer det med all säkerhet bli så att när detta beslut väl är fattat här i riksdagen, kommer trafikföretagen tillsammans med studenternas egna organisationer att ta fram ett rabattkort som kan ge fördelaktiga villkor. Det är en stor och onekligen mycket ressurserna konsumentgrupp som vi här har att göra med. Det är inget fel i det, men det är inte säkert att dessa resor måste subventioneras av staten.

Till sist vill jag säga att de mindre och medelstora högskolorna får nya resurser. De får inte så mycket som de skulle önska, det är jag helt på det klara med, men det får ingen i dagens samhälle. Men det blir 10 miljoner i nya pengar, och dessutom har vi permanentat anslag som redan finns och som tidigare var tillfälliga. Mitt intryck är att den satsning som nu görs kommer att leda till en förstärkning. Sedan hoppas vi naturligtvis att vi i en framtid när de ekonomiska möjligheterna det medger skall kunna fortsätta med detta.

Anf. 263 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Till Carl Tham vill jag säga att begreppet bildning är viktigt därför att det har både en individuell och en samhällelig innebörd. Men detta har i sig inget instrumentellt värde. Det är visserligen viktigt för samhället och för nationens utveckling, men principiellt är bildningen ett mål i sig, därför att människan med bildning är ett mål i sig.

Där lägger socialdemokraten Carl Tham och liberalen Margitta Edgren tonvikten på olika delar av bildningsbegreppet. Carl Tham markerar tydligt att det för honom i första hand är ett instrument för samhällsförändring. Och jag vill mot det lägga att det för mig är individens eget fria val som är den viktigaste delen i detta bildningsbegrepp som vi har fört en debatt om.

Jag vill ta tag i en annan del av Carl Thams anförande. Jag kan ha hört fel, men jag tyckte att det fanns ett litet förakt i rösten när det gällde teknikutveckling och teknikberusning. Om vi knyter an till bildning är det för mig att med öppen blick titta på, inse och försöka använda teknikens möjligheter och samtidigt med en skepticism inse att det finns begränsningar.

Här är också en balans nödvändig, kanske en annan typ av insats, för att unga människor och även vi äldre skall kunna ålägga oss öppenheten, men samtidigt den här lätt skeptiska insikten om att det finns begränsningar.

Jag skulle också vilja säga några ord om komvux, men det tillåter inte talmannen.

Anf. 264 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag lyssnade uppmärksamt på Margitta Edgren, och jag måste kanske göra henne besviken genom att säga att jag med bästa polemiska vilja i världen inte riktigt kan urskilja att vi på de här punkterna har några delade meningar.

När jag talar om utbildning som ett instrument för samhällsförändring menar jag kanske just samma sak som Margitta Edgren, nämligen att genom individens bildning och utbildning kan samhället förändras – genom individernas val, genom den demokratiska processen. Det är i den meningen ett instrument.

Hela tiden måste det pågå en dynamisk debatt om vad detta bildningsbegrepp bör innehålla, så att vi gemensamt kan hantera framtiden. Jag tror inte att vi har några delade meningar om detta. Inte heller om synen på teknik, där det förvisso inte från min sida finns något spår av teknikförakt. Tvärtom har jag en gång i tiden ansetts vara alldeles för intresserad av teknik, när jag inte ansåg att vi omedelbart borde lägga ned alla våra kärnkraftverk.

Det är väl snarare så att jag menar att tekniken skall användas för sociala syften. Vi skall inte låta oss berusas av att det nu finns alla möjliga elektroniska möjligheter och säga att det är ett självändamål. Det viktiga är vad de används till. Jag tror att vi på den här punkten har en likartad syn.

Förhoppningsvis gäller det också komvux, även om Margitta Edgren inte hann kommentera detta.

Anf. 265 MARGITTA EDGREN (fp) replik

Herr talman! Jag tycker nog att utbildningsministern tog litet stora ord i munnen rörande komvux, i alla fall utifrån den budgetproposition som jag har läst.

I komvuxavsnittet finns, som jag uppfattar det, starkt kvinnofientliga förslag, t.ex. att avskaffa barntillägget i SVUXA. Det här är oerhört tekniskt och svårt, men går man in i en komvuxavdelning och kollar ser man att deras studenter och elever till 60 % är kvinnor. Detta är alltså ett sätt att ge kanske nyskilda ensamstående kvinnor två terminer – det är den tid man får SVUXA, och man kan då få barntillägg – för att testa om de vågar sig på att läsa vidare. Sedan går de ju in i det vanliga studielånesystemet. 60 % av komvux studenter och elever är kvinnor. Jag menar att detta bidrar till att ge kvinnorna i komvux en signal – don't try!

Detta förvånar mig väldigt mycket, när Carl Tham ändå säger att vi har en gemensam syn på komvux betydelse och vikten av att ge människor en andra chans i livet, och kanske ibland till och med en tredje. Att

till detta lägga det, som jag tycker, starkt fientliga förslaget förstår jag inte riktigt.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Anf. 266 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Jag vill bara säga om detta att vi återigen talar om besparingar som är ofrånkomliga beroende på budgetläget. I det här specifika fallet vill jag för det första framhålla att vi väl ändå får lov att inte enbart betrakta frågan om barntillägget som en kvinnofråga.

För det andra menar vi att frågan om de familjepolitiska engagemangen och problemen inte kan lösas med studiefinansieringssystemet. Det är därför vi har valt att göra just den här specifika besparingen. Det är klart att man kan diskutera besparingar av annat slag inom det studiesociala systemet. Men vi tror inte att den här besparingen kommer att ha den negativa effekt som Margitta Edgren befarar.

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

Anf. 267 INGER DAVIDSON (kds) replik

Herr talman! Det är intressant med en filosofisk diskussion om bildning. Jag skulle önska att vi fick ägna en hel utbildningsdebatt åt det någon gång. Det är ett förslag som jag härmed framför.

Nu är det den brutala ekonomiska verkligheten som gör sig påmind och som gör att vi måste diskutera litet mer konkreta frågor. Jag kan försäkra Carl Tham om att jag verkligen ömmar för den offentliga skolan. Jag har själv arbetet i den i 17 år, och jag har tre barn som har gått i den offentliga skolan. Därför vet jag rätt mycket om den. Jag vet vilka behov som finns, och jag vet hur problematiskt det är för lärarna att genomföra det vi förväntar oss att de skall genomföra. Jag vet också vilken miljö elever och lärare arbetar i.

När nu regeringens politik leder till att kommunerna får 18 miljarder mindre att röra sig med fram till 1998 – man kanske kan räkna tillbaka något om arbetslösheten minskar och skattebasen ökar – är det en enorm minskning för kommunerna. Då undrar jag hur det går ihop med talet om att värna kärnverksamheterna, där skolan är en av de viktiga. Går det att hålla en jämn och hög kvalitet på skolan ute i kommunerna med de här ekonomiska förändringarna?

Jag håller också med Margitta Edgren när det gäller vuxenutbildningen, som Carl Tham talar så varmt för och som jag instämmer i. Man skall få en andra chans. Då betyder just de i det enskilda fallet små tilläggen mycket, nämligen barnstödet i SVUX och SVUXA. Det är just att man får det här lilla tillägget som gör att man vågar gå tillbaka och utbilda sig.

Samma sak gäller CSN, som gör mig mycket förvånad. Det är en liten besparing för staten, men den leder till en mycket stor orättvisa mellan dem som bor nära ett universitet och dem som måste åka kanske 50 mil.

Anf. 268 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Beträffande CSN-kortet vill jag påpeka att de flesta av dem som utnyttjar kortet förvisso inte behöver använda det i någon

sorts dagligt bruk, utan det är helt andra resor man gör med det här kortet. Det finns heller inga som helst undersökningar, inte ens det idoga SFS, som av naturliga skäl starkt bekämpar det här förslaget, har lyckats presentera en enda siffra som visar att ungdomars intresse för studier avgörs av huruvida de får 50 % rabatt på SJ eller inte. Det är inte på det sättet. Det är andra faktorer som påverkar detta.

Självklart är det en besparing. Som alla besparingar slår den. Jag kan förstå att man gärna vill behålla rabatten. Men den har icke den sociala innebörd som påstås.

Dessutom vill jag säga att så fort det här beslutet har fattats kommer det att ordnas rabatterade resmöjligheter också för studerande, som vi ju har för andra ungdomar i samhället. Man skall inte glömma bort att alla inte är studerande. Även andra ungdomar har resebehov. Det är inte något specifikt problem just för studenterna. Det kommer säkert att skapas nya möjligheter också för dem till billiga och trevliga resor.

Anf. 269 INGER DAVIDSON (kds) replik

Herr talman! Jag hoppas att Carl Tham har rätt i att det blir nya rabattssystem, därför att det finns inte heller någon undersökning som visar att det utbildningsministern säger är rätt, nämligen att det inte får några sociala konsekvenser. Det visar sig ju så småningom.

För att gå tillbaka till friskolorna, som utbildningsministern föredrar att kalla de privata skolorna, för att ge bilden av de gamla överklassreservaten, på min tid Franska skolan och Carlssons skola här i Stockholm, som bara de allra rikaste föräldrarna kunde skicka sina barn till. Det är en mycket förlegad bild. Privatskolor, friskolor, ser helt annorlunda ut i dag. De drivs av engagerade föräldrar och lärare som ofta har någon speciell pedagogik som man vill genomföra, eller man vill satsa på barn med läs- och skrivsvårigheter osv.

Att vi ömmar så för de här skolorna beror på att det har med föräldrarätten att göra. Vi har skrivit under internationella konventioner som säger att föräldrarna skall ha den här rättigheten. Men socialdemokraterna tycker inte att föräldrarna skall ha det. Det har väckts sju motioner angående fristående skolor från socialdemokraterna. Sex av dem är negativa. Den enda som är positiv är fritänkaren Widar Andersson. I en av de här motionerna står det: Genom bestämmelserna om fristående skolor kan starka föräldrar desavouera de kommunala besluten genom att med hänvisning till lagstiftning — — —.

Det är socialdemokraternas syn på föräldrarätten, och den skrämmar mig.

Anf. 270 Utbildningsminister CARL THAM (s)

Herr talman! Det föräldrar kräver och har all rätt att kräva är att deras barn får en god utbildning. Det är vår skyldighet att se till att sådana möjligheter erbjuds. Det är grundtanken i vår utbildningspolitik.

När det sedan gäller de privata skolorna, som är privata skolor, bestrider jag inte att det finns engagerade människor där. Tvärtom, det finns säkert många engagerade personer där. Likväl är de privata skolor. Det är vad det handlar om.

Det är också riktigt att vi har ett åtagande på den punkten. Det betyder inte att just de ersättningsregler som nu gäller är någonting som måste förbli för evigt eller måste utformas på ett visst sätt. Det är också därför som vi nu skall tillsätta den här parlamentariska beredningen för att se över de regler som i vissa fall på ett enligt vår uppfattning oacceptabelt sätt har gynnat de privata skolorna i förhållande till det allmänna skolväsendet.

Anf. 271 GUNNAR GOUDE (mp) replik

Herr talman! Jag har tittat på de problem som finns inom skola och utbildning. Det är två problem som enligt min mening är av sådan dignitet att de är allvarligare än alla andra. Det är problemet med mobbning och problemet med dyslexi. Det är stora grupper av unga människor som kommer till skada. Jag skulle bra gärna vilja höra vilken beredskap Carl Tham har för att åtgärda detta.

Jag kan förstå att Carl Tham inte känner så väldigt starkt för att i detalj gå in på frågor som gäller huvudsakligen lågstadiet i grundskolan. Men jag kan bara påminna om att problemet med dyslexi är ett problem också för vuxna. Det finns ungefär 300 000 vuxna här i landet som på grund av dyslexi inte kan läsa och skriva på ett acceptabelt sätt.

Så kort om rationaliseringen av universitetens utbildning och forskning. Den förra regeringen levde i tron att man kunde rationalisera universitet och skolor genom att utsätta dem för konkurrens. Marknadskrafterna skulle klara problemet.

Dess bättre fick vi inte se det satt i verket. Ingen tror väl längre att marknadskrafterna skulle kunna klara av detta. Men det skulle vara intressant att höra vad den nya regeringen har tänkt sig för rationaliseringar.

Miljöpartiet hade ett förslag som innebär att man utan att tillföra några ytterligare medel kan åstadkomma markanta förbättringar för forskningssituationen i landet. Hur ställer sig den socialdemokratiska regeringen till den typen av rationaliseringar?

Sedan kort till en tredje fråga om CSN-kortet, bara så att det nämns. Det är naturligtvis så att CSN-kortet har en betydelse. Det ger en möjlighet för studenter att resa. Är det någon grupp i samhället som skall vara rörlig och ha möjligheter att nå andra universitet och träffa andra studenter är det just studentgruppen. CSN-kortet har faktiskt en funktion här.

Anf. 272 ULF MELIN (m)

Herr talman! Jag skall tala om lärarrollen inför 2000-talet. Jag gör det ur två utgångspunkter. Den ena är de förändrade krav som omvärlden ställer på skolan och därmed på läraryrket. Den andra är hur vi skall göra läraryrket mer attraktivt och hur vi skall höja yrkets status.

Om skolan skall kunna förbereda eleverna för en värld där kunskapssökandet, kompetensen, förmågan till förnyelse och den ständiga strävan efter förbättringar är honnörsbegrepp måste skolan också präglas av samma anda.

De krav som vi förväntar oss att framtiden ställer på skolan innebär behov av förändringar inte bara av undervisningen. Därmed berörs också i hög grad lärarrollen. Läraren bör ses mer som en kvalificerad ledare av undervisningen än som enbart förmedlare av kunskap. Förutom gedigna teoretiska och praktiska kunskaper i sina ämnen måste läraren ha förmåga att stimulera, leda, vägleda och att samverka med hemmen, skolan och arbetslivet.

Det är av stor vikt att ny kompetens kan tillföras skolan genom olika vägar till läraryrket. Skolan måste i detta hänseende bli mer öppen. Det gäller att skapa ingångar till läraryrket. Den s.k. Unckelutbildningen är ett utmärkt exempel på detta.

Läraren brukar betraktas som behörig att utöva läraryrket efter en genomgången lärarutbildning. Det är sällan som lärare blir avstängda från yrkesverksamhet med hänvisning till att de har visat brist på yrkesmässiga kvaliteter. Det finns lärare som undervisar i skolan som inte passar för yrket. Därför bör lärarutbildningarna ha någon form av antagnings- eller lämplighetstest vid antagning till en lärarutbildning.

Vi måste ha mer av vardagsteknik i lärarutbildningen. Alla lärare behöver en god teknisk allmänbildning. Denna består i att ha insikt om teknikens betydelse och användbarhet i vardagslivet.

Jag läste en artikel där den ansvarige på en större lärarutbildning ansåg att dataundervisning för blivande lärare inte var deras bord. Om inte lärarutbildningarna lär ut till de blivande lärarna hur de skall använda datorn som ett hjälpmedel och läromedel är det illa ställt.

Kraven på de anställdas kompetens har ökat kraftigt i arbetslivet, inte minst i fråga om teoretisk kompetens. Detta beror på den tekniska utvecklingen och övergången till en förändrad och mer kundorienterad produktionsteknik. Av bl.a. denna anledning har yrkesutbildningen i den reformerade gymnasieskolan betydligt större teoretiskt inslag i yrkesämnena än den man hade i det gamla tvååriga linjesystemet.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att höja kraven på ämnesteoretisk kunskap och kompetens för gymnasielärare i yrkesämnena. Det är förvånande att regeringen uppenbarligen inte avser att lägga fram någon proposition under våren när det gäller kunskaps- och kompetenskraven för den här gruppen av lärare, eftersom någon sådan inte återfinns i propositionsförteckningen.

Det har inte skett några förändringar eller förbättringar sedan kommunerna övertog huvudansvaret för fortbildningen. Den är fortfarande slentrianmässig och generell. Det vanliga förfaringssättet är att den som har ansvaret för fortbildningen inom skolan frågar lärarna vilken fortbildning de önskar och behöver. Efter detta lämnar man in uppgifterna till olika fortbildningsavdelningar som sedan producerar en kurskatalog.

Kurskatalogen kommer ut till skolan. Den läggs i bästa fall ut i lärarrummet, och läraren får fylla i vilken kurs som han eller hon önskar. Utifrån detta gör sedan den som är ansvarig en prioritering och ser hur långt resurserna räcker. Frågan är om läraren får den fortbildning som han eller hon behöver. Samma gäller även om skolan via fortbildningen

får ut det den behöver. Det troliga svaret är nej på båda frågeställningarna.

Vad som behövs är att staten och kommunerna blir betydligt aktiva när det gäller att välja ut vilka insatser som skall göras, och det skall kombineras med att rektor årligen efter utvecklingssamtal skall upprätta en individuell utvecklingsplan för varje lärare som redovisar inom vilka områden läraren bör få fortbildning.

I dagens skola har läraren lön efter antal år i yrket oavsett kompetens, intresse och deltagande i fortbildning. Det är en stor brist i nuvarande lönesystem att vi har så få möjligheter att premiera den skicklige och ambitiösa läraren.

För att klara framtidens utmaningar och höja kvaliteten på undervisningen måste lärarlönesystemet ändras. Detta är i detaljerna inte en politisk fråga. Men det bör ligga i allas intresse att åstadkomma ett lönesystem som ger lön efter prestation. Med ett individuellt lönesystem kan den framstående pedagogen eller utvecklaren premieras.

Ett system med lärarcertifikat bör snarast införas. Certifikatet skall bl.a. innehålla examensbevis från föreskriven högskoleutbildning och visa genomgången fortbildning. Detta innebär att ribban höjs vad gäller kompetensutveckling och kontinuerlig kvalitetskontroll.

I dagens skola är de enda karriärvägarna för lärare att bli skolledare, rektor eller möjligtvis skolchef. Det gäller att se till att framstående lärare är kvar i sin lärargärning. Det kan ske genom att den duktige pedagogen leder det pedagogiska utvecklingsarbetet. Andra områden som bör utvecklas är metodarbete och läromedelsutveckling.

Detta är några förslag som vi tror kommer att leda till att läraryrket blir mer attraktivt i framtiden.

Anf. 273 TOMAS ENEROTH (s)

Herr talman! Jag tänker uppehålla mig kring den delen av budgetpropositionen som behandlar den högre utbildningen och situationen vid våra högskolor och universitet.

Det är en kärv ekonomi vi lever i, och den ger knappast något utrymme för några större sensationer i denna sektor av utbildningsområdet. Men det presenteras ändå en principiellt viktig förändring i budgetpropositionen. Det är att högskolan ges den principiella rätten och möjligheten att inrätta egna professurer, självfallet efter godkännande av Kanslersämbetet.

För alla oss som har kämpat för de små och medelstora högskolorna är naturligtvis förslaget efterlängtat. Nu ges äntligen möjligheten att höja kompetensnivån på utbildningen och ge det stöd som forskningsresurser på plats medför.

Alldeles för länge har alternativet varit att efter några års studier vid en högskola flytta till Lund, Göteborg eller andra universitet. Nu kan i stället utvecklingen ske ute i landet vid våra högskolor. Det är rätt signal, och det är en viktig signal att ge. Satsning på kompetensutveckling måste ske i hela landet.

När jag läser motionerna noterar jag att det i de utbildningsmotioner som väckts av oppositionspartierna endast är Moderaterna som katego-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

riskt avvisar förslaget. Jag hoppas givetvis att det därmed bör vara realistiskt att också besluta om den principiella förändringen. Beslutet kommer i så fall att markera ett uppbrott från den linje som drevs under Per Unckels ledning i Utbildningsdepartementet. Det är något som jag varmt välkomnar.

Folkpartiet noterar i sin motion vikten av att Kanslersämbetet noggrant bevakar kvaliteten vid godkännandet av nya professurer. Det är ett påpekande som jag instämmer i och jag tror att inte minst högskolorna själva tycker att det är viktigt. Det får aldrig uppfattas så att olika kvalitetsnivåer kan godkännas vid inrättandet av professurer. Kanslersämbetet får här en mycket viktig uppgift att noggrant pröva den vetenskapliga miljön och kvaliteten på de program som presenteras.

Förslaget att inrätta egna professurer kommer dessutom vid en utomordentligt läglig tidpunkt. Vid många högskolor – inte minst vid den jag själv kommer ifrån, Växjö – har det under det senaste året arbetats intensivt på olika varianter av professorsprogram och forskningssatsningar. Att professorstjänsterna nu kan komma att inrättas vid högskolorna direkt i stället för att knytas via universiteten har förenklat arbetet med att utveckla forskningskompetensen vid dessa högskolor.

Däremot ser jag ett principiellt problem med de satsningar som nu görs ute landet. Det är att samtliga satsningar är lokalt eller regionalt finansierade. Det är alltså kommuner, landsting, länsstyrelser och i vissa fall även det lokala näringslivet som finansierar de satsningar som nu görs. Det är självfallet bra och viktigt att lokala och regionala intressenter värnar utvecklingen vid högskolorna, men samtidigt är det orimligt att forskningen vid högskolorna skall vara beroende av lokal finansiering i längden. Givetvis måste här föras en diskussion om hur de satsningar som nu görs skall kunna klaras av med statlig finansiering framöver. Skattebetalarna i Växjö, Örebro, Karlstad och på andra orter skall inte dubbelt betala den forskning som skall bedrivas i landet.

Jag är väl medveten om det statsfinansiella läget och att det är svårt att hitta en sådan lösning i dag, men jag vill ändå på något sätt framföra vikten av att i längden hitta en sådan lösning. En nyckelroll i sammanhanget har givetvis de forskningsstiftelser som tillkom under den förra mandatperioden. Det är där pengarna finns.

Jag tror att bildandet av dessa forskningsstiftelser kanske kommer att gå till historien som ett monument över hur moderata statsråd kan agera för att faktiskt förhindra demokratisk politisk styrning. Det låter kanske dramatiskt, men jag kan exemplifiera det med ett stycke ur Centerns utbildningspolitiska motion som lagts fram nu.

Där betonas vikten av att forskningsstiftelsernas medel även måste komma de mindre och medelstora högskolorna till del. Min fråga till Centern är: Hur då?

Det fiffiga i inrättandet av dessa privata forskningsstiftelser är att förhindra politisk styrning. Vi kan tycka, vi kan tro, vi kan önska, vi kan vilja, men vi kan varken från riksdag eller regering på något sätt besluta över de 17 miljarder som forskningsstiftelserna förfogar över.

Jag kan bara tänka mig hur det hade låtit här i kammaren om en socialdemokratisk majoritet hade gjort om löntagarfonderna till privata

stiftelser och satt Stig Malm – för att vara riktigt elak – som ordförande på livstid i de här stiftelserna. Då hade det sannolikt blivit annat ljud i skällan på Dagens Nyheter och Svenska Dagbladets ledarsidor.

Att dagen innan valet fatta sådana här beslut som låser fast nästa majoritet för avsevärd tid framöver måste ses som ett utomordentligt olyckligt sätt att bidra till svensk samförståndsanda.

Jag hoppas och jag tror att Unckels tillvägagångssätt blir en historisk parentes. Det vore mycket olyckligt om framtida regeringar, oavsett politisk färg, medverkar till liknande beslut.

Nu får vi framöver hoppas på de samtal som pågår mellan företrädare för stiftelserna och Utbildningsdepartementet. Förhoppningsvis kommer klarare besked i samband med kompletteringspropositionen under våren. Men för egen del måste jag ändå medge att det känns mycket otillfredsställande att varken riksdag eller regering har någon möjlighet att besluta om de gigantiska summor som det handlar om.

Forskningen är för viktig för att helt ställas utan demokratisk kontroll och insyn. Jag är övertygad om att stiftelsernas fördelning av forskningsmedel knappast – med anledning av det jag sade tidigare – kommer de små eller medelstora högskolorna till del.

Nåväl, jag får väl tills vidare glädjas åt det principiella förslaget att man godkänner inrättandet av professorer vid högskolorna. Jag får väl avvakta när det gäller den långsiktiga finansieringen. Men den är viktig om vi skall klara av de satsningar på kompetensutveckling som behövs för att klara av utvecklingen i landet.

Anf. 274 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Jag har ingen annan uppfattning än vad många andra har om att det är trevligt med satsningar på mindre och medelstora högskolor. Men det må ju förlåtas oss moderater om vi har en något mindre positiv inställning till att utvidga rätten att inrätta professorer i ett läge där man faktiskt drar ner på anslagen till forskning och annat.

Säger man A – vilket regeringen nu gör – borde det rimligen, om det skall bli meningsfullt, innebära att man också vill säga B. Då måste man också vara beredd att anslå de medel som kommer att krävas för att dessa professorer, som möjligen kan dyka upp, skall ha möjlighet att arbeta.

Tomas Eneroth vet säkert också att vi under den tidigare mandatperioden faktiskt fattade beslut som innebär att professorer arbetar vid mindre och medelstora högskolor. Det är möjligen ett försiktigt steg, men det är ändå oerhört betydelsefullt och mycket uppskattat. Det är något som jag tror är riktigt i det läge som vi befinner oss i.

Sverige är ett litet land med mycket begränsade resurser för forskning trots allt. Jag tror att det är olyckligt att då smeta ut det mer och mer.

Jag förstår att socialdemokraterna har svårt med det faktum att den borgerliga regeringen såg till att löntagarfonderna avskaffades och att det inrättades fristående forskningsstiftelser för att på professionell grund se till att medel tillförs forskning av hög kvalitet.

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

Tomas Eneroth var bekymrad över vad som skulle ha hänt om socialdemokraterna hade utsett Stig Malm till ordförande på livstid i en sådan stiftelse. Jag förstår att socialdemokraterna tänker i de banorna, men det skulle aldrig ha föresvävat oss att utse någon som icke hade forskningskompetens till den typen av arbetsuppgifter eller ansvarsområden.

Anf. 275 TOMAS ENEROTH (s) replik

Herr talman! Jag tycker att det är allvarligt hur Beatrice Ask behandlar ordet kompetens. För mig är inte kompetens lång akademisk utbildning eller sakkunskap i alla hänseenden, utan kompetens är kanske också det mandat vi har att faktiskt se till någon form av allmänintresse.

Låt mig svara på Beatrice Asks fråga om nedskärningar i forskningsanslagen. Problemet är att ni har tagit pengarna. Problemet är att pengarna är privatiserade i stiftelser som vi inte har någon insyn i eller någon kontroll över.

Nu brottas vi inte med några tankar på att göra liknande konstruktioner med Stig Malm i spetsen. Jag sade det snarare som ett sätt att raljera över hur hemsk tanken egentligen skulle vara. Jag tror inte att det vore lämpligt. Och jag tror framför allt inte att det är bra att man binder upp kommande majoriteter för så lång tid framöver. Det gjorde man faktiskt när man inrättade dessa stiftelser.

Vi har liten eller ingen möjlighet att påverka 17 miljarder kronor. Det tycker jag är allvarligt ur någon form av principiell demokratisk inställning.

Jag kan gärna diskutera vad kompetens skall innefatta, men inrättandet av forskningsstiftelserna är unikt i svensk politisk historia. Jag hoppas att det kommer att fortsätta att vara unikt.

Anf. 276 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Det är ett stort problem i Sverige att vi under lång tid har haft offentliga monopol där bara politiker har ansetts ha den kompetens som krävs för svåra överväganden.

När det gäller satsningar på forskning är det naturligtvis mycket komplicerade överväganden som skall göras. Det må ju förlåtas de moderata ledamöterna i den här salen om vi faktiskt tror att forskarsamhället har mer kompetens att bedöma var begränsade insatser skall läggas för att Sverige skall hålla sin position på forskningens område så hög som det någonsin går.

Jag tror att det är riktigt att vi har lagt mycket kraft bakom forskarvärldens olika institutioner och att vi också har hittat en form för stiftelser där man på professionell grund försöker göra bedömningar fristående från statsmakten.

I budgetförslaget skär ni socialdemokrater ner på det staten borde se till att garantera, nämligen den typ av forskning som handlar om nyfikenheten och kunskapssökandet i vid mening. Men det ger ni er på. Det är statens traditionella ansvarsområde. Det är en mycket märklig politik.

Herr talman! Det är klart att det finns kompetens i sakfrågor när det gäller vilka satsningar som skall göras inom forskningsstiftelserna. Samtidigt är den typen av kompetens som har sett till att vi har en kraftig manlig dominans inom hela den akademiska världen. Det är den typen av kompetens som ser till att man kanske inte forskar tillräckligt på arbetsskador och arbetslivsforskning utan lägger pengarna på andra områden.

Jag tror att det är ganska viktigt att man har politisk insyn och politisk styrning från övriga samhällsintressen och inte bara från forskar- och akademikervärlden. Jag tror att det är otroligt värdefullt. Därför tycker jag att det är allvarligt att man nu privatiserar så stora delar av forskningsfinansieringen som forskningsstiftelsernas inrättande faktiskt innebär.

Herr talman! Det är illavarslande att regeringen Carlsson via förslaget till budget inom utbildningsområdet mer eller mindre medvetet förskingrar de investeringar som sedan tidigare har gjorts. Den nya utbildningspolitiken kännetecknas dessutom av klåfingriga politiker som vill styra och lägga sig i mer samt av kortsiktiga förslag och lösningar.

Satsningarna inom utbildning och forskning måste fortsätta. Det handlar om investeringar i vår framtid. Vad vi sår nu, kommer vi också att få skörda. Därför är det viktigt att prioriteringarna ligger inom utbildning och forskning. Målet skall självklart vara att skapa Europas bästa skola.

Det är viktigt att det förnyelsearbete som nu pågått under några år får fortsätta – en förnyelse som varit till nytta för skola, elever och personal.

Förnyelsearbetet har bl.a. medfört att friskolor startats på flera håll i landet. Jag kommer själv från en kommun, Västerås, där friskolereformen, trots hårt motstånd från socialdemokraterna, har inneburit att nya skolor startats och att villkoren för befintliga friskolor, bl.a. Waldorfskolor, förbättrats. Fryxellska skolan i Västerås är Sveriges största friskola, och den försvarar väl sin ställning som en kvalitativt bra skola.

Friskolereformen har även inneburit ökade valmöjligheter för elever och lärare samtidigt som den positivt bidragit till att förändringsarbetet inom den kommunala skolan tagit fart. Numera finns möjligheter för kommunala skolor att profilera sig. Numera marknadsför sig kommunala skolor utifrån vad de är bra på. Så var det inte under tidigare socialdemokratiska regeringar. Det är först i och med friskolereformen och att bildandet av nya friskolor har tagit fart som ett reellt alternativ till de kommunala skolorna har vuxit fram. Därför har de kommunala skolorna varit tvungna att mer medvetet och aktivt profilera sig.

Jag kan bara beklaga att den socialdemokratiska regeringen nu tycks avisera att stödet till fristående skolor skall försämras och att reglerna för godkännande av nya skolor skall skärpas. I budgetpropositionen skriver regeringen att man har för avsikt att tillsätta en parlamen-

tarisk beredning för att bl.a. behandla frågor som rör bidrag, avgifter, godkännande av och tillsyn över de fristående grundskolorna. Carl Tham har tyvärr lämnat salen. Han får väl ta del av mitt inlägg via protokollet, som brukligt är. Carl Tham klargjorde i sitt anförande att uppgiften för beredningen är att dra ner på friskolornas möjligheter. Moderaterna anser att beredningen är onödig. Jag vill som moderat sträcka mig ännu längre och säga att jag motsätter mig förslaget. Det är ett förslag som syftar till att undergräva de insatser som har gjorts inom friskoleområdet.

Utbildningssystemets kvalitet är helt avgörande för att människor skall få en bra start i livet. Därför menar vi att grundskolan, gymnasiet, vuxenutbildning och högre utbildning måste präglas av kvalitetstänkande. Kunskaperna måste stå i centrum. Eleverna, föräldrarna och lärarna måste garanteras rätt att utforma undervisningen efter de behov som eleverna har. Här har friskolorna en viktig funktion, en funktion som bl.a. utbildningsministern vill förvägra dem.

Entreprenadverksamhet har vunnit inträde i skolans värld. Företagsdrivna tekniska gymnasielinjer finns numera. Denna utveckling är bra och nödvändig. Den måste stödjas, inte motarbetas, som nu sker från den socialdemokratiska majoriteten.

Herr talman! Vi måste slå vakt om de fristående skolorna och deras möjligheter att verka på likvärdiga villkor, för att tillförsäkra alla valfrihet och utbildningen mångfald. Det är en väsentlig del i arbetet att skapa Europas bästa skola.

Anf. 279 KRISTINA ZAKRISSON (s)

Herr talman! Vi har i Sverige i dag en framskjuten position när det gäller rymd- och miljöforskning. Redan i slutet på 50-talet etablerades ett geofysiskt laboratorium i Kiruna. Sedan mitten på 60-talet har Sverige deltagit i det europeiska rymdsamarbetet. Vid Abisko naturvetenskapliga station bedrivs avancerad internationell miljöforskning. Kirunas geografiska läge har i de här sammanhangen haft stor betydelse.

Under de senaste årtiondena har målmedvetna satsningar gjorts för att bygga upp infrastrukturen inom dessa områden. Det ger i dag Kiruna unika förutsättningar för etablering av nya forskningsrelaterade verksamheter.

Esrang, som väl är det som är mest känt hos allmänheten, är ett av norra Europas mest avancerade rymdcentrum. Verksamheten består bl.a. av ballonguppsändningar för vetenskapliga ändamål, uppskjutning av sondraketer och satellitkontrollstationer.

Som dotterbolag till Svenska Rymdbolaget har Satellitbild i Kiruna AB vuxit fram. Företaget bearbetar och förädlar satellitdata till produkter för kartering, naturresursinventering och miljöstudier.

Esrang är också bas för omfattande kampanjer inom ozonforskning.

Dessutom finns i Kiruna IRF, Institutet för rymdfysik, som bedriver grundforskning och utbildning i rymdfysik.

Det som är unikt för Kiruna är bl.a. det geografiska läget, som lämpar sig väl för ozonforskning. Förutom att forskare som använder sig av

raket- och ballonguppsändningar för faktainsamling i hög grad söker sig till Kiruna har Abisko naturvetenskapliga station gott internationellt rykte bland miljöforskare. Här uppe finns relativt ostörda ekosystem. Växter och djur på de här breddgraderna reagerar generellt starkare och snabbare på miljöförändringar. Ökningen av koldioxidkoncentrationen i atmosfären och ozonuttunnningen är större här än i Europa för övrigt. Det medför att liknande goda förutsättningar för miljöforskning knappast finns på annat håll i Europa.

Traditionell forskning kombinerad med satellitdata blir allt viktigare för miljöövervakning och planering för hushållande med naturresurserna. Redan i dag finns goda tekniska möjligheter för miljöövervakning med hjälp av satellitdata. Vad som ytterligare behövs är en verksamhet där mängden av fakta som kan fås via satellit samordnas och analyseras.

Institutionen för samhällsbyggnadsteknik vid Tekniska högskolan i Luleå arbetar med en förstudie angående samverkande geografiska databaser på uppdrag av MDC:s styrelse. MDC betyder miljödatacenter. Styrelsen har tillkommit för att planera för ett miljödatacenter i Kiruna, vars syfte är att underlätta för användare av miljödata att få tillgång till information.

Herr talman! Sammantaget finns många goda förutsättningar för forskning inom olika områden. Forskare från hela världen nyttjar de möjligheter som finns i Kiruna, trots att kommunikationerna till och från Kiruna kunde vara mycket bättre.

För att behålla den position Kiruna i dag har inom forskningsvärlden krävs fortsatta satsningar på utveckling av rymd- och miljöforskning.

På uppdrag av Utbildningsdepartementet har Forskningsrådsnämnden gjort en utredning om ett rymd- och miljöforskningsinstitut i Kiruna. Uppdraget bestod i att utreda förutsättningarna för att bygga upp ett forskningsinstitut baserat bl.a. på befintliga forskningsresurser i Kirunaområdet och också att undersöka möjligheterna till finansiering genom EU:s strukturfonder och de resurser som anslås till mål 6 i EU:s regionalpolitik. Ansökan har också inlämnats till Mistra, en av de forskningsstiftelser som bildats.

Förslaget till institut omfattar sju separata satsningar, bl.a. miljödatacenter för satellitinformation och forskningsenhet för atmosfärkemi. Utredningens förslag, förverkligat i sin helhet, skulle innebära en mycket värdefull förstärkning av miljö- och rymdforskningen i Kiruna och i Sverige som helhet.

Herr talman! Kiruna är ett av de samhällen som på kort tid har genomgått en revolutionerande förändring vad gäller näringslivet. För bara något tiotal år sedan var Kiruna helt beroende av gruvbrytningen. Nu måste andra näringar utvecklas. LKAB är fortfarande av stor betydelse för samhället, men det krävs fler stabila verksamheter för Kirunas framtid.

Jag vill med mitt inlägg göra riksdagen uppmärksam på att fortsatt satsning och utveckling av rymd- och miljöforskning är av avgörande betydelse för Kirunas fortlevnad. Det är också viktigt att högsko-

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

lorna ute i landet får forskningsresurser, så att inte resurserna samlas i de forskningsmässigt redan starka storstäderna.

Anf. 280 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Det är ju fantastiskt att höra en socialdemokrat på ett så utmärkt sätt belysa de positiva effekterna och de möjligheter som finns när det gäller satsning på forskning i exempelvis Kiruna.

Jag har inga invändningar mot Kristina Zakrissons inlägg, men jag skulle vilja fråga: Vilka slutsatser drar Kristina Zakrisson av de konsekvenser som de socialdemokratiska besparingarna på forskningsanslagen får för projekten som rör just Kiruna? Har ni diskuterat effekterna i den socialdemokratiska gruppen, och hur bedömer Kristina Zakrisson att de kommer att slå i just Kiruna?

Anf. 281 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Jag är medveten om att vi inte har kunnat öka anslag på nästan något område som det ser ut i Sverige i dag. Men jag hoppas att de stiftelser som bildades, där våra löntagarfondspengar bands in, skall kunna använda pengar till att utveckla forskning i Kiruna.

Anf. 282 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Jag tror att det kan finnas gott hopp om det, utan att vara insatt i hur de fristående forskningsstiftelserna arbetar, av den enkla anledningen att jag är väl medveten om den kvalitet som finns i forskningsprojekten just i Kiruna.

Nu är ju Norrbotten inte ett moderat fäste, vilket gör att jag även tror att en politisk styrning av forskningsmedel möjligen skulle kunna gynna Kiruna. Men jag får väl ändå säga att det är intressant att Kristina Zakrisson sätter sin tillit till de fristående forskningsstiftelser som andra socialdemokrater här i salen så frejdigt har ifrågasatt.

Anf. 283 KRISTINA ZAKRISSON (s) replik

Herr talman! Jag är övertygad om att Socialdemokraterna än mer än Moderaterna är måna om att utveckla det som finns i Kirunaområdet.

Att jag sedan sätter min tillit till forskningsstiftelserna är därför att pengarna har bundits upp där, och de måste användas på ett vettigt sätt.

Anf. 284 CHRISTINA AXELSSON (s)

Herr talman! Jag skall tala om behovet av informationsteknologi – ny teknik för funktionshindrade förskolebarn.

Jag har fått förmånen att representera Socialdemokraterna i riksdagen sedan den 10 januari detta år. Under denna period har jag läst, hört och talat mycket mer om informationsteknik än någonsin annars, i budgetpropositionen, i samtal mellan riksdagsledamöter och inte minst den 19 januari, då regeringen presenterade sina direktiv till IT-kommissionen och inrättade Ungdomens IT-råd.

Vi vet att informationstekniken får en allt större roll i vårt samhälle, och det är viktigt i detta skede att låta tekniken komma alla till del inom så många samhällssektorer som möjligt.

Vi vet också att det är de starka, de med tekniskt intresse och framför allt unga pojkar som först kommer att ta för sig. Det är ju en av anledningarna till att ungdomsrådet skall föreslå åtgärder för att få fler flickor att bli intresserade av den nya tekniken.

Men informationsteknik ger inte bara möjligheter för statsöverhuvuden att kommunicera med varandra. För en grupp människor ger det möjlighet till kommunikation över huvud taget, möjlighet till förströelse och möjlighet att, som exempel, göra sina egna läxor.

Jag talar om personer med funktionshinder.

Bland människornas mest grundläggande behov finns behovet att kommunicera med andra människor. En grundläggande rättighet är att kunna delta i samhället och kunna påverka samhällsutvecklingen. Tekniken medger i dag att personer med även mycket grava handikapp kan ges möjlighet att kommunicera, delta och påverka.

Dessa personer, som kanske har den största nyttan av datorer, måste tillåtas att börja öva tidigt, redan i förskoleåldern. För många funktionshindrade kan datorn bli det verktyg som behövs för att kunna läsa och skriva, förstå och bli förstådd.

Hur ser det då ut i dag? Får handikappade barn tillgång till datorer?

Nej, handikappade förskolebarn får inte tillgång till datorer annat än i mycket få undantagsfall. Hjälpmedelscentralerna ordinerar inte datorer till förskolebarn för att de i sin Hjälpmedelsförteckning har klassat datorerna som "kommunikations- och skrivhjälpmedel". Detta betyder att förskolebarn, som inte kan skriva, inte heller får en dator.

Tänk, om vi införde regeln att en penna endast får användas till att skriva med! Inget barn skulle då få tillgång till en penna förrän det börjar skolan.

Datorn kan för handikappade bli den penna de inte kan hålla i handen. Möjlighet måste ges att handikappade barn får lära sig behärska datorn – deras penna – innan de börjar skolan.

En dator kan dessutom användas till så mycket mer än att skriva. Med hjälp av en dator kan handikappade barn leka själva och inte bara vara åskådare till andras lek. Om de inte kan stapla klossar till ett torn, kanske de kan bygga med hjälp av ett rejält tangentbord och en bildskärm.

När barnet börjar skolan och får tillgång till en dator i klassrummet, ges det dock inte möjlighet att som andra barn själv göra sina läxor. Hemma får mamma eller pappa hålla i pennan. Barnen får vänta till högstadiet innan det får en dator även hemma.

De handikappade barn som kan fatta en penna och med stor möda forma bokstäver får inte tillgång till en dator över huvud taget. De kan ju skriva. Man tar sedan inte hänsyn till att barnen får ägna all möda åt att skriva i stället för vad det är de skriver.

I dag får föräldrarna själva informera sig om och bekosta datorer och program. De datatek, en form av lekotek där handikappade barn kan prova på datorer, som i dag finns på vissa ställen i landet har års-långa köer.

De program och läromedel som finns är också starkt begränsade. För synskadade är det en självklarhet att barnböcker och läromedel

finns på annat än tryckt papper. För rörelsehindrade barn finns inte denna självklarhet. Upphovsrättslagen är ett av hindren. Det är inte tillåtet att föra över exempelvis en pekbok via diskett till en dator som barnet med pannlampeindikator själv kan bläddra i. För att snabbt lösa detta behövs ett avtal som omfattar alla typer av funktionshinder.

I det pressmeddelande som Statsrådsberedningen skickade ut med anledning av bildandet av Ungdomens IT-råd nämner man att rådet skall kompletteras med ytterligare ett par ungdomar. För att tillgodose barn och ungdom med funktionshinder hoppas jag att inbjudan om någon plats lämnas till RBU, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar, så att de kan delta i utvecklingsarbetet.

Det finns naturligtvis mycket mer att säga, fler exempel att ta upp. Men tiden tillåter det inte.

Herr talman! Jag vill avsluta med att om Sverige skall bli ett föregångsland när det gäller användning av informationsteknologi, måste alla få vara med. Den framtid vi nu står inför kan med rätta insatser avsevärt förbättra och förenkla situationen för handikappade personer. Jag tycker att vi skall ta den möjligheten.

Anf. 285 BEATRICE ASK (m) replik

Herr talman! Det är bra när nya ledamöter tar till orda i debatten, för då dyker det upp sådant som är väsentligt ute i verkligheten.

Den socialdemokratiska regeringen har varit mycket senfärdig när det gäller att ta upp frågor som rör IT och IT-utveckling i skolarbetet. Jag noterar att Christina Axelsson var glad över den socialdemokratiska redovisningen av vad som nu skall ske, som gjordes i januari. Ja, det kan man naturligtvis vara, men sanningen är ju att den borgerliga regeringens IT-kommission var inriktad på en nationell aktion som skulle stimulera arbetet i skolorna med närmare 500 miljoner kronor från årsskiftet. Det är klart att de socialdemokratiska satsningarna då är litet senfärdiga.

Jag ville inte kritisera detta utan lyfta fram det Christina Axelsson säger om de erfarenheter vi har – inte minst av pedagogisk art – när det gäller dataarbete för handikappade elever. Det finns pedagogisk kunskap som skulle kunna nyttiggöras för all typ av undervisning.

Jag vill gärna skicka med Christina Axelsson en synpunkt. I regeringens tal om att man nu vill arbeta med skolans inre arbete och i allt det som sägs om skolan i budgetpropositionen finns det tyvärr inget om detta viktiga område. Jag tror att skolan faktiskt har en chans att motverka en del problem framöver, men framför allt att lägga en mycket bättre grund för utbildningen för alla barn.

Jag tycker att det vore bra om initiativ när det gäller datasatsningar i skolorna vore en del av de projekt man intresserade sig för så att det inte bara gällde kultur, mobbning, främlingsfientlighet och annat som är väldigt traditionellt på skolområdet.

Anf. 286 CHRISTINA AXELSSON (s) replik

Herr talman! Jag kan bara säga att IT-kommissionen för ungdomar – Juniorkommissionen, som man säger – inte ens har hunnit komma i

gång ännu. Jag tror att det är viktigt att man tar med funktionshindrade ungdomar för att diskutera mer hur man skall kunna komma till rätta med problemen så att också de får ta del av den nya tekniken.

Alla har inte hunnit så långt än, och jag tror att vi ändå har kommit en bit på väg i Sverige i och med att vi har inrättat såväl IT-kommissionen som Ungdomens IT-råd.
(forts. prot. 58)

Prot. 1994/95:57
8 februari

Allmänpolitisk debatt

Utbildningsfrågor

6 § Kammaren åtskildes kl. 22.41.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 24 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 53 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 108 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 152 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 202 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 251 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Meddelande om val av ordförande och vice ordförande i vissa utskott	1
2 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	1
3 § Hänvisning till utskott av under allmänna motionstiden avlämnade motioner.....	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott.....	2
5 § Allmänpolitisk debatt.....	2
<i>Partiledardebatt.....</i>	<i>2</i>
Anf. 1 TALMANNEN	2
Anf. 2 CARL BILDT (m).....	2
Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	5
Anf. 4 CARL BILDT (m) replik	6
Anf. 5 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	6
Anf. 6 CARL BILDT (m) replik	7
Anf. 7 OLOF JOHANSSON (c)	7
Anf. 8 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	11
Anf. 9 OLOF JOHANSSON (c) replik	11
Anf. 10 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	11
Anf. 11 OLOF JOHANSSON (c) replik	12
Anf. 12 LARS LEIJONBORG (fp) replik	12
Anf. 13 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	16
Anf. 14 LARS LEIJONBORG (fp) replik	16
Anf. 15 GUDRUN SCHYMAN (v) replik	17
Anf. 16 LARS LEIJONBORG (fp) replik	17
Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v).....	17
Anf. 18 MARIANNE SAMUELSSON (mp).....	21
Anf. 19 CARL BILDT (m) replik	24
Anf. 20 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	24
Anf. 21 CARL BILDT (m) replik	25
Anf. 22 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik.....	25
Anf. 23 ALF SVENSSON (kds)	25
Anf. 24 Statsminister INGVAR CARLSSON (s)	29
Anf. 25 CARL BILDT (m) replik	35
Anf. 26 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik	36
Anf. 27 CARL BILDT (m) replik	37
Anf. 28 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik	38
Anf. 29 OLOF JOHANSSON (c) replik	39
Anf. 30 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik	40
Anf. 31 OLOF JOHANSSON (c) replik	40
Anf. 32 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik	41
Anf. 33 LARS LEIJONBORG (fp) replik	41
Anf. 34 Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik	43

Anf. 35	LARS LEIJONBORG (fp) replik	43
Anf. 36	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	44
Anf. 37	Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik.....	45
Anf. 38	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	46
Anf. 39	Statsminister INGVAR CARLSSON (s) replik.....	46
Anf. 40	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	47
Anf. 41	ALF SVENSSON (kds) replik	48
Anf. 42	CARL BILDT (m).....	49
Anf. 43	OLOF JOHANSSON (c).....	50
Anf. 44	GUDRUN SCHYMAN (v)	50
Anf. 45	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	51
Anf. 46	ALF SVENSSON (kds).....	51
	<i>Skattepolitik m.m.</i>	52
Anf. 47	BO LUNDGREN (m).....	52
Anf. 48	ROLF KENNERYD (c)	54
Anf. 49	BO LUNDGREN (m) replik	55
Anf. 50	ROLF KENNERYD (c) replik	56
Anf. 51	BO LUNDGREN (m) replik	56
Anf. 52	ROLF KENNERYD (c) replik	57
Anf. 53	ISA HALVARSSON (fp).....	57
Anf. 54	BO LUNDGREN (m) replik	59
Anf. 55	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	59
Anf. 56	BO LUNDGREN (m) replik	59
Anf. 57	ISA HALVARSSON (fp) replik.....	60
Anf. 58	LARS BÄCKSTRÖM (v)	60
Anf. 59	BO LUNDGREN (m) replik	62
Anf. 60	ANDRE VICE TALMANNEN.....	62
Anf. 61	BO LUNDGREN (m) replik	62
Anf. 62	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	63
Anf. 63	BO LUNDGREN (m) replik	63
Anf. 64	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	64
Anf. 65	ROLF KENNERYD (c) replik	64
Anf. 66	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	65
Anf. 67	ROY OTTOSSON (mp).....	66
Anf. 68	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	67
Anf. 69	ROY OTTOSSON (mp) replik.....	68
Anf. 70	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	68
Anf. 71	ROY OTTOSSON (mp) replik.....	69
Anf. 72	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds).....	70
Anf. 73	LARS HEDFORS (s)	71
Anf. 74	BO LUNDGREN (m) replik	73
Anf. 75	LARS HEDFORS (s) replik	74
Anf. 76	BO LUNDGREN (m) replik	74
Anf. 77	LARS HEDFORS (s) replik	75
Anf. 78	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik	75
Anf. 79	LARS HEDFORS (s) replik	76
Anf. 80	MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik	77
Anf. 81	LARS HEDFORS (s) replik	77
Anf. 82	ROLF KENNERYD (c) replik	77
Anf. 83	LARS HEDFORS (s) replik	78

Anf. 84	ANDRE VICE TALMANNEN	78
Anf. 85	ROLF KENNERDYD (c) replik	78
Anf. 86	LARS HEDFORS (s) replik	79
Anf. 87	ISA HALVARSSON (fp) replik	79
Anf. 88	LARS HEDFORS (s) replik	79
Anf. 89	ISA HALVARSSON (fp) replik	80
Anf. 90	LARS HEDFORS (s) replik	80
Anf. 91	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	81
Anf. 92	LARS HEDFORS (s) replik	81
Anf. 93	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	82
Anf. 94	ANDRE VICE TALMANNEN	82
Anf. 95	LARS HEDFORS (s) replik	83
Anf. 96	ROY OTTOSSON (mp) replik	83
Anf. 97	LARS HEDFORS (s) replik	83
Anf. 98	ROY OTTOSSON (mp) replik	84
Anf. 99	LARS HEDFORS (s) replik	84
Anf. 100	STEN ANDERSSON (m)	85
Anf. 101	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	86
Anf. 102	STEN ANDERSSON (m) replik	86
Anf. 103	BO LUNDGREN (m) replik	86
Anf. 104	PER ROSENGREN (v)	87
Anf. 105	BO LUNDGREN (m) replik	89
Anf. 106	PER ROSENGREN (v) replik	90
Anf. 107	BO LUNDGREN (m) replik	91
Anf. 108	PER ROSENGREN (v) replik	91
Anf. 109	FANNY RIZELL (kds)	92
Anf. 110	SONIA KARLSSON (s)	93
Anf. 111	BO LUNDGREN (m) replik	95
Anf. 112	SONIA KARLSSON (s) replik	95
Anf. 113	BO LUNDGREN (m) replik	96
Anf. 114	SONIA KARLSSON (s) replik	97
Anf. 115	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	97
Anf. 116	SONIA KARLSSON (s) replik	98
Anf. 117	LARS BÄCKSTRÖM (v) replik	98
Anf. 118	SONIA KARLSSON (s) replik	99
	<i>Näringspolitik</i>	99
Anf. 119	PER WESTERBERG (m)	99
Anf. 120	KJELL ERICSSON (c)	101
Anf. 121	EVA FLYBORG (fp)	103
Anf. 122	LENNART BEIJER (v)	104
Anf. 123	PER WESTERBERG (m) replik	106
Anf. 124	LENNART BEIJER (v) replik	106
Anf. 125	PER WESTERBERG (m) replik	107
Anf. 126	LENNART BEIJER (v) replik	107
Anf. 127	EVA GOËS (mp)	107
Anf. 128	GÖRAN HÄGGLUND (kds)	109
Anf. 129	Näringsminister STEN HECKSCHER (s)	111
Anf. 130	PER WESTERBERG (m) replik	114
Anf. 131	Näringsminister STEN HECKSCHER (s)	114
Anf. 132	PER WESTERBERG (m) replik	115

Anf. 133	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	115
Anf. 134	KJELL ERICSSON (c) replik	115
Anf. 135	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	116
Anf. 136	KJELL ERICSSON (c) replik	117
Anf. 137	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	117
Anf. 138	EVA FLYBORG (fp) replik	118
Anf. 139	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	118
Anf. 140	EVA GOËS (mp) replik	118
Anf. 141	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	119
Anf. 142	EVA GOËS (mp) replik	119
Anf. 143	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	120
Anf. 144	GÖRAN HÄGGLUND (kds) replik	120
Anf. 145	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	121
Anf. 146	GÖRAN HÄGGLUND (kds) replik	121
Anf. 147	Näringsminister STEN HECKSCHER (s).....	121
Anf. 148	YVONNE RUWAIDA (mp)	122
Anf. 149	MARIE GRANLUND (s).....	124
Anf. 150	PER WESTERBERG (m) replik	125
Anf. 151	LENNART KLOCKARE (s).....	125
Anf. 152	PER WESTERBERG (m) replik	127
Anf. 153	LENNART KLOCKARE (s) replik	128
Anf. 154	PER WESTERBERG (m) replik	128
Anf. 155	LENNART KLOCKARE (s) replik	128
Anf. 156	LAILA BÄCK (s).....	128
Anf. 157	PER WESTERBERG (m) replik	130
Anf. 158	KJELL ERICSSON (c) replik	130
Anf. 159	LAILA BÄCK (s) replik	131
Anf. 160	KJELL ERICSSON (c) replik	131
Anf. 161	DAG ERICSON (s).....	131
Anf. 162	PER WESTERBERG (m) replik	133
Anf. 163	DAG ERICSON (s) replik	133
Anf. 164	PER WESTERBERG (m) replik	134
Anf. 165	DAG ERICSON (s) replik	134
Anf. 166	KJELL ERICSSON (c) replik	135
Anf. 167	DAG ERICSON (s) replik	135
Anf. 168	KJELL ERICSSON (c) replik	136
	<i>Jordbrukspolitik och miljöfrågor</i>	136
Anf. 169	INGVAR ERIKSSON (m)	136
Anf. 170	LENNART DALÉUS (c)	138
Anf. 171	EVA ERIKSSON (fp)	139
Anf. 172	MAGGI MIKAELSSON (v).....	141
Anf. 173	INGVAR ERIKSSON (m) replik	143
Anf. 174	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	143
Anf. 175	INGVAR ERIKSSON (m) replik	144
Anf. 176	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	144
Anf. 177	LENNART DALÉUS (c) replik	144
Anf. 178	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	145
Anf. 179	GUDRUN LINDVALL (mp)	145
Anf. 180	INGVAR ERIKSSON (m) replik	147
Anf. 181	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	147

Anf. 182	INGVAR ERIKSSON (m) replik	148
Anf. 183	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	148
Anf. 184	DAN ERICSSON (kds)	148
Anf. 185	LENNART DALÉUS (c) replik	150
Anf. 186	DAN ERICSSON (kds) replik	150
Anf. 187	LENNART DALÉUS (c) replik	151
Anf. 188	DAN ERICSSON (kds) replik	151
Anf. 189	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	151
Anf. 190	LENNART DALÉUS (c) replik	154
Anf. 191	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	154
Anf. 192	LENNART DALÉUS (c) replik	155
Anf. 193	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	155
Anf. 194	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	156
Anf. 195	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	156
Anf. 196	GUDRUN LINDVALL (mp) replik	157
Anf. 197	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	157
Anf. 198	DAN ERICSSON (kds) replik	158
Anf. 199	ANDRE VICE TALMANNEN	158
Anf. 200	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	158
Anf. 201	DAN ERICSSON (kds) replik	159
Anf. 202	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	160
Anf. 203	INGVAR ERIKSSON (m) replik	160
Anf. 204	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	160
Anf. 205	INGVAR ERIKSSON (m) replik	161
Anf. 206	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	161
Anf. 207	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	162
Anf. 208	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	162
Anf. 209	MAGGI MIKAELSSON (v) replik	163
Anf. 210	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	163
Anf. 211	EVA ERIKSSON (fp) replik	163
Anf. 212	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	164
Anf. 213	EVA ERIKSSON (fp) replik	165
Anf. 214	Jordbruksminister MARGARETA WINBERG (s)	165
Anf. 215	CARL G NILSSON (m)	165
Anf. 216	SIVERT CARLSSON (c)	167
Anf. 217	MICHAEL HAGBERG (s) replik	169
Anf. 218	LENNART FREMLING (fp)	169

Anf. 219	HANNA ZETTERBERG (v)	171
Anf. 220	CARL G NILSSON (m) replik	172
Anf. 221	HANNA ZETTERBERG (v) replik	173
Anf. 222	CARL G NILSSON (m) replik	173
Anf. 223	HANNA ZETTERBERG (v) replik	173
Anf. 224	LENNART FREMLING (fp) replik	173
Anf. 225	HANNA ZETTERBERG (v) replik	174
Anf. 226	LENNART FREMLING (fp) replik	174
Anf. 227	HANNA ZETTERBERG (v) replik	174
Anf. 228	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	174
Anf. 229	TUVE SKÅNBERG (kds)	176
Anf. 230	INGEMAR JOSEFSSON (s)	178
Anf. 231	LENNART DALÉUS (c) replik	179
Anf. 232	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	179
Anf. 233	LENNART DALÉUS (c) replik	180
Anf. 234	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	181
Anf. 235	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	181
Anf. 236	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	181
Anf. 237	LENNART FREMLING (fp) replik	181
Anf. 238	INGEMAR JOSEFSSON (s) replik	182
Anf. 239	INGER SEGELSTRÖM (s)	182
Anf. 240	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	184
Anf. 241	INGER SEGELSTRÖM (s) replik	184
Anf. 242	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	184
Anf. 243	MICHAEL HAGBERG (s)	184
Anf. 244	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	186
Anf. 245	MICHAEL HAGBERG (s) replik	186
Anf. 246	TUVE SKÅNBERG (kds) replik	186
Anf. 247	MICHAEL HAGBERG (s) replik	187
	<i>Utbildningsfrågor</i>	187
Anf. 248	BEATRICE ASK (m)	187
Anf. 249	MARIE WILÉN (c)	189
Anf. 250	MARGITTA EDGREN (fp)	190
Anf. 251	BRITT-MARIE DANESTIG-OLOFSSON (v)	192
Anf. 252	GUNNAR GOUDE (mp)	194
Anf. 253	INGER DAVIDSON (kds)	195
Anf. 254	Utbildningsminister CARL THAM (s)	197
Anf. 255	BEATRICE ASK (m) replik	200
Anf. 256	Utbildningsminister CARL THAM (s)	200
Anf. 257	BEATRICE ASK (m) replik	201
Anf. 258	Utbildningsminister CARL THAM (s)	201
Anf. 259	MARIE WILÉN (c) replik	202
Anf. 260	Utbildningsminister CARL THAM (s)	202
Anf. 261	MARIE WILÉN (c) replik	202
Anf. 262	Utbildningsminister CARL THAM (s)	203
Anf. 263	MARGITTA EDGREN (fp) replik	203
Anf. 264	Utbildningsminister CARL THAM (s)	204
Anf. 265	MARGITTA EDGREN (fp) replik	204
Anf. 266	Utbildningsminister CARL THAM (s)	205
Anf. 267	INGER DAVIDSON (kds) replik	205

Anf. 268	Utbildningsminister CARL THAM (s)	205
Anf. 269	INGER DAVIDSON (kds) replik	206
Anf. 270	Utbildningsminister CARL THAM (s)	206
Anf. 271	GUNNAR GOUDE (mp) replik	207
Anf. 272	ULF MELIN (m)	207
Anf. 273	TOMAS ENEROTH (s)	209
Anf. 274	BEATRICE ASK (m) replik	211
Anf. 275	TOMAS ENEROTH (s) replik	212
Anf. 276	BEATRICE ASK (m) replik	212
Anf. 277	TOMAS ENEROTH (s) replik	213
Anf. 278	TOMAS HÖGSTRÖM (m)	213
Anf. 279	KRISTINA ZAKRISSON (s)	214
Anf. 280	BEATRICE ASK (m) replik	216
Anf. 281	KRISTINA ZAKRISSON (s) replik	216
Anf. 282	BEATRICE ASK (m) replik	216
Anf. 283	KRISTINA ZAKRISSON (s) replik	216
Anf. 284	CHRISTINA AXELSSON (s)	216
Anf. 285	BEATRICE ASK (m) replik	218
Anf. 286	CHRISTINA AXELSSON (s) replik	218
	(forts. prot. 58)	219
6 §	Kammaren åtskildes kl. 22.41.	219

